

Vojenská OSVETA

Spoločenskovedné semináre

2013
2. časť

Vydavateľ:

Personálny úrad OS SR
Liptovský Mikuláš
Oddelenie výchovných a kultúrnych
činností
Demänová 393
031 01 Liptovský Mikuláš

Redakčná úprava:

Ing. Iveta ČATLOCHOVÁ
tel.: 0960 428166
e-mail: iveta.catlochova@mil.sk

Ing. Gabriela SOTONIAKOVÁ
tel.: 0960 428165
e-mail: gabriela.sotoniakova@mil.sk

Grafická úprava:

Ing. Zdenko ZAŤKO
tel.: 0960 428163
e-mail: zdenko.zatko@mil.sk

2. strana obálky:

Vojenské tradície ozbrojených síl
Pripravil: Ing. Zdenko ZAŤKO

3. strana obálky:

Celorezortné súťažné prehliadky
Pripravil: Ing. Zdenko ZAŤKO

Rok vydania: 2013

Vydanie: prvé

Náklad: 300 ks

Nepredajné

© Personálny úrad OS SR
Liptovský Mikuláš,
Štáb pre podporu operácií,
Generálny štáb Ozbrojených síl SR,
2013

ISBN 978-80-89609-03-1

Obsah:

- 1. Poňatie profesionality a profesionálny vojak**
doc. RSDr. Jozef MATIS, PhD. 2
- 2. Vojenské tradície ozbrojených síl**
Mgr. Juraj ŠIMKO, PhD. 47
- 3. Extrémizmus a ozbrojené sily**
plk. Ing. Ľubomír MATTA 64
- 4. Slovenská republika a jej ozbrojené sily v boji proti medzinárodnému terorizmu a rozširovanie pásma stability, bezpečnosti a mieru**
PhDr. Milan LABUZÍK, CSc. a RSDr. Jaroslav NIŽŇANSKÝ, PhD. 78
- 5. Prevencia proti alkoholu, drogám, toxikomániám, prevencia kriminality**
pplk. Ing. Pavol KMEŤO 109

Publikácia je určená pre vnútornú potrebu Ozbrojených síl Slovenskej republiky na zabezpečenie spoločenskovedných seminárov profesionálnych vojakov a vybraných skupín zamestnancov Ozbrojených síl SR.

Príspevky vyjadrujú názory autorov a nemusia byť totožné so stanoviskom vydavateľa a redakcie.

Texty článkov neprešli jazykovou úpravou.

Bezplatné rozširovanie do útvarov a zariadení ozbrojených síl zabezpečuje vydavateľ.

POŇATIE PROFESIONALITY A PROFESIONÁLNY VOJAK

doc. RSDr. Jozef **MATIS**, PhD.

ÚVOD

Slovenská republika prechádza od svojho vzniku 1. januára 1993 zásadnými zmenami. Tieto zmeny vyžadujú od základu reformovať jej bezpečnostné prostredie na čo existujú dva pohľady – užší pohľad, predpokladajúci reformu iba vojenských organizácií a širší pohľad, predpokladajúci reformu všetkých organizácií, ktorých hlavným poslaním je ochrana spoločnosti a slobody jednotlivca. Tieto pohľady sa navzájom nevylučujú.

Na reformu bezpečnostného prostredia sa nie je možné pozeráť ako na jedno rázový akt. Je to nepretržitý proces, ktorý neustále rozvíja a udržiava zodpovedajúcu a efektívnu architektúru zaistenia národnej bezpečnosti v konkrétnych podmienkach. Tento proces napomáha pochopiť dôležitosť a potrebu demokratizácie a civilného riadenia, najmä však kontroly všetkých bezpečnostných síl (vojenských a nevojenských). Reforma bezpečnostného sektora (Security Sektor Reform) je dôležitá v týchto navzájom sa prelínajúcich oblastiach, a to v oblasti: *demokratizácie danej spoločnosti, kvalitnej správy štátu, ekonomického rozvoja spoločnosti, profesionalizácie ozbrojených síl, predchádzania konfliktom a integrácie so západnými krajinami* (Korba, 2003, s. 13).

Reforma bezpečnostného sektora a jej neoddeliteľná súčasť vojenská reforma smeruje k prispôsobeniu organizačnej výstavby a činnosti ozbrojených síl novým podmienkam. Je súhrnom kvantitatívnych a kvalitatívnych zmien vojenskej organizácie, zameraných na ich zosúladenie so zmenenými vonkajšími a vnútornými podmienkami optimalizáciou:

- daného systému obrany štátu a vojenského riadenia,
- organizačnej štruktúry bezpečnostnej, obrannej a vojenskej organizácie štátu,
- materiálno-technickej základne,
- systému mobilizačnej prípravy krajiny,
- systému právnej a sociálnej ochrany príslušníkov ozbrojených síl,
- systému informačného zabezpečenia vojenskej výstavby a formovania branneho vedomia obyvateľstva (Tarasovič, 2003, s. 18).

Vojenskú reformu ešte stále v Slovenskej republike charakterizujú najmä tieto hlavné črty:

1. redukcia výdavkov na obranu,
2. znižovanie počtu osôb a výzbroje,

3. reorganizácia a zefektívnenie organizačných štruktúr a riadenia ozbrojených síl,
4. modernizácia a zavádzanie nových zbraňových systémov,
5. racionalizácia a zvyšovanie efektívnosti bojovej prípravy vojsk (Korba, 2003, s. 13).

Vychádza sa z toho, že za hlavný prostriedok kvalitného a včasného splnenia úloh vojenskej reformy sa považuje profesionalizácia ozbrojených síl.

Nové momenty profesionalizácie ozbrojených síl vo svojich prácach výstižne charakterizoval F. Škvrnda (2011), ktorý zdôraznil, že v postmodernom ponímaní vojenstva dochádza k týmto podstatným zmenám – rastie vzájomné prepojenie občianskej a vojenskej sféry (štruktúrne aj kultúrne); miznú podstatne rozdiely vo vykonávaní vojenskej služby medzi jednotlivými zložkami ozbrojených síl, hodnosťami, bojovými a podpornými pozíciami (statusmi a rolami); v cieľoch vojenských organizácii nastáva posun od tradičných vojnových bojov k tzv. medzinárodným mierovým misiám, ktoré nevyžadujú tradičné uvažovanie o význame vojenstva; o nasadení alebo použití ozbrojených síl v týchto misiách sa čoraz častejšie rozhoduje mimo národných a nadnárodných štátov (medzinárodne) a nakoniec dochádza k internacionalizácii ozbrojených síl. Zároveň zdôraznil, že chápanie postmodernej vojenskej organizácie a zmien v postmodernom vojenstve má stále viac charakter kontinuálny (časový) ako kvalitatívny. Tento pohľad smeruje viac k teórii globalizácie ako postmodernizmu. Upozornil tiež na to, že aj samotný proces profesionalizácie armády obsahuje moment *asymetrie* a to z medzinárodného aj vnútroštátneho pohľadu (Škvrnda, 2005, s. 13-40).

Asymetria z aspektu medzinárodného spočíva v tom, že nie všetky štáty uskutočňujú úplnú profesionalizáciu armády. Nie všetky štáty, ktoré úplne profesionalizujú svoje armády pristúpili k tomuto kroku v rovnakom čase a neuskutočňujú ho rovnakým tempom [1]. Asymetria z aspektu vnútroštátneho je v tom, že existujú tiež rozdiely medzi fungovaním armád v jednotlivých štátoch a to nielen v závislosti na ich historickom a kultúrnom vývoji, ale aj v závislosti na typoch politických režimov.

Začiatok 21. storočia naznačil niektoré nové pohľady na prípravu a vedenie vojen [2], čo sa odrazilo aj v oblasti medzinárodných vzťahov, kde proces globalizácie priniesol tieto zásadné zmeny dlhodobého charakteru:

- posun od bezpečnosti jedných proti druhým k bezpečnosti spoločnej – teda aspoň v Európe, kde sa štáty navzájom nepovažujú za hrozbu,
- výrazný pokles vojenského ohrozenia,
- výrazný nárast významu „soft power“ (mäkká moc) a jej vyváženého dopľno-

POZNÁMKY

vania „hard power“ (tvrdá moc), kde nezohráva úlohu iba vojenská sila víťaza, ale tiež príťažlivosť jeho životného štýlu, ponímaného ako doplnok jeho vojenskej sily,

- otvorenosť bezpečnostného systému spolupracujúcich regiónov aj pre medzinárodný organizovaný zločin,
- vzrast závažnosti asymetrických hrozieb (nedefinovateľný protivník),
- výrazné pokračovanie posunu od exkluzívnej k inkluzívnej bezpečnosti (bezpečnosť pre všetkých, teda odstraňovanie zábran a rozdielov medzi insidermi a outsidermi),
- prekonávanie nerovnomernosti vývoja procesu globalizácie vedúcej k „dvojitej“ globalizácii (tiež dvojúrovňová globalizácia – jedná úroveň pre „marginalizované“, chudobné oblasti sveta a druhá úroveň pre bohaté časti sveta) (Eichler, 2011, s. 33).

Poznatky a posledné ešte veľmi horúce skúsenosti z vojenských stretnutí postkonfrontačného obdobia sa premietli aj do zmien cieľov a foriem bojovej prípravy vojsk štátov, ktoré niesli hlavnú ťarchu bojovej činnosti. Tieto štáty sa pripravujú na vedenie vojen v 21. storočí proti asymetrickému protivníkovi regrutujúcemu sa z radov vzbúrencov, zločincov a teroristov [3]. Vojny a vojenské konflikty 21. storočia budú nepravidelné. Protivník bude mať snahu zabíjať čo najväčší počet euroatlantickej civilizácie (teda nielen vojakov) a bude veľmi brutálny, dobre pripravený a vycvičený. Nebude bojovať podľa pravidiel a humanistických zásad vedenia vojny zakotvených v medzinárodných právnych dokumentoch tvoriacich medzinárodný humanitný právny systém. Takýto protivník bude zákerný a dobre organizovaný do nepravidelných vojenských celkov. V týchto vojnách a vojenských konfliktoch budú môcť uspieť iba malé, vysoko mobilné, samostatne pôsobiace, dobre vycvičené vojenské jednotky, schopné manévru (pohyb a paľba).

Keďže ozbrojené sily začínajú plniť úlohy svojej vonkajšej funkcie v novom životnom cykle tvoreného dvomi etapami – prvou etapou *mimo nasadenia* (príprava na nasadenie a relaxácia a regenerácia síl po nasadení) a druhou etapou v *nasadení* (priame bojové nasadenie a oddych v nasadení) – spoločnosť cíti potrebu čo najskôr ich pretransformovať do novej organizačnej formy, zabezpečujúcej čo najkvalitnejšie a najefektívnejšie splnenie týchto nových úloh.

Zaistenie bezpečnosti v postmodernej dobe národnými štátmi, tzn. zabezpečiť prechod od vedenia modernej vojny k vedeniu vojny postmodernej (Townshend, 2007, s. 9-10) nebude možné inak ako úplnou profesionalizáciou ozbrojených síl, čo ale bude znamenať veľký nápor na zabezpečenie obranných zdrojov. Bude to nápor aj na veľké národné štáty so silnou ekonomikou. Preto vzniká silný trend subjektívnej a objektívnej potreby integrovať, teda využiť synergetický efekt (synergiu) k zaisteniu bezpečnosti a obrany národného štátu (Janošec, 2005, s. 177-181).

Zároveň je potrebné uvedomiť si, že úplná profesionalizácia ozbrojených síl umožnila jednotlivým spoločnostiam a ich ozbrojeným silám, postupne sa vyrovnáť so situáciou, že na prelome 20. a 21. storočia končia svoju úlohu veľké formálne byrokratické organizácie so zložitým a preto nepružným viacstupňovým riadením. Prednosť majú malé, formálne organizácie s jednoduchším jednostupňovým alebo dvojestupňovým riadením a vyriešeným nákupom služieb. Transformované ozbrojené sily (úplná profesionalizácia) postupne menia svoju štruktúru a to na profesionálne (integrované) *jadro* a *siete* (aktívne zálohy, domobrana, dobrovoľná vojenská služba alebo nákup služieb – využívanie služieb súkromných vojenských spoločností) [4].

Preto je potrebné hlbšie sa zaoberať profesionalizáciou ozbrojených síl a profesionalizmom jej príslušníkov (profesionálnych vojakov). Z aspektu sociológie armády je profesionalizácia ozbrojených síl makrosociálny (spoločenský) proces, ktorý vedie k postupnému zániku masových armád založených na konskripčnom základe, ktorý tvorí všeobecná branná povinnosť a výkon povinnej vojenskej služby (obrázok 1).

TYP SPOLOČNOSTI	SPOLOČNOSŤ PRIPRAVENÁ NA VOJNU	SPOLOČNOSŤ VOJNOVÉHO ODSTRAŠOVANIA	SPOLOČNOSŤ BEZ VOJEN
TYP OZBROJENÝCH SÍL (ARMÁDY)	MASOVÁ ARMÁDA	PROFESIONÁLNA ARMÁDA	MALÁ KÁDROVÁ ARMÁDA S AKTÍVNOU ZÁLOHOU
TYP VOJAKA	BOJOVNÍK VODCA	MANAŽÉR TECHNIK	VOJAK VZDELANEC

Obrázok 1: Možný pohľad na previazanie typu spoločnosti, typu ozbrojených síl a typu vojakov

1 PROFESIONALIZÁCIA ARMÁDY A VOJENSKÝ PROFESIONÁL

Proces profesionalizácie armády a utvárania vojenských profesionálov je ešte aj dnes v mnohých krajinách významným teoretickým a praktickým problémom, ktorý sa i vo vyspelých západných krajinách rieši niekoľko desaťročí. Teoretická diskusia okolo konkrétnych spôsobov jeho riešenia pokračuje dodnes. Ciele premeny armády masového typu na typ profesionálny možno vidieť z dvoch aspektov. *Prvý aspekt* zvyrazňuje skutočnosť, že ide o zabezpečenie obrany demokracie, suverenity, samostatnosti a záujmov štátu a *druhý aspekt* zdôrazňuje, že ide o zabezpečenie obrany viacerých štátov nielen v regióne, ale aj v celosvetovom meradle ((Matis, Hamaj, Martinská, 2008, s. 91).

Profesionalizáciu ozbrojených síl daného štátu nemožno preto považovať za konečný cieľ. Je to neustále sa opakujúci a nikdy nekončiaci proces, ktorým sa naplňa podstata a črty vojenskej reformy daného štátu. Obsah tohto procesu majúceho kvalitatívnu a kvantitatívnu stránku sa realizuje v troch navzájom sa prelínajúcich rovinách – všeobecnej, osobitnej a jednotlivcej ((Matis, Hamaj, Martinská, 2008, s. 91).

POZNÁMKY

1. 1 Vymedzenie procesu profesionalizácie ozbrojených síl

Proces profesionalizácie ozbrojených síl (armády) je možno charakterizovať ako cyklicko-lineárny a spätно-väzobný proces, ktorý obsahuje dve navzájom sa ovplyvňujúce stránky (kvalitatívnu a kvantitatívnu). Jeho hlavný obsah tvorí prechod k profesionálnym ozbrojeným silám [5].

Profesionalizácia ozbrojených síl je síce vyvolaná objektívnymi podmienkami, ale realizuje sa subjektívnym konaním, ktoré vychádza z úrovne poznania tohto procesu – jeho ciele, zásady, hodnoty, normy atď., ktoré sa v ňom presadzujú nielen politickými, ale i vojenskými elitami jednotlivých štátov [6]. Profesionalizácia zároveň kvalitatívne mení postavenie profesionálnych ozbrojených síl v danej spoločnosti, ktorá je charakterizovaná ako postmoderná a globalizujúca sa spoločnosť (Škvrnda, 2011).

Zmena postavenia ozbrojených síl v spoločnosti je úzko spojená so zmenou zamerania ich funkcie a ich úloh, s premenami ich činnosti v usporiadaní vnútorných vzťahov a v zmene vzťahov spoločnosti k ozbrojeným silám, ktorým končí napĺňanie vonkajšej funkcie vojnovým odstrašovaním [7]. Túto funkciu ozbrojené sily postupne napĺňajú bojovou činnosťou s asymetrickým, v prevažnej miere nejasne vymedzeným protivníkom [8].

Vo väčšej miere je potrebné zdôrazniť, že profesionalizácia ozbrojených síl okrem kladov prináša aj problémy v základných oblastiach života jednotlivých krajín, ktoré možno analyzovať z rôznych aspektov: sociálno-ekonomického, sociálno-kultúrneho a mocensko-politického, súčasťou ktorého je aj aspekt medzinárodný.

- Z aspektu sociálno-ekonomického sa úplná profesionalizácia ozbrojených síl jednoduchšie uskutočňuje vo veľkých než v malých krajinách. V malých krajinách je problémom neefektívna príprava príslušníkov a znefunkčnenie celého radu tradičných vojenských inštitúcií vzhľadom na početný stav ozbrojených síl. Tento stav môže viesť k poklesu záujmu nielen o službu v ozbrojených silách, ale aj záujmu spoločnosti o ozbrojené sily (ich civilnú kontrolu).
- Problémy z aspektu sociálno-ekonomického môže vyvolať tiež vývoj hospodárskej situácie. Veď profesionalizácia ozbrojených síl sa v hospodársky rozvinutejších (bohatších) krajinách uskutočňuje jednoduchšie. Ťažkosti rôzneho charakteru sa objavujú najmä pri regrutácii personálu na najnižšie (najjednoduchšie) funkcie. V súčasnosti neexistuje veľa ucelených poznatkov o možnostiach a spôsoboch uplatnenia príslušníkov armády (profesionálnych vojakov), ktorí z týchto funkcií odchádzajú po relatívne krátkom čase (preto snaha o stabilizáciu personálu).
- Z aspektu sociálno-kultúrneho vzniká (a to i v krajinách strednej Európy) problém vzniku relatívne malej skupiny ľudí ovládajúcej prvky boja (vycviče-

nej), ktorá bude pripravená na uskutočňovanie masového ozbrojeného násilia organizovaným spôsobom, pričom táto činnosť bude pre veľkú väčšinu obyvateľstva neznáma. Takýto moment môže byť umocnený nielen potenciálnou hrozbou terorizmu, ale aj organizovanou zločinnosťou a sociálno-patologickými prejavmi najmä násilného a kriminálneho charakteru, kde sa môže dlhodobá absencia vojenskej (brannej) prípravy obyvateľstva negatívne prejaviť najmä na mikro-sociálnej úrovni.

- Z aspektu mocensko-politického výrazne ustúpila do pozadia možnosť použitia ozbrojených síl pri mocensko-politickom riešení problémov vnútornej bezpečnosti. Do popredia záujmu sa dostali úvahy o angažovanosti ozbrojených síl v oblasti nevojenskej bezpečnosti [9].
- Z medzinárodného aspektu je potrebné ešte viac poukázať na vzťah národného a medzinárodného v budúcom pôsobení profesionálnej armády. Predpokladá sa, že pôsobenie týchto síl bude čoraz viac určované globálnymi faktormi a vývojom bezpečnostnej situácie vo svete, než domácimi (vnútroštátnymi) podmienkami. Je potrebné uvedomiť si, že aj keď profesionálne ozbrojené sily neprestávajú byť atribútom štátu a budú i naďalej determinované aj národným rozmerom, novým fenoménom, ktorý môže zmeniť existujúcu situáciu v stredoeurópskom priestore sú spoločné (nadnárodné) ozbrojené sily Európskej únie. Zatiaľ ide ešte len o veľmi hmlistú predstavu, možno až víziu, ale proces európskej integrácie môže k tomuto kroku v budúcnosti dospieť. Zatiaľ je však pôsobenie úplne profesionalizovaných ozbrojených síl v našom priestore témou a problémom, na ktorý viac vplyva činnosť NATO ako aktivity Európskej únie.

Rozpracovávať problematiku úplnej profesionalizácie ozbrojených síl v rámci Európskej únie je však jednou z výziev, ktorá sa pri skúmaní rôznych aspektov, prvkov a súvislostí tohto procesu a ich medzinárodného kontextu skôr či neskôr stane aktuálnou a reálnou [10].

1.2 Obsah procesu profesionalizácie ozbrojených síl

Professionalizáciu ozbrojených síl možno vymedziť ako proces, ktorého hlavným a určujúcim znakom je premena neprofesionálnych (teda konskripčných) ozbrojených síl na ozbrojené sily profesionálne. Odlišnosť ich ponímania vyplýva z obsahu procesu a z rozličných faktorov, ktoré tento proces podmieniajú. Professionalizáciu ozbrojených síl možno pomerne komplexne a názorne vyjadriť podľa jednotlivých rovín, v ktorých sa uskutočňuje [11].

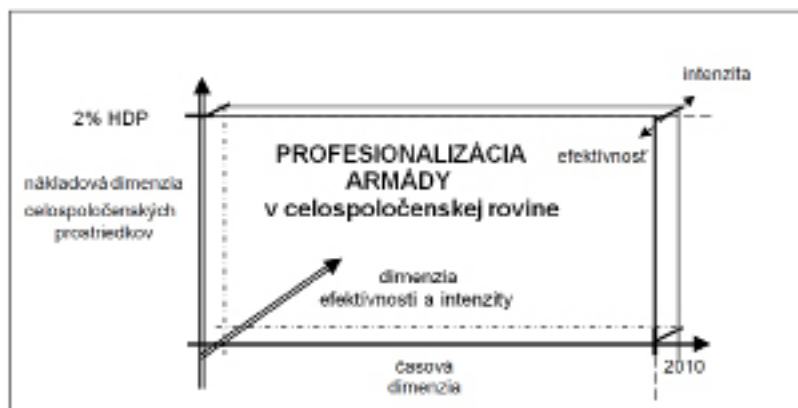
a) Všeobecná (celospoločenská) rovina profesionalizácie

V tejto rovine sa profesionalizácia ozbrojených síl chápe ako súčasť procesu demokratizácie a humanizácie celej spoločnosti. Možno tiež hovoriť o *vojensko-politickej* (vojensko-sociálnej) a *vojensko-technickej* podmienenosti tohto procesu, ktoré-

POZNÁMKY

ho charakteristické črty sú spravidla vyjadrené vo vojenskej doktríne toho, ktorého štátu. Všeobecná rovina vyjadruje zosúladienie zámyslov s možnosťami danej spoločnosti pri zabezpečení svojej ozbrojenej obrany v týchto základných dimenziách:

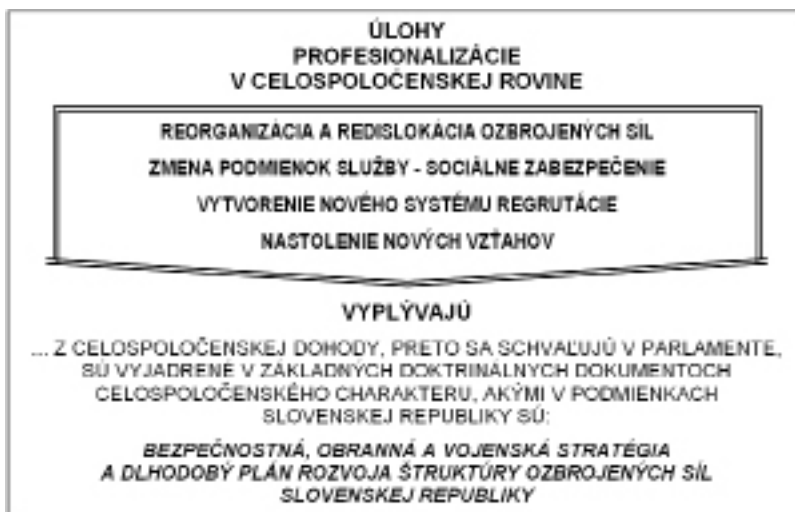
- a) nákladovej – % z HDP,
- b) časovej – perióda cyklu,
- c) efektívnosti a intenzity – kvalita a kvantita plnenia úloh (obrázok 2).

Obrázok 2: Dimenzie celospoločenskej roviny profesionalizácie armády

Komplexnosť chápania a najmä realizácia tohto procesu vyžaduje kvantitatívne i kvalitatívne opatrenia najmä v týchto smeroch:

1. Uskutočniť štrukturálne zmeny ozbrojených síl v súlade s vojenskou doktrínou. Popri reorganizácii a reštrukturalizácii, redukcii a redielokácii útvarov, transformácii vojenského školstva a vojensko-profesijnej prípravy vojakov zaviesť efektívny systém riadenia vojsk. Na to je potrebné vymedziť a popísať jednotlivé socio-profesijné pozície – štandardy vojenských profesií [12].
2. Realizovať zmeny podmienok vojenskej služby vojakov s dôrazom na bojové útvary. Zosúladiť pracovné a mimopracovné podmienky vojakov s celkovým systémom motivácie, kompenzácie a tiež komplexným sociálnym zabezpečením.
3. Zmeniť výberové konanie pre jednotlivé vojenské kariéry a tiež pre vojensko-profesijnú prípravu na príslušné funkcie v armáde. V novo koncipovanom výbere nemôže chýbať psychologická diagnostika, testy a skúšky pre zistenie spôsobilosti vykonávať službu, či zastávať funkciu v ozbrojených silách bez rôznych výnimiek.
4. Nastoliť nové vzťahy v ozbrojených silách všeobecne a vojenskými profesionálmi osobito, v ktorých budú dominovať najmä hodnoty demokratizmu, humanizmu, vzájomnej dôvery a čestnosti, vojenskej súdržnosti a kolegiálnosti. Ide o otázky formovania profesionálnej vojenskej etiky - etického kódezu (obrázok 3).

Obrázok 3: Úlohy profesionalizácie v celospoločenskej rovine

b) Profesionalizácia v osobitnej (skupinovej) rovine

Profesionalizáciu ozbrojených síl v osobitnej rovine možno posudzovať z dvoch základných aspektov (pohľadov) – kvantitatívneho a kvalitatívneho.

Kvantitatívny aspekt vyjadruje proces postupnej premeny neprofesionálnych socio-profesijných pozícií na profesionálne socio-profesijné pozície, teda proces zvyšovania podielu profesionálnych vojakov v ozbrojených silách. Profesionálne ozbrojené sily možno označiť aj ako dobrovoľné (Komárek, 2002). V bežnom živote sa nerobí rozdiel medzi profesionálnym vojakom dobrovoľníkom, ktorý slúži dobrovoľne v dĺžke prijatého úväzku – kontraktu, po skončení ktorého z ozbrojených síl odchádza a profesionálnym vojakom zamestnancom, ktorý slúži v zamestnancom pomere v tzv. štátnej službe, ktorá sa automaticky predlžuje až do odchodu na dôchodok (Pernica, 2007, s. 44-46).

Kvalitatívny aspekt profesionalizácie ozbrojených síl vyjadruje proces ich vývoja smerom k vojenskému povolaniu. Je to vývoj jednotlivca alebo zamestnania a to buď v intelektuálnom alebo v profesionálno-funkčnom smere [13]. Pritom profesionalizácia zamestnania je ovplyvňovaná určitými faktormi (demografické, politické, personálne, ekonomické, technické, technologické atď.). Profesionalizácia jednotlivca je proces, v ktorom jednotlivec dobrovoľne prijíma kariéru v armáde a stáva sa „expertom na vedenie boja a na organizované použitie masového ozbrojeného násilia [14].

Plná profesionalizácia ozbrojených síl sa z kvalitatívneho i kvantitatívneho aspektu chápe ako vývoj smerujúci k vojenskému povolaniu ponímanému ako jednotka zamestnania a vojenskej profesie (Matis, 1995, s. 43). Profesionalizáciu zamestnania možno vymedziť ako proces, ktorý je ovplyvňovaný externými technologickými alebo záujmovými okolnosťami. Zamestnanie sa profesionalizuje cez regrutáciu a prípravu (výcvik) jednotlivcov na konkrétne funkcie. V dôsledku pôsobenia funkčnej solidarity v skupine sa v nej formujú postoje nielen smerom k funkcii (zodpo-

POZNÁMKY

vednosti), ale aj ku skupine (skupinová solidarita vo forme stavovskej morálky). Do úvahy sa berie skutočnosť, že vývoj zamestnania alebo vzťahu vojaka k vojenskému povolaniu môže byť v ktoromkoľvek štádiu tohto vývoja prerušený.

c) Profesionalizácia v jedinečnej (individuálnej) rovine

Obsah jedinečnej roviny profesionalizácie tvorí profesionalizácia jednotlivca. Je to proces premeny profesionálneho vojaka – zamestnanca (nie však dobrovoľníka), na vojenského profesionála [15] Tento proces obsahuje dve od seba neoddeliteľné a navzájom sa prelínajúce stránky:

- potenciálnu stránku, ktorá vyjadruje vplyv vojenskej organizácie a vojenského povolania na jednotlivca
- činnostnú stránku, ktorá vyjadruje moment pôsobenia vojaka na vojenskú organizáciu a na vojenské povolanie prostredníctvom vlastnej činnosti.

Proces profesionalizácie jednotlivca možno na základe uvedeného rozdeliť na dve základné etapy. Prvú etapu, kde prevláda potenciálna stránka, možno nazvať *etapou prípravy* vojenských profesionálov. Druhú etapu, v ktorej prevláda činnostná stránka, možno nazvať *etapou rozvoja* vojenských profesionálov. Celý tento proces v rovine jednotlivca možno nazvať *utváranie* vojenského profesionála.

Obidve etapy možno ešte z rôznych aspektov hlbšie analyzovať. Z aspektu stožňovania sa s vojenským povolaním sa hlbšie analyzuje potenciálna a činnostná stránka. Z aspektu začleňovania sa do vojenského povolania sa hlbšie analyzuje objektivizácia a subjektivizácia vojenského povolania. *Objektivizácia povolania*, ktorá je charakteristická viac pre etapu prípravy vojenských profesionálov, vyjadruje osvojovanie si základných požiadaviek vojenskej profesie, tvoriace súčasť vojenského povolania. *Subjektivizácia povolania*, ktorá prevláda v etape ďalšieho rozvoja vojenských profesionálov vyjadruje proces aktívnej reprodukcie vojenského povolania ako systému základných väzieb a to konkrétnym jednotlivcom (vojakom), v dôsledku jeho aktívneho začlenenia sa do sociálneho prostredia ozbrojených síl.

Profesionalizácia ozbrojených síl je súbor činností vedúcich k zvyšovaniu počtu príslušníkov ozbrojených síl vykonávajúcich v nich presne vymedzené funkcie ako svoje povolanie. Súčasne znamená aj znižovanie počtu tých funkcií, ktoré boli vykonávané vojakmi povinnej služby.

1.3 Charakteristika vojenského profesionála

Profesionálne ozbrojené sily vyžadujú nielen novú organizačnú štruktúru, ale aj kvalifikovaných príslušníkov, ktorí sú vybavení vojensko-odbornými a technickými vedomosťami, schopnosťami a spôsobilosťou v oblasti riadiacej a organizátorskej činnosti a práce s ľuďmi. Takto ponímané profesionálne ozbrojené sily z hľadiska vojenskej profesie pozostávajú z dvoch základných častí:

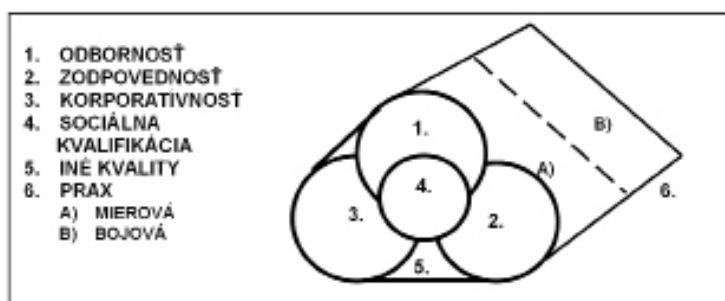
- *prvá časť* je tvorená príslušníkmi, ktorí vykonávajú konkrétnu vojenskú profesiu či sa na ňu pripravujú v dobrovoľníckom alebo zamestnaneckom pomere – vojakmi (profesionálnymi vojakmi),
- *druhá časť* je tvorená príslušníkmi, ktorí sú síce všetci zamestnancami armády, ale nevykonávajú vojenskú profesiu alebo ju vykonávajú nie však ako vojaci a ani sa na túto profesiu nepripravujú. Tvoria ju tí príslušníci ozbrojených síl, ktorí v nej vykonávajú nevojenské alebo vojenské profesie ako zamestnanci ozbrojených síl, no nie sú profesionálnymi vojakmi.

Možno sa prikloniť k tým názorom, ktoré predpokladajú, že postupná asimilácia civilných a vojenských profesií bude príčinou postupného začleňovania nevojenskej časti ozbrojených síl do časti vojenskej, výsledkom čoho bude, že dnes chápaní zamestnanci ozbrojených síl – nevojaci sa postupne pretransformujú na *zamestnancov* (aktívne zálohy, domobrana, dobrovoľníci) – *vojenských profesionálov*.

Dlhodobosť prípravy na vojenské povolanie a jeho výkon tvorí základný predpoklad transformácie skupiny vojakov z povolania na skupinu profesionálnych vojakov – *vojenských profesionálov*, ktorého obsah je širší ako iba vyjadrenie zamestnaneckého vzťahu k vojenskej organizácii [16].

Pod pojmom **vojenský profesionál** chápeme daného jednotlivca vyznačujúceho sa základnými kvalitami profesionalizmu, medzi ktoré môžeme zaradiť odbornosť (kompetenciu), zodpovednosť a povinnosť (záväznosť), korporatívnosť a sociálnu kvalifikáciu (obrázok 4). Popri týchto kvalitách majú význam aj iné kvality [17].

Schopnosť vykonávať vojensko-odborné činnosti, uskutočňovať bojovú činnosť, riadiť, viesť a vychovávať iných je vyjadrená v kvalite vojenského profesionála, ktorú možno nazvať **profesionalitou**. Tá je založená na *odbornej pripravenosti* (tiež odbornej kompetencii); *zodpovednosti* za napĺňanie povinností a právomocí (záväznosti); *korporatívnosti* a napokon *sociálnej kvalifikácii*.

Obrázok 4: Kvality vojenského profesionála - profesionalita

Odborná pripravenosť je kvalita, ktorá vo svojej podstate vyjadruje vedomosti, návyky, zručnosti a spôsobilosti potrebné na realizáciu ozbrojeného masového násillia (*bojovú činnosť, ozbrojený zápas*) a na kompetentný výkon vojenského povolania.

POZNÁMKY

Realizácia masového ozbrojeného násilia, teda kompetentný výkon vojenského povolania, vyžaduje:

1. Zvládnuť prostriedky masového ozbrojeného násilia (vojenský systém, tvorený technickým a sociálnym podsystémom) a pobyt v priestore, kde sú tieto prostriedky používané.
2. Pochopiť svoje miesto a úlohy v danom prostriedku masového ozbrojeného násilia (príslušník družstva, osádka, obsluha) a miesto tohto prostriedku masového ozbrojeného násilia v boji (družstva, osádka, obsluha), pričom dokázať na danom stupni organizovať bojovú činnosť.
3. Organizovať alebo aspoň sa podieľať na príprave iných pre realizáciu bojovej činnosti (vojenská výchova a vojenské vyučovanie a výcvik).

V súčasnosti patrí medzi odborné kvality vojenského profesionála tiež jeho jazyková pripravenosť a „počítačová gramotnosť“ umožňujúca medzinárodnú (celosvetovú) komunikáciu, inak sa aj vynikajúci odborník dostane do roly outsidera.

Zodpovednosť za plnenie povinností a napĺňanie právomocí (tiež záväznosť) vyjadruje najkoncentrovanejšiu podobu stotožnenia sa príslušníka ozbrojených síl (vojenskej organizácie) – vojaka s vonkajšou a vnútornou stránkou obrannej funkcie ozbrojených síl a to nielen v jej potenciálnej, ale i v aktuálnej forme. Ako taká je vymedzená presnými inštitucionálnymi pravidlami a normami pre dané ozbrojené sily (doktríny, základné poriadky a predpisy, smernice a nariadenia a rozkazy) ako celok a pre profesionálnych vojakov zvlášť (ich práva a povinnosti). Zodpovednosť možno chápať nielen ako vzťah k úlohám, k záväzku a prevzatíu povinností, ale aj ako určitý spôsob konania a správania sa na danej sociálnej pozícii vo vojenskej organizácii.

Korporatívnosť (tiež stavovská, profesijná morálka) vyjadruje organickú jednotu vojenských profesionálov s ozbrojenými silami. Je významnou kvalitou vojenského profesionála, vyjadruje jeho oddanosť záujmom vojenskej organizácie, pocit spolupatričnosti a lojality k ostatným spolubojovníkom. Pociť jednoty sa prejavuje iba v profesijnej organizácii, ktorá nielen formalizuje a aplikuje štandardy profesijnej kompetencie (*profesijná kultúra*), ale tiež vytvára a presadzuje štandardy profesijnej zodpovednosti (*tradičná vojenská etika*). Korporatívnosť má pôvod v profesijných kompetenciách, disciplinovanosti a zodpovednosti za plnenie povinností, využívanie právomocí a tiež za dosahované výsledky ním riadeného organizačného celku.

Sociálna kvalifikácia vyjadruje schopnosť vojenského profesionála nielen viesť a riadiť ľudí (manažér, vodca) [18], ale tiež byť platným členom bojového tímu [19]. Vo svojej podstate je zjednotením odbornosti, zodpovednosti, korporatívnosti a iných kvalít tvoriacich základ profesionality vojenského profesionála. Charakterizuje ju prirodzená schopnosť viesť ľudí, sociálna senzitivnosť, prosociálna orientácia, komunikatívnosť, korporatívnosť, kultivovanosť prejavu, sociálny cit a intuícia.

Táto kvalita je významná aj preto, lebo vyjadruje schopnosť jednotlivca pracovať v danej sociálnej skupine (tímová práca) – v bojovom tíme. To predpokladá nielen poznanie svojej sociálnej pozície, ale aj schopnosť podriaadiť sa.

Jej vyšším stupňom je *sociálna kompetencia* chápaná ako pripravenosť vojenského profesionála na základe zručnosti a spôsobilosti rýchlo hľadať a v praxi využívať optimálne varianty rozličných spôsobov správania a činností, ktoré vedú k efektívnym výsledkom sociálneho styku v jeho profesijnom správaní.

Svoj základ má v sociálnych dimenziách osobnosti a utvára sa v procese sociálneho učenia. Jej prejavy sú situačne podmienené a determinované:

- rozvinutosťou, zrelosťou a integrovanosťou osobnosti, vlastnou motivačnou štruktúrou a prosociálnou zameranosťou, pripravenosťou adekvátne regulovať svoje správanie v rôznych situáciách a to na základe zodpovedajúceho systému postojov, hodnôt a názorov umožňujúce prijímať také konceptuálne modely správania, ktoré sú nielen v súlade s cieľom, ale aj v danej sociálnej situácii vhodné a primerané, ktoré berú ohľad na seba a tiež na iných,
- komunikačnými spôsobilosťami predstavujúcimi nielen výmenu informácií, ale aj predstáv, ideí postojov, nálad, pocitov a to nielen cestou verbálnej a neverbálnej komunikácie, ale tiež konkrétnymi činmi,
- analytickými, interpretačnými a tými rozhodujúcimi schopnosťami, ktoré umožňujú napĺňať interakčnú stránku sociálneho styku optimálnymi druhmi interakcií, najmä evaluáciou (ocenenie) a kooperáciou (spolupráca),
- rozvinutou schopnosťou citlivej sociálnej percepcie v zmysle sebahodnotenia a úcty, vnímania druhých a napokon citlivosti na sociálne situácie z pohľadu významu pre seba (individuálny aspekt), pre jednotlivých členov skupiny (skupinový aspekt) a tiež pre celý tím (tímový aspekt).

Z uvedeného vyplýva, že utváranie vojenských profesionálov možno považovať za dlhodobý cyklicko-lineárny proces, ktorého sa môžu plnohodnotne zúčastniť len tí profesionálni vojaci, ktorí uvažujú o vojenskej službe (výkon vojenskej profesie) v zamestnaneckom pomere – o vojenskom povolání. Sú to predovšetkým velitelia a náčelníci na všetkých stupňoch velenia – veliteľmi poddôstojníkmi (veliteľ družstva a veliaci poddôstojník) počnúc a veliteľmi a náčelníkmi dôstojníkmi a generálmi (jednotky, útvary a veliteľstvá) končiac.

Na základe tohto je potrebné zdôrazniť, že nie je možné stotožňovať pojmy *profesionálny vojak* a *vojenský profesionál*. Pojem vojenský profesionál vyjadruje nielen zamestnanecký (ekonomicko-právny) vzťah k vojenskej organizácii, ale aj všeobecné znaky profesionalizmu a veliteľské kvality a rysy (črty) vodcu. Preto je potrebné, aby osobnostné kvality vojenského profesionála vyústili do schopnosti veliteľa a náčelníka vykonávať sociálne roly, ktoré vyplývajú z jeho sociálnej pozície

POZNÁMKY

v danom systéme, zvanej *kompetentnosť* a to so svojou technickou, humanitnou a koncepcnou zložkou [20].

Manažment ozbrojených síl si musí uvedomiť, že kompetentnosť veliteľov je najcennejší zdroj, ktorým disponuje. Je to aj najcitlivejšie miesto, z ktorého mu môžu vzniknúť straty na životoch alebo odkiaľ môže byť ohrozená i jeho možná existencia. Pretože ani ten najkompetentnejší veliteľ sa nedokáže vyhnúť omylom či chybám, je potrebné zabezpečiť, aby dôležité (existenčné, dlhodobé a strategické) rozhodnutia boli prijímané čo najobjektívnejšie – teda po kolektívnom posúdení. Svoju úlohu zohráva formálna autorita a status veliteľa a náčelníka opierajúci sa o navzájom prelínajúce skupiny rol interpersonálnych (reprezentačná, motivačno-stimulačná a sprostredkovateľská), informačných (monitorovacia, distribučná a rola hovorcu) a rozhodovacích (manažér, rozhodca konfliktov, poskytovateľ zdrojov a vyjednávač).

Profesionalizmus veliteľa sa prejaví najmä zjednotením jeho kompetentnosti a kvalifikácie a zmenou jeho štýlu práce. To znamená, že velitelia sú pripravovaní tak, aby:

- dokázali pre podriadených vytvárať tvorivé a podnetné prostredie a boli pre nich vzorom svojou zaujatosťou pre danú vojenskú odbornosť,
- boli osobnosťou schopnou pohotovo a energicky orientovať sa a najmä konať v zložitých situáciách,
- vedeli taktne a priamo jednať s podriadenými, včas im poradiť a pomôcť,
- aby nielen dôkladne ovládali svoju vojenskú odbornosť, ale mali tiež dobrú pedagogickú prípravu a vysokú všeobecnú kultúru (kvalita vojensko-odborného, pedagogického a všeobecného vzdelania),
- boli schopní neustále sa seba vzdelávať (v dobre premyslenom a vybudovanom systéme ďalšieho vzdelávania veliteľov ako neoddeliteľnej súčasť celoživotného vzdelávania),
- aby dokázali v praxi uplatňovať požiadavky na vojnovú a profesijnú etiku v náročnom vojenskom povolání (všeobecný etický kódex a kódex vojenského profesionála je súčasťou).

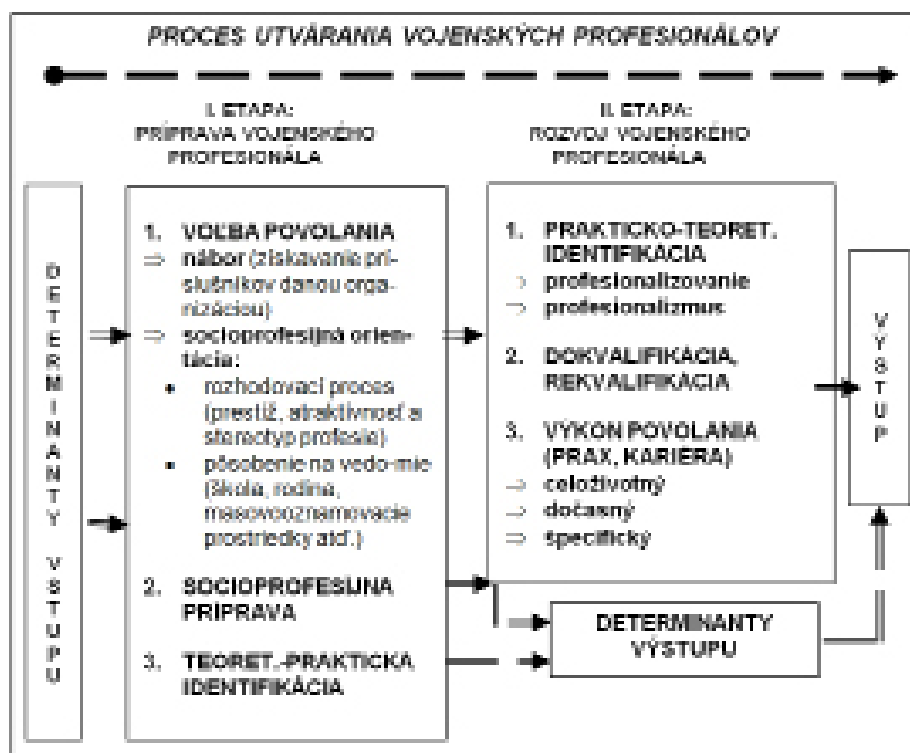
Je potrebné zdôrazniť, že velitelia a náčelníci musia byť pripravovaní tak, aby chápali miesto a úlohy ozbrojených síl pri zabezpečovaní vnútornej a vonkajšej, vojenskej a nevojenskej bezpečnosti daného štátu, pretože pocit bezpečnosti a istoty patrí k základným existenčným potrebám ľudí. Tzn., že jadro sociálnej kompetencie veliteľov a náčelníkov tvorí schopnosť realizovať základné opatrenia na zaistenie bezpečnosti nielen svojich podriadených (konkrétne rovina bezpečnosti), ale tiež občanov štátu a občanov skupiny štátov (všeobecná rovina bezpečnosti) – teda

euroobčanov. Táto ich schopnosť sa prelína už spomínanými kvalitami vojenského profesionála, ktoré získavajú v procese utvárania vojenských profesionálov.

2 UTVÁRANIE VOJENSKÝCH PROFESIONÁLOV

Utváranie vojenského profesionála sa chápe ako proces tvoriaci jedinečnú rovinu profesionalizácie armády, pozostávajúci z dvoch základných častí. Tieto časti sa skladajú z niekoľkých vlastných etáp (obrázok 5). Celý proces začína vstupom a končí výstupom z ozbrojených síl.

- Prvá časť – príprava vojenských profesionálov, pozostáva:
 1. z etapy socio-profesijnej orientácie,
 2. z etapy socio-profesijnej prípravy,
 3. z etapy teoreticko-praktickej identifikácie s vojenským povoláním.
- Druhá časť – rozvoj vojenských profesionálov, pozostáva:
 1. z etapy prakticko-teoretickej identifikácie s vojenským povoláním,
 2. z etapy dokvalifikácie a rekvalifikácie,
 3. z etapy výkonu a ukončenia vojenskej služby (Polonský, Matis, 1994, s. 24-26 a Matis, Hamaj, Martinská, 2008, s. 137-149).

Obrázok 5: Etapy a časti procesu utvárania vojenského profesionála

POZNÁMKY

2. 1 Príprava vojenských profesionálov

Príprava vojenských profesionálov tvorí základ pre etapu ich rozvoja a vnútorne sa ešte člení na voľbu povolania, vojenskú socio-profesijnú prípravu a prvú časť identifikácie s vojenským povolaním, a to teoreticko-praktickú. Je potrebné uviesť si, že nielen tieto časti, ale i jednotlivé etapy tvoriace proces utvárania vojenského profesionála sa navzájom prelínajú.

a) Voľba vojenského povolania (regrutácia)

Regrutácia tvorí prvú časť etapy prípravy vojenského profesionála. Stretávajú sa v nej dva druhy požiadaviek. Požiadavky vojenského povolania stanovené vojenskou organizáciou pre výber jednotlivcov, ktoré je možné považovať za určité podmienky pre vstup do armády a charakterizovať ako *výber (konkurz) do armády* a požiadavky ovplyvňujúce vlastný proces rozhodovania jednotlivca pre určitý druh povolania, jeho vlastnú orientáciu na určité povolanie (profesiú), ktoré je možno charakterizovať ako *socio-profesijnú orientáciu*.

Výber (konkurz) do armády je zatiaľ poznačený prílišnou centralizáciou [21], ktorá zatiaľ nedovoľuje naplno zohľadniť konkrétne požiadavky jednotlivých druhov vojsk a útvarov, v ktorých by sa odrážali ich jednotlivé podmienky, požiadavky, potreby a možnosti. To brzdí nielen ich vlastnú iniciatívu, ale tiež iniciatívu ostatných inštitúcií, ktoré na tomto procese výberu participujú.

Aby k týmto zmenám došlo, predpokladá sa vo vojenskej organizácii vytvoriť *vojenský trh práce*, tzn. systém, ktorý by nielen včas zosúladiť rozdiely medzi ponukou a dopytom, ale by sa podieľal aj na zabezpečovaní zodpovedajúceho ohodnotenia práce vojenských profesionálov.

Socio-profesijná orientácia je tvorená vlastným rozhodovacím procesom daného konkrétneho jednotlivca, ktorý sa získava pre vojenskú organizáciu. Tento proces nie je možné ponechať náhode a živelnosti, preto je a aj naďalej zostane neoddeliteľnou súčasťou obidvoch stránok voľby povolania *nábor do ozbrojených síl*.

Kvalitatívna zmena nastane v komplexnejšom chápaní tohto procesu – ako pôsobenie ozbrojených síl na okolie v jednotlivých sférach s cieľom získavať občanov pre vojenskú profesionálnu službu. Tieto sféry pôsobenia je možné rozdeliť na *primárnu, sekundárnu a terciárnu*.

- Primárnou sférou je pôsobenie ozbrojených síl na celú spoločnosť, na všetkých jej občanov. Úspech dosiahnutý v tejto sfére je vo veľkej miere závislý od toho, akú pozíciu majú v spoločnosti ozbrojené sily, aká je ich prestíž a čoho vyjadrením.
- Väčšiu efektívnosť môžu ozbrojené sily dosiahnuť v sekundárnej sfére, tzn. pôsobením iba na občanov, ktorí už prejavili záujem o vojenskú službu. Sú to potenciálni záujemcovia o vojenské povolanie.

- Najväčšiu účinnosť a efektívnosť majú ozbrojené sily v sfére terciárnej, tzn. pôsobením na občanov, ktorí sa už príslušníkmi armády stali a buď sa na výkon vojenského povolania pripravujú (napríklad kadeti vo vojenskej škole) alebo už toto povolanie vykonávajú.

Na socio-profesijnú orientáciu, ponímanú ako rozhodovací proces jednotlivca, má spravidla veľký vplyv *prestíž, atraktivnosť a spoločenský stereotyp vojenského povolania* [22].

V systéme profesijnej orientácie chápanej ako procesy pôsobenia na vedomie jednotlivca sa úspešne presadzujú základné elementy akými sú *rodina, škola, informačné a propagačné strediská a masovo oznamovacie prostriedky*. Význam a úloha masovo oznamovacích prostriedkov chápaných ako elementy, ktoré v tomto procese zohrávajú významnú spojovaciu, transformačnú a ochrannú funkciu, dnes výrazne narastá (Ondrejko, 1996, s. 5).

Z predchádzajúcej analýzy voľby vojenského povolania vyplýva súvislosť medzi hodnotami a potrebami jednotlivca a danej spoločnosti, čo je predmetné v ich záujmoch. Význam tejto časti prvej etapy profesionalizácie je v tom, že proces optimalizovania celospoločenských, skupinových a individuálnych záujmov je tiež procesom získavania jednotlivcov pre druhú časť tejto etapy profesionalizácie, ktorou je ich *vojenská socio-profesijná príprava* [23].

b) Vojenská socio-profesijná príprava

Vojenskú socio-profesijnú prípravu nemožno chápať ako jednostranný proces, ale ako:

- proces osvojovania profesijných vedomostí, spôsobilostí, návykov a spôsobilostí, potrebných pre výkon vojenského povolania,
- proces ich sprostredkovávania (odovzdávania), a to predovšetkým prostredníctvom inštitúcií akými sú v ozbrojených silách vojenskej školy všetkých typov a výcvikové strediská.

Vychádzajúc z toho, že socio-profesijná príprava je spoločenským procesom kooperácie medzi pripravujúcimi sa na povolanie (profesiou) a školským systémom, možno ju považovať za kooperáciu medzi budúcimi vojenskými profesionálmi a vojenským školským systémom, čo predpokladá uspôsobiť systém vojenskej socio-profesijnej prípravy a účastníkov tohto systému prípravy.

Je preto nesprávne stotožňovať vojenskú socio-profesijnú prípravu s procesom prípravy vojenských profesionálov a v niektorých prípadoch aj s celým procesom ich utvárania, pretože by potom splyvala etapa *vojenskej socio-profesijnej prípravy* (ich príprava) s etapou *rekvalifikácie* alebo *dokvalifikácie* (ich rozvoj).

POZNÁMKY

Základné podmienky vstupu do vojenskej socio-profesijnej prípravy sú odlišné:

- podmienkou vstupu do socio-profesijnej prípravy konškrpčných ozbrojených síl je absolvovanie základnej vojenskej prípravy (tzv. prijímač), ktorá je súčasť vojenskej povinnej služby,
- podmienkou vstupu do socio-profesijnej prípravy profesionálnych ozbrojených síl je základná vojenská príprava uskutočňovaná v základnej výcvikovej škole, kedy je profesionálny vojak v prípravnej službe (v hladine mužstva a poddôstojníkov – čakateľ a v hladine dôstojníkov – kadet).

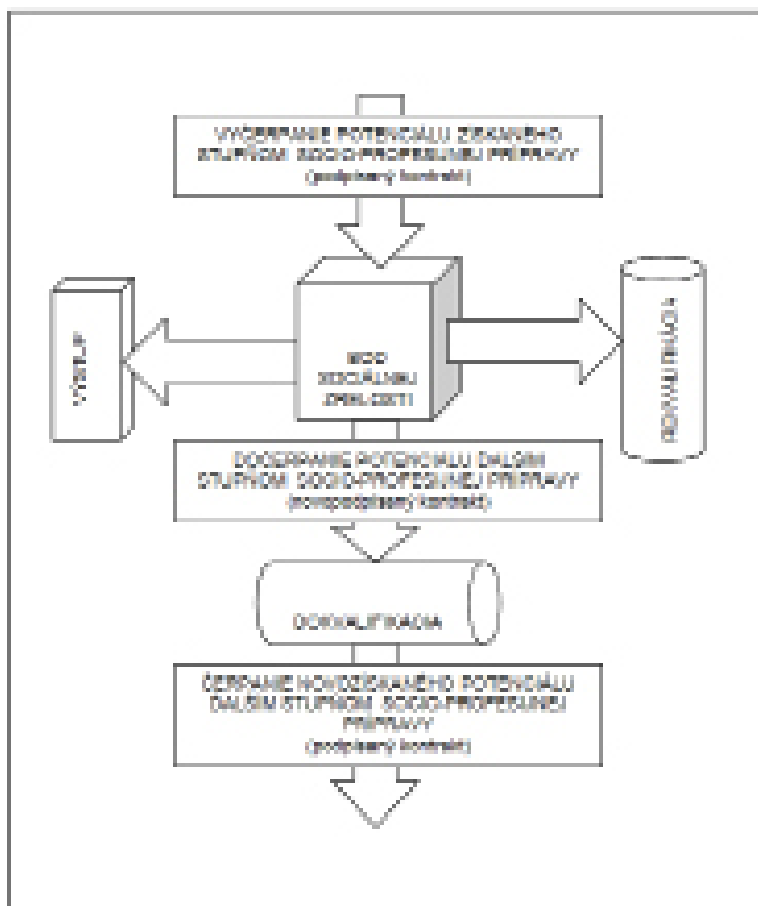
Až po absolvovaní základnej vojenskej prípravy je možné prejsť k jednotlivým typom vojenskej socio-profesijnej prípravy. Tieto typy prípravy sú pre prehľadnosť odlišené v horizontálnej a vo vertikálnej rovine. Absolvovaný typ prípravy tvorí predpoklad pre výkon vojenskej služby v určitej kvalifikačnej hladine po určitú dobu, počas ktorej sa zo získaných vedomostí, spôsobilostí a návykov môže čerpať.

Po vyčerpaní týchto predpokladov sa musí vojenský profesionál aj vojenská organizácia rozhodnúť, ako ďalej. Tento bod obojstrannej novej voľby – tzv. *bod rozhodnutia* (obrázok 6) je možné brať ako bod, kde si obidve strany (ozbrojené sily a profesionálny vojak) môžu vybrať z týchto možností:

- Buď daný vojenský profesionál nechce ďalej slúžiť alebo vojenská organizácia už jeho službu nepotrebuje. Takýto vojenský profesionál – podľa presne stanovených podmienok zohľadňujúcich predošlý priebeh jeho služby (dĺžku, kvalitu atď.) – z vojenskej činnnej služby odchádza (výstup).
- Alebo chce tento vojenský profesionál ďalej slúžiť a je to aj potreba vojenskej organizácie. Potom – podľa stanovených podmienok – vo vojenskej činnnej službe pokračuje, pričom má opäť možnosti výberu:
 - buď chce pokračovať v danej profesii na danom stupni, čo potom od neho vyžaduje obnovu vedomostí, spôsobilostí a návykov formou dokvalifikácie,
 - alebo chce zmeniť profesiu a to na tom istom stupni, potom absolvuje formu rekvalifikácie, v ktorej nielenže obnovuje vedomosti, spôsobilosti a návyky, ale tiež získava nové, ktoré sú potrebné pre inú profesiu.

Vychádzajúc z tohto je možné urobiť záver, že absolvovanie určitého typu vojenskej školy alebo absolvovanie kariérneho kurzu môže byť pre niekoho vojenskou socio-profesijnou prípravou, pre niekoho dokvalifikáciou alebo jej vyšší stupeň a pre niekoho forma rekvalifikácie alebo jej vyšší stupeň

Preto absolvovanie vojenskej školy (kurzu) nemožno automaticky stotožniť s vojenskou socio-profesijnou prípravou, aj keď to po formálnej stránke tak vyzerá [24].

Obrázok 6: Grafické znázornenie procesu rozhodovania vojenského profesionála v bode rozhodnutia

2.2 Rozvoj vojenských profesionálov

Ak bola etapa prípravy vojenských profesionálov vymedzená ako základ, bez ktorého by sa celý proces ich utvárania nemohol uskutočniť, potom etapu rozvoja vojenských profesionálov možno vymedziť ako proces nepretržitého dotvárania a ďalšieho rozvíjania jeho kvalít. Ako taký pozostáva z *identifikácie sa s vojenským povoláním* a z *výkonu vojenského povolania* (kariéra), ktorého súčasťou sú procesy *dokvalifikácie* a *rekvalifikácie*.

a) Identifikácia s vojenským povoláním

Identifikáciu možno chápať najmenej v dvoch významoch. Buď v zmysle *interiori-zácie* – vnútorného prisvojenia si spoločenských požiadavok a úloh alebo v zmysle *referenčnosti* – prihlásenia sa k určitej sociálnej skupine (organizácia, inštitúcia) k jej programu a podobne. Poníma sa tiež vo význame označovať sa za niekoho, hlásiť sa k niečomu, s niečim sa stotožniť. Pre naše potreby ju možno vymedziť ako proces vnútorného prijímania funkcií, cieľov, úloh a noriem ozbrojených síl a ich sociálnych mikro a makro zložiek; ako pridelenie sociálnych pozícií a rol; ako systém vojenských činností, ktoré obsahuje vojenské povolanie a ako aktívne konanie

POZNÁMKY

a správanie sa vojenských profesionálov v smere reálnych záujmov vojenskej organizácie. Jej predmetom môžu byť rôzne úrovne:

- prvú najvyššiu a najvšeobecnejšiu tvorenú ozbrojenými silami ako celkom tvoria funkcie ozbrojených síl v spoločnosti, ich systém (technický a sociálny) a napokon všeobecné normy a úlohy ozbrojených síl,
- druhá je tvorená samotným vojenským povoláním v zmysle sociálnej skupiny vojenských profesionálov a ich sociálnymi funkciami, znakmi a štruktúrami,
- tretia je tvorená bližším sociálnym prostredím, kde vojenský profesionál pracuje,
- štvrtá, najkonkrétnejšia, ktorá pozostáva zo sociálnych pozícií a rol vojenských profesionálov vo vojenskom systéme je rovina konkrétnej realizácie vojenského povolania.

Z pohľadu vojenského systému a jeho funkcií je žiadúce, aby sa vojenský profesionál identifikoval so všetkými podstatnými stránkami rovín vojenského prostredia. Toto prostredie sa však vyvíja protirečivo. Obsahuje progresívne a konzervatívne prvky. Preto by sa nemal vojenský profesionál identifikovať so všetkým tým, čím je v povolaní obklopený. Už pri jeho socio-profesijnej príprave je vyvíjaná snaha, aby sa dokázal identifikovať najmä s progresívnymi vplyvmi a aby dokázal byť voči konzervatívnym a negatívnym vplyvom sociálne imúnny.

Identifikáciu možno ponímať buď ako *teoreticko-praktickú* alebo ako *prakticko-teoretickú*. Toto rozdelenie má význam iba z metodického hľadiska, aby sa lepšie vyjadrila skutočnosť, že teoreticko-praktická identifikácia je obsahom prvej etapy utvárania vojenských profesionálov a prevláda v nej teória a prakticko-teoretická identifikácia je obsahom druhej etapy ich utvárania a prevláda v nej prax.

V **teoreticko-praktickej identifikácii** s vojenským povolaním ide o vytvorenie *objektívnych* a *subjektívnych* predpokladov pre identifikáciu, pričom k jej objektívnym predpokladom patrí dané sociálne prostredie, v ktorom vojenský profesionál žije a pracuje. K jej subjektívnym predpokladom patrí hodnotová orientácia a motivácia vojenského profesionála. V teoreticko-praktickej identifikácii s vojenským povolaním vystupuje do popredia hlavne proces utvárania subjektívnych predpokladov.

Formovaním sociálneho prostredia, zodpovedajúcemu vojenským jednotkám a útvarom (čata, rota, prápor) je možné už vo vojenských školách efektívne sa podieľať na utváraní objektívnych predpokladov. Ak by sa táto snaha premyslene previazala so sťažami kadetov v útvaroch, kreovanie týchto predpokladov by tvorilo základ pre vytvorenie sociálnej imunity budúcich vojenských profesionálov. Napriek tomu má však pre utváranie vojenských profesionálov rozhodujúci význam prakticko-teoretická identifikácia s vojenským povolaním.

V **prakticko-teoretickej identifikácii** s vojenským povoláním prevažuje najmä praktická stránka, označovaná aj ako vlastný proces identifikácie. Tá postupuje ako interakcia medzi objektívnymi a subjektívnymi predpokladmi a formuje sa do podoby postojov a správania sa utvárajúcich sa vojenských profesionálov a to predovšetkým pri preberaní a výkone sociálnych rol, čo vyžaduje ich sociálna pozícia, ktorá je spojená s výkonom funkcie. V tomto procese sa daný vojenský profesionál:

- zaraduje do sociálneho prostredia jednotky, útvaru, štábu a učí sa „pohybovať“ v tomto konkrétnom sociálnom prostredí,
- nadväzuje styk s rôznymi jednotlivcami vo formálnych i neformálnych skupinách a stáva sa ich členom,
- prijíma alebo odmieta hodnoty, ktoré v skupine prevládajú,
- reguluje svoje správanie s existujúcimi normami, požiadavkami a sankciami,
- vymedzuje si vo svojom vedomí a návykoch správanie, pôsobnosť a kompetencie svojich rol.

Je správne, ak sa budúci vojenský profesionál pripravuje na riešenie možných konfliktov rol, ktoré vyplývajú z toho, že socio-profesijná pozícia je súčasťou jeho spoločenskej pozície, čo v praxi predstavuje vzájomné prelínanie sa jednotlivých rol. Tie môžu a aj sú voči sebe v protirečivom vzťahu.

Rolové konflikty možno síce potencionálne očakávať a predvídať, no skutočne začnú existovať až pri samotnej realizácii rol. Môže tak nastať nesúlad medzi dispozíciami a nárokmi na činnosti medzi nedostatočným časovým a materiálnym zabezpečením úloh a pod. Častým zdrojom konfliktov v ozbrojených silách sú situácie, v ktorých musí podriadený plniť príkazy viacerých osôb. Ak tieto príkazy nie sú skordinované môžu vzniknúť nejasnosti v kompetenciách, v zodpovednosti atď. Ďalšie konflikty môžu vyplývať z rôznych predstáv o obsahu a spôsobe plnenia danej roly. Iné predstavy má budúci vojenský profesionál, iné nadriadený a niečo iné očakáva okolie. Preto je potrebné pripraviť vojenských profesionálov na rozdielnu úlohu konfliktov rol na ich vykonávanie. Môžu nielen brzdiť (retardovať) plnenie roly, ale môžu jej plnenie aj urýchliť (akcelerovať). Závisí to od povahy konfliktu a od individuálnych dispozícií nositeľov roly tieto konflikty prekonávať. Závisí to aj od účinnosti pomoci ostatných pri ich riešení.

Preberanie sociálnej roly závisí od stupňa identifikácie s vyššími rovinami prostredia ozbrojených síl. Je to spojené s procesom, v ktorom sa budúci vojenský profesionál podriaduje normám a pravidlám správania sa, ktoré sú v armáde všeobecne vyžadované a tiež normám a pravidlám, ktoré vyžaduje konkrétny výkon roly. Tento proces sa označuje ako *konformizácia*, v ozbrojených silách ponímaná ako proces utvárania a upevňovania vojenskej disciplíny vo vzťahu ku skupine (vojen-

POZNÁMKY

ská jednotka) a k ozbrojeným silám ako celku a ako proces utvárania a upevňovania sebadisciplíny vo vzťahu k vlastnej osobe, ktorého súčasťou vo vzťahu k povolaniu je utváranie a upevňovanie technologickej disciplíny.

Plnenie stanovených úloh a vytýčených cieľov vyžaduje v praxi aj *nekonformné správanie*, ktoré narušuje integritu sociálnej skupiny a jej normy. Budúcim vojenským profesionálom je dobré tieto skutočnosti pri ich príprave a rozvoji vstúpiť, aby pochopili, že nekonformné správanie je žiaduce len vtedy, ak podporuje vývoj sociálnej skupiny i povolania. Len ak je reálnou kritikou starých a nevyhovujúcich pomerov, postupov a ak je výrazom niečoho nového a kvalitnejšieho.

Pri preberaní sociálnych pozícií má význam aj socio-profesijná štruktúra, ktorá vyjadruje rozčlenenie vojenského povolania, v ktorom sa nachádza celý súbor nielen vojenských, ale aj civilných profesií, semiprofesií a špecializácií. Tieto sú začlenené do jednotlivých sústav činností, podľa ktorých možno diferencovať ich vykonávateľov na tieto typy: *veliteľ-bojovník, štábny dôstojník, dôstojník (práporčík) zabezpečenia služieb (materiálnych alebo sociálnych) a dôstojník (práporčík) špecialista*.

Postupne vznikli aj nové typy, ktoré boli vlastné len vojakom povinnej služby (napr.: *poddôstojník* alebo *vojak-bojovník* a *poddôstojník* alebo *vojak-špecialista*). Zavedením duchovnej služby do niektorých profesionálnych armád – Ozbrojené sily Slovenskej republiky nevynímajúc, vzniká nová vojenská socio-profesijná pozícia *vojenský duchovný*.

Daná socio-profesijná štruktúra sa realizuje v novo sa tvoriacej organizačnej štruktúre vojenských organizácií, ktorá je reakciou na snahu najmä ekonomických a štátnych organizácií na zoštíhlenie svojich štruktúr pri zachovaní efektívnosti a kvality výkonov. Táto ich reakcia postupne vyúsťuje do novej funkčnej, pritom pružnej štruktúry, ktorá bude tvorená jej plne profesionalizovaným jadrom [25] a perifériou (siete) tvorenou prenajatými službami [26] alebo príslušníkmi vojenskej organizácie, ktorí vykonávajú dočasné zamestnanie [27].

b) Výkon vojenského povolania

Táto časť rozvoja vojenských profesionálov vychádza z poznania, že ešte v priebehu prípravy vojenských profesionálov je potrebné zamerať sa na vytváranie ich biogénnych a psychogénnych dispozícií potrebných pre úspešný výkon sociálnej roly (vytváranie socio-profesijnej osobnosti). Vojenský profesionál musí poznať svoje možné socio-profesijné dráhy, aby si zvolil *vojenskú kariéru* zodpovedajúcu nielen jeho záujmom, ale tiež jeho možnostiam a schopnostiam. Ak to dokáže, umožní mu to svoje schopnosti dotvárať a účinne a efektívne využívať možnosti svojej *rekvalifikácie* a *dokvalifikácie*. Súčasť socio-profesijných dráh by mali tvoriť aj základné informácie o podmienkach *výstupu z vojenskej organizácie* (podmienky odchodu).

Vojenská kariéra je tak ako každá kariéra sústava spoločensko-profesijných pozícií, obsadených účastníkom spoločenského systému práce počas jeho profesijné-

ho života (od vstupu do spoločenského systému práce až po jeho výstup). Vojenská kariéra sa uskutočňuje na pozadí celkovej životnej dráhy človeka a ako sociálny proces sa vnútorne člení na jednotlivé životné fázy človeka: *prípravnú, rozvojovú, vrcholovú* a napokon *útlmovú* [28]. Preto je potrebné najprv pochopiť a vytvoriť si svoj vlastný prístup k priebehu vojenskej kariéry v *mikrorovine*, kde sa je možné prikloniť k modelu kariéry celoživotného povolania (model inštitucionálnej stratégie), dočasného povolania (model individuálnej stratégie) a k osobitému modelu vojenského povolania (pospolitostný, povzbudzujúci). Napokon je potrebné rozhodne sa vyhnúť nestálej a existenčne neurčitej kariére.

Typy kariér zvolených v mikrorovine sa realizujú v *makrorovine*. Ak vychádzame z delenia armádneho systému na subsystém bojový a technicko administratívny, potom je možné už spomínané typy kariér realizovať vo veliteľských alebo technicko-administratívnych pozíciách. Je preto potrebné mať určitú predstavu a orientovať sa buď na kariéru vojenského profesionála – bojovníka alebo vojenského profesionála –technika, manažera, vychovávateľa atď.

Pre rozvoj vojenskej kariéry je veľmi dôležitý aj generačný aspekt. Vek je limitujúcim faktorom pre dosahovanie určitých funkcií a hodností. Vek tiež ovplyvňuje individuálne predstavy o cieľoch a spôsoboch rozvoja vojenskej kariéry. Pokiaľ pre mladý vek je typické riskovať a meniť kariérnu orientáciu, neskôr začína snaha po stabilizácii. Najmä v súčasnosti je potrebné pri spracovávaní jednotlivých kariér v Ozbrojených silách Slovenskej republiky vychádzať z týchto zásad.

Niektorí autori špecifikujú vojenskú kariéru predovšetkým ako posun z nižších socio-profesijných pozícií do vyšších. Kariérny pohyb v ozbrojených silách však nemôže byť a nie je iba vzostupom na rebríčku vojenských funkcií a hodností tak, ako sa ho snažia vykresliť niektorí armádni funkcionári.

Vojenská kariéra je omnoho zložitejší pohyb vytvárajúci sekvenciu vzostupov, stagnácie ale i profesijných zostupov. Vo svojej podstate ide o celkový sled jednotlivých vojenských funkcií, pozícií a rol, ktoré profesionálny vojak počas svojej životnej dráhy vystrieda a ktoré zároveň tvoria hlavný obsah jeho kariéry. Nie vždy je tento sled výsledkom jeho dobrovoľných rozhodnutí, profesijnej orientácie a záujmu a odborných aspirácií.

V tom spočíva asi najväčší rozdiel medzi tzv. civilnou a vojenskou kariérou. Vojenská kariéra, ako osobitý pohyb v rámci armády ako mocenskej inštitúcie štátu je determinovaná celým radom spoločenských faktorov akými sú napríklad: úroveň demokracie v spoločnosti, rozvoj vedy a techniky, úroveň vzdelania, procesy v spoločnosti a v ozbrojených silách a pod.

Dokvalifikáciou a rekvalifikáciou je popretkávaný výkon aktívnej vojenskej profesionálnej služby vojenského profesionála (vojenské povolanie). Obsah ich jednotlivých foriem možno stotožniť s obsahom vojenskej socio-profesijnej prípravy,

POZNÁMKY

no nie je to to isté (je tam časový posun). Základný rozdiel medzi nimi je však v tom, že tieto formy sú nielen predpokladom pre voľbu danej socio-profesijnej pozície (dráhy), ale sú zároveň jej súčasťou.

Dokvalifikáciou a rekvalifikáciou sa zabezpečuje nepretržité zdokonaľovanie vojenských profesionálov (povinné, tzv. kariérne vzdelávanie, kariérne kurzy) počas aktívneho výkonu vojenskej profesionálnej služby a to v týchto socio-profesijných dráhach:

- inertnej (nulovej), pri ktorej účastník zotrval v tej istej socio-profesijnej pozícii a ani obsah a charakter práce sa nezmenil,
- zostupnej, pri ktorej účastník síce menil socio-profesijne pozície pri zmene povahy práce, ale orientácia dráhy je vzhľadom na počiatočnú socio-profesijnú pozíciu jednosmerne dole,
- vzostupnej, pri ktorej síce účastník menil socio-profesijné pozície pri zmene povahy práce, ale smer dráhy je vzhľadom na počiatočnú socio-profesijnú pozíciu jednosmerne hore,
- binárno vzostupno-zostupnej negatívnej, pri ktorej účastník síce menil socio-profesijné pozície pri zmene povahy práce a orientácia dráhy je dvojsmerná (hore a dole), ale posledná socio-profesijná pozícia vzhľadom k počiatočnej je nižšie,
- binárno vzostupno-zostupnej pozitívnej, pri ktorej síce účastník menil socio-profesijné pozície pri zmene povahy práce a orientácia dráhy je dvojsmerná (hore a dole), ale posledná socio-profesijná pozícia vzhľadom na počiatočnú je vyššie,
- binárno vzostupno-zostupnej neutrálnej, pri ktorej účastník síce menil socio-profesijné pozície pri zmene povahy práce a orientácia dráhy je dvojsmerná (hore a dole), ale posledná socio-profesijná pozícia vzhľadom na počiatočnú je rovnaká, teda neutrálna.

Preto je potrebné zdôrazniť, že vojenský profesionál sa neuspokojuje s už raz získanými socio-profesijnými kvalitami pre výkon vojenskej profesionálnej služby. Neustále (teda celoživotne) sa snaží o rozvoj starých a získavanie nových kvalít. Ako jednotlivec by ale túto náročnú úlohu nezvládol. Preto je nielen jeho povinnosťou, ale aj povinnosťou vojenskej organizácie (ozbrojených síl) nielen vybudovať komplexný a funkčný systém ďalšieho vzdelávania svojich príslušníkov ako súčasti ich celoživotného vzdelávania, ale zabezpečiť pre nich informácie o možných formách ďalšieho odborného rastu mimo vlastnej organizácie a vytvoriť im vhodné podmienky pre ich absolvovanie.

Ukončenie vojenského povolania (výstup)

POZNÁMKY

Sú to prípady, kedy je výkon vojenskej profesionálnej služby (vojenského povolania) ukončený po splnení záväzku. Tento záväzok býva spravidla *dlhodobý* (celoživotný – do splnenia nárokov na starobný dôchodok), *strednodobý* (stály kariérny – do splnenia nárokov na výsluhový príspevok) a *krátkodobý* (dočasne kariérny – do splnenia kontraktu). Vojenský profesionáli by sa mali včas oboznámiť s možnými podmienkami výstupu. Je dobré, ak poznajú svoje vlastné povinnosti voči vojenskej organizácii a povinnosti tejto organizácie voči svojej osobe ešte v etape aktívneho výkonu vojenskej profesionálnej služby.

Jednou zo základných podmienok výstupu, ktorú by mala vojenská organizácia zabezpečiť je pomoc pri začleňovaní sa jej bývalého príslušníka do nového civilného povolania a to formami rekvalifikácie a finančnou kompenzáciou.

Pre vojenského profesionála opúšťajúceho vojenskú organizáciu – ozbrojené sily (vojak v zálohe alebo vo výslužbe) by mala k hlavným úlohám patriť nielen pomoc pri získavaní a výbere nových záujemcov o profesionálnu službu (vojenské povolanie), ale tiež úloha (skôr povinnosť) stať sa dobrovoľným príslušníkom aktívnych záloh (domobrany).

2.3 Príprava vojenských profesionálov vo vojenských školách

Problematika efektívneho a kvalitného utvárania vojenských profesionálov si vyžaduje neustálu pozornosť odborníkov. Teoreticko-praktická časť tohto procesu, ktorá bola vyššie vymedzená ako etapa ich prípravy sa zatiaľ aj v súčasnosti najucelenejšie a najkvalitnejšie uskutočňuje vo vojenských školách (vojenskej základnej, odbornej alebo vysokej škole) – teda vojenským školstvom. Vojenské školstvo sa môže vymedziť ako sústava vojenských škôl a pri nich zriadených účelových vzdelávacích a výcvikových zariadení zabezpečujúcich vojenskú výchovu, vzdelávanie a výcvik príslušníkov ozbrojených síl – najmä však profesionálnych vojakov. Pripravujú ich nielen na vstup do služobnej (vojenskej) kariéry, ale aj na možný pohyb v nej (socio-profesijná mobilita). Vývin vojenského školstva ako aj korekcie v štruktúre a fungovaní jednotlivých vojenských škôl sú dôležité nielen z hľadiska reagovania na zmeny vo vojenstve všeobecne, ale aj z hľadiska efektívnosti organizovania celej prípravy vojenských profesionálov vo vojenských vzdelávacích inštitúciách z aspektov.

Vojenské školstvo má významné postavenie nielen v štruktúre ozbrojených síl, ale aj v celej spoločnosti, pretože jeho základnou funkciou je vzdelávať príslušníkov ozbrojených síl – najmä profesionálnych vojakov v súlade s najnovšími poznatkami vojenskej vedy a rozvojom vojenskej techniky a v súlade s tendenciami rozvoja vojenského myslenia v treťom tisícročí. Tvorí prienik vojenskej vedecko-výskumnej, edukačnej (výchovno-vzdelávacej) a výcvikovej činnosti. Tým sa predurčuje na jedno z kľúčových postavení v štruktúre faktorov ovplyvňujúcich charakter vývojových

POZNÁMKY

tendencií v ozbrojených silách, akou v súčasnosti je transformácia ozbrojených síl. Transformácia vojenského školstva sa spoločne s reorganizáciou a redislokáciou ozbrojených síl stala jednou z hlavných úloh pri premene Ozbrojených síl Slovenskej republiky na plne profesionálne, efektívne, pritom však dostupné ozbrojené sily organizované, vyzbrojené a vycvičené v súlade s požiadavkami doby.

Hlavným obsahom transformácie vojenského školstva bola potreba zmeniť systém vojensko-odborného vzdelávania. Jeho obsah sa mal zamerať na rozvoj líderstva pre všetky kategórie ozbrojených síl. Tomu bola podriadená aj uskutočnená reštrukturalizácia vojenských škôl zameraná na posilnenie výcviku poddôstojníkov (vznik poddôstojníckej akadémie). Po roku 2006 sa títo mali stať rozhodujúcim činiteľom základného výcviku na úrovni každej jednotky. Uskutočnená transformácia priniesla podstatné zníženie počtov vo vojenskom školstve. Vojenské vysoké školy boli zredukované na jednu (Akadémia ozbrojených síl gen. M. R. Štefánika v Liptovskom Mikuláši). Vojenské stredné školy boli zrušené a nahradené základnou a odbornou výcvikovou školou a poddôstojníckou akadémiou. Tieto boli neskôr transformované do jedného celku (Prápor výcviku v Martine). Z uvedeného vyplýva, že utváranie vojenských profesionálov sa po transformácii vojenského školstva uskutočňuje v dvoch medzi sebou nepriepustných hladinách, v hladine *mužstva a poddôstojníkov* (Prápor výcviku Martin) a hladine *dôstojníkov a generálov* (Akadémia ozbrojených síl gen. M. R. Štefánika Liptovský Mikuláš).

a) Príprava vojenských profesionálov v hladine poddôstojníka

Profesionálny vojak, príslušník mužstva a poddôstojníkov profesionálnych ozbrojených síl, získava kvality a kompetencie vojenského profesionála, ktoré tvoria základnú spôsobilosť každého profesionálneho vojaka v zložitom cyklicko-lineárnom, nepretržitom a dynamickom procese. Tejto kategórii sa po prechode ozbrojených síl na plnú profesionalizáciu venuje najväčšia pozornosť.

Najväčší dôraz sa v tejto kategórii položil na vyriešenie základných problémov spojených s ich socio-profesijnou prípravou (základná vojenská príprava, ďalšia zdokonaľovacia tzv. kariérna príprava, osobitná špecializačná alebo odborná vojenská príprava), akými sú regrutácia (kvantita a kvalita regrutačných zdrojov, motivácia pre službu – rôzne benefity), priebeh služby (dĺžka kontraktu, kariéra, finančné, sociálne a zdravotné zabezpečenie) a napokon odchod mimo vojenskú službu (rekvalifikácia, príspevky za službu, zabezpečenie nového zamestnania, výcvik ako záloha a riešenie pomoci rodine po smrti). Tieto problémy nie je možné v článku vyriešiť, dajú sa iba naznačiť možné prístupy k ich riešeniu.

Regrutačné zdroje na Slovensku sa nepriaznivým demografickým vývojom, ale aj otvorením európskeho trhu práce a poklesom atraktívnosti vojenského povolania podstatne znížili. Napriek tomu, že podpora prechodu na plne profesionalizované ozbrojené sily bola zo strany verejnosti a zo strany príslušníkov ozbrojených síl – vojakov vysoká a pretrváva dodnes, *záujem o službu v nich* je nízky.

Kvalita regrutovaných podstatným spôsobom znižuje počty v ozbrojených silách, pretože ozbrojené sily sa snažia o jej udržanie a neznižujú vstupné požiadavky aj napriek tomu, že objem regrutačných zdrojov klesá. Jeho ďalšie rozširovanie sa rieši aj cestou prijímania žien do ozbrojených síl a pre niektoré vojenské odbornosti v logistike a zdravotnej službe aj zvýšením hornej vekovej hranice regrutovaných.

Nepremysleným zrušením vojenských gymnázií a stredných odborných škôl sa ozbrojeným silám znížil regrutačný zdroj o vekovú skupinu 15 – 18 ročných a to najmä pre skupinu vysokokvalifikovaných poddôstojníkov a práporčíkov, čo pociťuje najmä letectvo (pozemný personál).

Prechod tejto najmasovejšej socio-profesijnej skupiny plne profesionálnych ozbrojených síl na profesionálnu službu sa musí odraziť na zvýšení jej kvality. Preto sa dôkladne premyslela ich *socio-profesijná príprava* a tiež *dĺžka a priebeh vojenskej kariéry*, s dôrazom na objektívne vytvorenie základných podmienok k získaniu kvalít vojenského profesionála – profesionalizmu.

Optimálnou dobou pre získanie profesionalizmu v tejto hladine vojenskej profesionálnej služby je 3 – 5 rokov. Tento čas je potrebný k tomu, aby sa absolvovaním socio-profesijnej prípravy stal z profesionálneho vojaka vojenský profesionál. Socio-profesijná príprava sa člení na:

- Základná vojenská príprava (základný vojenský výcvik) v trvaní do jedného mesiaca, v ktorom sa zregrutovaný občan (čakateľ) stáva profesionálnym vojakom (v tejto hladine vojakom na kontrakt) schopným byť síce v ozbrojených silách, ale zatiaľ neschopným vykonávať žiadnu funkciu v hodnosti vojak. Tento výcvik sa vykonáva v základnej výcvikovej škole.
- Zdokonaľovací vojenský výcvik v trvaní dva mesiace, v ktorom sa profesionálny vojak pripravuje na výkon najjednoduchších funkcií v ozbrojených silách a to v odbornej výcvikovej škole. Tu sa pripravujú aj poddôstojníci špecialisti.
- Kariérny kurz na poddôstojníka v trvaní tri mesiace v poddôstojníckej akadémii, ktorá pripravuje poddôstojníka – veliteľa družstva (vodcu, lídra).

Zároveň sú to minimálne doby na výkon vojenskej profesie (vojenskej praxe), ktoré jedine službou pri bojových útvároch rozvinú získané predpoklady na skutočné kvality vojenského profesionála. Jedine kvalitný bojový výcvik s bojovým nasadením utvára kvality a spôsobilosť vojenského profesionála aj u profesionálnych vojakov mužstva a poddôstojníkov.

Mimo záujmu nemôžu zostať ani problémy spojené s prechodom tejto kategórie profesionálnych vojakov po ukončení ich kontraktu späť do civilného života, pretože väčšina príslušníkov mužstva a poddôstojníkov slúži do 10 rokov a teda nezíska nárok na poberanie výsluhového dôchodku.

POZNÁMKY

Sú rôzne modely tohto prechodu. Jedným je taký, ktorý využíva kvality vojenského profesionála pre výkon štátnej služby. Iný je postavený na rôznych formách rekvalifikácie uskutočňovaných alebo hradených ozbrojenými silami. Ďalší model využíva finančné kompenzácie a to úplne (výsluhový príspevok), čiastočné (jednorazové odchodné) alebo kombinované (jednorazové odchodné a výsluhový príspevok).

Nech sa už daná spoločnosť rozhodne pre ktorýkoľvek z týchto modelov, musí vychádzať z toho, že ich hlavným zmyslom je pomôcť profesionálnemu vojakovi začleniť sa do civilného života bez poklesu jeho životnej úrovne a životnej úrovne jeho rodiny. Ak by sa to nepodarilo, môžu byť kvality vojenského profesionála (profesionalizmus) zneužitú kriminálnym podsvetím, žoldnierskymi a v súčasnosti tiež súkromnými armádami, obchodom so zbraňami a podobne [29].

b) Príprava vojenských profesionálov v hladine dôstojníka

Profesionálni vojaci – dôstojníci a generáli profesionálnych ozbrojených síl získavajú kvality a kompetencie vojenského profesionála (tzv. profesionalizmus) v cyklicko-lineárnom, nepretržitom a dynamickom výchovno-vzdelávacom procese uskutočňovanom v najvyššej vojenskej vedecko-výskumnej a vzdelávacej inštitúcii danej spoločnosti (štátu) a jej ozbrojených síl – vo vojenskej akadémii (Akadémia ozbrojených síl gen. M. R. Štefánika v Liptovskom Mikuláši). Možno teda povedať, že socio-profesijná príprava tejto skupiny profesionálnych vojakov a ich rekvalifikácia a dokvalifikácia sa uskutočňuje vo vojenskej vysokoškolskej inštitúcii.

Vojenská vysokoškolská inštitúcia ako súčasť ozbrojených síl bola v niekoľkých etapách transformovaná tak, aby bola schopná zabezpečiť kvalitnú vstupnú prípravu a celoživotné vzdelávanie (kariérne, rekvalifikačné a ďalšie odborné kurzy) nielen profesionálnym vojakom, ale aj občanom, ktorí už pracujú alebo chcú pracovať v štátnej a verejnej správe na úseku bezpečnosti, ochrany a obrany.

Vyriešenie tejto úlohy nebolo ľahké. Vyžadovalo a neustále ešte vyžaduje takú transformáciu vysokej školy, ktorá by zabezpečila vojensko-odbornú prípravu a všeobecné vzdelanie príslušníkov ozbrojených síl. Transformácia zabezpečila, aby sa vojenská vysoká škola stala jadrom spoločensko-vedného výskumu v oblasti vojensktva, bezpečnosti a ochrany.

V procese transformácie celého vojenského školstva všeobecne a vysokého vojenského školstva osobitne, bolo potrebné riešiť najmä tieto problémy:

- *prvá skupina* problémov vyplývala z rozhodnutia spoločnosti profesionalizovať ozbrojenú silu, čo je potrebné finančne a materiálne zabezpečiť, inak nebude zabezpečená ich kvalita, teda ani príprava personálu,
- *druhá skupina* problémov vyplývala zo vzájomného prelínania jednotlivých hladín vzdelania (základná, stredoškolská a vysokoškolská) so stupňami

vodcovstva (vyjadrenie formálnej pripravenosti na základný, stredný a vyšší stupeň riadenia, teda velenia – vyjadrenie formálneho stupňa veliteľských schopností),

- *tretiu skupinu* tvorili problémy vznikajúce stotožňovaním vzdelanostnej štruktúry (maturant, bakalár, inžinier alebo magister) so štruktúrou jednotlivých hodností (hodnosti mužstva, poddôstojnícke hodnosti, hodnosti práporčíkov, nižších a vyšších dôstojníkov a generálov),
- *štvrtá skupina* problémov vyplývala z nepripravenosti odberateľa (ozbrojených síl) na príjem absolventov trojstupňovej vysokoškolskej prípravy (bakalári, magistri a doktorandi), ktorí nemali pripravené funkcie (profesijné pozície – štandardy) diferencované na tieto stupne vzdelania (na túto diferenciáciu profesijných pozícií nebola a dodnes nie je pripravená ani celá slovenská spoločnosť),
- *piata skupina* problémov vyplývala z nepochopenia významu trojstupňového vzdelávania spoločnosťou a ozbrojenými silami, čoho odrazom bola skutočnosť, že ozbrojené sily ako odberateľ nemali a dodnes ešte nemajú vyriešený návrat absolventov jednotlivých stupňov vysokoškolského vzdelávania do vzdelávacieho procesu po niekoľkoročnej praxi (2. a 3. stupeň). Návrat je iba na externé štúdium. Aj spoločnosť diferencuje prístup študentov k vzdelaniu na trhovom princípe (interná forma štúdia je spoločnosťou finančne podporovaná, externá trestaná). Trojstupňové vzdelávanie má význam len vtedy, ak je oddelované praxou. Z nej nastúpi občan na štúdium zvyčajne na externú a nie na internú formu,
- *šiesta skupina* problémov vyplývala z obsahu štúdia v jednotlivých stupňoch vysokoškolského vzdelávania (bakalársky stupeň – praktické problémy, magisterský stupeň – rozvoj teoretického základu).

Proces realizácie týchto zmien nebol a stále nie je ľahký. Jeho cieľom je ale vybudovať také vojenské školstvo, ktoré bude predstavovať moderný výchovný, vzdelávací a výcvikový systém postavený na relatívne samostatných, avšak tesne prepojených troch sférach prípravy príslušníkov ozbrojených síl (nie sú to stupne prípravy aj keď na seba nadväzujú, pretože sú navzájom nepriestupné). Takáto tzv. trojsférová diferenciácia vojenského školstva je determinovaná poslaním, cieľmi a týmto obsahom úloh:

- *primárna sféra* tvorená výcvikovými školami ozbrojených síl má hlavné poslanie pripravovať profesionálnych vojakov v kategórii mužstva a poddôstojníkov (ich vstupný výcvik – základná výcviková škola a odborný výcvik – odborné výcvikové školy druhu vojsk),
- *sekundárna sféra* je zameraná najmä na zdokonaľovací výcvik poddôstojníkov (poddôstojnícka akadémia), práporčíkov (základný vstupný kurz – aka-

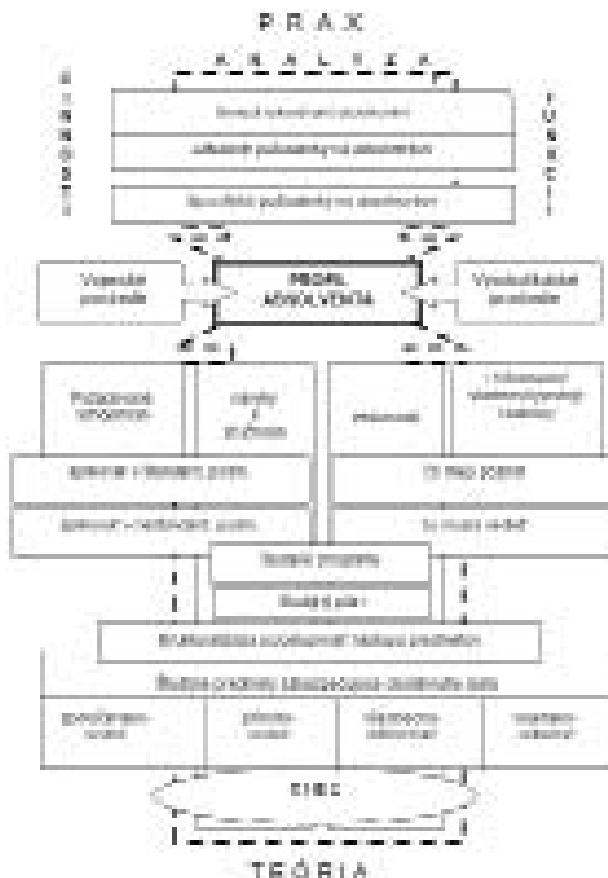
POZNÁMKY

démia ozbrojených síl) a dôstojníkov regrutovaných priamo z civilu (základný vstupný kurz – akadémia ozbrojených síl),

- *terciálna sféra* je zameraná na uskutočňovanie vysokoškolského a kariérneho vzdelávania dôstojníkov a práporčikov (vyššie kurzy) ozbrojených síl (akadémia ozbrojených síl).
- Vysokoškolská a kariérna príprava profesionálnych dôstojníkov a generálov sa chápe ako **otvorený** výchovno-vzdelávací systém, v ktorom:
 - sú vytvorené podmienky pre prerušenie, ukončenie alebo opätovný návrat do tejto prípravy na ktoromkoľvek jej stupni,
 - sú jednotlivé akademické roky ucelené do samostatných obsahových blokov, vytvárajúcich obsah prvého, druhého a tretieho stupňa štúdia,
 - kadet po ukončení ročníka získa vyššiu kvalifikáciu (nie vzdelanie) [30] ako mal pred začatím štúdia, a to buď priamo vo vojenskej akadémii alebo nepriamo preradením do poddôstojníckej akadémie alebo do práporčického kurzu,
 - je doriešené financovanie mobility kadetov tak, aby mohli absolvovať niekoľko semestrov na inej vysokej škole (vojenskej či civilnej) a to v študijnom odbore, ktorý ich zaujíma a je výhodný aj pre ozbrojené sily, čo by malo platiť aj opačne,
 - nie je stotožňovaná vysokoškolská forma prípravy s dosiahnutím iba určitého stupňa vysokoškolského vzdelania, čo robí dojem, akoby vysoká škola nemohla byť garantom získavania aj iného, než len vysokoškolského vzdelania.

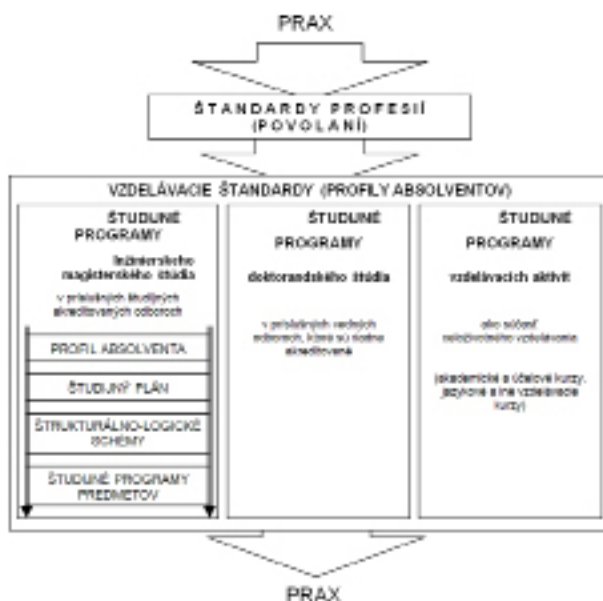
Otvorenosť systému znamená, že vysoká vojenská škola, aj keď jej zriaďovateľom je rezort obrany, tvorí súčasť systému celoživotného vzdelávania všetkých občanov, nielen príslušníkov ozbrojených síl a realizuje ho uskutočňovaním foriem ďalšieho vzdelávania. Základná forma vysokoškolskej prípravy tvorí naďalej jadro prípravy vojenských profesionálov. Ani vo vzdelávaní príslušníkov ozbrojených síl nie je možné pripustiť úzky rezortizmus, ktorý uzatváraním systému vysokoškolskej prípravy príslušníkov ozbrojených síl znižuje jeho kvalitu, účinnosť a efektívnosť.

Ďalšie skvalitnenie prípravy vo vojenských školách vyžaduje väčšiu **flexibilitu** v definovaní obsahu študijných odborov. Tomu napomáhajú kvalitne spracované profily absolventov (zložitost' a východiská, obrázok 7) vychádzajúce z vojenských socio-profesijných dráh, ktoré sú súčasťou celoživotnej dráhy každého človeka. To vyžaduje urýchlené spracovanie kvalitných vzdelávacích štandardov a štandardov vojenských profesií. V ozbrojených silách je potrebné čo najskôr spracovať i možné vojenské socio-profesijné dráhy.

Obrázok 7: Východiská pre tvorbu profilu absolventa vojenskej školy

Pod štandardom sa rozumie špecifikácia toho, čo by mal študujúci dosiahnuť, aby získal osvedčenie. Definovanie požadovaných výsledkov, ktoré sa uvádzajú ako učebné ciele vzdelávacích programov. Štandard pre výkon profesie (povolania) v sebe zahŕňa požiadavky na výkon danej profesie (povolania).

Obrázok 8: Postup tvorby vzdelávacích štandardov

POZNÁMKY

Tieto štandardy sú rozhodujúce pre vzdelávacie štandardy, pretože stanovujú požiadavky na budúceho vojenského profesionála danej odbornosti a špecializácie. Spracovávanie štandardov vojenských profesií a vzdelávacích štandardov je ne-pretržitý proces, pretože vplyvom nových technológií je dynamika zmien v obsahu jednotlivých profesií stále väčšia (obrázok 8).

Je potrebné si uvedomiť, že kvantitatívnym ukazovateľom naplňania profilu absolventa je účasť študenta na zamestnaniach, ktoré sú povinne stanovené. Kvalitatívnymi ukazovateľmi sú výsledky jeho štúdia. Vážnou chybou pri vytváraní profilu absolventa (vojaka) je stotožnenie vojenskej profesie s vojenskou odbornosťou. Výsledkom je redukcia vlastností budúceho vojenského profesionála len na jeho odborné vedomosti, zručnosti a návyky.

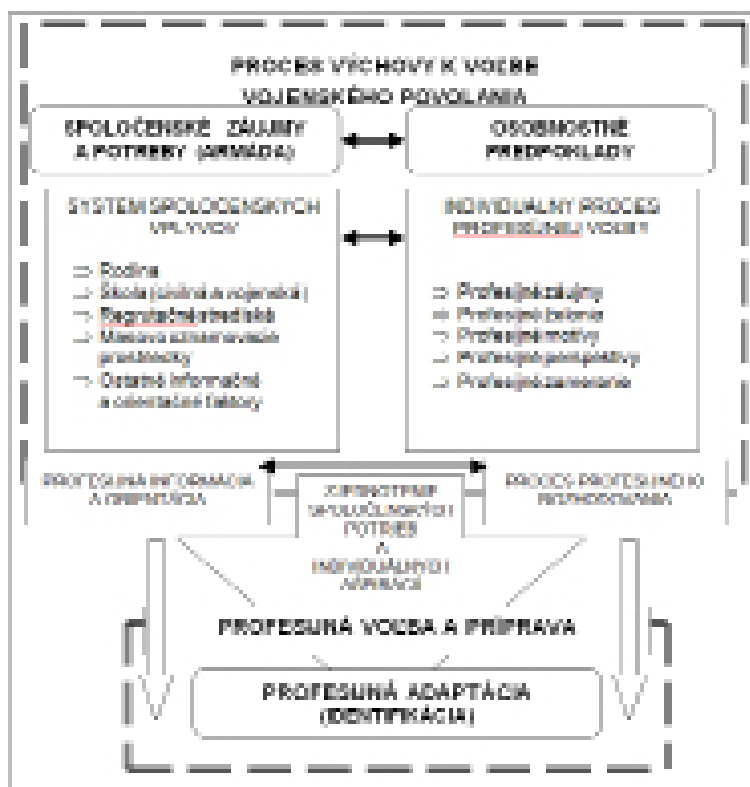
Vojenský profesionál danej profesie musí mať okrem vzdelania porovnateľného s obdobným vzdelaním v civile (študijný program) aj schopnosti uskutočňovať a organizovať masové ozbrojené násilie – boj (vojenský program). Zároveň sa musí vedieť pohybovať a zabezpečiť pohyb podriadených (jednotlivci a sociálne skupiny) v priestore, kde sa toto násilie vykonáva (vojenský výcvik). Vie ako transformovať vzdelanie na "vojenskú odbornosť". Ako budúci nadriadený má schopnosti riadiť podriadených a vie s nimi komunikovať, vzdelávať a vychovávať ich.

So zabezpečením kvality vysokoškolského vzdelávania budúcich vojenských profesionálov súvisí i **spôsob prijímacieho konania**, ktorý sa postupne mení podľa požiadaviek vysokej školy a odberateľa absolventov – ozbrojených síl. Selekcia uchádzačov (výber podľa určitých podmienok) sa uskutočňuje nielen pri vstupe neustálym a štandardizovaným preverovaním ich všeobecných vedomostí, návykov a schopností, ale aj motiváciou v priebehu celého štúdia. Prijímacie konanie už neplní funkciu jednorazovej formy výberu, ale základného testu, ktorý má odhaliť vstupné kvality uchádzača o štúdium na vojenskú školu. Pravý výber sa uskutočňuje až priebežným hodnotením práce študentov vojenskej školy počas celého štúdia a to neustálym testovaním ich kvalít.

Študenti s nižšou hladinou všeobecných vedomostí, schopností a návykov, či so slabou motiváciou v dôsledku prirodzenej konkurencie a zvyšovania nárokov, postupne z ďalšej vysokoškolskej prípravy vypadnú. Otvorenosť systému prípravy by mala pre nich vytvoriť možnosť, že ak budú chcieť, môžu ukončiť inú formu vojenskej socio-profesijnej prípravy.

V zásade sa takto postupne mení prístup k chápaniu efektívnosti vojenskej socio-profesijnej prípravy. Za neúspech sa nepovažuje vyradenie študentov vysokoškolskej prípravy, ak sa zabezpečí kvalita absolventov. Hlavný ukazovateľ je predovšetkým ich uplatniteľnosť v praxi vo vojenských útvaroch. Za neúspech sa bude považovať skôr to, že sa z človeka, ktorý začal vojenskú socio-profesijnú prípravu nepodarilo vychovať vojenského profesionála v ktorejkoľvek kvalifikačnej hladine.

Prijatie na vojenskú vysokú školu bude tak uchádzačom, vojenskou vysokou školou, ale tiež ozbrojenými silami vnímané ako prostriedok a nie ako cieľ v procese získavania nového vojenského profesionála, ochotného slúžiť v niektorej kvalifikačnej hladine. Potom základnou motiváciou študenta vojenskej školy bude rozhodnutie stať sa vojenským profesionálom, čo bude výsledkom účinného a efektívneho procesu výchovy k voľbe vojenského povolania (obrázok 9).

Obrázok 9: Grafické znázornenie procesu výchovy k voľbe vojenského povolania

Výchova k voľbe povolania tvorí systém, ktorý zabezpečuje zjednotenie záujmov a potrieb ozbrojených síl (vyjadrujú celospoločenské záujmy a potreby) a individuálnych aspirácií. Je spravidla tvorený:

- *Vonkajšími*, tzv. spoločenskými vplyvmi, ku ktorým predovšetkým patria spoločenské záujmy a potreby (ozbrojené sily) a ich vplyv; socio-profesijná informácia a orientácia, vplyv rodiny, školy (civilnej a vojenskej), regrutačné strediská (centrum personálneho marketingu), masovo oznamovacie prostriedky a ostatné faktory, informácie a orientácie.
- *Vnútorými*, tzv. osobnými predpokladmi, ktoré sú tvorené najmä individuálnym procesom socio-profesijnej voľby a socio-profesijného rozhodovania, profesijnými záujmami, želaniami, motívmi, perspektívami a zameraním.

Na zvýšenie kvality výchovno-vzdelávacieho procesu na vojenských vysokých školách môže mať vplyv aj zmena prístupu k **hodnoteniu**, ktoré sa v súčasnosti prísne objektívizuje a to na všetkých úrovniach. Hodnotia sa nielen vedomosti

POZNÁMKY

študentov, ale aj ich vzťah ku konkrétnemu predmetu a učiteľovi, čoho odrazom sú jeho vedomosti, návyky a spôsobilosť v danej problematike a jeho schopnosť samostatne riešiť danú problematiku.

Zároveň sa hodnotí aj kvalita výchovno-vzdelávacieho procesu, rozvoj vedy vysokou školou a stav jej učebno-výcvikovej základne. Veľký dôraz sa kladie tiež na formovanie a udržiavanie zodpovedajúcej kvality veliteľsko-pedagogického zboru a to cestou neustáleho zdokonaľovania konkurzných konaní alebo priebežných hodnotení ich vedecko-pedagogickej práce. Do istej miery je možné ovplyvniť prístup veliteľsko-pedagogického zboru ku zvyšovaniu vlastnej odbornosti a pedagogickej spôsobilosti rôznymi formami prípravy, ktoré by však nemali byť samoúčelné.

Na skvalitňovaní socio-profesijnej prípravy vojenských profesionálov sa istou mierou podieľa aj vhodná **štruktúra vojenskej vysokej školy** a v nej uplatňovaný vojenský režim. To vyžaduje od vedenia vojenských škôl tiež zodpovedajúci štýl riadiacej práce. Ich manažmenty musia riešiť hlavne otázky koncepčné a dlhodobé. Operatívne, denné riadenie je vecou ich výkonných orgánov. Ich práca sa musí čoraz viac zamerať na zabezpečenie kvalitnej servisnej služby v prospech výchovno-vzdelávacieho procesu, ktorého hlavnými aktérmi sú veliteľsko-pedagogický zbor (katedry) a študenti (kadeti).

Štruktúru vojenskej vysokej školy, jej zložku združujúcu kadetov k výcviku (školský pluk) je potrebné viac prispôbiť štruktúre útvarov (školské čaty a roty). Takýto prístup už čiastočne umožní kadetom identifikovať sa s vojenským prostredím a vojenským režimom. Pre jednotlivé ročníky študentov bude ale potrebné navodiť diferencovanejší vojenský režim [31]. Diferencovať je potrebné citlivo, aby nebola narušená sloboda jednotlivca. Dôraz pri zabezpečovaní voľného času študentov je potrebné položiť na jeho efektívne využívanie, pretože kvantitatívne možnosti sú stanovené. Všetky súčasti vojenskej školy pôsobia na poslucháčov s cieľom naučiť ich vytvárať si čo možno najviac voľného času a efektívne ho pritom využívať.

Na základe skúsenosti vojskovej praxe je potrebné ešte raz zdôrazniť, že inovačný proces v oblasti vysokoškolského a ďalšieho vzdelávania profesionálnych vojakov je procesom nepretržitých zmien. Je to proces veľmi dynamický, preto je potrebné mať spracované základné strategické východiská, ciele a princípy rozvoja ďalšieho vzdelávania profesionálnych vojakov. Znamená to, že je potrebné venovať veľkú pozornosť niektorým sociálnym aspektom prípravy vojenských profesionálov.

Bude preto potrebné podrobne analyzovať získané skúsenosti zo zavádzania dvoch prístupov k vymedzeniu miesta vojenskej vysokej školy v procese prípravy vojenských profesionálov.

Prvý, v ktorom prevládajú vojenské a vojensko-odborné študijné programy s aplikáciou na konkrétnu vojenskú funkciu. Výsledkom takejto prípravy je vysokoškol-

ský úzko špecializovaný vojenský odborník uplatniteľný iba pre konkrétnu základnú funkciu v ozbrojených silách. Pre tento prístup je druhý a tretí stupeň vysokoškolského vzdelávania rekvalifikáciou vojenského profesionála na ďalšiu konkrétnu odbornosť potrebnú pre ozbrojené sily.

Druhý, v ktorom prevládajú všeobecné a odborné predmety, ktorých obsah je aplikovaný do podmienok ozbrojených síl. Výsledkom tejto prípravy je vysokoškolsky vzdelaný vojenský odborník, ktorý je schopný sa po krátkodobej špecializovanej príprave uplatniť v ktorejkoľvek konkrétnej základnej funkcii v ozbrojených silách. Pre tento prístup je štúdiom na druhom a treťom stupni vysokoškolského vzdelávania najmä prehlbovaním jeho danej odbornosti – jeho ďalšou špecializáciou.

3 ZÁVER

Vojenský systém, za aký sú plne profesionálne ozbrojené sily považované, vyjadruje zjednotenie *vojensko-technického* a *vojensko-sociálneho podsystemu*. Jeho kvalita sa vytvorí vtedy, ak sa pre efektívne použitie vojensko-technického podsystemu zodpovedajúco pripraví podsystem vojensko-sociálny. Inak povedané, v procese profesionalizácie, a to v rovine individuálnej sa uskutoční premena *profesionálneho vojaka* (základná jednotka plne profesionálnych ozbrojených síl) na *vojenského profesionála* (kvalitne vycvičeného, stotožneného s vojenskou profesiou, komplexne zabezpečeného danou spoločnosťou s vytvorením všetkých podmienok na výkon vojenskej profesie).

Je potrebné si uvedomiť, že vojenský profesionáli, a to najmä velitelia, sa utvárajú počas celej doby výkonu svojej profesionálnej služby (výkonu vojenského povolania). Keďže sa v zatiaľ realizovaných koncepciách profesionalizácie Ozbrojených síl Slovenskej republiky táto skutočnosť nebrala vždy do úvahy, zostal proces ich profesionalizácie iba v kvantitatívnej etape charakterizovanej procesmi *redislokácie*, *reštrukturalizácie* a *reorganizácie*.

Pri riešení úloh profesionalizácie ozbrojených síl je potrebné dobre premyslieť obojstrannú efektívnosť pobytu profesionálnych vojakov v nich. Nielen efektívnosť ich prípravy, ale aj ich zdokonaľovania pre kvalitný výkon vojenského povolania. Čo sa musí vykonávať nadrezortne a komplexne.

Zároveň je potrebné si uvedomiť, že bez vojenského školstva, neoddeliteľnej súčasťou Ozbrojených síl Slovenskej republiky, ktoré zabezpečuje vstupnú prípravu a ďalšie vzdelávanie nielen príslušníkov ozbrojených síl, ale aj občanov pracujúcich v štátnej a verejnej správe, ktorí riešia otázky bezpečnosti, ochrany a obrany Slovenskej republiky, to nebude možné.

POZNÁMKY

ZOZNAM BIBLIOGRAFICKÝCH ODKAZOV

EICHLER, J. 2011. *Terorismus a války v době globalizace*. Praha : Karolinum. 2011. 398 s. ISBN 978-80-246-1790-9.

JANOŠEC, J. a kol. 2005. *Bezpečnost a obrana České republiky 2015 – 2025*. Praha : MO ČR - AVIS. 2005. 200 s. ISBN 80-7278-303-3.

KOMÁREK, J. 2002. Úskalí profesionalizace Armády České republiky. In *Sborník Vojenské akademie v Brně, řada C-D (aplikované sociální a ekonomické vědy)*, 2002, č. 3 (zvláštní číslo), 189 s. Brno : Vojenská akademie, 2002.

KORBA, M. 2003. Bezpečnostný sektor a jeho reforma. In *Sociológia*, 2003, roč. 35, č. 5, s. 433-452. ISSN 0049-1225.

MATIS, J. 1995. *Sociologický pohľad na vojenské povolanie*. 1. vyd. Liptovský Mikuláš : VA SNP, 1995. 50 s.

MATIS, J. - HAMAJ, P. - MARTINSKÁ, M. 2008. *Sociológia armády : Základy sociológie vojny a armády pre príslušníkov Ozbrojených síl Slovenskej republiky*. Liptovský Mikuláš : AOS, 2008. 273 s. ISBN 978-80-8040-361-4.

ONDREJKOVIČ, P. 1996. Vplyv masovokomunikačných prostriedkov na správanie detí a mládeže. In *Mládež a spoločnosť*, 1996, roč. 2, č. 2, s. 5. ISSN, 1335-1109.

PERNICA, B. 2007. *Profesionalizace ozbrojených sil: trendy, teorie a zkušenosti*. 1. vyd. Praha : MO ČR, 2007. 247 s. ISBN 978-80-7278-381-6.

POLONSKÝ, D. - MATIS, J. 1994. *Profesionalizácia armády a príprava vojenských profesionálov*. 1. vyd. Liptovský Mikuláš : VA SNP, 1994, 54 s.

TARASOVIČ, V. 2003. Reforma bezpečnostného sektora. In *Obrana*, 2003, roč. 11, č. 25, s. 18.

ŠKVRNDA, F. 2005. Ozbrojené sily a bezpečnosť v súčasnom svete. In Polonský, D. a kol. *Profesionalizácia ozbrojených síl : (komparatívny sociologický výskum v Českej, Maďarskej a Slovenskej republike)*. Bratislava : MO SR, 2005, s. 13-40. ISBN 80-8040-267-1.

ŠKVRNDA, F. 2011. Sociologický pohľad na vybrané problémy budovania a fungovania Ozbrojených síl Slovenskej republiky na začiatku 21. storočia. In *Aktuálne problémy vojenskej sociológie : (sociologický pohľad na Ozbrojené sily Slovenskej republiky)*. Liptovský Mikuláš : AOS, 2011. ISBN 978 80-8040-440-6.

TOWNSHEND, Ch. 2007. *Historie moderní války*. Praha : Mladá fronta, 2007. 429 s. ISBN 978-80-204-1540-0.

POZNÁMKY

POZNÁMKY

[1] Prvú profesionálnu armádu z členských štátov NATO mala na našom kontinente Veľká Británia. K tomuto kroku sa odhodlala už v roku 1962. Okrem severoamerických členov aliancie USA (1975) a Kanady sa ale dlhé roky v tomto smere nič nedialo. Výnimkou bola profesionalizácia miniatúrnej luxemburskej armády v roku 1967. Skutočný rozmach profesionálnych ozbrojených síl nastal až po páde berlínskeho múru v roku 1989. V roku 1995 zrušilo povinnú vojenskú službu Belgicko a o rok neskôr Holandsko. Francúzi sa k tomuto kroku odhodlali v novembri 2001, Španieli tesne po nich 1. januára 2002, nasledovali Slovinci v roku 2003, Česi v roku 2005, Slováci a Maďari v roku 2006 atď. Viac na <http://www.sme.sk/c/2300398/profesionalizacia-ozbrojenych-sil-v-clenskych-statoch-nato.html#ixzz2PiEZCJ4C>

[2] Nové pohľady na vedenie vojen v 21. storočí:

1. Pokračuje premena väčšiny armád z konskripčných (zmiešaných) na profesionálne armády.
2. Jadrové zbrane „zastarali“ ako vojensko-politický nástroj a sú dopĺňované nejadrovými strategickými zbraňami.
3. Zbrojenie vstúpilo do kozmického priestoru.
4. (Pozri bližšie: KREJČÍ O. 2010. *Válka*. Praha : Professional Publishing, 2010, s. 142. ISBN 978-80-7431-029-4)

[3] Sú to najmä krajiny, ktoré získali najväčšie skúsenosti – Austrália, Veľká Británia a USA.

Austrália – vo svojom dokumente nazvanom „Complex Warfighting“ (Komplexné vedenie bojovej činnosti) predpokladá, že aj naďalej bude bojovať v náročnom teréne a zložitom sociálnom prostredí. Asymetria prostredia bude doplnená asymetriou protivníka, ktorý bude dobre vycvičený a vyzbrojený a bude pozostávať z navzájom prepojených nepravidelných zoskupení vzbúrencov a teroristov. S takýmto protivníkom dokážu viesť účinný a efektívny boj iba malé, skoro anonymné autonómne jednotky („semi autonomns teams“), ktoré budú uplatňovať taktiku „swarming“ (rojenie). Tzn., že tieto jednotky sú schopné sa združovať a rozptyľovať podľa konkrétnej situácie a potreby a navzájom si pomáhať a podporovať sa.

Veľká Británia – vo svojom dokumente Future Land Operating Concept (FLOC – Budúcnosť pozemných operácií) kladie hlavný dôraz, podobne ako Austrália, na schopnosť malých jednotiek bojovať na pomerne malom priestore, kde bude vysoká koncentrácia súbežne pôsobiacich smrteľne nebezpečných hrozieb najrôznejšej povahy – veľmi ťažko dopredu definovateľných a predvídateľných (asymetria). Na tieto hrozby dokážu účinne reagovať malé, dobré vycvičené bojové jednotky schopné pružne a rýchlo reagovať a manévrovať (pohyb a paľba) s cieľom (úlohou)

POZNÁMKY

účinne pôsobiť proti narušovaniu poriadku, proti vzbúrencom, organizovanému zločinu a terorizmu (Counter Disorder, Insurgency, Criminality and Terrorism) – tieto jednotky majú názov „agile mission groups“.

Spojené štáty americké – vo svojom dokumente „Field Manual – Interim Counterinsurgency Operations“ stanovujú pre ozbrojené sily úlohu vytvárať a vycvičiť menšie samostatne pôsobiace bojové jednotky, schopné rýchlych a prekvapujúcich manévrov (pohyb a paľba) najmä z pozemného vojska a námornej pechoty.

(Pozri bližšie: EICHLER, J. 2011. *Terorismus a války v době globalizace*. Praha : Karolinum, 2011, s. 324 – 326. ISBN 978-80-246-1790-9)

[4] Profesionálne integrované jadro je schopné omnoho kvalitnejšie fungovať (integrovať sa) nielen na národnej, ale aj na nadnárodnej alebo medzinárodnej úrovni. Siete sa do nadnárodných a medzinárodných štruktúr integrujú oveľa ťažšie a kvalita ich fungovania je omnoho nižšia ako profesionalizovaného jadra.

[5] Profesionálne ozbrojené sily nie sú úplne novým sociálnym fenoménom. Existovali už v staroveku a tiež v stredoveku (žoldnierske armády). Vznik armád na základe všeobecnej brannej povinnosti mal spoločensky pokrokový charakter, lebo ovládanie zbraní prestalo byť záležitosťou (výsadou) úzkej skupiny ľudí. Profesionálne ozbrojené sily nemožno považovať len za prejav vývoja v euro-atlantickej oblasti, ani za automaticky demokratickú inštitúciu, lebo existujú aj v štátoch, ktoré možno zaradiť medzi štáty s tzv. zlým vládnutím. V súčasnosti má takmer polovica štátov ozbrojené sily plne profesionalizované. Do popredia sa preto dostáva demokratická kontrola profesionalizovaných ozbrojených síl.

[6] Pozri bližšie: POLONSKÝ, D. 2005. Sociologická reflexia profesionalizácie ozbrojených síl. In Polonský, D. a kol. *Profesionalizácia ozbrojených síl* (Komparatívny sociologický výskum v Českej, Maďarskej a Slovenskej republike). Bratislava : MO SR, 2005, s. 60-94. ISBN 80-8040-267-1.

[7] Armády boli vždy budované z dvoch dôvodov, aby víťazili vo vojnách a aby zastrašovali potencionálneho protivníka. Vojna začína až vtedy, keď zlyhalo odstrašovanie.

(Pozri bližšie: KREJČÍ, O. 2010. *Válka*. Praha : Profesional Publishing, 2010, s. 32. ISBN 978-80-7431-029-4)

[8] Vojny sa odohrávajú v tých častiach sveta, ktoré definoval Fr. Fukuyama vo svojej knihe *Koniec dejín a posledný človek* ako historické (časť sveta, kde príčinou vojny nemusia byť vždy bezpečnostné záujmy štátu).

(Pozri: EICHLER, J. 2011. *Terorismus a války v době globalizace*. Praha : Karolinum, 2011, s. 109. ISBN 978-80-246-1790-9)

[9] To znamená, že celý rad funkcií v úplne profesionalizovanej armáde asi nebude vyžadovať klasickú vojenskú kvalifikáciu „bojovníka“ a lepšie by ich vykonávali osoby s policajnou, či inou nevojenskou bezpečnostnou prípravou (hasič, záchranár atď.). Je možné pripustiť, že za určitých okolností by mohli byť žandárske sily vhodnejšie ako armáda alebo aspoň časť armády by sa mohla pripravovať týmto spôsobom. Aktuálnosť týchto úvah zosilňuje aj predpokladané nasadenie časti úplne profesionalizovaných ozbrojených síl v zahraničí pri rôznych misiách, kde budú vykonávať rad činností, ktoré nemajú tradičný vojenský (bojovnícky) charakter.

[10] Vychádza sa zo situácie, že zmena najmä európskeho bezpečnostného prostredia vplyvom posilňovania integrácie Európskej únie tiež vo vojenskej oblasti, bude do značnej miery limitovať zmenu národných ozbrojených síl do roku 2020 – 2025, pričom bude potrebné zobrať do úvahy dva významné limitujúce faktory:

1. *Európsku ústavu*, ktorá od 1. 12. 2009 odštartovala postupný vznik inštitúcií EÚ, a teda aj európskych ozbrojených síl (ozbrojené sily EÚ alebo iný názov). Ich vznik sa určite neuskutoční naraz, ale postupne v procese niekoľkých etáp:
 - prvá etapa bude charakterizovaná vznikom bojových skupín niekoľkých štátov (kvótny princíp, vyčlenený dohodnutý počet vojakov z národných ozbrojených síl),
 - druhá etapa bude tiež kvótnym systémom doplňovania európskych ozbrojených síl, ale už v nej pôjde o jednotlivcov, ktorých vojenskú profesiu a odbornosť stanoví a bude pripravovať Európska únia,
 - tretia etapa bude charakterizovaná zrušením kvótného systému a doplňovanie európskych ozbrojených síl sa bude uskutočňovať regrutáciou (nábor a výber) tých „euro občanov“ (príslušníci EÚ), ktorí splnia stanovené podmienky vstupu (prijatia) do ozbrojených síl EÚ a budú financovaní EÚ (národné štáty budú prispievať na zabezpečenie obrany stanovenými percentami z HDP).
2. *Existenciu národných štátov s obmedzenou suverenitou* (dobrovoľné odovzdanie časti národnej suverenity Európskej únii), ktorá podstatne ovplyvní kvalitu a počty národných ozbrojených síl. Tie môžu byť tvorené na:
 - profesionálnom základe,
 - miličnom základe, budovaných ako domobrana alebo národná garda,
 - základe aktívnych záloh a v ostatnom čase i dobrovoľnej základnej služby.

(Pozri bližšie práce: MATIS, J. 2010. Teoreticko-empirická analýza vybraných problémov sociálneho zabezpečenia profesionálnych vojakov Ozbrojených síl

POZNÁMKY

Slovenskej republiky. In *Komplexné sociálne zabezpečenie vojenského profesionála*. L. Mikuláš : AOS, 2010, s. 10-40. ISBN 978-80-8040-406-2 a tiež JANOŠEC, J. a kol. 2005. *Bezpečnosť a obrana Českej republiky 2015 – 2025*. Praha : MO ČR, 2005, s. 77-79. ISBN 80-7278-303-3)

[11] Pozri bližšie práce: POLONSKÝ, D. - MATIS, J. 1994. *Profesionalizácia armády a príprava vojenských profesionálov*. L. Mikuláš : VA SNP, 1994. 54 s.; POLONSKÝ, D. - MALÁTEK, V. - MATIS, J. 1994. *Sociologický pohľad na armádu*. L. Mikuláš : VA SNP, 1994. 150 s. ISBN 80-8040-019-9; POLONSKÝ, D. 2003. K vybraným aspektom profesionalizácie ozbrojených síl. In *Sociológia*, 2003, roč. 35, č. 5, s. 465 – 478. ISSN 0049-1225; MATIS, J.- HAMAJ, P. - MARTINSKÁ, M. 2008. *Sociológia armády*. Liptovský Mikuláš : AOS, 2008. 273 s. ISBN 978-80-8040-361-4 atď.

[12] Štandardy vojenských profesií, niekedy nesprávne nazývané štandardy vojenských povolání tvoria sústavu presne vymedzených a popísaných požiadaviek ozbrojených síl ako zamestnávateľa na jednotlivé socio-profesijné pozície vojenského povolania. Tieto sú tvorené obsahovou a výkonovou stránkou, pričom obsahová stránka štandardu vyjadruje rozsah požiadaviek a výkonová stránka stanovuje kvalitu ich naplnenia.

(MATIS, J. 2010. Teoreticko-empirická analýza vybraných problémov sociálneho zabezpečenia profesionálnych vojakov Ozbrojených síl Slovenskej republiky. In *Komplexné sociálne zabezpečenie vojenského profesionála*. Liptovský Mikuláš : AOS, 2010, s. 10-40. ISBN 978-80-8040-406-2)

[13] Pozri: SØRENSEN, H. 1990. Indikace. In *Vojenský profesionál a problémy profesionalizace armád*. Praha : Vojenský ústav sociálních výzkumů. 1990.

[14] Práve M. Janowitz vo svojej práci *The Professional Soldier (a Social and Political Portrait)* rozpracoval koncepciu socializácie profesionálneho vojaka na podmienky služby v ozbrojených (nie plne profesionalizovaných) silách. Táto je podľa neho založená na osvojovaní si vojensko-technických poznatkov a spôsobilostí, ktoré zblížujú vojenských a civilných špecialistov; osvojovaní si zvláštneho životného štýlu pod vplyvom vojenského prostredia, životného štandardu, vojenskej autority, skúseností z kariéry a zmyslu pre vojenskú česť; oslabovanie pôvodných regionálnych a civilných zväzkov a ich nahradenie zväzkami s vojakmi i civilnými zamestnancami; rozvíjanie zmyslu pre širšiu „národnú“ pospolitosť aj na základe určitého „politického étosu“, posúdenia politických dôsledkov svojho konania a následného uplatnenia sa po ukončení vojenskej kariéry; začleňovanie sa do pospolitosti profesionálnych vojakov na základe očakávaného „gentlemanského“ správania sa a konania.

(Pozri bližšie: POLONSKÝ, D. a kol. 2005. *Profesionalizácia ozbrojených síl (Komparatívny sociologický výskum v Českej, Maďarskej a Slovenskej republike)*. Bratislava : MO SR, 2005, s. 73. ISBN 80-8040-267-1)

[15] Pozri: POLONSKÝ, D. - MATIS, J. 1994. *Profesionalizácia armády a príprava vojenských profesionálov*. Liptovský Mikuláš : VA SNP, 1994, s. 24-26.

[16] Transformáciu vojaka z povolania na profesionálneho vojaka – vojenského profesionála, možno chápať nielen ako stotožnenie sa jednotlivca s podmienkami výkonu vojenského povolania a s prostredím vojenskej organizácie, ale tiež ako vyjadrenie nového vzťahu vojenskej organizácie – teda ozbrojených síl k svojim príslušníkom. Spočíva to vo vytváraní čo možno najlepších podmienok pre ich stotožňovanie sa s vojenským povolaním a pre ich čo najrýchlejšiu adaptáciu na vojenské prostredie. Tento pojem okrem iného vyjadruje aj schopnosť jedinca podávať výkon. V demokratických ozbrojených silách (armáde) je výkon ich príslušníka považovaný za základné kritérium pre jeho zaradenie do určitej vrstvy vo vertikálnej a do skupiny v horizontálnej rovine a pre jeho hodnotenie. Od vojenskej organizácie to však vyžaduje vytvárať podmienky pre optimálnu výkonnosť a vyvíjať dostatočný tlak na jej zvyšovanie

Žoldnier sa od vojenského profesionála líši. Žoldnierstvo je výkonom vojenskej profesie (vojenského remesla), ktorá nie je vykonávaná z určitej prirodzenej, zvykovej a zákonnej povinnosti alebo záväzku k nejakému politickému alebo ideologickému programu. Žoldnieri bojujú bez ohľadu na skutočný cieľ, význam a povahu vojenskej služby. Bojujú iba na základe poskytnutia materiálnych výhod, či za finančnú náhradu – žold. Podľa medzinárodných dohovorov je žoldnier osobou, ktorá je špeciálne najatá na boj v ozbrojenom konflikte, priamo sa zúčastňuje nepriateľských akcií, svoju účasť motivuje najmä osobným ziskom. Vo väčšine prípadov je žoldnierovi sľúbená finančná odmena, nie je občanom žiadnej strany bojujúcej v konflikte a nemá ani trvalé bydlisko na území kontrolovanom bojujúcou stranou. Žoldnier nie je do konfliktu vyslaný štátom, ktorý je stranou v konflikte na plnenie úloh ako príslušník jeho ozbrojených síl, preto nemá právo na status kombatanta a tým aj na status vojnového zajatca.

(Podľa: JANEČEK, V. - MATIS, J. 2006. *Vybrané problémy edukácie vojenského profesionála*. Liptovský Mikuláš : AOS, 2006, s. 22-25. ISBN 978-80-8040-312-6)

[17] Najmä tie, ktoré charakterizujú vojenský profesionalizmus z aspektu konkrétnej vojenskej činnosti, tzn. prípravy alebo vedenia boja. Význam základných kvalít profesionalizmu spočíva v tom, že tvoria podstatu obsahového vyjadrenia pojmu vojenský profesionál.

(Pozri bližšie práce: POLONSKÝ, D. - MATIS, J. 1994. *Profesionalizácia armády a príprava vojenských profesionálov*. L. Mikuláš : VA SNP, 1994, s. 28- 31; POLONSKÝ, D. - MALÁTEK, V. - MATIS, J. 1994. *Sociologický pohľad na armádu*. L. Mikuláš : VA SNP, 1994, s. 58-61. ISBN 80-8040-019-9; MATIS, J. - HAMAJ, P. - MARTINSKÁ, M. 2008. *Sociológia armády*. Liptovský Mikuláš : AOS, 2008. 273 s. ISBN 978-80-8040-361-4 atď.)

POZNÁMKY

[18] Nemožno stotožňovať obsah pojmov manažér (veliteľ) a vodca. Vodcom sa stáva iba ten veliteľ (vojenský profesionál) alebo náčelník, ktorý dokáže svoju formálnu autoritu vyplývajúcu zo sociálnej pozície „veliteľ“ pretaviť získaním neformálnej autority (neformálneho vplyvu) v jednotke alebo na pracovisku. Vodca bojového (pracovného) tímu sa utvára postupne:

1. Najprv ako vojenský profesionál, chápaný ako sociálny typ osobnosti, charakterizovaný profesijnými kvalitami ako *odbornosťou, korporatívnosťou, zodpovednosťou a sociálnou kvalifikáciou*, ktoré následne generujú ďalšie subcharakteristiky a vytvárajú nielen predpoklady, ale i cieľový model, na základe čoho sa v konkrétnej vojenskej praxi utvára vojenský profesionál,
2. Neskôr kvality vojenského profesionála tvoriace najširší základ osobnosti každého veliteľa transformuje do vlastností osobnosti veliteľa (psychické vlastnosti bojovníka, osobité vlastnosti vojenského vychovávateľa a manažéra a napokon všeobecné sociálno-psychologické vlastnosti),
3. Pretavením získaných kvalít a vlastností do získania neformálnej autority sa z daného veliteľa stáva vodca schopný realizovať základné faktory vodcovskej činnosti – *faktor uznania významu podriadených, faktor iniciatívy, faktor dôrazu na výkonnosť a faktor spoločenskej citlivosti*.

(Pozri bližšie: MATIS, J. 2004. Veliteľ – vodca vojenskej jednotky. 2004. In *Aktuálne problémy vedenia a vodcovstva vo vojenských jednotkách. Zborník z medzinárodnej vojensko-vedeckej konferencie*. Liptovský Mikuláš : AOS, 2004, s. 23-28. ISBN 80-8040-249-3)

[19] Bojový tím je zvláštnou formou sociálnej skupiny. Je to vnútorne formálne neštruktúrovaná malá skupina ľudí, ktorí v jej rámci po určitú dobu podávajú spoločný výkon. Neexistuje v ňom formálna organizačná štruktúra, rozvíja sa ale spoločná zodpovednosť za výkon a jeho existencia je dopredu časovo vymedzená. Môže ním byť vo svojej podstate celá alebo len časť (jadro) vojenskej jednotky, ktorej príslušníci spĺňajú určité úzko špecializované odborné i zvláštne sociálne požiadavky a ktorí v daných podmienkach (najmä bojových) a po určitú dopredu vymedzenú dobu spolupracujú pri plnení spoločných úloh. Tím sa vyznačuje týmito znakmi – členenie podľa funkcií v tíme (sociálne roly), spoločne stanovované ciele (aspoň postupy ich naplňovania), výrazný kolektívny duch (korporativizmus) a napokon silná súdržnosť medzi členmi tímu. Tieto znaky sú výrazne modifikované požiadavkami na prípravu a efektívne vedenie bojovej činnosti. Významnú sociálnu pozíciu v ňom zohráva osoba vybavená neformálnou autoritou – *vodca*.

(Pozri bližšie práce: NOVÝ, I. - SURYNEK, A. 2006. *Sociologie pro ekonomy a manažery*. Praha : GRADA, 2006, s. 137. ISBN 80-247-1705-0; POLONSKÝ, D. 2002. *Tím*. Banská Bystrica : UMB, 2002, s. 22. ISBN 80-8055-713-6. a tiež BAY, R. H. 2000. *Účinné vedení týmů*. Praha : GRADA, 2000, s. 12-13. ISBN 80-247-9068-8)

[20] *Technická zložka* kompetentnosti veliteľa vyjadruje rozsah vedomostí a zručností, ktoré vojenskému profesionálovi umožňujú účelne a efektívne realizovať základné veliteľsko-pedagogické funkcie, ktorými sú riadiaca a organizátorská, výchovno-vzdelávacia a výcviková alebo aj aktivizačná, poznávací, metodická, organizačná, sociálno-rolová, socializačno výchovno-vzdelávacia, zabezpečovacia, interakčná, komunikačná a facilitačná. Nimi sa prelínajú tiež funkcie manažérske, a to plánovanie, organizovanie, vedenie, kontrola a hodnotenie. Okrem všeobecnej obsahovej a manažérskej pripravenosti vyjadruje táto zložka tiež požiadavky na vedomosti a zručnosti z vojenských (bojových) činnosti – vojenskú odbornosť. Jej súčasťou je schopnosť zabezpečiť bezpečnosť.

Humanitná zložka kompetentnosti veliteľa (nazývaná aj sociálna kompetentnosť) vyjadruje jeho schopnosť pracovať s ľuďmi a to nielen s nadriadenými a podriadenými, ale tiež so svojimi spolupracovníkmi. Vzhľadom k tomu, že náplň pracovného času veliteľa je tvorená najmä prácou s ľuďmi, je táto zložka jeho kompetentnosti najdôležitejšia a to bez rozdielu úrovne jeho pôsobenia

Koncepčná zložka kompetentnosti veliteľa vyjadruje schopnosti, ktoré mu umožňujú vykonávať veliteľsko-pedagogické roly. Sú to činnosti a aktivity, ktoré spolu súvisia a sú navzájom poprepájané tak, aby zabezpečili postupné naplňovanie cieľov.

(Spracované podľa: MATIS, J. 2006. Sociálno-pedagogické aspekty utvárania kompetencie veliteľa v oblasti všeobecnej bezpečnosti. In: *Zborník anotácií a elektronických verzií recenzovaných príspevkov na CD-nosiči z Medzinárodnej vedeckej konferencie „Bezpečnostná veda a bezpečnostné vzdelávanie“*. Liptovský Mikuláš : AOS, 2006. ISBN 80-8040-302-3)

[21] Začatá decentralizácia výberu do Ozbrojených síl Slovenskej republiky bola zastavená pre nepochopenie tohto aktu. Aktéri výberu kládli dôraz na kvantitatívne a nie kvalitatívne ukazovatele, čo sa prejavilo v nízkej kvalite vybraného personálu a vo vysokej odchodovosti. Ani centralizácia tohto procesu nevyriešila daný problém. Iba dôsledne spracované vojensko-profesijné dráhy (tvoria súčasť štandardov vojenských profesií), od ktorých sa odvinú jednotlivé vojensko-profesijné kariéry môžu tento problém vyriešiť. Zároveň s tým je potrebné dokončiť reorganizáciu a redislokáciu armády a jej podstatných teda bojových súčastí (vojenské jednotky a útvary).

MATIS, J. - HAMAJ, P. - MARTINSKÁ, M. 2008. *Sociológia armády*. Liptovský Mikuláš : AOS, 2008, s. 101. ISBN 978-80-8040-361-4.

[22] Pozri bližšie práce: MATIS, J. 1995. *Sociologický pohľad na vojenské povolanie*. L. Mikuláš : VA SNP, 1995, s. 46-47; JANEČEK a kol. 2007. *Výkladový slovník základných pojmov z pedagogiky, psychológie a sociológie (pre potreby príslušníkov OS SR)*. Bratislava : GŠ OS SR, 2007, s. 51-52. ISBN 978-80-969362-1-2 a tiež MATIS, J. - HAMAJ, P. - MARTINSKÁ, M. 2008. *Sociológia armády*. Liptovský Mikuláš : AOS, 2008, s. 137-149. ISBN 978-80-8040-361-4.

POZNÁMKY

[23] Stáva sa, že voľba vojenského povolania sa niekedy zužuje len na výber určitého druhu vojenskej socio-profesijnej prípravy. Hlavne vtedy, ak je uchádzač o vojenské povolanie veľmi úzko informovaný o tomto povolaní, keď sa informácie o vojenskom povolaní redukujú len na informácie o vojenskej socio-profesijnej príprave. Príčinou tejto redukcie je nesprávne chápanie procesu profesionalizácie jednotlivca, kedy sa tento proces stotožňuje nielen s prvou etapou utvárania, ale dokonca iba s jej časťou a to procesom vojenskej socio-profesijnej prípravy.

[24] Velenie ozbrojených síl musí nájsť legislatívny spôsob ako nemiešať hodnostnú a vzdelanostnú štruktúru príslušníkov ozbrojených síl. Je potrebné si jasne uvedomiť, že hodnosť zvyčajne najmä požiadavky na vodcovské (líderské) kvality príslušníka ozbrojených síl, ale vzdelanie požiadavky na jeho ďalšie odborné kvality. Najmä veliteľské, veliteľsko-technické a veliteľsko-štábne funkcie (socio-profesijné pozície) v ozbrojených silách vyžadujú zjednotenie hodností s požiadavkami na manažérske a technické vzdelanie. Ale už vojensko-technické a zabezpečovacie pozície (logistika, výchova a kultúra a napokon i duchovná služba) toto zjednotenie nevyžadujú. Na týchto socio-profesijných pozíciách môžu byť vysokoškolsky vzdelaní praporčíci a poddôstojníci alebo ich môžu vykonávať tiež zamestnanci ozbrojených síl (rezortu obrany) tzv. špecialisti v civile, ale s vojenskou prípravou (vojaci v zálohe).

[25] Sú to profesionálni vojaci, ktorých kontrakt je dlhodobý (minimálne 15 rokov). U týchto profesionálnych vojakov je najväčší predpoklad, že výkonom vojenského povolania získajú kvality vojenského profesionála (tzv. vojenský profesionáli). Vojenská organizácia preto do ich výcviku a tiež komplexného zabezpečenia môže investovať viac prostriedkov.

[26] Sú to prenajaté služby civilných organizácií, ktoré zabezpečujú fungovanie vojenskej organizácie buď mimo bojového nasadenia (najmä logistika) alebo tiež v bojovom nasadení, a to *súkromných vojenských spoločností* a *súkromných bezpečnostných spoločností*, ako subjektov, ktoré sú konkurentom alebo aspoň blízkym spolupracovníkom pravidelnej armády. Tieto služby vojenská organizácia iba platí a to fixnou sumou, dohodnutou na trhovom princípe.

[27] Sú to profesionálni vojaci, ktorých kontrakt je dočasný (krátkodobý záväzok 3 – 6 rokov). Pri týchto profesionálnych vojakoch nie je predpoklad, že výkonom vojenského povolania získajú kvality vojenského profesionála (tzv. poloprofesionáli alebo vojaci na kontrakt). Vojenská organizácia preto môže investície do tejto kategórie vojakov diferencovať na investície do ich výcviku (tam nešetriť) a na investície do komplexného zabezpečenia (tam môže šetriť). Túto skupinu môžu tvoriť aj príslušníci aktívnych záloh a teritoriálneho vojska (napr. domobrana).

[28] Pozri: JANEČEK, V. - MATIS, J. 2006. *Vybrané problémy edukácie vojenského profesionála*. Liptovský Mikuláš : AOS, 2006, s. 22-25. ISBN 978-80-8040-312-6.

[29] Pozri bližšie práce: HAMAJ, P. 2006. Zamestnateľnosť vojakov vo výslužbe a vnútorná bezpečnosť. In *Zborník anotácií a elektronických verzií recenzovaných príspevkov na CD–nosiči z Medzinárodnej vedeckej konferencie „Bezpečnostná veda a bezpečnostné vzdelávanie“*, s. 14. ISBN 80-8040-301-5; HAMAJ, P. 2003. Pozitívne a negatívne fragmenty profesionalizácie ako sociálneho procesu. In: *Zborník z medzinárodnej vojensko-vedeckej konferencie „Aktuálne otázky profesionalizácie Ozbrojených síl SR vo svetle prístupových procesov do NATO“*. Liptovský Mikuláš : Vojenská akadémia, 2003. S. 132 – 138. ISBN 80-8040-222-1 a tiež HAMAJ P. 2006. Profesionalizácia armády ako hrozba pre vnútornú bezpečnosť krajiny. In *Zborník referátov z výročnej konferencie Slovenskej sociologickej spoločnosti pri Slovenskej akadémii vied „Slovensko v nových kontextoch – výzvy pre sociologickú vedu“*. Nitra : Slovenská sociologická spoločnosť pri SAV, 2006. s. 119-122. ISBN 978-80-85447-14-9.

[30] Medzi vzdelaním a kvalifikáciou existuje bezprostredná súvislosť. No nie sú to obsahovo totožné pojmy. Vzdelanie je iba jednou zo zložiek kvalifikácie a preto nemožno redukovať kvalifikačnú úroveň, ktorá je vyjadrením stupňa skutočných odborných vedomostí, zručností, návykov a spôsobilostí využívaných daným pracovníkom na výkon určitých pracovných činností v praxi, len na úroveň dosiahnutého vzdelania.

Kvalifikácia sa vo všeobecnosti poníma ako syntéza troch komponentov – *vzdelania, praxe* a *individuálnych predpokladov jednotlivca*. Kvalifikácia sa vymedzuje v dvoch významoch – ako *kvalifikácia práce* (súbor požadovaných funkcionálnych schopností a spôsobilostí, ktoré zodpovedajú požiadavkám konkrétnej pracovnej činnosti) a ako *kvalifikácia pracovníka* (súbor vedomostí, zručností, návykov a spôsobilostí, potrebných pre daný pracovný proces – suma toho, čo vie pracovník robiť).

Podstata takto vymedzenej kvalifikácie spočíva v schopnosti vykonávať určitú činnosť a je spravidla tvorená duševnou a fyzickou spôsobilosťou, teoretickými vedomosťami všeobecného i odborného charakteru, ktoré boli získané vzdelávaním a praktickými skúsenosťami.

(Pozri bližšie: JANEČEK, V. - MATIS, J. 2006. *Vybrané problémy edukácie vojenského profesionála*. Liptovský Mikuláš : AOS, 2006. S. 13 – 14. ISBN 978-80-8040-312-6 a tiež JANEČEK, V. a kol. 2007. *Výkladový slovník základných pojmov z pedagogiky, psychológie a sociológie (pre potreby príslušníkov OS SR)*. Bratislava : GŠ OS SR, 2007. S. 51 – 52. ISBN 978-80-969362-1-2)

[31] Pre prvý ročník zaviesť režim príslušníkov mužstva, teda režim vstupného základného výcviku a výcvikových programov s dôrazom na líderstvo, schopných plniť základné poddôstojnícke funkcie (vojenský program je zameraný na postupné zvládnutie funkcie veliteľa čaty).

Pre druhý ročník by to mal byť režim profesionálnych vojakov, schopných plniť základné funkcie vykonávané práporčickým zborom.

POZNÁMKY

Pre finálne ročníky je už potrebné zaviesť režim skúsenejších profesionálnych vojakov schopných plniť funkcie vykonávané nižšími dôstojníkmi.

TÉMY NA VEDENIE ZÁVEREČNEJ DISKUSIE

1. Faktory nepretržitého procesu reformy bezpečnostného prostredia.
2. Charakteristika procesu profesionalizácie ozbrojených síl.
3. Charakteristika procesu prípravy vojenského profesionála.
4. Faktory ovplyvňujúce kariéru vojenského profesionála.

VOJENSKÉ TRADÍCIE OZBROJENÝCH SÍL

POZNÁMKY

Mgr. Juraj ŠIMKO, PhD.

ÚVOD

S pojmami „tradícia“ a „tradičný“ sa človek stretáva prakticky denne. Stačí len jednoduchý pohľad do kalendára, kde sú vyznačené sviatky a pamätné dni. Jednotlivci si v určitý deň v roku opakovane pripomínajú rozmanité okolnosti zo svojho života, ako sú napríklad narodeniny, či už vlastné alebo svojich blízkych.

Keďže jednotlivci tvoria spoločnosť je pochopiteľné, že táto spoločnosť si rovnako pripomína isté udalosti alebo okolnosti zo svojho života. Pripomínajú sa udalosti širšieho spoločenského významu – ako štátne, či náboženské sviatky alebo udalosti charakteristické pre konkrétnu spoločnosť. Aj spôsob ako ku pripomínaniu udalostí dochádza, má obvykle svoj viac menej stanovený model – narodeninovou tortou počnúc a silvestrovským ohňostrojom končiac.

Jedinec, ktorý sa začlenil do spoločnosti preberá od nej vzory správania, ktoré spoločnosť vyžaduje. Proces, ktorým sa jednotlivec do spoločnosti začleňuje poznáme pod pojmom výchova.

1 VÝCHOVA A TRADÍCIE

Výchova má v živote spoločnosti svoje nezameniteľné postavenie. Zabezpečuje sa ňou kontinuita medzi generáciami. Jej prostredníctvom a v jej priebehu si členovia spoločnosti osvojujú skúsenosti a poznatky, ktoré zhromaždili predchádzajúce generácie. Výchovu preto chápeme ako proces odovzdávania spoločensko-historických skúseností novým generáciám, aby boli pripravené na spoločenský život (Velikanič, 1978, s. 13).

Nastupujúcej generácii sa v tomto procese vštepujú nielen kodifikované znalosti a poznatky (vzdelávanie), ale aj normy a vzory spoločnosťou vyžadovaného správania sa a schémy hodnotových systémov charakteristických pre spoločnosť (výchova v užšom zmysle). Odráža sa tu proces odovzdávania a získavania poznatkov spoločnosti. Výchovný proces preto úzko súvisí s poznávaním.

Spoločnosť zaznamenáva javy a procesy, ktoré ju formovali, ovplyvňovali a snaží sa im porozumieť, vysvetliť si tieto javy. V procese poznania tak spoznáva samú seba aj nasledujúce generácie a učí to, čo sa sama naučila.

Podľa F. N. Kerlingera existujú štyri všeobecné spôsoby – metódy poznania:

- metóda tradície,
- metóda autority,
- metóda intuície,
- metóda vedy.

POZNÁMKY

Metóda tradície spočíva v tom, že pravdou (skutočným, pravým poznaním) je to, čo tvrdili naši otcovia a dedovia. Poznanie pri tejto metóde vychádza z tradície, zo skúsenosti minulých generácií. Ľudia sa držia určitých názorov, pretože ich odjakživa poznali ako pravdivé. Časté opakovanie týchto tradíciou preverených „právd“ podporuje ich validitu, dokonca aj napriek názorom, ktoré ich spochybňujú (Turek, 1998, s. 4). Tradície tak majú svoje miesto v procese poznávania, a teda aj v samotnom procese výchovy. Ako bezprostredný produkt spoločnosti a jej kultúrneho základu sa tradície stávajú pre spoločnosť prostriedkom výchovy.

1. 1 Tradícia – význam a úloha

Zatiaľ bol priestor venovaný vzťahu výchovy a tradícií. Je však nevyhnutné bližšie špecifikovať pojem a význam slova tradícia. V slovníkoch a encyklopédiách je možné nájsť veľké množstvo navzájom podobných definícií pojmu „tradícia“. Najčastejšie sa začínajú formulkou: „tradícia z lat. traditio – odovzdávanie, rozprávanie, správa“. V podstate ide o zhrnutie významu odkazu predkov nám súčasníkom. V Malej encyklopédii Slovenska môžeme nájsť takúto výstižnú definíciu:

„Tradícia – kategória kultúrnych hodnôt v ľudskom vedomí, ktorá sa preberá z generácie na generáciu. Zahrňuje súbor javov duchovnej i materiálnej kultúry, spoločenského a rodinného života istého, zvyčajne národného (i širšieho) spoločenstva. Predstavuje základný predpoklad kultúrneho progresu a jeho continuity. Najzreteľnejšie sa prejavuje v celospoločensky uznávaných formách správania, v jednotlivých zložkách folklóru, vo zvykoch a obradoch.“

Osobitnú kategóriu v systéme kultúrnych hodnôt tvorí historická tradícia, ktorá odzrkadľuje historické vedomosti, názory a predstavy o základných spoločenských hodnotách i o zmysle národných dejín. Svojím myšlienkovým odkazom a emocionálnou väzbou pôsobí ako formotvorný et(n)ický a morálny činiteľ integrujúci etnické, sociálne ale aj širšie pospolitosti.

Progresívne faktory tradícií znamenajú umocnenie národnej kultúry a zúročenie jej pokrokového dedičstva pre budúce generácie (Malá encyklopédia Slovenska, 1987).

Tradície svojim širokospektrálnym rozsahom ovplyvňujú najmenšiu časť spoločnosti – rodinu, širší kolektív (napr. pracovný, školský), aj rôzne populačné skupiny (región, kraj, štát). Majú svoje špecifiká pre náboženské, či ideologické spoločenské systémy. Formujú a formulujú hodnoty spoločnosti. Konkrétne potrebnosť určitých hodnôt, ich hierarchiu i škodlivosť s následnou snahou o elimináciu nežiaduceho. V tomto prípade tradície formujú spoločnosť, jej potreby, morálku, hodnoty. Sú východiskom pre mravné i právne normy danej spoločnosti, pretože dávajú príklad, vzor, vyžadovanú schému správania.

K základným znakom tradícií patrí ich väzba na konkrétnu dobu a spoločenskú udalosť. Sú prostriedkom na udržiavanie spoločensky významných vzorov. Platnosť

týchto vzorov vyplýva z ich aktuálnej i perspektívnej spoločenskej potrebnosti, vhodnosti a príťažlivosti.

Dôležitým znakom tradícií je ich relatívne vysoká spoločenská rozšírenosť a uznanie. Pochopiteľne závisí od rozsahu a veľkosti skupiny, v ktorej sa tradície uplatňujú. Iné je to v malej rodine, iné na pracovisku alebo dokonca v rámci štátu, či etnickej skupiny.

K ďalším znakom tradícií patrí ich relatívne vysoká stálosť a pevnosť v čase a priestore (Gosiorovský, 1998, s. 85.)

Spoločnosť sama o sebe sa mení a vyvíja. Pritom vyvíja a mení aj spoločenské požiadavky. Na svoje pretváranie a sebazdokonaľovanie používa, ako jeden z možných prostriedkov, tradície. Na tomto podklade sa pristupuje k tradičným hodnotám, ktoré sú podrobené kritike a v mnohých prípadoch aj potrebnej selekcii. Spoločnosť je tu normatívom určujúcim svoj postoj k tradíciám a mieru ich prispôsobenia spoločenskej požiadavke.

V praxi to znamená, že tradícia ovplyvňuje budovanie spoločnosti, no zároveň táto spoločnosť tradíciu prispôsobuje svojim požiadavkám. Ukazuje sa, že niekedy dochádza k modifikácii, doplneniu, splynutiu, či dokonca úpadku a zániku tradície. Niektoré tradície si však svoje postavenie v spoločnosti udržia a tým sa do popredia dostáva ich sila a stálosť (napríklad slávenie Veľkej noci či Vianoc u nás).

Stáva sa, že tradície sa stávajú tvárnym nástrojom v rukách propagandy, keď slúžia politickému režimu alebo náboženskému systému. V inom prípade si režim vytvára a presadzuje dodržiavanie svojej novej tradície. Tradície sú teda veľmi úzko previazané so spoločenskými požiadavkami. Každá spoločnosť sa ku tradíciám stavia tak, aby ich mohla využívať predovšetkým na formovanie svojich členov. Každá oblasť spoločenského života však operuje alebo sa odvoláva na iné spektrum tradícií. Spoločenský systém nachádza a využíva tradície z oblasti kultúry, výchovy, dejín, politiky, náboženstva, ideológie a podobne, aj keď sa tieto oblasti v mnohom dopĺňajú a prelínajú.

Na začiatku slovenského národno-emancipačného hnutia zohrali tradície významnú úlohu pri formulovaní spoločenských požiadaviek slovenského národa pre život vo vtedajšej spoločnosti. Slovenskí národovci, či už vo svojich apologetických vystúpeniach na obranu Slovákov ako národa alebo pri formulovaní národnoprávných a štátoprávných požiadaviek, nadväzovali predovšetkým na tradíciu Veľkej Moravy, na Svätopluka, na Konštantína a Metoda.

S takýmto postupom tiež súvisela aj spoločenská potreba zvýšenia vzdelanostnej úrovne slovenského obyvateľstva vtedajšieho Uhorska, pretože len gramotní jedinci sa na podklade tradícií a tradíciami vychovávaní a formovaní, mohli stať nositeľmi nových národnoprávných a štátoprávných myšlienok. Aj na tomto príklade je vidno zrejmé splyvanie dialektického vzťahu spoločenskej potreby a využitia tra-

POZNÁMKY

dícií. Tiež je tu markantný široký obsah spektra tradícií, ktoré využívajú nielen historický obsah, ale majú aj kultúrny, náboženský a vzdelávací dopad pre spoločnosť.

Spoločnosť preukázala potrebnosť tradícií pre život a výchovu a tradície stavali alebo novelizovali spoločenskú požiadavku. Časom sa aj obdobie národného pohybu v 18. a 19. storočí stalo zdrojom tradícií pre ďalšie obdobie, keď v závere 1. svetovej vojny vyplynula požiadavka československej štátnosti.

Tak ako na poli štátoprávnom, tak aj na poli vojenskom pokračoval model využívania tradícií pri formovaní jednotlivcov i celej spoločnosti. Keď sa napríklad v československých légiách formovali osvetové spolky, ich hlavnou náplňou bolo odstránenie negramotnosti a hneď potom nasledovala aktivizácia národného povedomia a vlasteneckého cítenia (Turza, 1994, s. 39). Pochopiteľne vo vojenskom prostredí dominovalo predkladanie historického príkladu, ktorého zdrojom boli historické tradície, aby sa zdôraznil boj za realizáciu vtedy najprimárnejšej spoločenskej požiadavky – vytvorenia československého štátu.

Na veľkomoravské tradície, tradície ozbrojeného zápasu našich predkov v rokoch 1848 – 1849 a na legionárske tradície nadväzovala výchova v armáde Československej republiky v medzivojnovom období. Napríklad počas tzv. prvej republiky už všetci uchádzači o štúdium na *Vysoké válečné školy* museli absolvovať niekoľkostupňové veľmi náročné písomné a ústne skúšky, okrem iného aj zo všeobecných a najmä národných dejín, kde sa od uchádzača vyžadovali hlboké znalosti všeobecných dejín od Veľkej francúzskej buržoáznej revolúcie až po súčasnosť, znalosť významných etáp národných dejín, politického a štátoprávneho zápasu (čs.) národa za štátnu samostatnosť a taktiež z vojenských dejín. Tieto predmety tvorili jeden z pilierov učebného plánu (Vaněk, s. 3).

Pozitívny vklad týchto tradícií a ich dopad na formovanie myslenia príslušníkov armády Čs. republiky sa prejavil v období mníchovskej krízy a nasledujúcich rokoch 2. svetovej vojny. Napriek likvidácii štátu pokračovali občania československej republiky v domácom a zahraničnom odboji, čím sa pred celým kultúrnym svetom prezentovali pýchu na svojich predkov, vlastenectvo, demokratizmus a odpor voči neslobode. Nesporne tu svoju veľkú úlohu zohrali tradície, ktoré v procese výchovy pôsobili a následne vyformovali názory a postoje našich predkov. Určili tým charakter našej spoločnosti a prezentovali ho pred svetovou verejnosťou. Napokon, v historickom kontexte sa aj tento uvedomelý pohyb stal ďalším zdrojom tradícií boja Slovákov a Čechov za slobodu, na ktorý nadväzujú oba národy aj dnes.

Pre zachovanie tejto výchovnej kontinuity sa aj dnes súčasná slovenská spoločnosť neustále obracia ku svojim tradíciám.

1. 2 Vojenské a bojové tradície

Ako už bolo spomenuté vyššie, tradície, či už sa jedná o ich výskyt, pôsobenie alebo využitie, sa nesmú spájať výlučne len s termínom národné. Tradície a tradič-

né rituály majú aj menšie špecifické spoločenské skupiny alebo vrstvy spoločnosti. Výnimkou nie je ani armáda alebo ozbrojené sily. Vojsko, armáda, či ozbrojené sily sú špecifickou časťou každého štátu a takmer každého národa. Z tohto dôvodu sa vyskytujú aj špecifické tradície – vojenské a bojové – vždy ale ako integrálna súčasť národných, respektíve štátnych tradícií.

Vojenské tradície tvorí historicky vzniknutý súhrn morálnych, politických, vojenských hodnôt, noriem zvykov a pravidiel konania vojakov spojených so životom a činnosťou ozbrojených síl štátu. Utvárajú sa na základe vzájomného pôsobenia historických princípov, udalostí, súdobých politických, profesionálnych, odborných a technických princípov, viažucich sa na vojenstvo v súvislosti so vznikom a výstavbou ozbrojených síl. Ich obsah je podmienený charakterom spoločenského zriadenia (politikou, ideológiou) a spôsobmi vedenia ozbrojeného zápasu. Ich obsah je založený na mravných, národných a vlasteneckých ideách, zodpovednosti za obranu a ochranu svojej krajiny a za zachovanie štátnej samostatnosti.

Bojové tradície predstavujú súčasť vojenských tradícií. Vznikajú na základe vynikajúcich a zaznamenania hodných činov jednotlivcov a skupín pri plnení bojových úloh a pri výkone vojenskej služby v dobe mieru. Viažu sa k určitej dejinnej udalosti a spravidla sú podľa nej označené. Pre svoj význam sú bojové tradície prenášané do povedomia vojakov, stávajú sa vzorom a normou pre ich konanie (Gruca, 1998, s. 76-77).

Vojenské a bojové tradície tak vychádzajú z vojenských dejín a z histórie. Dejiny a konkrétne historické udalosti samé o sebe však nie sú tradíciou. Naopak, len určité historické udalosti alebo osobnosti (a ich činy v danej konkrétnej dobe, či situácii) sa môžu stať zdrojom tradícií, a to len v prípade, že majú nejaký súvis so spoločenskou požiadavkou na vojenskú tradíciu. Hľadá sa v nich odkaz pre vplyv na súčasnú dobu.

Je zrejmé, že slovenská spoločnosť má odlišný postoj k svojim historickým a vojenským tradíciám ako napríklad česká spoločnosť. Vyplýva to z rozdielneho historického vývoja. Kým pre českú spoločnosť sú zdroje historických a vojenských tradícií pomerne dobre zdokumentované dávajúce občanom pocit hrdosti na svojich predkov a dostatočne budujúcich ich štátoprávne povedomie, slovenská spoločnosť je na tom inak.

Dôvodov je viacero. Ide hlavne o skutočnosť, že česká štátnosť sa od ranného stredoveku vyvíjala pomerne samostatne. Naši slovenskí predkovia boli spojení so štátnym útvarom, ktorý bol pomerne viac kozmopolitný a nebol orientovaný na budovanie štátnosti na národnej báze. Kým teda českú spoločnosť sprevádzajú v dejinách vzory od Přemyslovcov, cez cisára Karola IV., husitov, Jiřího z Poděbrad, Slavatu a Martinica po Albrechta z Valdštejna, pre slovenskú spoločnosť je väčším problémom nájsť v období ohraničenom na jednej strane Veľkou Moravou a na druhej strane druhou polovicou 19. storočia významnú slovenskú osobnosť (alebo

POZNÁMKY

osobnosti), ktorá (alebo ktoré) by mala byť nositeľom národnej tradície, nehovoriac už o vojenských a bojových tradíciách.

To však neznamená, že v uvedenom období asi deviatich storočí sa z pohľadu vojenských tradícií nevyskytli významné osobnosti pochádzajúce z územia Slovenska, ktoré by sa pre naše ozbrojené sily svojím významom alebo činmi nemohli stať zdrojmi vojensko-historickej tradície. V poslednom čase sa vďaka historickému výskumu podarilo z historickej anonymity oslobodiť mená viacerých osobností, ktorých význam a činy tvoria oporu vojenských tradícií Slovenska.

2 VOJENSKÉ TRADÍCIE OZBROJENÝCH SÍL SLOVENSKEJ REPUBLIKY

Slovenská republika ako štát Slovákov je pomerne mladá. Avšak naši slovanskí predkovia osídlili územie dnešného Slovenska na prelome 5. a 6. storočia. Za celú dobu až do modernej doby museli obhajovať svoje právo na toto územie, hoci patrilo územným, či štátnym celkom s rozličnými názvami a režimami. Naši predkovia sa preto už od tejto doby prejavovali aj vojensky. Prvé vojensky významné udalosti, ktoré tvoria základ našej vojenskej tradície sú spojené s existenciou prvého štátneho útvaru vybudovaného našimi predkami – Samovou ríšou.

Od druhej polovice 6. storočia sa začínajú v Karpatskej kotline, v susedstve Slovanov, objavovať kočovní Avari. Slovanské obyvateľstvo, predovšetkým na území južného a juhozápadného Slovenska, sa čoraz viac dostávalo do avarského područia. Slovania museli slúžiť v avarskom vojsku ako predné šíky. V zime prichádzali Avari prezimovať do slovanských sídiel. V roku 623 Slovania povstali proti avarskej nadvláde a ako nás informuje tzv. Fredagarova kronika, k povstaniu sa pridali aj kupci pochádzajúci z Franskej ríše, ktorého poznáme ako Sama. Fredegarova kronika o ňom píše: *„Slovania spoznajúť Samovu statočnosť, zvolili si ho za kráľa nad sebou a tu šťastlivo panoval tridsaťpäť rokov. Za jeho vlády Slovania viedli mnohé vojny proti Avarom. S jeho rozvahou a schopnosťou ich Slovania vždy porazili.“*

Pod Samovým vedením vytvorili Slovania nadkmeňový útvar známy ako Samova ríša, ktorá dokázala úspešne vzdorovať nielen Avarom, ale aj Franskej ríši. Jej politický i vojenský význam silnel, čo vyústilo do konfliktu s franským kráľom Dagobertom. V roku 631 došlo k vojenskému ťaženiu proti Samovej ríši. Rozhodujúcou sa stala trojdňová bitka pri Vogastisburgu (dodnes nelokalizovanom mieste), ktorá pre Frankov znamenala porážku.

Hoci nepoznáme podrobnosti bitky pri Vogastisburgu, ani jej presný priebeh a lokalitu, je nesporné, že sa jednalo o historicky prvé veľké víťazstvo slovanských vojsk nad vojensky i politicky silným susedom.

Slovania usídlení na našom území hospodársky i politicky silneli, čo viedlo k vytvoreniu kniežatstiev, v roku 833 spojených do Veľkej Moravy. Veľkomoravskí Slovania museli odolávať nielen politickému, ale aj vojenskému tlaku susednej Franskej ríše. Z viacerých konfrontácií, ktoré potvrdili nezávislosť Veľkej Moravy, je nevy-

hnutné spomenúť aspoň úspešné obranné vojny kniežaťa Rastislava v rokoch 855 a 869. Po období obrany a upevňovania politického postavenia Veľkej Moravy prišli expanzívne vojny kniežaťa Svätopluka. Za vlády Svätopluka, ktorý prevzal vládu nad Čechami, podrobil si kniežatstvo Vislanov, podriadili sa mu Chorváti v Sliezske a Srbi v Polabsku dosiahla Veľká Morava najväčší rozsah.

Expanzia za Svätoplukovej vlády oslabilu Veľkú Moravu a jeho nástupcovia nedokázali zabrániť kríze, ktorá koncom 9. storočia skončila rozpadom Veľkej Moravy.

Boje a vojny Slovanov za Samovej ríše a Veľkej Moravy sú aj pre svoj vplyv na vtedajšiu Európu našou najhlbšou politickou a zároveň vojenskou tradíciou, pretože naši predkovia v tomto období dokázali úspešne brániť a rozširovať svoje územie.

Zánik Veľkej Moravy začiatkom 10. storočia neznamenal koniec kontinuity našej národnej alebo vojenskej tradície. Začlenenie našich slovenských predkov do novovzniknutého Uhorského kráľovstva tradíciu len ukryva a utlmuje. Na pozadí rozvoja Uhorska slovanský element ostáva, prežíva a v konečnom dôsledku sa transformuje do modernej podoby. Hoci sa v stredovekých uhorských dejinách nedá vysledovať taký markantný zdroj vojenskej tradície ako v preduhorskom období, ostáva stále prítomný.

Zdrojom vojenskej tradície pre nás ostáva obrana Uhorska proti Tatárskemu vpádu, ktorý preukázateľne zasiahol územie dnešného Slovenska alebo boje o moc v Uhorsku na prelome 13. a 14. storočia. Do vojenskej tradície Slovenska určite patrí účasť košických mešťanov v bitke pri Rozhanovciach 15. júna 1312 po boku kráľa Karola Róberta a rytierov johanitského rádu.

Pohnuté osudy Uhorska postihovaného nájazdmi Turkov, roľníckymi a predovšetkým viac ako storočie trvajúcimi stavovskými povstaniami boli pohnutými osudmi aj našich slovenských predkov. Bytostne sa ich dotýkali a mnoho Slovákov v týchto konfliktoch bojovalo. Našu vojenskú tradíciu tak obohatili správy o bojoch súvisiacich s obranou pohraničných hradov pred Turkami. V neskoršom období to boli boje hajdúchov a kurucov z protihabsburských povstaní, ktorých veľká časť sa odohrávala na území Slovenska, a preto sa im slovenský ľud nemohol vyhnúť.

Z anonymity uhorského stredovekého vojenstva sa začiatkom novoveku začínajú v súvislosti so vznikom stálej armády opätovne objavovať mená slovenských rodákov. Najvýznamnejšou vojenskou osobnosťou slovenského pôvodu v cisárskej armáde 18. storočia bol zrejme poľný maršal Andrej Hadik. Vyznamenal sa najmä v priebehu tzv. sedemročnej vojny. Viedol prekvapivý výpad vybraných husárskych eskadrón podporovaných pechotou na hlavné mesto protivníka – Berlín, ktorý sa mu podarilo obsadiť s minimálnymi stratami. Berlín sa vykúpil výpalným vo výške asi 300 tisíc toliarov. Traduje sa, že samotný Hadik sa na chvíľu posadil na trón pruského kráľa Fridricha (v tom čase pochopiteľne neprítomného). Hadikov výpad obohatil viaceré európske jazyky o nový termín – husársky kúsok (nem.: husarenstück).

POZNÁMKY

Pri obsadení Berlína 16. októbra 1757 bol zranený aj vojak Hadikovho husárskeho pluku, rodák z Mojtína, Ladislav Škultéty – Gabriš. Tento jednoduchý husár sa do vojenských dejín zapísal ako najdlhšie slúžiaci vojak. Už ako 12 ročný sa stal príslušníkom husárskeho pluku, prešiel sedemročnou vojnou, búrlivými vojnami napoleonského obdobia a zomrel ako čestný zástavník 8. husárskeho pluku po 81 rokoch služby.

Husár Gabriš reprezentuje veľký počet Slovákov, ktorí v dynastických časoch a predovšetkým v časoch napoleonských vojen slúžili v radoch rakúskej armády ako príslušníci husárskych a peších plukov dopĺňaných v hornom Uhorsku. Týkalo sa to predovšetkým husárskych plukov (Husaren Regiment – HR) HR 8, HR 3 a HR 10. Vo veľkej miere Slováci slúžili i v peších plukoch (Infanterie Regiment – IR) IR 2, IR 19, IR 32 a IR 33.

Hoci sa boje napoleonského obdobia prakticky vyhli územiu dnešného Slovenska, nedá sa to povedať o Slovákoch oblečených v uniformách. Tí prešli bojmi proti Napoleonovi pri Asperne (1809) aj pri Lipsku (1813). Okrem iného boli aj súčasťou dvadsaťosemtisícového zboru kniežaťa Schwarzenberga, ktorý sa ako Napoleonov spojenec zúčastnil ťaženia do Ruska v roku 1912.

Hrdinstvo a bojového ducha Slovákov vo vojnách proti Napoleonovi (a tiež aj s Napoleonom) oceňovali nielen súčasníci, ale v dobe zostreného národnostného útlaku sa o ich činy zaujímala aj štúrovská generácia. Ľudovít Štúr uviedol dobovú pieseň o 2. pešom pluku, ktorý od roku 1814 niesol meno ruského imperátora Alexandra a v jeho radoch slúžili vojaci z Bratislavskej, Trenčianskej a Nitrianskej stolice:

„Při Lipsku sme bojovali,
jak múr v ohni bitvy stáli,
chrabrý Chorvat se Slovákem,
a udatný Čech s Polákem
za vlast, krále padli.
V chrabrém Alexandra pluku
Slovák švihal silnou ruku,
po strašlivém děl hřímání,
dlouhém, statném bojování
nepřítel byl přemožen.“
(Dangl, 1984, s. 204)

Tridsaťtri rokov po ukončení napoleonských vojen, v roku 1848, zachvátila Európu vlna revolúcií. V takzvaných meruôsmych rokoch došlo v Uhorsku k vyvrcholeniu zápasu slovenského národno-emancipačného hnutia. Vo víre revolúcie začali v Európe vznikať moderné európske národy, ktoré sa prihlásili o svoje národné ale aj politické práva.

Tento proces neobišiel ani Uhorsko, v ktorom však žilo národov a národností viac. Táto nehomogénnosť komplikovala priebeh revolúcie. nosnou ideou revolúcie

sa v Uhorsku stala snaha maďarského národa o dosiahnutie samostatnosti a nezávislosti od rakúskej časti monarchie, spolu s uvedením moderných zákonov a odstránením feudálnych prežitkov. Tieto ciele mali aj ostatné národy.

Na druhej strane sa predstavitelia maďarského národno-emancipačného hnutia pri týchto snaženiach správali k ostatným národom Uhorska, ako keby ani neexistovali. Preto v roku 1848 siahli aj predstavitelia slovenského národno-emancipačného hnutia k radikálnejšiemu riešeniu ako presadiť svoje národnostné a politické požiadavky. Bolo to organizované vystúpenie slovenských dobrovoľníkov, ktorí v tzv. septembrovej výprave v roku 1848 bojovali v myjavskom kraji proti maďarským, ale aj vládnym jednotkám so zbraňou v ruke.

Na prelome rokov 1848 – 1849 a v lete roku 1849 už jednotky slovenských dobrovoľníkov postupovali proti maďarskej revolúcii ako spojenci cisárskeho dvora pod velením cisárskych veliteľov. Za svoj postoj očakávali slovenskí politickí i vojenský predstavitelia priaznivý postoj novej rakúskej vlády k presadzovaniu slovenských požiadaviek.

Vinou nepriaznivého politického vývoja sa Slovákom z revolučných požiadaviek rokov 1848 – 1849 podarilo dosiahnuť len minimum. Avšak odhodlanie a politická i vojenská stránka bojového vystúpenia dobrovoľníkov sa stali zdrojom slovenských národných, ale aj vojenských tradícií. Na ich základe stávalo slovenské národné hnutie v zostrujúcom sa zápase proti silnejúcej otvorenej odnáródňovacej politike až do prvej svetovej vojny.

Po vypuknutí prvej svetovej vojny v roku 1914 viac ako 400 000 Slovákov doplnilo stavy rakúsko-uhorskej armády. Boli donútení bojovať vo vojne za vládu, ktorá nebrala do úvahy ich národné, ani sociálne požiadavky. Napriek tomu bojovali na východnom fronte v Karpatoch a Haliči, na srbskom fronte a na talianskom fronte. V mnohých prípadoch viedla cesta Slovákov do odboja cez rakúske regimenty.

Vďaka politickým a organizačným aktivitám významných osobností akými boli T. G. Masaryk, ale hlavne Slovák M. R. Štefánik, začali byť v Rusku, Francúzsku a Taliansku vytvárané československé légie zo zajatých slovenských a českých vojakov rakúsko-uhorskej armády. Zrodil sa tzv. prvý odboj. Jeho cieľom bolo rozbitie Rakúsko-Uhorska a vytvorenie spoločného štátu Čechov a Slovákov. Prostriedkom mali byť práve československé légie, ktoré boli mocnosťami Dohody uznané za spojenecké vojsko. Slováci v radoch légii bojovali vo Francúzsku, v Taliansku a na východnom fronte v Rusku.

Po skončení prvej svetovej vojny sa légie v Rusku angažovali v bojoch proti vznikajúcemu novému režimu. Ich návrat do novovzniknutého Československa sa tak oddialil až do roku 1921. Svojím novým spojencom tak ukázali svoj kladný postoj k demokratickému zriadeniu a jednoznačný odpor voči totalitnému systému.

Ešte pred vypuknutím druhej svetovej vojny, po rozbití Československa, pod vplyvom legionárskeho odkazu odchádzali príslušníci československej armády

POZNÁMKY

do zahraničia. Chceli opäť vybudovať zahraničné vojsko, ktoré by spolu so spojencami bojovalo proti fašizmu a nacizmu. V roku 1940 bojovali tieto československé jednotky, z ktorých takmer polovicu stavu tvorili Slováci, v československej divízii pri obrane Francúzska. Po francúzskej porážke sa československý odboj presunul do Veľkej Británie. Československí vojaci bojovali v radoch britského letectva i pozemného vojska. Z letcov, ktorí pochádzali zo Slovenska je nutné spomenúť veliteľa 312. stíhacej perute mjr. Jána Ambruša, ďalej najúspešnejšieho slovenského stíhacieho pilota vo Veľkej Británii mjr. Otta Smika a tiež príslušníkov 311. československej bombardovacej perute, medzi ktorými boli Pavol Pukančík, Ivan Schwarz a ďalší.

Slováci boli súčasťou československého armádneho zboru, ktorý bol vytvorený v Sovietskom zväze a po boku sovietskej armády sa podieľal na oslobodzovaní Československa.

V marci 1939 bola pod nemeckým patronátom vytvorená Slovenská republika. Ako nemecký satelit sa podieľala na vojne, predovšetkým na východnom fronte. Avšak väčšina príslušníkov armády vojnového Slovenska nezdieľala s nacistami ich ciele a veľmi rýchlo sa na východnom fronte vo vnútri slovenskej armády začali prejavovať protivojnové a protifašistické zmýšľania. Dochádzalo k dezerciam slovenských vojakov, ktorí sa v drvivej väčšine prihlásili k budovanému československému armádnemu zboru.

Najvýznamnejším prejavom nesúhlasu s postavením Slovenska ako nemeckého satelitu sa stalo Slovenské národné povstanie v auguste 1944. V slovenskom odboji na východnom fronte a na Slovensku sa tak môžeme stretnúť s významnými menami ako Rudolf Viest, Ján Golian, Augustín Malár, Štefan Jurech, Ján Nálepka.

Podobný charakter malo aj nasadenie slovenskej technickej divízie v Taliansku od leta 1943 do mája 1945. V izolovanom prostredí, bez kontaktu s domácim i zahraničným odbojom, prejavovali Slováci sympatie s protifašistickým zmýšľaním talianskeho obyvateľstva. Najprv len sabotovali pridelenú prácu, neskôr začali v malom počte prechádzať k talianskym partizánom. Na konci vojny sa divízia ako celok pridala k Spojencom a jej vybrané časti, ktoré disponovali zbraňami sa aktívne podieľali na boji s ustupujúcimi nemeckými vojskami.

Odpor slovenských vojakov proti nacizmu a fašizmu a ich aktívne pôsobenie, či už v domácom, ale aj v zahraničnom odboji, je ďalším významným zdrojom našich vojenských tradícií.

Ani ukončenie bojov druhej svetovej vojny neznamenalo prerušenie procesu, v ktorom sa budovali tradície. Ako moderný zdroj tradícií povojnového obdobia môžu slúžiť záslužné a významné činy príslušníkov armády alebo útvarov, napríklad pri ochrane obyvateľstva pred následkami živelných pohrôm, ako boli záplavy, lesné požiare a podobne.

Kladne sú hodnotené výkony a nasadenie našich ozbrojených síl v zahraničných misiách. Od nasadenia v krajinách bývalej Juhoslávie, cez Irak, Afganistan, Angolu, Eritreu až po Východný Timor.

3 VÝZNAM A VYUŽÍVANIE VOJENSKÝCH TRADÍCIÍ

POZNÁMKY

Príslušníci Ozbrojených síl Slovenskej republiky sa pri plnení úloh mimo územia Slovenska stretávajú s príslušníkmi iných armád. A hoci pochádzajú z malého a na mape sveta takmer neviditeľného štátu, nesú si zo sebou tradície s veľkou historickou hĺbkou.

Nie každá historická udalosť, ktorá sa dotkla Slovákov alebo ich slovanských predkov, je však tradíciou, rovnako ako nie každý vojnový konflikt alebo vojenský čin, ktorého aktérmi Slováci boli, je zdrojom vojenskej tradície.

Ako už bolo spomenuté vyššie, spoločnosť si sama stanovuje kritériá svojho vlastného rozvoja a rovnako to platí aj pre kritériá, ktoré sú kladené na tradície. Je preto pochopiteľné, že prihlásenie sa k historickej udalosti alebo činu, ktorý je svojou podstatou v rozpore s morálkou alebo dodržiavaním ľudských práv, stavia nositeľa tejto sympatie do pozície outsidera voči okoliu, ktoré takéto konanie neschvaľuje.

Základným hodnotovým kritériom na definovanie zdrojov tradícií OS SR je preto Ústava SR a právne normy, ktoré určujú poslanie, charakter a úlohy OS SR. Týmto kritériám vyhovujú javy a činy, ktoré sú v súlade s duchom spoločenského vývoja ľudstva, ktoré vyjadrujú duchovnú, kultúrnu a civilizačnú príslušnosť Slovenska k demokratickým štátom. Ďalej sa jedná o rešpektovanie medzinárodne platných právnych dokumentov, záväzkov v oblasti ľudských práv a slobôd a humanitné právo.

Z tohto dôvodu sa k zdrojom národných a vojenských tradícií OS SR nemôžu radiť vojensko-historické udalosti a javy našich dejín, ako sú útočné vojny alebo ťaženia, ktoré vošli do dejín ako agresívne, dobyvačné, smerujúce k potlačeniu ľudských práv a slobôd iných národov a štátov. Zdrojom tradícií sa nemôžu stať ani činy jednotlivcov spojené s týmito udalosťami (Gosiorovský, 1998, s. 90).

Len tradície, ktoré zodpovedajú uvedeným požiadavkám sa stávajú kvalitným výchovným prostriedkom a to platí aj pre ozbrojené sily a pre prípravu ich príslušníkov. Tradície nenesú v sebe len racionálny základ. Ich druhou neodmysliteľnou zložkou je emocionálno-citový základ.

Podporu a zdôrazňovanie tohto emocionálne-citového rozmeru pomáhajú rozvíjať napríklad vojenské ceremoniály spojené s nosením uniformy, odovzdávaním vyznamenaní, radov, medailí a podobne. Ústredné postavenie medzi využívaním vojenských tradícií by mal mať Deň ozbrojených síl.

3.1 Deň Ozbrojených síl SR v historickom kontexte

V živote spoločnosti sa zaužívalo pripomínanie si dátumov, ktoré sa viažu na nejakú významnú historicko-spoločenskú udalosť. Ozbrojené sily sú organizmom

POZNÁMKY

s vlastným spoločenským životom. Aj tu sú často pripomínané významné udalosti z dejín. Napríklad v Austrálii a na Novom Zélande sa už tradične pripomína 25. apríl roku 1915. Išlo o prvú akciu Austrálskeho a Novozélandského armádneho zboru v prvej svetovej vojne – vylodenie na polostrove Galipoli. Nasadenie austrálskych a novozélandských vojakov v krvavom pokuse ovládnuť kus tureckého územia sa stalo základom ich národného uvedomenia. Aj preto je v spomenutých krajinách s veľkou pompou 25. apríl oslavovaný ako ANZAC –Day.

V našich končinách sa od roku 1998 oslavuje ako deň Ozbrojených síl Slovenskej republiky 22. september.

Do roku 1998 sa u nás ako dni armády pripomínali iné dátumy. V období prvej republiky (1918 – 1938) to bol 2. júl ako pripomienka významného úspechu československých légií v Rusku v roku 1917 v rámci bitky pri Zborove, ktoré bojovali na strane dohodových spojencov proti Rakúsko-Uhorsku a Nemecku. Vo všeobecnosti sa stala tzv. legionárska tradícia základným kameňom výchovy k vlastenectvu a hrdosti na ozbrojené sily vtedajšieho Československa.

Po skončení druhej svetovej vojny, a predovšetkým po začlenení Československa do východného bloku, upadala legionárska tradícia do zabudnutia a nahradzovala ju tradícia druhého odboja. Dňom československej armády sa stal 6. október. V tento deň v roku 1944 vstúpili jednotky československého armádneho zboru v Sovietskom zväze na územie predmníchovského Československa v rámci karpatsko-dukelskej operácie, ktorá znamenala začiatok oslobodzovania Československa.

Po rozpade československého štátu a vzniku Českej a Slovenskej republiky v januári 1993 boli zas hľadané dni, respektíve dejinné udalosti, ktoré mali svojim významom rozhodujúci vplyv na vývoj toho ktorého národa a jeho štátneho celku. V Českej republike sa jej ozbrojené sily vrátili k legionárskej tradícii. Svojím rozkazom zo dňa 7. 2. 2002 stanovil prezident Českej republiky za Deň ozbrojených síl Českej republiky 30. jún. Práve v tento deň v roku 1918 vo francúzskom meste Darney pri slávnostnej prehliadke československej brigády potvrdilo spojenecké Francúzsko právo Čechov a Slovákov na samostatnosť a vlastný štát. Česká republika si týmto dňom pripomína budovanie základov svojej modernej štátnosti a s ňou i budovanie vlastných ozbrojených síl ako záruky bezpečnosti.

V Ozbrojených silách Slovenskej republiky je ako Deň ozbrojených síl pripomínaný 22. september 1848. V roku 1997 (25. novembra) podpísal minister obrany Ján Sitek rozkaz č. 84/1997, v ktorom bol 22. september vyhlásený za Deň Armády Slovenskej republiky. Po transformácii a vytvorení Ozbrojených síl Slovenskej republiky v júli 2002 bol predchádzajúci rozkaz zrušený (RMO č. 34/2002) a rozkazom prezidenta republiky č. 3/2002 (podpísaný Rudolfom Schusterom 18. septembra 2002) bol 22. september vyhlásený za Deň Ozbrojených síl Slovenskej republiky.

3.2 Historický kontext 22. septembra

Revolučné vlny, ktoré vypukli v Európe v roku 1848 mali za cieľ odstrániť zastara-

né politické režimy a modernizovať spoločenské poriadky. To na viacerých miestach vyvolávalo dokonca ozbrojené konflikty medzi revoltujúcou verejnosťou a štátnymi orgánmi. Revolúcia sa dotkla aj národov Rakúskej monarchie, Slovákov nevynímajúc. Revolučné roky 1848 – 1849 sa tak stali obdobím prvého novodobého ozbrojeného vystúpenia Slovákov s cieľom získania národnej a štátnej svojbytnosti. S tým sú spojené vojenské výpravy slovenských dobrovoľníkov. V rámci prvej výpravy došlo 22. septembra 1848 k víťaznej bitke dobrovoľníkov pri Brezovej pod Bradlom.

Revolučná vlna v Uhorsku donútila panovníka v marci 1848 pristúpiť na zavedenie liberálnych zákonov v Uhorsku. S týmto výdobytkom sa maďarské vládnuce kruhy v Uhorsku nechceli deliť s predstaviteľmi ostatných národov a národností Uhorska. Maďarskí revoluční predstavitelia aj napriek prijatiu „marcových“ zákonov stupňovali svoje požiadavky na vládu vo Viedni. Na druhej strane neustále potláčali národné hnutia Srbov, Chorvátov, Slovákov a ďalších. Viedlo to k vypuknutiu otvoreného vojenského konfliktu medzi Pešťou a Chorvátmi.

Slovenskí národovci prestali očakávať dobrú vôľu z maďarskej strany a rozhodli sa riešiť slovenskú otázku radikálnejšie. Začali sa pripravovať na ozbrojené vystúpenie proti politike Pešti.

3. 2. 1 Septembrová výprava slovenských dobrovoľníkov

Predstavitelia slovenského národného hnutia Ľ. Štúr, M. M. Hodža a J. M. Hurban si vybrali Viedeň za organizačné centrum ozbrojeného vystúpenia. Od augusta 1848 sa tu stretávali a pre svoj zámer vojenskej výpravy na Slovensko získali českých vojenských odborníkov, s ktorými sa spoznali počas účasti na slovanskom zjazde v Prahe.

Vojenská výprava sa mala uskutočniť v časovej nadväznosti na postup vojsk chorvátskeho bána J. Jelačiča proti Maďarom v Zadunajsku. Výprava mala viesť cez Myjavu ďalej do slovenských stolíc. Zámerom bolo postupom do vnútra slovenského územia získavať podporu miestneho obyvateľstva a presvedčať ho o cieľoch akcie. V konečnom dôsledku to malo vyvolať povstanie domáceho slovenského obyvateľstva proti politike Uhorského snemu v Pešti. Zároveň mala výprava viazať maďarské sily a tak súbežne pomôcť postupu Chorvátov.

V priebehu augusta sa vo Viedni formoval dobrovoľnícky zbor. Náborová kancelária sa nachádzala v blízkosti Dómu sv. Štefana. Nábor viedli českí radikálni demokrati B. Janeček a B. Bloudek. Časť dobrovoľníkov získali organizátori osobnými kontaktmi. Predovšetkým to boli českí a moravskí študenti. Vo viacerých prípadoch sa jednalo o mužov, ktorí prešli bojmi v priebehu povstania v Prahe.

Viedenská vláda vedela o slovenskej akcii, ale oficiálne ju nepodporovala, takže získavanie dobrovoľníkov prebiehalo takpovediac napoly ilegálne. Nábor bol spoluorganizovaný aj s ďalšími národoveckými organizáciami, napr. Slovanskou lipou v Prahe, Olomouci a Brne. Dokončil sa v polovici septembra.

POZNÁMKY

Jadro vojenských síl výpravy tvorili dobrovoľníci naverbovaní a získaní agitáciou vo Viedni, v Čechách a v južných slovanských územiach a dobrovoľníci z radov slovenského obyvateľstva, hlavne študenti a národovci, ktorí prišli z podjavorinského kraja za Hurbanom. Medzi účastníkmi výpravy boli aj Srbi, Chorváti, Poliaci a relatívne veľký počet viedenských Nemcov. Z územia Slovenska prevládali kopaničiari, ktorých sa výtobytky marcových agrárnych reforiem dotýkali najmenej a malí roľníci (Dangl, 1996, s. 87).

11. septembra 1848 zahájil chorvátsky bán Jelačić postup smerom na Pešť s päťdesiatistisícovou armádou, čo bolo signálom pre začatie slovenskej výpravy.

16. septembra 1848 sa formálne utvorila Slovenská národná rada ako najvyšší národný revolučný a vojenský orgán slovenského národného hnutia. Jej členmi sa stali Ľ. Štúr, J. M. Hurban a M. M. Hodža ako politickí predstavitelia národného života. Tajomníkmi boli Bohuš Nosák a Daniel Bórik. Vrchným veliteľom bol Bedřich Bloudek a náčelníkom štábu František Zach.

Možno v rámci hesla „nepriateľ môjho nepriateľa je môj priateľ“ začali niektorí predstavitelia viedenskej vlády prejavovať záujem a podporu slovenskej dobrovoľníckej výprave. Vďaka tomu získala výprava nevelikú časť výzbroje, mala zabezpečenú prepravu z Viedne na Moravu a hradenú časť cestovných nákladov. Aj napriek týmto obmedzeným gestám podpory sa slovenská výprava organizovala bez oficiálneho patronátu alebo podpory zo strany Viedne.

Vo večerných hodinách 17. septembra 1848 odcestovalo asi 600 dobrovoľníkov sústredených vo viedenskom Prátri na Moravu. Navonok vystupovali ako robotnícka výprava, aby sa utajili prípravy povstania.

Septembrová výprava sa začala večer 18. septembra, keď dobrovoľnícky zbor prešiel moravsko-slovenské hranice v západnej časti Nitrianskej stolice.

V nasledujúcich dňoch vyvinuli členovia Slovenskej národnej rady veľké národnobuditeľské úsilie a pre zbor získavali ďalších dobrovoľníkov. Slovenská národná rada vypovedala podriadenosť povstaleckého (teda slovenského) územia spod právomoci uhorskej vlády v Pešti a bola prehlásená za najvyšší povstalecký politický orgán.

Predstavitelia slovenského hnutia sa domnievali, že jednotky pravidelnej armády, ktoré mali byť pod kontrolou vlády vo Viedni, nebudú robiť slovenským dobrovoľníkom v ich postupe prekážky. Bol to chybný predpoklad. Slovenskí dobrovoľníci nemali žiadne dokumenty, z ktorých by vyplývalo, že ich postup je podporovaný vládou vo Viedni. Armádni velitelia sa vyjadrili, že budú rešpektovať rozkazy peštianskej vlády. Okrem jednotiek maďarských gárd tak proti slovenskej výprave stáli aj vycvičení a dokonale vyzbrojení vojaci cisárskej armády.

Jadro dobrovoľníckej výpravy sa 21. septembra 1848 presunulo do Brezovej pod Bradlom. Veliteľ cisárskych jednotiek Ľ. Vojnič chcel so svojimi dvoma eskadrónami

kyrysníkov a dvoma stotinami pechoty (8. a 11. stotina Ceccopierovcov) v kombinovanom útoku zavrieť povstalcov z troch strán a paľbou prinútiť ku kapitulácii.

Na druhý deň – 22. septembra začali kyrysníci v skorých ranných hodinách postupovať proti slovenským dobrovoľníkom neďaleko Brezovej. Pripravený plán nevyšiel, pretože pechota nedorazila do stanovených postavení včas.

Po vzájomnej prestrelke s kyrysníkmi sa slovenskí dobrovoľníci prebili do obce. Odtiaľ proti vojakom postupovalo asi 700 až 800 povstalcov vyzbrojených strelnými zbraňami a podarilo sa im zaujať výhodné postavenie na brezovskom návrší. Jazda sa tak dostala do nevýhodného postavenia, Vojnič navyše nemal spojenie s pechotou Ceccopierovcov a preto vydal rozkaz na ústup smerom na Uherské Hradište.

11. stotina Ceccopierovcov, posilnená gardou, prišla od Starej Turej na vopred určené miesto so štvorhodinovým meškaním, keď už kyrysníci ustúpili. Dobrovoľníci na ňu podnikli okamžité útok a došlo k boju zblízka na bodáky, ktorý Ceccopierovcov prinútil na útek. 8. stotinu Ceccopierovcov približujúcu sa z vrbovskej strany napadli povstalci z dvoch strán a prinútili ju kapitulovať (Dangl, 1996, s.91).

Ešte v ten istý deň prinútili dobrovoľníci k bezhlavému úteku aj 110-člennú skupinu maďarských gardistov, ktorí neboli informovaní o vývine situácie a prichádzali na pomoc vojakom.

Aj keď sa boje pri Brezovej nerozvinuli do väčších šírok, mali veľký morálny význam pre ďalší rozmach povstania. Úspech dosiahnutý v boji proti vycvičenému pravidelnému vojsku bol pre dobrovoľníkov veľkým morálnym povzbudením.

Proti povstalcom sa začali sústreďovať stále väčšie sily maďarských gárd a aktívnejšie ich podporovala aj pravidelná armáda. Na druhej strane rástli rozpory v tábore zle vyzbrojených povstalcov, ktorí 26. septembra 1848 prehrali bitku pri Senici.

Situáciu povstalcov spečatil cisársky manifest vydaný 25. septembra 1848. Cisár týmto manifestom vyzýval na zachovanie pokoja, čím staval akcie slovenských dobrovoľníkov mimo zákona.

Povstalci sa po oboznámení s obsahom manifestu nechali cisárskymi jednotkami odzbrojiť a ustúpili na Moravu.

Slovenská národná rada po odzbrojení a rozpade dobrovoľníckych jednotiek odišla do Viedne. Vyhrotenie situácie vo Viedni s následným vypuknutím ďalšej vlny revolúcie a definitívny rozkol medzi Pešťou a Viedňou inšpiroval Slovenskú národnú radu k organizovaniu novej slovenskej dobrovoľníckej výpravy, ktorá však pôsobila v diametrálne odlišných podmienkach ako septembrová.

Víťazná bitka pri Brezovej pod Bradlom sa však natrvalo zapísala do histórie Slovenska a stala sa zdrojom tradícií pre Ozbrojené sily Slovenskej republiky. Dvadsiaty druhý september je v súčasnosti dňom Ozbrojených síl Slovenskej republiky. Prí-

POZNÁMKY

slušníci ozbrojených síl, či už sa jedná o profesionálnych vojakov alebo zamestnancov, si v tento deň pripomínajú prvé víťazné stretnutie slovenských dobrovoľníkov v revolučnom období 1848 – 1849.

Vojenské výpravy dobrovoľníkov v revolúcii boli vyvrcholením snáh o národnú samostatnosť. Významným aspektom tejto udalosti je, že dobrovoľníci prvýkrát v dejinách bojovali ako samostatné teleso v boji za sebaurčovacie práva Slovákov. V neskoršom období tento boj ovplyvnil a inšpiroval generácie národných buditeľov a politikov, ktorých konečným cieľom bolo vytvorenie štátu, kde by slovenský národný prvok nebol chápaný len ako národnostná menšina. Preto je dôležité mať túto skutočnosť na pamäti.

4 ZÁVER

Dobrovoľnícke výpravy tvoria neodmysliteľnú súčasť slovenského národno-emancipačného hnutia. Oprávnené sa stali zdrojom nielen národných, ale aj vojenských tradícií.

Sú významným, hoci nie jediným, zdrojom hrdosti príslušníkov ozbrojených síl na vlastnú minulosť. Na minulosť, v ktorej je možné hľadať a nachádzať vzory pre konanie a správanie sa príslušníka ozbrojených síl pri výkone svojich povinností i v osobnom živote.

ZOZNAM BIBLIOGRAFICKÝCH ODKAZOV

DANGL, V. 1984. *Bitky a bojiská : Od Wogastisburgu po Lamač*. 1. vyd. Bratislava : Mladé letá, 1984.

DANGL, V. - SEGEŠ, V. 1996. *Vojenské dejiny Slovenska III*. Bratislava : Vojenská informačná a tlačová agentúra MO SR, 1996. 241 s. ISBN 80-88842-02-6.

GOSIOROVSKÝ, I. 1998. Vojenské a bojové tradície Armády SR. In *Vlastenecká a etická výchova vojakov základnej služby 2/98*. Trenčín : Generálny štáb Armády SR, Správa výchovy a kultúry, 1998, s. 83 – 91.

GRUCA, M. 1998. Armáda a tradície. In *Vlastenecká a etická výchova vojakov základnej služby 1/98*. Trenčín : Generálny štáb Armády SR, Správa výchovy a kultúry, 1998, s. 75 – 80.

HOLLINS. D. 2003. *Hungarian Hussar 1756 – 1815*. Oxford : Osprey Publishing Ltd., 2003. 64 s. ISBN 1-84176-524-4.

Malá encyklopédia Slovenska A – Ž : Súhrn poznatkov o minulosti a prítomnosti Slovenska. 1987. Red. HAJKO, Vladimír. Bratislava : Veda, 1987. 661 s.

SEGEŠ, V. a kol. 2007. *Slovensko - vojenská kronika*. Bratislava : Perfekt, 2007. ISBN 978-80-8046-381-6.

ŠIMKO, J. 2003. *Prednášky z národných a vojenských dejín Slovenska I. diel: Súbor prednášok*. 1. vyd. Liptovský Mikuláš : Vojenská akadémia, 2003. 82 s. ISBN 80-8040-206-X.

ŠIMKO, J. 2005. Tradície a výchova. In *XXIII International Colloquium on the Acquisition Process Management, Brno, May 19, 2005*. Brno : University of Defence, Faculty of Economics and Management, 2005. ISBN 80-85960-92-3.

TUREK, I. 1998. *Učiteľ a pedagogický výskum*. 2. vyd. Bratislava : Metodické centrum, 1998. 118 s. ISBN 80-8052-013-5.

TURZA, P. 1994. Osveta v armáde 1918–1930. In *Armáda Slovenskej republiky 1/1994*. Bratislava : Veliteľstvo Armády SR, 1994.

VANĚK, O. *Memorandum o výučbe vojenskej histórie na Vojenskej akadémii*. Nepublikovaný rukopis.

VELIKANIČ, J. a kol. 1978. *Pedagogika pre pedagogické fakulty vysokých škôl*. Bratislava : SPN, 1978. 531 s.

Vestník Ministerstva obrany Slovenskej republiky, roč. 2011, čiastka 44 : Smernice Ministerstva obrany Slovenskej republiky č. 42/2011 o národných a vojenských tradíciách ozbrojených síl Slovenskej republiky. 04. 07. 2011.

ĎALŠIA ODPORÚČANÁ LITERATÚRA

LICHNER, J. 2009. Vojenské a bojové tradície Ozbrojených síl Slovenskej republiky a vojenského útvaru. In *Vojenská osveta 1/2009*. Bratislava : Generálny štáb Ozbrojených síl SR, 2009. S. 48-59. ISBN 978-80-969458-9-4.

PERÚTKA, J. 1978. *Vojenstvo a bojové vojenské tradície : Dejiny brannej výchovy*. Bratislava : Univerzita Komenského, 1978. 188 s.

ŠKOVIERA, A. 2004. *Slávnosti – rituály – tradície a výchova*. 1. vyd. Bratislava : Metodicko-pedagogické centrum, 2004. 67 s. ISBN 978-80-7164-374-2.

TÉMY NA VEDENIE ZÁVEREČNEJ DISKUSIE

1. Význam tradícií pre výchovu.
2. Pramene slovenských historických tradícií.
3. Významné osobnosti z našich dejín, ktoré sa podieľali na tvorbe našich tradícií.
4. Význam dobrovoľníckych výprav pre súčasnosť.

POZNÁMKY

EXTRÉMIZMUS A OZBROJENÉ SILY

plk. Ing. Ľubomír **MATTA**

ÚVOD

Extrémizmus vo viac či menej výraznej forme sústavne sprevádza písanie dejín ľudskej spoločnosti, či už na strane predstaviteľov verejnej moci (napr. éra fašizmu v 30. rokoch 20. storočia) alebo ako prejav slobody myslenia a vyjadrenia extrémneho postoja alebo názoru jedinca, skupiny jedincov, resp. určitej sociálnej skupiny.

Asi by nebolo úplne správne vnímať extrémizmus v jeho podstate automaticky ako niečo negatívne, pretože extrémizmus je schopný stupňovať v spoločnosti tak pozitívne, ako aj negatívne procesy. Jeho skúmanie je relevantnou súčasťou procesu poznania a analýzy ľudskej spoločnosti pri hľadaní riešení a východísk do budúcnosti, aj preto je treba pristupovať veľmi pozorne k „posolstvu“, ktoré extrémizmus prináša.

1 STRUČNÁ CHARAKTERISTIKA POJMOV

- **Extrémisti** – osoby alebo skupiny osôb (skinheads, anarchisti a pod.), ktoré sa vyznačujú najmä odmietaním platných právnych a morálnych noriem, vysokou mierou názorovej alebo rasovej neznášanlivosti, absenciou hmotných pohnútok a protiprávnym konaním s prvkami agresivity a brutality.
- **Sekty** – deštruktívne náboženské skupiny založené na fanatickom vierovyznaní, prípadne priamo na podvodoch ich zakladateľa, ktoré výrazným spôsobom narušujú mravný vývoj najmä mládeže alebo porušujú právny poriadok, prípadne svojou ideológiou a názormi ohrozujú životy, zdravie alebo majetok osôb a porušujú všeobecné záväzné právne predpisy.
- **Rasa** – skupina ľudí, ktorá sa odlišuje od inej skupiny rôznymi typickými, najmä telesnými znakmi (napr. farbou pleti), ako aj temperamentom a pod.
- **Rasizmus** – viera, že niektorí ľudia sú nadradení iným z dôvodu príslušnosti k určitej rase. Rasisti definujú rasu ako skupinu ľudí so spoločným pôvodom. Používa a aj ako opis hanlivého alebo agresívneho správania sa voči členom „nižšej rasy“. Pojem rasizmus sa často zamieňa s medzietnickou neznášanlivosťou.
- **Apartheid** – systém rasovej diskriminácie, vzájomné oddelenie života jednotlivých rás, rasová odlúčenosť.
- **Diskriminácia** – zaujaté neuznávanie rovnosti niekoho pri priznávaní práv, výhod a pod. na základe bezvýznamných charakteristík ako je napr. farba kože, pohlavie, sexuálna orientácia, národnosť, sociálna trieda, etnická príslušnosť a pod.

- **Xenofóbia** – strach z cudzincov. Toto slovo sa obvykle používa na označenie neznášanlivosti k ľuďom z iných krajín alebo iných etnických skupín, rovnako ako aj nedostatok rešpektu pre ich tradície a kultúru.
- **Antisemitizmus** – zaujatosť voči Židom. Antisemitisti chybné predpokladajú, že Židia sú podstatne odlišní od iných ľudí, že chcú vládnuť svetu a majú to v úmysle dosiahnuť celosvetovou konšpiráciou.
- **Nacionalizmus** – politická ideológia, ktorá stavia záujmy jedného národa alebo národnostnej skupiny nad záujmy druhých a nad všetky ostatné väzby, či už ide o rodinu, priateľov, pohlavie alebo ľudstvo. Nacionalizmus rozlišuje ľudí podľa hranice, ktorá často nemá nič do činenia s ľuďmi, ktorí tam žijú. Tento politický smer nadraduje jeden národ nad druhým a zvyčajne vedie k nedôvere až k nepriateľstvu voči iným národom.
- **Fašizmus** – násilné reakčné pravičiarske politické hnutie, ktoré sa v konečnom dôsledku prejavuje ako otvorená teroristická diktatúra. Fašizmus má podporu vo všetkých spoločenských vrstvách obzvlášť v časoch politických a ekonomických kríz, ničí demokratické slobody a diskriminuje členov špecifických (etnických) minorít a ľudí s odlišnými názormi. Fašisti veria vo „vládu silnej ruky“. Fašizmus tak stavia na silnom nacionalizme, ktorý sa tak často mení na rasizmus.
- **Nacizmus** – ideológia a politika nemeckého fašizmu, pre ktorú bol charakteristický rasizmus, antisemitizmus, totalitarizmus, sociálna demagógia, agresivita a nadradenosť nad inými národmi.
- **Neonacizmus** - skupina alebo hnutie, ktoré sa aj v dnešnej dobe stotožňuje s ideálmi nacizmu. Neonacisti sú niekedy prezentovaní ako skíni, ale nie všetci z nich a nie všetci skíni sú neofašisti. Neonacisti neveria v dôvod, ale v silu násilia.

2 PROTISPOLOČENSKÝ JAV – EXTRÉMIZMUS

Extrémizmus je jedným z najnebezpečnejších protispoločenských javov. Vo všeobecnej rovine je charakterizovaný ako spoločenský fenomén, ktorý sprevádza vývoj ľudskej spoločnosti od nepamäti. V každom štádiu vývoja ľudskej spoločnosti boli jednotlivci a skupiny ľudí, ktorých predstavy alebo názory predstavovali extrém v rámci spektra názorov na určitú tému či problém.

Extrémizmus je na jednej strane uplatnením slobody názoru a prejavu v demokratickej spoločnosti, na druhej strane však extrémizmus veľmi často predstavuje agresívne verbálne prejavy a nezriedka so sebou prináša a podnecuje aj verejné násilné/agresívne fyzické prejavy jeho stúpcov, ktoré sú v príkrom rozpore s demokratickými princípmi právneho štátu, ako aj s právami nositeľov väčšinového názoru. Spoločnosť musí prejavy extrémizmu pozorne monitorovať, aby tieto prejavy

POZNÁMKY

nepresiahli mieru tolerovateľnú väčšinou časťou obyvateľstva, resp. mieru, ktorá znamená ohrozenie verejného poriadku a bezpečnosti osôb a majetku, prípadne aj ohrozenie mravnej výchovy mládeže.

Samotný extrémizmus sa vo všeobecnosti delí na **tri základné skupiny**:

- **pravicovo orientovaný** – prezentovaný presadzovaním ideí rasizmu, fašizmu, nacizmu, neonacizmu – fungujúcich na princípe a ideológii národného socializmu,
- **ľavicovo orientovaný** – prezentovaný prevažne anarchistickými, antiglobalistickými a antikorporativistickými ideami, radikálnymi ekológmi,
- **nábožensky orientovaný** – prezentovaný náboženskými zoskupeniami, ktoré svojou ideológiou, názormi a z nich následne vyvíjanými aktivitami a činnosťami môžu ohrozovať život, zdravie alebo majetok osôb a porušovať všeobecne záväzné právne predpisy.

2.1 Pravicový extrémizmus

Pravicový extrémizmus je charakterizovaný najmä nenávisťou voči príslušníkom iných národov a títo extrémisti sú najčastejšie aktérmi rasovo motivovaných útokov. Verejnosť ich väčšinou stotožňuje len s hnutím Skinheads, ktoré uznáva nadradenosť „bielej rasy“ nad ľuďmi inej farby pleti. Jeho „poslaním“ je údajne zbaviť spoločnosť zločinnosti tým, že odstráni páchatelov trestných činov, ktorí podľa tohto hnutia, pochádzajú z radov Rómov a cudzincov.

Prívržencami hnutia sú najmä osoby do 18 rokov. Svoje myšlienky prezentujú vo forme rôznych pochodov, demonštrácií či štrajkov. V terajšom období sú pravico-vo-extrémistické hnutia organizované na diametrálne odlišnej úrovni v porovnaní so stavom na začiatku 90. rokov. V tej dobe išlo viac o náhodné zoskupenia bez trvalejšieho zamerania a štruktúry, ktoré verejnosť vnímala skôr ako výtržníkov a bitkárov. V posledných rokoch došlo **ku kvalitatívnej zmene v aktivitách týchto subjektov** smerom k radikalizácii a snahám o rozširovanie svojej členskej základne.

V súčasnej dobe sú aktívne skupiny charakteristické svojou symbolikou, pravidelným miestom stretávania (ide najmä o pohostinské zariadenia), spoločným cieľom, určitou hierarchiou a ako skupina sa zviditeľňujú najmä fyzickými útokmi, zakladaním internetových stránok s rasistickým, resp. xenofóbnym obsahom a distribúciou kníh a hudobných CD s rasistickými alebo xenofóbnymi textami.

Ide o nasledovné skupiny:

- Slovakia Hammer Skins,
- Blood and Honour Slovakia,
- Blood and Honour Cassovia,

- Slovakia Engerau Crew,
- Skinhead,
- Národný odpor Nitra, Prievidza, Senica,
- Kysucký vzdor.

Samotné hnutie SKINHEADS vzniklo v Anglicku už v 70-tych rokoch. Ich štýl mal symbolizovať patriotizmus a silu. V ďalších rokoch sa hnutie skinheads z ostrova rozšírilo aj na kontinent.

Vzhľad skinheadov sa dá rozpoznať okamžite – vyholená hlava, bundy zvané bomber, texasky a vysoké topánky. Skinheadi sa delia **na nacistov a nacionalistov**. Obidve skupiny sa vyznačujú rasizmom a antisemitizmom čo je vlastne nenávisť voči ľuďom odlišného názoru. **Cieľom skinheadov je revolúcia, ktorá zabezpečí víťazstvo árijskej rasy**. Najväčším nepriateľom sú **židia** (sú pre nich pôvodcami všetkého zla), **podradené, nie árijské rasy, a aj zradcovia rasy**, ktorí nesúhlasia s ideológiou. Pri nacistoch a nacionalistoch bývajú tiež spory, ale väčšinou bojujú spolu proti spoločnému nepriateľovi. Okrem týchto dvoch typov skínov, existujú aj tzv. „**oi skins**“, ktorých nezaujímajú politika ale hudba, pivo a zábava. V zahraničí sú taktiež rozšírení tzv. SHARP skins (skinheadi proti rasovým predsudkom).

Skupiny všeobecne sa označujúce za „skinheads“ pôsobia najmä v mestách Malacky, Stupava, Trnava, Skalica, Holíč, Prievidza, Nové Mesto nad Váhom, Topoľčany, Nitra, Žilina, Martin, Zvolen, Detva, Veľký Krtíš, Prešov, Humenné, Poprad, Bardejov, Vranov nad Topľou, Košice, Rožňava, Ružomberok, Trenčín.

Mimo nich je potrebné spomenúť bývalú radikálnu pravicovú politickú stranu Slovenská pospolitosť – Národná strana, občianske združenia Nové Slobodné Slovensko a Jednota Slovenskej mládeže, ktorých členská základňa pozostáva z bývalých alebo stále aktívnych členov niektorých pravicovo orientovaných extrémistických skupín.

2.2 Ľavicový extrémizmus

Problematika skupín ľavicového extrémizmu je v Slovenskej republike podstatne zložitejšia. Ide tu o skupiny **s prokomunistickou orientáciou**, ktorých nepriateľstvo voči určitým vrstvám obyvateľstva je motivované predovšetkým sociálnymi a triednymi rozdielmi. Ďalšou skupinou sú **anarchisti**, ktorí odmietajú akúkoľvek autoritu, štátnu moc a právny poriadok a hlásajú neobmedzenú slobodu jednotlivca.

Hlavnými zbraňami ľavicových extrémistov sú manifestácie, verejné protesty, blokády a pod.. Organizujú protestné zhromaždenia, ktoré sú v drvivej väčšine vopred oznamované. Vzhľadom na slobodu zhromažďovania, nemožno každé protestné zhromaždenie alebo manifestáciu považovať za akciu ľavicových extrémis-

POZNÁMKY

tov. Avšak niektoré protestné zhromaždenia konané najmä počas summitov (NATO, Medzinárodný menový fond), stretnutí vrcholových predstaviteľov štátov Európskej únie, USA, Ruskej federácie a pod. sú plánované dopredu. Pod týmto plánovaním sa má na mysli vytváranie afinitných skupín. Ide o skupiny cca 5 – 15 osôb, ktoré v rámci protestov vykonávajú určité akcie. Majú svoje ciele, taktiku a majú dopredu dohodnuté nakoľko budú aktívni, nenásilní, bojovní a nakoľko sú ochotní riskovať (napríklad aj zadržanie). Existujú skupiny, ktoré sa špecializujú na monitorovanie policajtov, provokatérov, na komunikáciu, prvú pomoc alebo vytvárajú tzv. právne hliadky na pomoc „zadržaným“ členom afinitnej skupiny). A práve pri takýchto akciách môže dôjsť k porušovaniu verejného poriadku a niekedy aj k poškodzovaniu majetku.

Najlepšie organizované a najradikálnejšie sú hnutia s protifašistickou a protirasistickou orientáciou „**Antifašistická akcia**“ (AFA, ANTIFA). Tieto skupiny hlásia myšlienku boja proti prejavom fašizmu, rasizmu a xenofóbie. Monitorujú osoby z pravicových skupín (bydlisko, miesta stretávania, škola, zamestnanie). Tieto informácie však neodovzdávajú polícii. Dôvodom je jej údajná nečinnosť. Nebezpečenstvo týchto skupín spočíva v uskutočňovaní fyzických útokov na osoby z pravicového spektra extrémistickej scény (najmä na prívržencov hnutia Skinheads).

V porovnaní s pravicovými extrémistami vníma spoločnosť ľavicové spektrum extrémistickej scény oveľa tolerantnejšie. Dôvodom je najmä to, že väčšina takto orientovaných skupín verejne nedeklaruje potlačovanie práv a slobôd ostatných občanov. Je však podceňovaná skutočnosť, že v prípade realizácie cieľov ľavicových extrémistov môže dôjsť k priamemu ohrozeniu pluralitnej demokracie a občianskych slobôd. Táto scéna je zmesou rôznych, vzájomne personálne prepojených a zároveň často sa meniacich skupín. V poslednom období možno konštatovať vzostupnú tendenciu takýchto aktivít, najmä demonštrácií a verejných protestov, napr. v súvislosti s operáciami v Iraku, vstupom Slovenskej republiky do NATO a Európskej únie atď. Do takýchto akcií sa čiastočne zapája aj širšia verejnosť, a v konečnom dôsledku tak poskytujú okrem platformy na prezentáciu názorov aj priestor na získavanie nových sympatizantov, prípadne členov. Medzi ľavicovo orientované extrémistické skupiny možno zaradiť:

- anarchistov,
- antiglobalistov,
- ekologické hnutia,
- príslušníkov hnutia PUNK,
- antifašistické hnutia AFA a ANTIFA a pod.

2.3 Náboženský extrémizmus

POZNÁMKY

Náboženský extrémizmus je založený na fanatickom vierovyznaní neregistrovaných náboženských skupín a spolkov vychádzajúcich z kresťanstva, orientálnych náboženstiev, okultistických alebo psychoanalytických skupín.

Je vhodné odlišovať náboženský extrémizmus od politického extrémizmu, hoci môžu spolu súvisieť, dopĺňať sa alebo odvodzovať sa jeden od druhého. Známe sú prepojenia medzi katolíckymi fundamentalistami a pravicovými extrémistami, alebo medzi islamom a ľavicovými extrémistami.

Na území SR vyvíjajú činnosť okrem registrovaných cirkví a náboženských spoločností aj viaceré **neregistrované náboženské spoločnosti**. Ich postavenie je diametrálne odlišné. Neregistrované náboženské spoločnosti sú síce tolerované, pokiaľ ich filozofia a vykonávanie náboženských obradov nie je v rozpore s platným právnym poriadkom Slovenskej republiky, nemajú však žiadnu právnu subjektivitu ani nie sú partnerom pre štát. V SR pôsobí približne 50 väčších, štátom neregistrovaných duchovných spoločenstiev. K najznámejším patria: Kresťanské spoločenstvá, Slovo života, hnutie Hare Krišna, Cirkev zjednotenia (munisti), Scientologická cirkev, hnutie Grálu, Sri Chinmoy, Sahája jóga, Slobodná ľudová misia a ďalšie. Niektoré z nich hrubo a vedome zneužívajú náboženstvo a náboženské cítenie na nekalú a netransparentnú činnosť s cieľom podmaniť si človeka a manipulovať s jeho vôľou a vedomím. Podsúvajú verejnosti rôzne katastrofické scenáre, vykresľujú skazený a trpký skúšaný svet a vinu pripisujú zlyhaniu politických, či náboženských inštitúcií a ich neschopnosti vyvieť ľudstvo z marazmu.

Najviac ohrozené skupiny alebo typy jednotlivcov sú:

- ľudia z typicky sociálne zlého rodinného prostredia (rozvrátené rodiny, striedanie druhov alebo družiek jedného z rodičov, rodiny alkoholikov alebo nefunkčné rodiny atď.),
- jednotlivci z nábožensky chladných a povrchných rodín túžiaci, v dospievaní či rannej dospelosti, po naozajstnom a nie iba zvykovom náboženskom živote,
- odrastajúce deti veľmi autoritatívnych otcov, ktoré na prahu dospelosti hľadajú opäť silnú autoritu, ktorú nájdu vo vodcovi sekty,
- deti z citovo extrémne chladných rodín,
- jednotlivci túžiaci po maximalistických formách náboženstva (náročnosť, elitný výber členov a pod.), ktorých bežná cirkev neuspokojuje,
- ľudia sklamaní alebo neuznávaní svojím okolím, túžiaci po uznaní a naplnení života.

POZNÁMKY

Náboženský extrémizmus možno rozdeliť do dvoch základných podtypov:

- extrémistické prúdy klasických svetových náboženstiev – islamský, katolícky, protestantský a hinduistický extrémizmus,
- sekty a kulty, ktorých výklad učenia a činnosť sú antihumánne a antidemokratické – ide najmä o rôzne apokalyptické sekty a satanizmus.

Existencia a činnosť siekt a deštruktívnych kultov predstavuje závažný, laickej, ale i odbornej verejnosti takmer neznámy fenomén. Vo svojich vonkajších prejavoch, aj keď sú v drvivej väčšine latentné, ohrozuje životy, zdravie a majetok ľudí, ekonomický systém spoločnosti a v neposlednom rade aj samotné demokratické zriadenie spoločnosti.

V súvislosti s činnosťou siekt je nevyhnutné sa zaoberať aj otázkami možného ohrozenia spoločnosti a štátu v súvislosti s existenciou takýchto subjektov. Z tohto pohľadu patrí medzi najzávažnejšie riziko infiltrácia členov nebezpečných pseudo-náboženských organizácií do štátnych štruktúr, vrátane ozbrojených zložiek štátu. Z uvedeného dôvodu je potrebné venovať zvýšenú pozornosť aj problematike siekt a deštruktívnych kultov.

3 EXTRÉMISTICKÁ SCÉNA V SLOVENSKEJ REPUBLIKE A V ZAHRANIČÍ

3.1 Súčasná situácia extrémizmu na území Slovenskej republiky

Extrémizmus na Slovensku je výrazne ovplyvňovaný extrémizmom v okolitých štátoch (Čechy, Poľsko, Nemecko, Maďarsko, ale aj Srbsko). Jeho sprievodným javom je narastajúca závažná trestná činnosť a netolerantný postoj niektorých skupín obyvateľstva k určitým minoritným skupinám, špeciálne k príslušníkom rómskej národnostnej menšiny a cudzincom s rozdielnou farbou pleti. V základných charakteristikách sa najviac inšpiruje scénou z Čiech a Nemecka. Početnosť prívržencov sa odhaduje na približne **2000 osôb**, pričom desiatky až stovky z nich sú radikálne a rizikové. Pravicoví extrémisti prevyšujú nad ľavicovými. V posledných rokoch u nich nastala kvalitatívna zmena v aktivitách smerom k radikalizácii, snahám o rozširovanie členskej základne a aktivitám, ktoré sú viac sofistikované. Členovia niektorých takýchto skupín vyvíjajú aktivity v registrovaných aj neregistrovaných občianskych združeniach.

Pri manifestáciách a pochodoch sa prikláňajú k tzv. „black block“ štýlu (anonymita davu, všetci v čiernom) a stali sa lepšie organizovanými. Prechádza sa na princíp odporu bez vedenia (táto stratégia sa začala presadzovať pred cca dvoma rokmi). Podujatia sa profesionalizujú (nová podoba propagačných materiálov a letákov, využívanie právnika pri organizácii podujatí). Tento trend je prebratý z Čiech. Slovenskí extrémisti sa častejšie zúčastňujú na koncertoch extrémistických hudobných skupín v zahraničí. Je to dôsledok preventívnych a represívnych opatrení slovenských bezpečnostných zložiek, ktoré viedli k poklesu počtu koncertov

„white power“ na Slovensku. V súčasnosti existuje niekoľko webových stránok zameraných na šírenie ideológie pravicového extrémizmu. Rozširovanie materiálov a ideológie vo virtuálnej rovine sa uskutočňuje pomocou diskusných fór, využívajú sa aj sociálne siete. Na Slovensku pôsobí približne 40 siekt. Neboli však zaznamenané žiadne násilné sektárske praktiky smerujúce k sexuálnemu zneužívaniu, fyzickej likvidácii alebo nabádaniu členov k samovraždám.

3.2 Prepojenie slovenskej extrémistickej scény na zahraničie

Slovenské extrémistické skupiny, a v tomto prípade výnimočne pravicové aj ľavicové, majú tradične blízku spoluprácu s partnermi **v Českej republike**. V menšej miere spolupracujú s extrémistami **v Nemecku, Taliansku, Srbsku, Rumunsku, Maďarsku, Rakúsku a v Poľsku**. V uvedených krajinách sa v prevažnej miere podieľajú a podporujú svojich partnerov na protestných zhromaždeniach. Vzájomne sa podporujú a prejavujú spolupatričnosť na spolkových snemoch, zjazdoch a spoločenských podujatiach organizovaných partnermi, prostredníctvom ktorých sa snažia infiltrovať do pozornosti predstaviteľov zoskupení aj v iných partnerských krajinách. Ako príklad uvádzame podporu Dělnickej strany v ČR. U partnerov v ostatných krajinách sa slovenskí pravicoví extrémisti zúčastňujú hlavne na koncertoch hudobných skupín. Z krajín mimo EÚ sú udržiavané kontakty so slovanskými krajinami ako je napr. Srbsko a Rusko.

4 EXTRÉMIZMUS A JEHO PREJAVY, KTORÉ SÚ PREDMETOM ZÁUJMU TRESTNÉHO PRÁVA

Jedným zo závažných problémov, prejavujúcim sa nielen na Slovensku, sú stále **intenzívnejšie nárasty prejavov intolerancie**, ktorá je motivovaná nenávisťou voči príslušníkom iných rás, národov, národnostných či etnických skupín, prípadne náboženstiev alebo len inak vyzerajúcich či zmýšľajúcich obyvateľov Slovenskej republiky. Kriminalitou extrémistov a kriminalitou extrémistických skupín sa vo všeobecnosti rozumejú trestné činy a iná protispoločenská činnosť s extrémistickým prvkom vrátane trestných činov a priestupkov motivovaných rasovou, národnostnou neznášanlivosťou alebo spáchaných priaznivcami extrémistických skupín a to bez ohľadu na konečnú trestnoprávnu kvalifikáciu jednotlivých prípadov.

Ústava SR prijatá v septembri roku 1992 zakotvila rovnosť všetkých ľudí bez ohľadu na ich pohlavie, rasu, farbu pleti, národnosť, náboženské vyznanie, sociálne podmienky a zakázala ich zvýhodňovanie alebo znevýhodňovanie. Právny poriadok Slovenskej republiky pojmy extrémista, extrémistická skupina, extrémizmus, sekta, deštruktívny kult a ďalšie nedefinuje. Neexistuje všeobecne záväzný právny predpis, ktorý by upravoval problematiku rasovo motivovaných, ani príbuzných trestných činov. Problematiku tohto druhu trestnej činnosti postihujú jednotlivé ustanovenia Trestného zákona. Pozitívnym posunom v boji proti extrémizmu bolo prijatie rekodifikovaného Trestného zákona pod č. 300/2005 Z. z., ktorý nadobudol účinnosť 1. januára 2006.

POZNÁMKY

Európska únia taktiež reagovala na významný nárast extrémistických rasovo motivovaných útokov v členských štátoch EÚ v posledných rokoch, a to prijatím **Uznesenia Európskeho parlamentu o náraste rasovo motivovaného a homofóbneho násillia v Európe**. V nadväznosti na toto uznesenie prijala Rada EÚ **Rámcové rozhodnutie o boji proti niektorým formám a prejavom rasizmu a xenofóbie prostredníctvom trestného práva**, ktoré Slovenská republika transponovala do svojej právnej úpravy prijatím zákona č. 257/2009 Z. z., ktorým sa novelizuje Trestný zákon č. 300/2005 Z. z..

Pre rasovo motivovanú trestnú činnosť sú typické tri základné formy páchania:

- verbálna,
- grafická,
- násilná.

Rasovo motivované incidenty sú kombináciou dvoch alebo všetkých troch foriem s rôznymi špecifickými znakmi. Páchanie tohto druhu trestnej činnosti len jednou z uvedených foriem je v praxi skôr výnimkou. Väčšine týchto útokov predchádzajú verbálne útoky, ktoré majú charakter výrokov ponižujúcich ľudskú dôstojnosť, vyhrážok v súvislosti s farbou pleti a podobne.

Najrozšírenejšie spôsoby páchania

- 1. Fyzické násillie a nebezpečné vyhrážanie** – túto formu je možné považovať za najzávažnejší spôsob páchania rasovo motivovanej trestnej činnosti. Ani táto sa nevyskytuje v čistej podobe, nakoľko fyzické útoky sú obvykle sprevádzané slovnými útokmi, ktoré násilnému útoku predchádzajú a sú sprievodným znakom aj v priebehu páchania násillia. Typickými spôsobmi páchania násilných rasovo motivovaných útokov sú napr. vyhrážky ublížením na zdraví, usmrtením, priame fyzické násillie, pri ktorom páchatelia používajú brutálne prostriedky a rôzne predmety napr. údery baseballovými palicami, napadnutie boxerami, reťazami, bodnými a sečnými zbraňami a pod., teroristické útoky, útoky zápalnými fľašami, ktoré sú páchatelmi vhadzované do obydlií poškodených.
- 2. Prejavy sympatií a podpory fašistickej ideológie** – ide o kombináciu dvoch základných foriem páchania rasovo motivovanej trestnej činnosti a to verbálnej a grafickej. Fašistická ideológia je najčastejšie prezentovaná používaním fašistického pozdravu SIEG HEIL so zdvihnutou pravou rukou, či nosením, rozširovaním a iným používaním symbolov fašizmu, (napr. hákový kríž, ríšska orlica a pod.).
- 3. Šírenie rasovej, národnostnej a náboženskej neznášanlivosti tlačou, obrazovými a zvukovými nosičmi** – aj tu ide o kombináciu dvoch foriem

páchania (verbálnej a grafickej). K typickým prejavom patrí vydávanie a rozširovanie tzv. „zinov“ a podobných tlačovín, vydávanie a rozširovanie rôznych letákov a plagátov s rasovým zameraním, vydávanie a rozširovanie nahrávok na hudobných nosičoch s rasovým zameraním a pod.

V Slovenskej republike, ako vyplýva zo správ o činnosti Generálnej prokuratúry Slovenskej republiky za roky 2008, 2009 a 2010, ako aj zo štatistík podľa jednotlivých stupňov prokuratúr pre rasovo motivované trestné činy, bolo v roku 2008 trestne stíhaných 142 osôb, čo predstavovalo 0,27 % podiel na celkovej kriminalite úhrnu počtu trestne stíhaných osôb, v roku 2009 to bolo 155 osôb, čo predstavovalo 0,25 % podiel na celkovej kriminalite úhrnu počtu trestne stíhaných osôb a v roku 2010 to bolo 150 osôb, čo predstavovalo 0,28 % podiel na celkovej kriminalite úhrnu počtu trestne stíhaných osôb. Počet trestne stíhaných osôb pre tento druh trestnej činnosti má v poslednom období mierne vzostupný charakter aj z toho dôvodu, že pri jej objasňovaní i naďalej pokračuje stále sa zvyšujúca aktivita policajných orgánov, ako aj prokurátorov, ktorá sa výraznejšie prejavila najmä v posledných dvoch rokoch.

Gradácia násilných aktov v období rokov 2008 a 2009 (výtržnicke správanie sa skupín divákov na verejných zhromaždeniach, športových podujatiach, ktoré je spojené s prejavovaním názorov smerujúcich k potláčaniu základných práv a slobôd osôb, podnecovanie k násiliu alebo nenávisti z dôvodu rasy, farby pleti alebo národa, verejné ospravedlňovanie genocídy, zločinov proti ľudskosti alebo vojnových zločinov, resp. ich verejné popieranie alebo vážne zľahčovanie) podmienila naliehavosť potreby legislatívnej zmeny niektorých dotknutých ustanovení Trestného zákona, resp. doplniť zákon o nové skutkové podstaty, prípadne vymedziť nové pojmy a sprísniť trestné sadzby za niektoré protiprávne konania.

Hoci neexistuje právne vymedzenie pojmu extrémizmus (neuvádza ho explicitne žiadna medzinárodná zmluva ani žiadny právny dokument EÚ, ani novelizovaný Trestný zákon, a to napriek tomu, že v novelizovanom znení § 140a vymenúva trestné činy extrémizmu), je možné súhlasiť s tým, že za extrémizmus sa považujú verbálne, grafické, fyzické alebo iné aktivity spojené spravidla s vyhraneným ideologickým alebo iným kontextom, ktoré vyvíjajú jednotlivci alebo skupiny osôb s názormi výrazne vybočujúcimi zo všeobecne uznávaných spoločenských noriem so zreteľnými prvkami intolerancie, najmä rasovej, národnostnej, náboženskej alebo inej obdobnej neznášanlivosti, ktoré útočia proti demokratickým princípom, spoločenskému usporiadaniu, životu, zdraviu, majetku alebo verejnému poriadku.

Nedostatky a navrhované riešenie

Súčasná právna úprava neberie do úvahy samostatnú kapitolu trestných činov, ktorých páchanie je motivované nenávisťou k určitej skupine osôb a ich skupinovej charakteristike. Niektoré prejavy z nenávisti (voči rase, národu, farbe pleti) sú obsiahnuté v trestnom zákone v trestných činoch extrémizmu. Po nadobudnutí účin-

POZNÁMKY

nosti novely trestného zákona (od 1. septembra 2009), ktorá upravuje postihovanie páchatel'ov za trestné činy súvisiace s extrémizmom **nastal problém s dokazovaním úmyslu**. Väčšina páchatel'ov nebola odsúdená z dôvodu nedostatočnej dôkaznej hodnoty pribratých znalcov.

Z praxe vznikla požiadavka na vytvorenie znaleckých odborov, ktoré by boli použiteľné na odborné posúdenie rôznych extrémistických znakov, symbolov a verbálnych ako aj písomných prejavov extrémistov. Polícia využíva pribratých odborníkov z rôznych oborov, najmä histórie (na symboly vychádzajúce z 2. svetovej vojny), ktorí sú spochybňovaní obhajobou na súdoch. Pre efektívny boj s extrémizmom je nevyhnutné aj **dostatočné organizačné, personálne a odborné zabezpečenie**. Bude potrebné personálne posilniť už existujúce útvary pre boj s extrémizmom. Takisto je nutné vytvoriť znalecké obory v zozname znalcov a zabezpečenie dostatku odborných znalcov.

Medzi ďalšie priority by mal patriť rad štátnymi orgánmi určených opatrení, a to najmä:

- čo najskôr **pripraviť novelu trestného zákona** zameranú na prísnejší postih páchatel'ov extrémizmu a doplnenie skutkových podstat o trestné činy z nenávisťi pre rozdielnosť pohlavia, príslušnosti k inej kultúrnej a sociálnej skupine,
- **zdynamicizovať priebeh súdneho konania spracovaním databázy symbolov** pre potreby sudcov, prokurátorov a polície,
- **vypracovať koncepciu boja proti diváckemu násiliu**, čím by sa vytvoril účinný nástroj na potlačanie násillia na športoviskách a pripraviť celý rad ďalších opatrení zameraných na účinný boj s týmto protispoločenským a často aj protiprávnym konaním.

Vo všeobecnosti je potrebné sa v boji proti extrémizmu zamerať na nasledovné problémy:

- systematické a dôkladné preventívne pôsobenie na všetkých stupňoch základných a stredných škôl,
- vzdelávanie pedagógov, zamestnancov úradov v rámci rezortu ministerstva práce, sociálnych vecí a rodiny ako aj pracovníkov ostatných rezortov, ktorí participujú na výchove mládeže,
- systematické monitorovanie extrémisticky zameraných jednotlivcov, skupín a hnutí a včasné predchádzanie protiprávnemu konaniu,
- nulová tolerancia pre páchatel'ov trestných činov s extrémistickým prvkom,
- zefektívnenie spolupráce medzi zainteresovanými rezortmi a medzi mimovládnyimi organizáciami na úseku boja proti prejavom extrémizmu (napr.

Liga proti rasizmu, ktorá monitoruje výskyt a prejavy rasizmu, reaguje na aktivity neonacistov a útoky s rasovým motívom, otvorene pomenúva túto sociálnu patológiu a bojuje proti nej celospoločenskými akciami),

- zamedzenie prenikania vplyvov extrémizmu zo zahraničia,
- koordinácia aktivít v boji proti extrémizmu so zahraničím, s medzinárodnými organizáciami a politickými orgánmi štátov Európskej únie.

5 SPOLUPRÁCA INŠTITÚCIÍ V OBLASTI EXTRÉMIZMU

V zmysle „Konceptie boja proti extrémizmu na roky 2011 – 2014“ je predchádzanie a eliminácia extrémistických prejavov v spoločnosti vrátane ich trestno-právneho postihu záležitosťou viacerých orgánov, organizácií, inštitúcií a bezpečnostných zložiek, ktoré vykonávajú aktivity smerujúce proti jednotlivým prejavom rasizmu, xenofóbie, intolerancie alebo potláčaniu základných ľudských práv a vzájomne sa dopĺňajú do jedného kompaktného celku pokrývajúceho oblasť boja proti extrémizmu.

Hlavnými subjektmi, ktoré participujú na boji proti extrémizmu formou preventívnych a represívnych aktivít sú MV SR, MŠ SR, MS SR, MK SR, MO SR, Úrad vlády SR, Generálna prokuratúra SR a SIS.

V rámci Ministerstva obrany SR je boj s extrémizmom zabezpečovaný centrálnou prostredníctvom oddelenia odhaľovania a dokumentovania trestnej činnosti, analýz a prevencie kriminality a oddelenia policajných činností, odboru policajného výkonu Riaditeľstva Vojenskej polície. Oddelenie odhaľovania a dokumentovania trestnej činnosti metodicky riadi a kontroluje priebeh skráteného vyšetrovania u prečinov extrémizmu, vedie evidencie a štatistiky v pôsobnosti Vojenskej polície a riadi realizáciu prevencie (osvetová a prednášková činnosť, tvorba interných normatívnych aktov, tvorba preventívnych programov) v oblasti extrémizmu. Oddelenie policajných činností riadi a kontroluje policajný výkon (hliadková činnosť a i.) v oblasti boja proti extrémizmu.

Útvary Vojenskej polície participujú v oblasti extrémizmu na úrovni skráteného vyšetrovania u prečinov a vyhľadávajú a objasňujú trestné činy extrémizmu. Na úrovni útvarov Vojenskej polície je realizovaná hliadková činnosť formou preventívno-bezpečnostných akcií a preventívnych kontrol s cieľom vyhľadávania a získavania poznatkov o trestných činoch extrémizmu v pôsobnosti Vojenskej polície.

Riaditeľ Vojenskej polície je menovaným členom medzirezortného Expertného koordinačného orgánu pre boj so zločinnosťou a dvaja poverení príslušníci Vojenskej polície sú členmi Multidisciplinárnej integrovanej skupiny odborníkov. Vojenská polícia každoročne vyhodnocuje situáciu v oblasti extrémizmu a rasizmu v rezorte ministerstva obrany a oboznamuje príslušníkov ozbrojených síl o aktuálnych trendoch v oblasti extrémizmu, rasovo motivovanej trestnej činnosti a iných formách diskriminácie.

POZNÁMKY

6 ZÁVER

Extrémizmus je veľmi frekventovane používaným pojmom v spoločnosti. Jeho stav a expanzia sú priamo závislé na usporiadaní a stave spoločnosti, v ktorej sa prejavuje. Extrémistické aktivity sú bezprostrednou reakciou na narastajúce vnútorné rozpory v spoločnosti. Podľa niektorých autorov je extrémizmus produktom – javom demokratickej spoločnosti. Demokracia má totiž obmedzené možnosti použitia účinných obranných mechanizmov, aby sa ubránila všetkému, čo jej škodí. Ak by takéto mechanizmy mala, prestala by byť demokraciou a stala by sa diktatúrou. Preto sa v každej demokratickej spoločnosti stretávame s prejavmi extrémizmu.

Extrémizmus je negatívny, rozmáhajúci sa, dynamický a multidimenzionálny celospoločenský fenomén, ktorý je hrozbou pre spoločnosť, pre demokratické princípy a ústavné hodnoty. Ohrozuje primárnu hodnotu ľudských práv a základných slobôd, má protisystémový postoj a pôsobí deštruktívne na existujúci demokratický systém a jeho usporiadanie, na základy právneho pluralitného štátu, na riadny výkon štátnej moci, pričom môže ohrozovať aj územnú celistvosť jednotlivých štátov či nedotknuteľnosť ich štátnych hraníc. Je to predovšetkým druh politicky motivovanej aktivity, ktorý odmieta princípy parlamentnej demokracie a pluralizmu, ktorej ideológia a aktivity sú založené na intolerancii, xenofóbii, antisemitizme a ultranacionalizme. Extrémizmus je prítomný vo všetkých demokratických štátoch.

Každá spoločnosť má nastavené mechanizmy pre boj s extrémizmom. V SR je jedným z najdôležitejších dokumentov Koncepcia boja proti extrémizmu. Je to dokument dlhodobého charakteru, ktorý stanovuje ciele a špecifikuje ich na konkrétne opatrenia.

Kalendár neonacistov**Príloha 1**

Niektoré historické dátumy môžu nabádať neonacistov k určitej výraznejšej aktivite ako sú koncerty, spomienkové pochody, spomienkové uzavreté stretnutia a pod.

Nemožno však vylúčiť aj iné termíny, pretože uvedené dátumy sú len vybrané dátumy a u neonacistov sa k ich aktivite vždy nejaké odôvodnenie k akcii nájde. Často však neonacisti reagujú na aktuálne politické dianie a udalosti. Aj historické spomienky na nacistické a neonacistické udalosti a osoby sa neonacisti často snažia pred verejnosťou zakryť inými motívmi.

Dátum a dôvod aktivity

- 30. 01. 1933 Adolf Hitler bol menovaný ríšskym kancelárom.
- 13. 02. 1945 Bombardovanie Drážďan angloamerickým letectvom, neonacistická akcia v Drážďanoch, dobytie Budapešti Sovietskou armádou, pravidelné medzinárodné stretnutie neonacistov v Budapešti.

23. 02. 1930 Smrť Horsta Wessela, kultovej postavy nacizmu.
30. 03. 2004 Smrť Romana „Elmara“ Skružného.
20. 04. 1889 Narodenie Adolfa Hitlera.
30. 04. 1945 Smrť Adolfa Hitlera.
01. 05. 1933 Adolf Hitler vyhlásil 1. máj za „Deň národnej práce“, preto i neonacisti usporadúvajú prvomájové demonštrácie.
08. 05. 1945 Porážka Nemecka v 2. sv. vojne, neonacisti tento deň chápu ako záväzok túto porážku odčiniť alebo ako spomienku na padlých.
10. 05. 1941 Let Rudolfa Hessa do Veľkej Británie s údajným „mierovým posolstvom“.
16. 05. 1999 Smrť Miloša Rehu.
21. - 22. 06. Letný slnovrat (starogermánska tradícia).
30. 06. 1934 „Noc dlhých nožov“ v nacistickom Nemecku.
20. 07. 2001 Vražda Róma Ota Absolona v Svitavách, využívané ako pripomienka údajného justičného omylu na odsúdenom vrahovi – neonacistovi Vlastimilovi Pechancovi.
11. 08. 1957 Narodenie Iana Stuarta.
17. 08. 1987 Smrť Rudolfa Hessa.

TÉMY NA VEDENIE ZÁVEREČNEJ DISKUSIE

1. Definovanie pojmu „extrémizmus“.
2. Charakteristika pravicového extrémizmu.
3. Charakteristika ľavicového extrémizmu.
4. Charakteristika náboženského extrémizmu.
5. Formy a spôsoby páchania trestnej činnosti.

POZNÁMKY

SLOVENSKÁ REPUBLIKA A JEJ OZBROJENÉ SILY V BOJI PROTI MEZINÁRODNÉMU TERORIZMU A ROZŠIROVANIE PÁSMO STABILITY A MIERUPhDr. Milan **LABUZÍK**, CSc.RSDr. Jaroslav **NIŽŇANSKÝ**, PhD.**ÚVOD**

Slovenská republika si s plnou vážnosťou uvedomuje nebezpečenstvo medzinárodného terorizmu aj nutnosť boja proti nemu a odsudzuje všetky jeho formy bez ohľadu na krajinu pôvodu a jeho ideologické, politické, etnické alebo náboženské pozadie. „Terorizmus predstavuje pre SR strategickú globálnu hrozbu. Terorizmus využíva ideológie podporujúce rasovú, etnickú alebo náboženskú nenávisť, násilie a genocídu a snaží sa podkopať základné demokratické hodnoty spoločnosti, akými sú jej otvorenosť, sloboda jednotlivca, hodnota ľudského života a tolerancia. Sústreďuje sa na útoky proti civilnému obyvateľstvu, ako aj na kritickú infraštruktúru štátu s cieľom spôsobiť masové obete, škody, vyvolať strach a pocit ohrozenia. Na rýchle a nezvratné dosiahnutie svojich cieľov sa usiluje získať zbrane hromadného ničenia a ich nosiče. Viaceré európske krajiny sú teroristami považované za potenciálne ciele a Európa je aj jednou zo základní ich pôsobenia“ (Bezpečnostná stratégia, 2005, čl. 18). Rozhodujúcou črtou terorizmu je transnacionalita, pôsobnosť bez ohľadu na hranice. Odpor proti súčasnému režimu medzinárodných vzťahov a kult násilia posilňuje globálnu solidaritu islamistických organizácií a ich pragmatické aliancie s ďalšími teroristickými a kriminálnymi skupinami.

Ako člen OSN, NATO a Európskej únie, i ako suverénny štát je SR pripravená zapojiť sa do boja s terorizmom s vedomím, že v boji s globálnym terorizmom, respektíve globálnymi teroristickými sieťami by reakcia iba na národnej alebo regionálnej úrovni bola nedostatočná, preto jediným účinným riešením je komplexný globálny prístup medzinárodného spoločenstva. Aktívny prístup Slovenskej republiky v boji proti terorizmu sa prejavuje v prijatí praktických opatrení pri implementácii dokumentov organizácií medzinárodného krízového manažmentu, ktorých je Slovenská republika súčasťou.

1 SLOVENSKÁ REPUBLIKA V BOJI PROTI TERORIZMU

Už bezprostredne po teroristických útokoch na USA v roku 2001 prijala vláda Slovenskej republiky a ministerstvá rad opatrení na zvýšenie bezpečnosti. Slovenská republika sa jednoznačne pripojila, hoci ešte nebola členom EÚ, ku všetkým relevantným záverom jednotlivých fór EÚ v boji proti terorizmu, ku ktorým bola vyzvaná.

Hneď po udalostiach v USA vláda SR vo svojom vyhlásení zo dňa 11. septembra 2001 odsúdila útok na americké mestá ako bezprecedentný čin medzinárodného

terorizmu. Vyjadrila sústrasť a účasť všetkým obetiam tohto činu, ako aj americkému národu a vláde USA. Zároveň vyjadrila pripravenosť všetkými spôsobmi spolupracovať v boji proti terorizmu.

V súvislosti s vyhlásením NATO z 12. septembra 2001 o použití článku 5 Washingtonskej zmluvy v prípade, ak sa zistí, že útok proti USA bol vedený zo zahraničia, sa SR prihlásila k odhodlaniu členských štátov NATO podniknúť všetky potrebné kroky na ochranu hodnôt, proti ktorým je terorizmus namierený.

Dňa 21. septembra 2001 vláda SR na svojom mimoriadnom zasadnutí jednotnomyseľne súhlasila so žiadosťou USA o otvorenie vzdušného priestoru a povolila tak prelety a pristátia vojenských lietadiel USA a NATO na území Slovenska (Bezpečnostná stratégia, 2005).

22. septembra 2001 sa SR pripojila k Záverom a Akčnému plánu boja proti terorizmu EÚ prijatými mimoriadnym zasadnutím Európskej rady v Bruseli 21. septembra 2001, deklarovala tiež vôľu prispôbiť svoju legislatívu v zmysle podrobnejšie rozpracovaného Akčného plánu EÚ, ako ho prijala Rada ministrov spravodlivosti a vnútra krajín EÚ dňa 20. septembra 2001.

Vláda SR schválila na svojom zasadnutí 6.12.2001 komplexnú správu o rozpracovaní súboru opatrení vyplývajúcich z Akčného plánu boja proti terorizmu EÚ, Rezolúcie Bezpečnostnej rady OSN č. 1373 (2001) a ďalších relevantných dokumentov v podmienkach SR (o implementácii opatrení SR priebežne informuje EÚ). Správa sa zamerala na rozpracovanie prijatých, resp. predpokladaných úloh a opatrení v SR vyplývajúcich z jednotlivých zasadnutí EÚ. Zvláštna pozornosť bola venovaná záverom Rady ministrov spravodlivosti a vnútra EÚ z 20.9.2001, ktorá prijala 33 bodový podrobný plán konkrétnych opatrení v rámci EÚ, rezolúcii Bezpečnostnej rady OSN č. 1373 (2001) a záverom, resp. Akčnému plánu boja proti terorizmu, prijatému prezidentmi strednej, východnej a juhovýchodnej Európy na Varšavskej konferencii 6.11.2001. Ide najmä o opatrenia v oblasti medzinárodnej súdnej spolupráce, policajnej spolupráce, spolupráce medzi spravodajskými službami, boja proti financovaniu terorizmu, ochrany hraníc, civilnej ochrany, bezpečnostných štandardov na letiskách a na palubách lietadiel a ďalších súvisiacich oblastiach.

SR aktívne pristúpila k podpore úsilia medzinárodného spoločenstva v boji proti terorizmu i na pôde OSN tým, že podporila prijatie rezolúcie Valného zhromaždenia OSN č. 56/1 odsudzujúcej teroristické útoky na USA. SR oficiálne privítala rezolúciu BR OSN č. 1368/2001 z 12. septembra 2001, ktorá odsudzuje teroristické útoky na USA a označuje ich, rovnako ako akýkoľvek iný akt medzinárodného terorizmu, za hrozbu medzinárodnému mieru a bezpečnosti, ako aj rezolúciu BR OSN č. 1373/2001 z 28. septembra 2001, ktorou OSN zaväzuje všetky členské štáty zintenzívniť boj proti terorizmu ohrozujúcemu svetový mier a bezpečnosť (obsah rezolúcie je v plnom súlade so zahraničnopolitickými záujmami SR).

POZNÁMKY

SR pristúpila ku všetkým medzinárodným právnym nástrojom v systéme OSN týkajúcich sa nejakým spôsobom terorizmu. Od roku 1963 medzinárodné spoločenstvo pod záštitou OSN vypracovalo 13 univerzálnych právnych nástrojov vzťahujúcich sa na prevenciu a potlačenie medzinárodného terorizmu, ktorých zmluvnou stranou je aj Slovenská republika.

Valné zhromaždenie OSN prijalo 8. septembra 2006 Celosvetovú stratégiu boja proti terorizmu. Pri tejto príležitosti všetky členské štáty prvýkrát otvorene deklarovali politickú vôľu začleniť boj proti terorizmu do centra celosvetových záujmov. Zároveň prvýkrát jasne a bez pochybností odsúdili terorizmus vo všetkých jeho formách a vo všetkých jeho prejavoch, bez ohľadu na autora, miesto a cieľ. Stratégia pozostáva z rezolúcie a akčného plánu, a je unikátnym celosvetovým nástrojom, ktorý zvyšuje regionálne, národné a medzinárodné úsilie v boji proti terorizmu. Ide v podstate o prvý dokument v histórii, v ktorom všetkých 192 členských štátov OSN odsúhlasilo spoločný strategický prístup k boju proti terorizmu a rozhodlo urobiť praktické kroky k zamedzeniu a potieraniu terorizmu, najmä prostredníctvom zosilňovania podpory zo strany štátu a lepšej koordinácie systému protiteroristických aktivít OSN. Uznanie stratégie tak naplnilo ciele stanovené v rámci summitu OSN v septembri 2005 a odporúčania pre globálnu protiteroristickú stratégiu prijaté v apríli 2006 (Foltin, 2007).

Slovenská republika tento dokument podporila. Zároveň sa tým zaviazala prijať na svojom území adekvátne protiteroristické opatrenia. Aj napriek skutočnosti, že na jej území sa domáci ani medzinárodný terorizmus doteraz otvorene neprejavil, uvedomuje si nevyhnutnosť boja proti nemu. Ako suverénny štát nesie zodpovednosť za zneužitie svojho územia a za svojich občanov. Zároveň nesie zodpovednosť voči svojim obyvateľom - má povinnosť zaručiť im bezpečnosť.

1.1 Národný akčný plán boja proti terorizmu

Prvým komplexným programovým dokumentom v boji proti terorizmu bol Národný akčný plán boja proti terorizmu (ďalej len „NAP“) schválený uznesením vlády Slovenskej republiky č. 369/2005. Obsahoval opatrenia potrebné na zvýšenie bezpečnosti štátu – jeho územia a obyvateľov. Vzhľadom na splnenie viacerých úloh, vývoj na medzinárodnej scéne, ako aj na politické posuny a postoje nadnárodných orgánov k tejto problematike, vznikla potreba NAP prepracovať. Výsledkom bol revidovaný Národný akčný plán boja proti terorizmu REV 1, schválený uznesením vlády Slovenskej republiky č. 369/2006. Po roku boli navrhnuté úlohy vyhodnotené a zároveň sa prehodnotil obsah materiálu. Výsledkom týchto analýz bol revidovaný NAP REV 2 schválený uznesením vlády Slovenskej republiky č. 854/2007. Pôvodne sa mal NAP aktualizovať ročne, k ďalšej aktualizácii však došlo až v roku 2011, keď vláda SR schválila 18. mája 2011 NAP boja proti terorizmu na roky 2011 – 2014.

Národný akčný plán boja proti terorizmu má charakter nového základného, strategického a jednotného východiskového dokumentu v boji proti terorizmu. Z časo-

vého hľadiska sa jedná o dlhodobý dokument. Realizáciu úloh v ňom obsiahnutých zabezpečia jednotlivé určené kľúčové subjekty samostatne vo vlastnej pôsobnosti a v rámci vzájomnej spolupráce. Národný akčný plán boja proti terorizmu je logickým premietnutím aj niektorých úloh a opatrení vyplývajúcich z Európskeho akčného plánu na boj proti terorizmu a Stratégie EÚ na boj proti terorizmu. Ich hlavným cieľom je zvýšiť medzinárodné úsilie v boji proti terorizmu, obmedziť prístup teroristov k finančným a ekonomickým zdrojom, znásobiť schopnosti členských štátov pri vyhľadávaní, vyšetrovaní a stíhaní páchatelov trestných činov terorizmu, ako aj pôsobiť preventívne pri predchádzaní týmto trestným činom. Predovšetkým prvé varianty NAP obsahujú tieto časti:

- vyhodnotenie bezpečnostnej situácie vo svete a jej dosah na Slovenskú republiku,
- strategické ciele Národného akčného plánu boja proti terorizmu,
- kľúčové subjekty boja proti terorizmu v Slovenskej republike, ich koordinácia, vzájomná spolupráca a súčinnosť,
- tabuľková forma úloh a opatrení Národného akčného plánu boja proti terorizmu.

V Akčnom pláne je stručne vyhodnotená bezpečnostná situácia vo svete, hlavné tendencie vývoja bezpečnostného prostredia a zdôraznený fakt, že najväčšie globálne teroristické hrozby predstavuje teroristická sieť al-Káida a lokálne radikálne militantné skupiny, ktoré sú pod jej vplyvom. Hrozba teroristických útokov proti Spojeným štátom americkým a Európskej únii je stále vysoká a reálna.

Bezpečnostné prostredie v Slovenskej republike je doposiaľ z pohľadu terorizmu relatívne stabilizované a pokojné, bez bezprostredných rizík a hrozieb. Na Slovensku nebola doteraz zaznamenaná žiadna priama aktivita teroristických skupín. Neboli lokalizované ani osoby alebo skupiny, ktoré by sa pripravovali spáchať teroristický trestný čin. Slovensko v súčasnosti nie je primárnym cieľom teroristov. Po teroristickom útoku v Madride však existuje zvýšené riziko zneužitia Slovenska medzinárodnými teroristickými skupinami na tranzit, materiálno-technickú podporu a zázemie po spáchaní trestného činu terorizmu. Terorizmus je hrozbou pre Slovenskú republiku najmä pre prítomnosť potenciálne rizikových subjektov na jej území a vo vzťahu k jej politickým a diplomatickým aktivitám, konkrétnym príspevkom v boji proti terorizmu a účasti na vojenských operáciách na podporu mieru v zahraničí.

Ako zdôrazňuje Správa o bezpečnosti SR za rok 2011, pozornosť v oblasti boja proti terorizmu je upriamená na fenomén tzv. „osamelých vlkov“ nakoľko na území európskych krajín vrátane SR narastá hrozba útokov uskutočnených osamotenými útočníkmi, ktorých príkladom sú udalosti v Nórsku, ale aj prípad tzv. ekoterorizmu – výbuchu bomby s kľúčami pred prevádzkou rýchleho občerstvenia McDonald's v Košiciach.

POZNÁMKY

Strategické ciele NAP (na medzinárodnej aj národnej úrovni) vyplývajú z vývoja medzinárodnej bezpečnostnej situácie, činnosti medzinárodných organizácií, implementácie právnych nástrojov a protiteroristických opatrení na úrovni kľúčových subjektov boja proti terorizmu, jednotlivých ministerstiev a ostatných ústredných orgánov štátnej správy. Strategické ciele v medzinárodnej oblasti boja proti terorizmu sú určované medzinárodnými inštitúciami ako OSN, EÚ, NATO a z nich vyplývajúce odporúčania a záväzky pre Slovenskú republiku. Prvoradým cieľom dokumentu na národnej úrovni je zabezpečiť ochranu života, zdravia, osobnej slobody, bezpečnosti a majetku osôb pred teroristickými útokmi. Dôraz sa kladie najmä na pripravenosť všetkých kľúčových subjektov a ich akcieschopnosť na prípadný teroristický útok alebo inú súvisiacu aktivitu.

1. 2 Kľúčové subjekty boja proti terorizmu

Vláda Slovenskej republiky a všetky kompetentné subjekty bezpečnostného systému Slovenskej republiky považujú boj s terorizmom za jednu zo svojich hlavných priorít. Ako kľúčové subjekty boja proti terorizmu v Slovenskej republike vyplývajúce z Národného akčného plánu boja proti terorizmu z roku 2005 vystupujú:

- spravodajské služby (Slovenská informačná služba, Vojenské spravodajstvo),
- Ministerstvo vnútra Slovenskej republiky (Policajný zbor),
- Ministerstvo obrany Slovenskej republiky,
- Ministerstvo zahraničných vecí Slovenskej republiky.

Tieto subjekty garantujú tie oblasti boja proti terorizmu, v ktorých majú kľúčové postavenie. Medzi ďalšie subjekty, ktoré úzko spolupracujú s kľúčovými subjektmi patria Ministerstvo spravodlivosti Slovenskej republiky a Colná správa Slovenskej republiky.

Spravodajské služby

Spravodajské služby majú v podmienkach Slovenskej republiky za úlohu predovšetkým získať spravodajské signály a informácie a upozorňovať na hroziace nebezpečenstvo príslušné štátne orgány, ktoré následne prijímajú adekvátne protiopatrenia. Cieľom pôsobenia spravodajských služieb je predchádzanie alebo zamedzovanie spáchania teroristického trestného činu, prípadne iných rizikových aktivít, ich včasným zistením a odhalením a odstúpením relevantných informácií Policajnému zboru, Generálnej prokuratúre Slovenskej republiky a iným štátnym orgánom, ak ich potrebujú na zamedzenie protiústavnej alebo protiprávnej činnosti.

Spravodajské služby plnia (v rozsahu svojej pôsobnosti) najmä tieto konkrétne úlohy:

- spravodajsky pokrývajú najmä rizikové komunity tvorené radikálne sa preja-

vujúcimi osobami pochádzajúcimi z teroristicky aktívnych regiónov a krízových oblastí alebo z prostredia organizovaného zločinu a extrémizmu,

- spolupracujú s partnerskými zahraničnými spravodajskými službami formou výmeny operatívnych a analytických informácií, expertných rokovaní a spoločných spravodajských operácií,
- získavajú informácie o hrozbe teroristických aktivít, ktoré smerujú proti občanom, inštitúciám a objektom Slovenskej republiky doma a v zahraničí alebo ohrozujú zahraničnopolitické záujmy Slovenskej republiky, alebo partnerské krajiny v rámci medzinárodných vzťahov,
- monitorujú a analyzujú vývoj situácie v domácom bezpečnostnom prostredí a v rizikových krajinách a oblastiach,
- monitorujú subjekty (fyzické osoby a právnické osoby), ktoré predstavujú potenciálne zdroje, nositeľov alebo podporovateľov teroristických aktivít (väzby na krízové regióny, medzinárodný terorizmus, nelegálny obchod so zbraňami a medzinárodné zločinecké gangy),
- spolupodieľajú sa na spravodajskej ochrane zastupiteľstiev a predstaviteľov iných štátov pôsobiacich v Slovenskej republike, s dôrazom na potenciálne hrozby pre objekty krajín angažujúcich sa v globálnom boji proti terorizmu,
- monitorujú prostredie nelegálnych migrantov a organizátorov migrácie zo zahraničia s cieľom odhaliť tranzitujúcich teroristov a ich sympatizantov ešte pred ich príchodom na územie Slovenskej republiky,
- získavajú v Slovenskej republike a v zahraničí informácie o proliferácii zbraní hromadného ničenia a ich nosičov,
- odhaľujú zneužívanie kľúčových štátnych a verejných informačných systémov a upozorňujú na prípadné nedostatky v ochrane týchto systémov proti kybernetickým teroristickým útokom.

Kľúčové postavenie medzi spravodajskými službami má **Slovenská informačná služba** (ďalej len „SIS“), ktorá je garantom získavania informácií v oblasti boja proti terorizmu. Pri plnení ustanovených úloh je SIS oprávnená používať osobitné prostriedky (informačno-operatívne prostriedky a informačno-technické prostriedky), vykonáva analyticko-informačnú činnosť, systematicky vyhodnocuje odkryté pramene, úzko spolupracuje so štátnymi orgánmi Slovenskej republiky a vymieňa informácie so zahraničnými partnerskými službami.

Vojenské spravodajstvo plní úlohy vnútorného aj zahraničného spravodajského zabezpečenia obrany SR. V rozsahu svojej pôsobnosti získava, sústreďuje a vyhodnocuje informácie o terorizme dôležité na zabezpečenie obrany Slovenskej republiky. Získané informácie poskytuje minister obrany Národnej rade Slovenskej

POZNÁMKY

republiky, prezidentovi a vláde Slovenskej republiky, prípadne iným štátnym orgánom, ak ich potrebujú na zamedzenie protiprávnej alebo protiústavnej činnosti.

Vnútorne spravodajstvo plní úlohy boja proti terorizmu na všetkých úrovniach jeho organizovania a pôsobenia. Odhaľuje a eliminuje ilegálne obchodovanie so zbraňami a trhavinami, vojenským materiálom, kontrolovaným tovarom a technológiami dvojakého použitia, zbraňami hromadného ničenia a látkami použiteľnými na ich výrobu. Získava, sústreďuje a vyhodnocuje informácie predovšetkým o aktivitách smerujúcich k príprave teroristických útokov smerujúcich do prostredia rezortu ministerstva obrany, proti osobám a objektom iných krajín na území Slovenskej republiky s dôrazom na spravodajskú ochranu vojenského diplomatického zboru, oficiálnych zahraničných návštev ministra obrany a expertných a pracovných skupín NATO.

Vonkajšie spravodajstvo získava poznatky o teroristických skupinách a ich aktivitách v zahraničí, väzbách na Slovenskú republiku, vytváraných sieťach a finančných tokoch na podporu teroristických aktivít.

Policajný zbor

Policajný zbor plní v boji proti terorizmu úlohy v zmysle zákona č. 171/1993 Z. z. o Policajnom zbore v znení neskorších predpisov. Riadi sa Ústavou Slovenskej republiky, ústavnými zákonmi a zákonmi, najmä zákonom č. 300/2005 Z. z. Trestný zákon v znení neskorších predpisov a zákonom č. 301/2005 Z. z. Trestný poriadok v znení neskorších predpisov, ako aj ostatnými všeobecne záväznými právnymi predpismi a medzinárodnými zmluvami, ktorými je Slovenská republika viazaná.

Policajný zbor zodpovedá za preventívnu aj represívnu oblasť v boji proti terorizmu v podmienkach Slovenskej republiky, predovšetkým jeho špecializované útvary a orgány činné v trestnom konaní. Vykonáva operatívno-pátraciu činnosť na účely predchádzania, zamedzovania, odhaľovania a dokumentovania trestnej činnosti a zisťovania jej páchatel'ov. Pri svojej činnosti sústreďuje, analyzuje a využíva informácie od spravodajských služieb a ďalších štátnych orgánov Slovenskej republiky, ako aj z Europolu, Interpolu a iných medzinárodných organizácií. Ďalej venuje sústavnú pozornosť spolupráci s policajnými pridelenkami zahraničných zastupiteľských úradov dislokovaných na území Slovenskej republiky so zameraním na získavanie informácií k vykonávateľom, nositeľom alebo podporovateľom terorizmu na území Slovenskej republiky. Príslušné špecializované útvary Policajného zboru priebežne analyzujú a vyhodnocujú informácie od policajných pridelencov Policajného zboru umiestnených na zastupiteľských úradoch Slovenskej republiky v zahraničí. Národná ústredňa Interpol a Národná ústredňa Europol úradu medzinárodnej policajnej spolupráce Prezídia Policajného zboru, zasadnutia v pracovných skupinách ako Police Working Group on Terrorism (PWGT), Working Group on Terrorism (WGT) a Office of the Counter-Terrorism Coordinator (COTER) pri Rade EÚ, predstavujú jedny z hlavných kontaktných miest pre zber, analýzu a ďalšie vyhodnocovanie relevantných poznatkov vzťahujúcich sa na terorizmus.

Útvar osobitného určenia Prezídia Policajného zboru:**POZNÁMKY**

- vykonáva služobné zákroky proti teroristom, únoscom osôb a dopravných prostriedkov, nebezpečným páchatelom organizovanej trestnej činnosti a páchatelom úmyselných obzvlášť závažných trestných činov,
- podieľa sa na záchranných akciách, najmä pri živelných pohromách a katastrofách, veľkých dopravných nehodách a priemyselných haváriách,
- spolupôsobí pri ochrane života, zdravia a bezpečnosti osôb a pri ochrane majetku,
- spracúva a priebežne aktualizuje typové projekty postupného riešenia krízových situácií v súvislosti s možnými teroristickými útokmi proti objektom osobitnej dôležitosti (napr. atómové elektrárne, vodné diela, priemyselné podniky s orientáciou na chemickú výrobu, objekty významných štátnych úradov a inštitúcií, objekty verejnoprávnej televízie a rozhlasu a pod.),
- sústreďuje dokumentáciu významnú z hľadiska zabezpečenia ochrany významných osôb s prepojením na medzinárodné systémy ochrany chránených osôb,
- je gestorom špeciálnych druhov prípravy (činnosť vo výškach a nad voľnou hĺbkou, parašutistická činnosť a pod.) v pôsobnosti Policajného zboru,
- participuje na príprave policajtov zaradených do mierových misií,
- odborne riadi, metodicky usmerňuje a koordinuje činnosť na úseku krízového vyjednávanía v podmienkach Policajného zboru; zabezpečuje formou odborných kurzov krízového vyjednávanía výcvik vyjednávačov,
- zabezpečuje po organizačnej a materiálno-technickej stránke spoločný výcvik s príslušníkmi špeciálnych policajných útvarov členských štátov Európskej únie a Severoatlantickej aliancie na území Slovenskej republiky; zúčastňuje sa spoločného výcviku s príslušníkmi špeciálnych policajných útvarov organizovaného týmito štátmi na ich území,
- organizuje a vykonáva policajné akcie pri poskytovaní ozbrojených sprievodov pri preprave finančných hotovostí a cenností,
- zabezpečuje výberové konanie uchádzačov o službu na útvare osobitného určenia prezídia, o nasadení policajtov služby osobitného určenia rozhoduje prezident Policajného zboru.

Útvar osobitného určenia Prezídia Policajného zboru je členom skupiny ATLAS, ktorá združuje špeciálne protiteroristické jednotky členských štátov EÚ. Táto skupina vznikla po útokoch z 11. septembra 2001 pod záštitou Task Force Policajných ria-

POZNÁMKY

diteľov (PCTF). Teroristické udalosti, ktoré nasledovali neskôr, jasne ukázali potrebu úzkej spolupráce medzi špeciálnymi protiteroristickými jednotkami na úrovni EÚ, pretože žiadna krajina nemá k dispozícii všetky nástroje, zdroje a skúsenosti, aby sa dokázala vysporiadať so všetkými druhmi širokého spektra situácií, ktoré vyžadujú zásah špeciálnej jednotky. V úzkej spolupráci s Europolom je budovaná informačná platforma, ktorej cieľom je komunikácia a prenos informácií medzi jednotlivými členmi ako aj informačná databáza pre potreby špeciálnych činností.

Ministerstvo obrany Slovenskej republiky

Ministerstvo obrany Slovenskej republiky sa na plnení úloh boja proti terorizmu podieľa predovšetkým plnením úloh Vojenského spravodajstva, Ozbrojených síl Slovenskej republiky a Vojenskej polície.

Vojenská polícia plní úlohy represívneho orgánu boja proti kriminalite v ozbrojených silách podľa zákona č. 124/1992 a z hľadiska terorizmu plní úlohy na úseku ochrany osôb a majetku v užívaní ozbrojených síl. Podieľa sa na zabezpečení vojenskej techniky, zbraní, munície a trhavín pred odcudzením, vykonáva opatrenia k zisťovaniu poznatkov o príprave teroristického útoku a vyhodnocuje stav dôležitých objektov.

Vzhľadom na širšie použitie Ozbrojených síl SR v boji proti terorizmu bude táto problematika rozobraná v ďalšej kapitole.

1.3 Národný akčný plán boja proti terorizmu na roky 2011 – 2014

NAP na roky 2011 – 2014 sa orientuje na kľúčové problémy v oblasti boja proti terorizmu v Slovenskej republike, ktoré neboli doposiaľ obsiahnuté v predchádzajúcich verziách NAP, resp. boli obsiahnuté nedostatočne, pričom sa snaží vyhnúť duplicite úloh, teda vylúčiť tie, ktoré sú už uložené a plnia sa z titulu Akčného plánu boja proti terorizmu EÚ, ako aj iných národných strategických dokumentov obsahujúcich úlohy v súvislosti s bojom proti terorizmu v Slovenskej republike (Konceptia boja proti extrémizmu na roky 2011 – 2014, Konceptia organizácie a rozvoja civilnej ochrany do roku 2015, pripravovaná Konceptia organizácie a rozvoja integrovaného záchranného systému a zákon č. 45/2011 Z. z. o kritickej infraštruktúre).

Konkrétne úlohy Národného akčného plánu boja proti terorizmu na roky 2011 – 2014 (Národný akčný plán, 2011)**1. Zabezpečiť distribúciu novelizácií Akčného plánu boja proti terorizmu EÚ relevantným subjektom** – zodpovedný subjekt MV SR.

MV SR zabezpečí doručenie prípadných novelizácií Akčného plánu boja proti terorizmu EÚ a nových úloh, ktoré z neho pre Slovenskú republiku vyplynú relevantným subjektom. Výsledkom má byť zefektívnenie činnosti, koordinácie a vyhodnocovania plnenia úloh jednotlivých subjektov boja proti terorizmu. Ako kľúčové

subjekty v systéme boja proti terorizmu v SR vyplývajúce z NAP z roku 2007 vystupujú Policajný zbor, Slovenská informačná služba, Vojenské obranné spravodajstvo, Vojenská spravodajská služba (k zlúčeniu Vojenského obranného spravodajstva a Vojenskej spravodajskej služby došlo od 1. 1. 2013), úrad špeciálnej prokuratúry Generálnej prokuratúry SR a Ministerstvo zahraničných vecí SR. Medzi ďalšie subjekty, ktoré úzko spolupracujú s vyššie uvedenými kľúčovými subjektmi patria Ministerstvo spravodlivosti SR, Ministerstvo obrany SR, Ministerstvo hospodárstva SR, Colná správa SR – Colný kriminálny úrad a Ministerstvo dopravy, pôšt a telekomunikácií SR. Všetky subjekty garantujú tie oblasti boja proti terorizmu, v ktorých majú kľúčové postavenie. Pôvodne bolo medzi kľúčovými subjektmi podľa NAP z roku 2005 a 2006 aj MO SR, toto bolo však NAP REV 2 z r. 2007 presunuté medzi ostatné subjekty a medzi kľúčové bol doplnený úrad špeciálnej prokuratúry Generálnej prokuratúry SR. Do časti preventívna a represívna oblasť bol doplnený Útvor osobitného určenia Prezídia Policajného zboru ako člen skupiny ATLAS, ktorá združuje špeciálne protiteroristické jednotky členských štátov EÚ.

2. *Prehodnotiť fungovanie existujúcich nástrojov boja proti terorizmu a proti financovaniu terorizmu a predložiť návrhy novelizácie zákonov súvisiacich s problematikou terorizmu* – zodpovedný subjekt MV SR.

Z právnej analýzy nevyplývala potreba spracovania samostatného zákona o boji proti terorizmu. Táto analýza však ukázala potrebu novelizácie existujúcej legislatívy súvisiacej s problematikou terorizmu za účelom zosúladenia národnej legislatívy s medzinárodnými dokumentmi týkajúcimi sa boja proti terorizmu, ktorými je Slovenská republika viazaná.

3. *Zriadiť post Národného koordinátora boja proti terorizmu v Slovenskej republike* – zodpovedný subjekt MV SR.

Je potrebné zabezpečiť platformu na inštitucionálnej úrovni pre koordináciu subjektov v oblasti boja proti terorizmu v rámci plnenia ich úloh smerom do/zo zahraničia na národnej úrovni. Do decembra 2012 mal vzniknúť ústredný riadiaci subjekt, ktorý bude koordinovať aktivity subjektov vykonávajúcich činnosti na úseku boja proti terorizmu na národnej úrovni a koordinovať tieto činnosti s aktivitami subjektov obdobného charakteru v rámci medzinárodnej spolupráce. Cieľom je predovšetkým zlepšiť koordináciu, spoluprácu a spôsob odovzdávania skúseností medzi Policajným zborom, spravodajskými službami, Železničnou políciou a ďalšími bezpečnostnými službami pri predchádzaní, vyhľadávaní, preverovaní, vyšetrovaní a stíhaní trestných činov terorizmu, ako aj zosúladenie a zefektívnenie činnosti všetkých spravodajských, policajných a ďalších bezpečnostných zložiek, prokuratúry, súdov a kľúčových orgánov štátnej správy vytvorením spoločnej koordináčnej authority.

EÚ vytvorila pozíciu '**Koordinátor pre boj proti terorizmu**' na základe Deklarácie z 25. marca 2004, kedy v paragrafe 14 sa Rada Európy rozhodla vytvoriť pozíciu

POZNÁMKY

európskeho koordinátora pre boj proti terorizmu s nasledovnými povinnosťami:

- koordinovať prácu Rady v otázke boja s terorizmom v EÚ,
- vytvoriť prehľad všetkých nástrojov, ktoré má EÚ k dispozícii a dať o tom správu Rade,
- poskytovať efektívny výkon rozhodnutí Rady.

Za „pána terorizmu“ bol vymenovaný bývalý holandský námestník ministra vnútra Gijs de Vries, ktorý zotrval vo funkcii koordinátora EÚ pre boj s terorizmom do marca 2007, kedy z funkcie odstúpil. 19. septembra v tom istom roku vymenoval Javier Solana do tejto funkcie Belgičana Gillesa de Kerchove d'Ousselghem. Jeho úlohou je koordinovať prácu Rady v oblasti boja proti terorizmu, dohliadať na implementáciu protiteroristickej stratégie EÚ a celkovo zaistiť aktívnejší prístup EÚ k tomuto problému.

4. Zriadiť v organizačnej štruktúre Slovenskej informačnej služby protiteroristické analytické centrum s celoštátnou pôsobnosťou – zodpovedný subjekt SIS.

Bolo potrebné zabezpečiť platformu na inštitucionálnej úrovni pre súhrnné vyhodnocovanie informácií o teroristických aktivitách a hrozbách, ako aj o ďalších aktivitách zameraných na podporu terorizmu získaných príslušnými štátnymi orgánmi, a to nielen na národnej úrovni ale aj v medzinárodnom kontexte. Ústredný analytický subjekt vyhodnocuje a analyzuje informácie získané v rámci boja proti terorizmu jednotlivo, ako aj v ich vzájomných súvislostiach a poskytuje takto získané výstupné analytické materiály zákonom ustanoveným príjemcom.

5. Zabezpečiť 6-mesačnú rotáciu predsedníctva v medzirezortnej Expertnej skupine na koordináciu výmeny a analýzy informácií a spoluprácu v oblasti boja proti terorizmu na národnej úrovni – zodpovedný subjekt MV SR, SIS.

Funkciu koordinácie subjektov boja proti terorizmu v SR na národnej úrovni iba z časti plnila doposiaľ medzirezortná Expertná skupina na koordináciu výmeny a analýzy informácií a spolupráce v oblasti boja proti terorizmu. Už dlhšie obdobie bola členmi expertnej skupiny vnímaná potreba prenesenia trvalej zodpovednosti za túto agendu iba na jeden, resp. dva subjekty. Rotácia predsedníctva by bola časovo limitovaná do zriadenia postu Národného koordinátora boja proti terorizmu v SR (12/2012). Výsledkom (termín je od 12/2011) by malo byť zefektívnenie činnosti expertnej skupiny, pretože polročné predsedníctvo posilní kontinuitu pri plnení úloh, zlepší koordináciu činnosti celej skupiny, organizáciu jej rokovaní, vedenia administratívnej agendy a vyhodnocovanie plnenia úloh.

6. Vytvoriť návrh mechanizmu na určovanie stupnice teroristickej hrozby na národnej úrovni a jej zavedenie do praxe v rámci činnosti subjektov medzirezortnej Expertnej skupiny na koordináciu výmeny a analýzy informácií a spoluprácu v oblasti boja proti terorizmu – zodpovedný subjekt MV SR.

V SR zatiaľ nebola zavedená a v praxi používaná stupnica teroristického ohrozenia. Každý subjekt v rámci expertnej skupiny hodnotil bezpečnostnú situáciu v oblasti terorizmu vlastným slovným hodnotením, ktoré nesúviselo s presne stanovenými kritériami (t. j. kedy a za akých podmienok nastupuje ktorý stupeň). Využívanie stupnice na hodnotenie aktuálnej teroristickej hrozby je zavedenou praxou viacerých európskych krajín, USA i Kanady a využívajú ju aj medzinárodné organizácie či združenia, ako NATO i EÚ. Mechanizmus na určovanie stupnice teroristickej hrozby obsahuje aj postup, akým sa stupeň teroristickej hrozby v SR spracováva, vyhlasuje aj mení. Príprava a finalizácia návrhu národnej teroristickej stupnice prebehla v roku 2011.

7. Vytvoriť systém toku informácií pre spracovávanie analýz a národných hodnotení teroristických hrozieb a rizík smerujúcich proti Slovenskej republike a jej záujmom v zahraničí a jeho zavedenie do praxe – zodpovedný subjekt SIS.

Cieľom úlohy je zabezpečenie relevantných a aktuálnych informácií o možných teroristických hrozbách od participujúcich subjektov a zároveň eliminovať duplicity, či možné odchýlky vo viacerých hodnoteniach vypracovaných rôznymi subjektmi a v konečnom dôsledku, aby bolo za SR zasielané iba jedno analytické hodnotenie.

8. Podieľať sa na rozvoji technických možností na monitorovanie a analýzu otvorených zdrojov (najmä internetu) v súvislosti s informáciami o teroristických hrozbách v kontexte celosvetového boja proti terorizmu a na ich zavádzaní do praxe – zodpovedný subjekt SIS, MV SR, MO SR.

Ide o potrebu zabezpečenia monitoringu otvorených zdrojov v súvislosti s teroristickými hrozbami a komunikáciou podozrivých osôb prostredníctvom internetových sociálnych sietí. Internet zohráva významnú úlohu v logistickej, operačnej a komunikačnej sieti teroristických organizácií. Teroristi používajú internet nielen ako prostriedok na komunikáciu a šírenie propagandy, ale aj na radikalizáciu, nábor a výcvik teroristov, na šírenie pokynov, ako vykonať konkrétne trestné činy, a na prenos informácií, ako aj na účely financovania terorizmu. Takzvané teroristické príručky poskytujú okrem iného aj návody na to, ako vyrobiť zbrane, ako uskutočniť útoky, ako zajať rukojemníkov a ako vyrobiť bomby. Z vyššie uvedeného je zrejmé široké využitie internetu a SR si je toho vedomá. Východisko, ako členská krajina EÚ, vidí v prijatí ráznych krokov proti používaniu internetu zo strany teroristických štruktúr. EÚ si ako jeden zo svojich hlavných cieľov stanovila boj proti zneužívaniu internetu ako základne radikalizácie a náboru na účely terorizmu. Predchádzanie radikalizačným procesom a náboru potenciálnych teroristov je jedným z hlavných pilierov boja proti terorizmu. V stratégii a akčnom pláne EÚ na boj proti radikalizácii a náboru teroristov EÚ vyzýva na opatrenia na boj proti využívaniu internetu na účely terorizmu. Rovnako zdôrazňuje, že činnosti členských štátov musia sprevádzať opatrenia na úrovni EÚ.

POZNÁMKY

9. Zvyšovať odbornosť a kvalifikáciu pracovníkov, ktorí sa podieľajú na zabezpečovaní úloh v oblasti boja proti terorizmu – zodpovedný subjekt SIS, MV SR, MO SR, MZV SR, GP SR, MS SR, MH SR, MF SR, MŠVVŠ SR, MDVRR SR, MK SR, NBÚ.

Ide o účasť dotknutých pracovníkov všetkých zainteresovaných rezortov (najmä pyrotechnikov, zdravotníckeho personálu, policajtov zásahových jednotiek, vojenského personálu, analytikov) na odborných seminároch, školeniach, workshopoch a výcvikoch doma i v zahraničí.

10. MO SR zabezpečiť na požiadanie podporu v prospech Policajného zboru na zníženie rizika ohrozenia obyvateľstva a dôležitých objektov v súvislosti s použitím výbušnín, resp. rádioaktívnych, chemických a biologických (ďalej len „RCHB“) prostriedkov teroristami, prípadne teroristickými skupinami a to vo forme:

- a) poskytnutia technických a operačných informácií z databázy Ozbrojených síl SR (EOD IS) vrátane informácií získaných z operácií,
- b) poskytnutia technickej podpory zapožičaním špecializovaného materiálu (EOD a pyrotechnického), ktorým Policajný zbor nedisponuje,
- c) poskytnutia technickej podpory zapožičaním špecializovaného materiálu v súvislosti s RCHB ohrozením (analytické vybavenie, odberové tímy, prieskumné a dekontaminačné spôsobilosti), ktorým Policajný zbor nedisponuje,
- d) poskytnutia odborne zdatného personálu (EOD a pyrotechnického) so skúsenosťami z medzinárodného krízového manažmentu,
- e) poskytnutia odborne zdatného personálu v oblasti RCHB ohrozenia.

Zodpovedný subjekt – MO SR.

Najčastejšou formou páchania trestnej činnosti, ktorou sa terorizmus prejavuje je používanie výbušných systémov na verejne prístupných miestach. Ďalším nezanedbateľným rizikom je aj použitie toxických chemických látok, rádioaktívnych látok (napr. špinavá bomba a pod.) a biologických prostriedkov teroristickými skupinami proti civilnému obyvateľstvu. Zámyslom v tejto úlohe je lepšie využiť možnosti a spôsobilosti kapacít OS SR, predovšetkým Národného centra EOD v Novákoch.

Národné centrum EOD (Explosive Ordnance Disposal) vzniklo 1. januára 2010 na základe Nariadenia náčelníka generálneho štábu OS SR na vykonanie organizačných zmien v OS SR v roku 2010, rozdelením Centra of Excellence EOD na dva samostatné subjekty, a to EOD CoE (Explosive Ordnance Disposal Centre of Excellence) Trenčín [1] a NC EOD Nováky.

Hlavné úlohy NC EOD: výcvik pre OS SR a ministerstvo vnútra SR; výcvik v súlade s národnými predpismi, v súlade so štandardom NATO a EÚ, výcvik obslúh na techniku a materiál EOD; vytváranie národných operačných postupov pre EOD špecialistov a pyrotechnikov, tvorba interných normatívnych aktov, štandardizáciu a implementáciu dokumentov NATO a EÚ pre oblasť EOD; spravovanie informačného systému EOD (EOD IS), muničného archívu a koordináciu ich využívania v prospech OS SR alebo partnerov; zodpovednosť za udržanie operačnej spôsobilosti jednotky EOD [2].

11. Monitorovať výchovno-vzdelávacie postupy a výchovno-vzdelávacie zariadenia s ohľadom na možný výskyt zdrojov extrémistickej ideológie s prvkami terorizmu, náboženskej radikalizácie a intolerancie – zodpovedný subjekt MŠVVŠ SR.

Informácie z opatrení na včasné rozpoznanie radikalizácie budú využité pri spracovávaní hodnotenia hrozieb terorizmu za Slovenskú republiku.

12. Legislatívne posilniť mechanizmus na identifikáciu a zamedzenie nelegálneho obchodu s vojenským materiálom prostredníctvom prijatia novely zákona č. 179/1998 Z. z. o obchodovaní s vojenským materiálom a doplnení zákona č. 455/1991 Zb. o živnostenskom podnikaní v znení neskorších predpisov – zodpovedný subjekt MH SR.

Ide o novelizáciu zákona č. 179/1998 o obchodovaní s vojenským materiálom a o doplnení zákona č. 455/1991 Zb. o živnostenskom podnikaní (živnostenský zákon) v znení neskorších predpisov. Tento zákon už bol novelizovaný viacerými právnymi predpismi, avšak ani po týchto zmenách a doplneniach neobsahuje jednoznačné vymedzenie pojmu „výrobca vojenského materiálu“, pričom v právnej norme doposiaľ absentuje i ustanovenie o tom, že obchodovanie sa môže uskutočňovať len medzi oprávnenými osobami.

13. Analyzovať duchovnú scénu v Slovenskej republike so zameraním na duchovné spoločenstvá vykazujúce znaky autoritatívnych kultov, dominantného vodcovského princípu, výlučnosti učenia a uzavretosti komunity – zodpovedný subjekt MK SR.

Úloha je súčasťou prevencie proti radikalizácii.

14. Vytvoriť expertnú pracovnú skupinu, ktorá sa bude podieľať na vypracovaní efektívnych pravidiel a procedúr na zmrazovanie finančných zdrojov a aktív teroristov a iných osôb – zodpovedný subjekt MF SR.

Špeciálne odporúčanie č. 3 FATF [3] požaduje od členských štátov, aby zaviedli efektívne postupy na zmrazovanie finančných zdrojov a aktív teroristov a iných osôb, ktoré OSN označila za teroristov. Od členských štátov sa vyžaduje, aby zaviedli efektívne pravidlá a postupy pre zmrazovanie teroristických aktív a aktív osôb ozna-

POZNÁMKY

čených v kontexte rezolúcie Bezpečnostnej rady OSN č. 1373 k boju proti terorizmu z 28. septembra 2001. Zmrazovací mechanizmus musí zabezpečiť, aby k zmrazeniu došlo bezodkladne a bez výstrahy označených osôb. Výsledkom bude vznik expertnej pracovnej skupiny, ktorá v rámci svojho určenia vypracuje efektívne pravidlá a procedúry na zmrazovanie finančných zdrojov a aktív teroristov a iných osôb.

15. Vyhodnotiť efektivitu uplatňovania trestnej zodpovednosti právnických osôb všeobecne (a aj pri prípadnom trestnom stíhaní financovania terorizmu a pre teroristické trestné činy) a navrhnúť relevantné trestnoprávne legislatívne zmeny – zodpovedný subjekt MS SR.

Požiadavka legislatívnej úpravy trestno-právnej zodpovednosti právnických osôb všeobecne pre SR, ako členský štát EÚ, priamo vyplýva z rámcového rozhodnutia Rady EÚ 2002/475/SVV z 13. júna 2002. Doposiaľ bola splnená len čiastočne.

16. Dopracovať zákon o výbušninách, výbušných predmetoch a munícii a predložiť ho na schválenie NR SR – zodpovedný subjekt MH SR.

Ide o nový zákon, ktorý má nahradiť časť zákona č. 51/1988 o banskej činnosti, výbušninách a štátnej banskej správe v znení neskorších predpisov. V uvedenom návrhu je nevyhnutné definovať pojem munícia a upraviť jej výrobu, nadobúdanie, používanie a likvidáciu. Súčasne platná legislatíva vytvára vákuum, v ktorom vzniká priestor pre zhromažďovanie munície, ktorej náplň tvoria výbušniny.

17. Organizačne zabezpečiť pracoviská Kriminalistického a expertízneho ústavu Policajného zboru a pracoviská krajských riaditeľstiev Policajného zboru tak, aby bol v mimopracovnom čase na každom pracovisku minimálne jeden pyrotechnik zaradený do služobnej pohotovosti mimo pracoviska s určenou dobou nástupu výkonu štátnej služby – zodpovedný subjekt MV SR.

Najčastejšou formou páchania trestnej činnosti, ktorou sa terorizmus prejavuje, je používanie výbušných systémov na verejne prístupných miestach. Uvedené opatrenie má zabezpečiť, aby bol vždy v dosahu pyrotechnik, ktorý je schopný okamžite nastúpiť na pracovisko v mimopracovnej dobe a podieľať sa zneškodnení hrozby alebo likvidácii následkov. Splnenie tejto úlohy predpokladá vnútroorganizačné zmeny útvarov Policajného zboru vykonávajúcich pyrotechnickú činnosť.

Jednotlivé úlohy akčného plánu budú plniť určení gestori, ktorými sú ministerstvo vnútra, Slovenská informačná služba, ministerstvo obrany, ministerstvo zahraničných vecí, generálna prokuratúra, ministerstvo spravodlivosti, ministerstvo hospodárstva, ministerstvo financií, ministerstvo dopravy, pôšt a telekomunikácií, ministerstvo kultúry a Národný bezpečnostný úrad.

Plnenie úloh boja proti terorizmu od roku 2005, teda od prijatia Národného akčného plánu ukázali, že Slovenská republika má eminentný záujem o to, aby bola aktívnym subjektom boja proti terorizmu. Vo svojej protiteroristickej politike zo-

hľadňuje požiadavky organizácií medzinárodného krízového manažmentu, ktorých je súčasťou, zároveň však vychádza z reálnych možností, ktoré má k dispozícii. Preto medzinárodnú spoluprácu v boji proti terorizmu považuje naďalej za základ a predpoklad úspešnosti v tomto boji. V oblasti legislatívy a medzinárodných zmlúv a dohôd SR implementovala všetky potrebné zmluvy a dohovory súvisiace s bojom proti terorizmu vyžadované OSN alebo Európskou úniou vyplývajúce z Deklarácie na boj proti terorizmu Rady Európskej únie.

Slovenská republika taktiež vyriešila otázku definovania terorizmu, najmä so zreteľom na naplnenie záväzkov, ktoré vyplývajú pre Slovenskú republiku z práva Európskej únie a Európskych spoločenstiev v rámci prístupových rokovaní s ohľadom na situáciu po udalostiach 11. septembra 2001, resp. v zhode s návrhom Rámcového rozhodnutia Rady o boji proti terorizmu zo dňa 7. decembra 2001. Stalo sa tak prijatím novely Trestného zákona č. 421/2002 Z. z. Hmotnú stránku právnej úpravy terorizmu a extrémizmu obsahuje Trestný zákon. Konkrétne pre terorizmus ide o skutkové podstaty **teror** (§ 313 a § 314) a **terorizmus** (§ 419).

Je teda možné konštatovať, že boj proti terorizmu v slovenskom právnom prostredí je dostatočne legislatívne upravený a súčasná právna úprava dáva Policajnému zboru na boj proti terorizmu a jeho financovaniu dostatočné právomoci. Implementácia všetkých medzinárodných dohôd upravujúcich oblasť boja proti terorizmu toto konštatovanie len potvrdzuje [4].

Vecne príslušným pracoviskom v rámci Ministerstva vnútra Slovenskej republiky je od 1. 1. 2004 odbor boja proti terorizmu úradu boja proti organizovanej kriminalite Prezídia Policajného zboru. Podľa organizačného poriadku úradu boja proti organizovanej kriminalite Prezídia Policajného zboru a na základe záväzkov SR vyplývajúcich z členstva v EÚ plní, okrem operatívno-pátracej činnosti na úseku terorizmu a extrémizmu, hlavne úlohy vo vzťahu k príslušným orgánom štátnej správy, samosprávy, mimovládnych organizáciám a medzinárodným organizáciám. Spracováva predbežné stanoviská pre potreby rozhodovacieho procesu v pracovných skupinách v rámci Európskej únie a zároveň spracováva stanoviská k dokumentom OBSE atď., prípadne na expertné rokovania i pre účastníkov rokovaní z iných súčastí. Taktiež zabezpečuje spoluprácu v rámci Europolu [5] a v súvislosti s tým aj riadne členstvo v AWF 99-008 islamský terorizmus. Prevádzkuje zariadenia BDL – oficiálneho komunikačného systému Európskej únie zriadeného s cieľom prepojenia zástupcov členských krajín v rámci Pracovnej skupiny k terorizmu ako nástroja tretieho piliera Rady Európskej únie a aj systém na výmenu informácií prostredníctvom kryptofaxu v rámci Policajnej pracovnej skupiny k terorizmu. Zabezpečuje prepojenie medzi kompetentnými subjektmi s cieľom zredukovať prístup teroristov k finančným zdrojom ako aj zvýšenie výmeny informácií o financovaní terorizmu.

Odbor boja proti terorizmu ďalej vedie evidenciu slúžiacu k jednotnému zberu, sústreďovaniu, triedeniu, porovnávaniu, vyhodnocovaniu a využívaniu informácií súvisiacich s kriminalitou extrémistov. Na úseku boja proti terorizmu je elektro-

POZNÁMKY

nicky spracovaný poznatkový fond pracoviska a zoznam záujmových osôb. Taktiež je spracovávaný súhrnný zoznam teroristov a sankcionovaných osôb a osôb podozrivých z prepojenia na teroristické organizácie na základe príslušných nariadení vlády SR a zoznamov doručovaných zahraničnými partnermi [6].

Medzinárodná spolupráca v oblasti boja proti terorizmu je realizovaná hlavne prostredníctvom PWGT (Police Working Group on Terrorism – Pracovná skupina na boj proti terorizmu) pri Rade Európy a WGT (Working Group on Terrorism – Pracovná skupina pre terorizmus) v Rade Európskej únie. V rámci tejto spolupráce sa zástupcovia SR, ktorými sú policajti odboru boja proti terorizmu zúčastňujú pravidelných stretnutí, na ktorých dochádza k výmene informácií o udalostiach za obdobie od posledného stretnutia. V rámci uvedených pracovných skupín sú vybavované žiadosti o spoluprácu do konkrétnych prípadov alebo previerky k záujmovým osobám. Tieto žiadosti do stupňa utajenia „tajné“ sú zasielané pomocou šifrovacích zariadení (PWGT – Elcrodat, WGT- Bdl).

V Pracovnej skupine pre terorizmus v Rade EÚ sa zástupcovia SR zúčastňujú aj prác na vytváraní medzinárodných ad hoc tímov. Tento projekt je odpoveďou na predpokladané zhoršenie medzinárodnej politickej situácie charakterizované konfliktami súvisiacimi s etnickými, náboženskými, kultúrnymi a ekonomickými problémami, ktoré sú živnou pôdou pre terorizmus. Predpokladá sa vážny dopad na EÚ v podobe teroristických útokov. Ako jedno z opatrení v boji proti tomuto fenoménu je vytvorenie mnohonárodných ad hoc tímov pre boj proti terorizmu.

Medzinárodná policajná spolupráca je taktiež realizovaná prostredníctvom národných ústrední Interpolu [7] a Europolu. Ako najvýznamnejší prínos pre prácu na úseku boja proti terorizmu možno označiť zapojenie odboru do práce v rámci analytického pracovného súboru Europolu islamský terorizmus (AWF 99-008). Medzinárodná spolupráca taktiež prebieha aj na základe prijatých bilaterálnych a multilaterálnych dohovorov medzi jednotlivými krajinami. K spolupráci dochádza aj prostredníctvom policajných pridelencom a styčných dôstojníkov SR v zahraničí alebo prostredníctvom zahraničných zastupiteľstiev v SR.

Dôležitou súčasťou boja proti terorizmu je činnosť spravodajskej jednotky finančnej polície a odboru boja proti terorizmu, predovšetkým v oblasti boja proti praniu špinavých peňazí určených na podporu terorizmu.

2 POUŽITIE OZBROJENÝCH SÍL V BOJI PROTI TERORIZMU

Miesto a úlohu ozbrojených síl v boji proti terorizmu budú limitovať predovšetkým právne normy ale tiež ich možnosti a spôsobilosti - vycvičenosť personálu, technické a materiálne vybavenie a súčinnostné zladenie, predovšetkým s políciou.

2.1 Právne aspekty použitia OS SR v boji proti terorizmu

Poslanie a úlohy Ozbrojených síl SR v boji proti terorizmu vychádzajú z platných

zákonov Slovenskej republiky a základných bezpečnostných dokumentov. Zo zákonov je to predovšetkým zákon č. 319/2002 Z. z. z 23. mája 2002 o obrane Slovenskej republiky, zákon č. 321/2002 Z. z. z 23. mája 2002 o ozbrojených silách Slovenskej republiky a ústavný zákon č. 227/2002 Z. z. o bezpečnosti štátu v čase vojny, vojnového stavu, výnimočného stavu a núdzového stavu z 11. apríla 2002. Z bezpečnostných dokumentov je to predovšetkým Obranná stratégia Slovenskej republiky a Národné akčné plány SR na boj proti terorizmu.

Hlavnou úlohou ozbrojených síl je zaručovať obranu Slovenskej republiky a bezpečnosť štátu pred vonkajším ozbrojeným napadnutím cudzou mocou a plnenie záväzkov vyplývajúcich z medzinárodných zmlúv, ktorými je Slovenská republika viazaná a podieľať sa na zachovávaní verejného poriadku a bezpečnosti štátu, jeho zvrchovanosti, územnej celistvosti a nedotknuteľnosti hraníc (zákon č. 321/2002 Z. z.) Obrana štátu je súhrn opatrení, ktorými Slovenská republika zachováva mier, bezpečnosť, zvrchovanosť, územnú celistvosť a nedotknuteľnosť hraníc a plní záväzky vyplývajúce z medzinárodných zmlúv o spoločnej obrane proti napadnutiu a z ďalších medzinárodných zmlúv vojenskej povahy. Obranu štátu tvorí aj súhrn opatrení Slovenskej republiky na boj s terorizmom, ktoré v tejto oblasti vykonávajú spravodajské služby, sudy, prokuratúra, ozbrojené zbory a Ozbrojené sily Slovenskej republiky (zákon č. 319/2002 Z. z.). Poslaním a povinnosťou ozbrojených síl je podieľať sa na plnení úloh v čase výnimočného stavu alebo núdzového stavu, pri ktorom sú ohrozené životy a zdravie osôb alebo majetok a pri odstraňovaní jeho následkov (zákon č. 321/2002 Z. z.). Výnimočný stav môže na návrh vlády vyhlásiť prezident len za podmienky, že došlo alebo bezprostredne hrozí, že dôjde k teroristickému útoku, k rozsiahlym pouličným nepokojom spojeným s útokmi na orgány verejnej moci, drancovaním obchodov a skladov alebo s inými hromadnými útokmi na majetok, alebo dôjde k inému hromadnému násilnému protiprávnemu konaniu, ktoré svojim rozsahom alebo následkami podstatne ohrozuje, alebo narušuje verejný poriadok a bezpečnosť štátu, ak ho nemožno odvrátiť činnosťou orgánov verejnej moci a ak je znemožnené účinné použitie zákonných prostriedkov; výnimočný stav možno vyhlásiť len na postihnutom alebo na bezprostredne ohrozenom území (ústavný zákon č. 227/2002 Z. z.).

Na základe § 4 ods. 4 zákona o ozbrojených silách je možné ozbrojené sily použiť na:

- a) ochranu štátnej hranice Slovenskej republiky,
- b) ochranu a obranu stavieb a budov, ktoré boli určené rozhodnutím vlády Slovenskej republiky ako objekty osobitnej dôležitosti alebo ďalšie dôležité objekty na obranu štátu,
- c) odstraňovanie následkov výnimočného stavu alebo núdzového stavu a na riešenie mimoriadnych udalostí,

POZNÁMKY

- d) boj proti terorizmu,
- e) pátranie po lietadlách a pri záchrane ľudských životov,
- f) zabezpečenie leteckej prepravy ústavných činiteľov určených vládou,
- g) zabezpečenie leteckej zdravotníckej prepravy,
- h) zabezpečenie a vykonávanie leteckých navigačných služieb a riadenie špeciálnej letovej prevádzky.

V rámci platnej legislatívy, na základe zmlúv a dohôd medzi Ministerstvom vnútra SR a Ministerstvom obrany spolupracujú Ozbrojené sily SR na:

- ochrane objektov osobitnej dôležitosti a ďalších dôležitých objektov,
- ochrane zastupiteľských úradov,
- posilnení ochrany štátnych hraníc,
- vyčlenení síl a prostriedkov na vytvorenie clôn a blokády teroristických skupín,
- realizácii opatrení dozimetrickej kontroly a hygienickej očisty civilného obyvateľstva v ohrozenej oblasti.

2.2 OS SR v boji proti terorizmu

Z platnej legislatívy SR vyplýva, že ozbrojené sily musia byť pripravené poskytnúť podporu vojenského charakteru príslušným orgánom štátnej moci, prípadne prevziať plnú zodpovednosť v boji proti terorizmu.

Ozbrojené sily môžu:

- byť objektom záujmu teroristov,
- byť prostriedkom na boj s terorizmom v národných podmienkach (defenzívne a ofenzívne protiteroristické opatrenia),
- plniť úlohy v boji proti terorizmu v zahraničí po rozhodnutí ústavných orgánov v súlade s medzinárodným právom a našimi záväzkami vyplývajúcimi z členstva v NATO a EÚ.

Ozbrojené sily ako objekt záujmu teroristov

Objektom záujmu teroristov môžu byť predovšetkým vojenské objekty s prevažným umiestnením osôb; vojenské objekty s bojovou technikou a muníciou; vojenské objekty s počítačovou infraštruktúrou; letiská, zbraňové komplety; výskumné zariadenia, laboratóriá, nemocnice, školy ap., vojenské výcvikové priestory; vojensky

strážené objekty - objekty osobitnej dôležitosti a ďalšie dôležité objekty; vojenské osoby – funkcionári, odborní špecialisti; nevojenské objekty – administratívne budovy, mosty, produktovody, továrne, priehrady, jadrové elektrárne, vládne objekty, kultúrne objekty, dopravná sieť, telekomunikačná sieť a iné oblasti infraštruktúry.

Vykonaním teroristického útoku na uvedené objekty v pôsobnosti Ozbrojených síl SR by došlo k stratám na ľudských životoch, strate a poškodeniu bojovej techniky, zbraní, zbraňových systémov a munície, k ochromeniu prevádzky techniky, zásobovania, poškodeniu infraštruktúry a nehnuteľného majetku. Môže ísť o krádeže zbraní, zbraňových systémov, munície, informačných technológií, ktoré môžu byť následne zneužitú, pokusy o nákup alebo sprostredkovanie nadbytočnej techniky či munície, získavanie príslušníkov ozbrojených síl pre svoju činnosť, získavanie informácií o výcviku, činnosti, úlohách a pod.

Ozbrojené sily ako prostriedok na boj proti terorizmu na vlastnom území

Ozbrojené sily v boji proti terorizmu na vlastnom území môžu:

- poskytovať služby MV SR,
- asistovať MV SR,
- podporovať MV SR,
- odstraňovať následky teroristických útokov,
- viesť samostatnú činnosť proti teroristickým skupinám (Nižňanský, 2006, s. 35-36).

Poskytovanie služieb

Poskytovanie služieb ministerstvu vnútra môže mať rôzny charakter a závisí od požiadaviek policajtov. Môže ísť o špeciálnu vojenskú výzbroj, vojenský materiál, techniku s personálom, zabezpečenie vzdušnej prepravy, poskytnutie vojenských objektov a zariadení na ubytovanie a výcvik a pod. Dôležité je, aby bolo v rámci spolupráce jasné čo môžu ozbrojené sily poskytnúť a čo ministerstvo vnútra bude chcieť, samozrejme v závislosti od okolností, ktoré sa vyskytnú.

Podobné služby môžu Ozbrojené sily SR poskytnúť i ozbrojeným silám iných štátov, ak Slovenská republika prevezme úlohu hostiteľskej krajiny z územia, odkiaľ budú vykonávané protiteroristické operácie. Ich poskytnutie bude závislé na rozhodnutí Bezpečnostnej rady OSN alebo ich úlohy vyplynú z medzinárodnej dohody. Mimo uvedených úloh môžu Ozbrojené sily SR poskytnúť ozbrojeným silám iných štátov svoje skladovacie, opravárenské a výcvikové priestory, priestory na ubytovanie vojsk, letiská a potrebné zdravotnícke zariadenia.

POZNÁMKY**Asistencia**

Jej podstatou môže byť dočasné vyčlenenie síl a prostriedkov ozbrojených síl do podriadenosti Policajného zboru pod jednotné velenie. Je to v súlade so zákonom NR SR č. 171/1993 v znení neskorších predpisov o Policajnom zbore, v ktorom sa uvádza, že ak sily a prostriedky Policajného zboru nebudú postačovať na zabezpečenie ochrany štátnej hranice, stráženého objektu, verejného poriadku alebo vedenia boja proti terorizmu a organizovanému zločinu, môže vláda na nevyhnutný čas vyčleniť na tieto účely profesionálnych vojakov a príslušníkov Zboru väzenskej a justičnej stráže a v krízovej situácii vojakov mimoriadnej služby a príslušníkov Zboru väzenskej a justičnej stráže. Profesionálni vojaci, vojaci mimoriadnej služby a príslušníci Zboru väzenskej a justičnej stráže preukazujú príslušnosť na plnenie úloh Policajného zboru svojou rovnošatou a vonkajším označením „POLÍCIA“ (zákon č. 171/1993 Z. z.). Počas podriadenosti veliteľom z MV SR sa budú príslušníci OS SR riadiť predpismi platnými pre činnosť Policajného zboru. Predpokladom účinnej asistencie pre policajtov zo strany OS SR je vzájomná úzka súčinnosť obidvoch zložiek pri príprave a výcviku možných vyčlenených jednotiek ozbrojených síl.

Podpora

Podstatou podpory môže byť aktívne pôsobenie vybraných jednotiek ozbrojených síl v prospech Policajného zboru. Tieto jednotky ostávajú v podriadenosti organických veliteľov, ktorí sa zúčastňujú na plánovaní a plnia úlohy podľa požiadaviek protiteroristického štábu. Hlavnými organizátormi protiteroristickej operácie, ako i jej vykonávateľmi, budú orgány MV SR. Ozbrojené sily môžu začať takúto činnosť za situácie, že na území SR v súlade s ústavným zákonom č. 227/2002 Z. z. prezident republiky vyhlási výnimočný stav a náčelník GŠ OS SR dostane od kompetentného orgánu smernicu pre protiteroristickú operáciu. Na podpornú činnosť sa môžu použiť organické jednotky pozemného vojska (jednotky špeciálneho určenia, prieskumné jednotky, mechanizované jednotky, mínometné, delostrelecké a ženijné jednotky, jednotky radiačnej, chemickej a biologickej ochrany), letectva (bojové a dopravné vrtuľníky, prieskumné lietadlá a pod.), ale aj vojenskej polície s plnohodnotným logistickým zabezpečením. Môžu plniť základné úlohy, a to prieskum, blokáda priestoru, pátracia a záchranná činnosť, palebná podpora, odtarasovanie a zatarasovanie priestorov, radiačný, chemický a biologický prieskum, odmorovanie a dezaktivácia zamorených priestorov a nasadených síl a pod.

V Národnom akčnom pláne na roky 2011 – 2014 je pre MO SR stanovená úloha zabezpečiť na požiadanie podporu v prospech Policajného zboru na zníženie rizika ohrozenia obyvateľstva a dôležitých objektov v súvislosti s použitím výbušnín, resp. rádioaktívnych, chemických a biologických prostriedkov teroristami, prípadne teroristickými skupinami.

Národný akčný plán tak reaguje na fakt, že najčastejšou formou páchania trestnej činnosti, ktorou sa prejavuje terorizmus, je používanie výbušných systémov

na verejne prístupných miestach. Ďalším nezanedbateľným rizikom je aj použitie toxických chemických látok, rádioaktívnych látok (napr. špinavá bomba a pod.) a biologických prostriedkov teroristickými skupinami proti civilnému obyvateľstvu.

Odstraňovanie následkov teroristických útokov

V tomto prípade sa OS SR môžu použiť na vykonávanie obnovovacích a špeciálnych prác, dezinfekciu, dekontamináciu a odmorovanie osôb, priestorov, materiálu a techniky, zabezpečenie poriadkovej, regulačnej a strážnej služby, ako i poskytovanie logistickej a zdravotníckej podpory obyvateľstva či na pomoc záchraným a likvidačným skupinám odstraňujúcim následky spôsobené činnosťou teroristov. V podmienkach hrozby ultraterorizmu je nevyhnutné, aby bola v ozbrojených silách nepretržite pripravená jednotka radiačnej, chemickej a biologickej ochrany schopná v krátkom čase poskytnúť vysoko kvalifikované informácie krízovému manažmentu štátu a rezortu ministerstva obrany, potrebné na poskytnutie pomoci obyvateľstvu. Táto jednotka musí byť vybavená a vycvičená na zisťovanie a elimináciu nielen najnovších chemických a biologických látok, ale i najčastejšie používaných nebezpečných priemyselných chemikálií.

Samostatná činnosť ozbrojených síl

Keď činnosť teroristov ohrozí slobodu, nezávislosť, suverenitu a územnú celistvosť SR, môžu sa jej ozbrojené sily použiť na likvidáciu teroristov aj v samostatnej protiteroristickej operácii. Môže sa tak stať v prípade, že útok teroristov bude mať charakter ohrozenia zvonku a bude ho riadiť a podporovať iný štát. Cieľom teroristov môže byť destabilizácia politickej a ekonomickej situácie na Slovensku, kriminalizácia vlády SR a jej štátnych orgánov. V takom prípade sa môže voči SR použiť scenár, podľa ktorého by sa terorizmus na naše územie expedoval. Teroristické útoky by mohli byť namierené proti vybranému etniku, náboženskej či národnostnej skupine s cieľom nielen vyvolať dojem, že náš štát terorizuje a diskriminuje určité sociálne skupiny, ale aj vyprovokovať tieto „napadnuté“ skupiny k odvete.

V tejto fáze modelovaného scenára sa môžu ozbrojené sily štátu použiť spôsobom služby – odstraňovaním následkov, asistenciou či podporou. Ak sa však na území nášho štátu začnú vytvárať a vyzbrojovať nelegálne polovojenské štruktúry, ktoré budú stupňovať terorizovanie ktorejkoľvek časti obyvateľstva (miestneho obyvateľstva či „diskriminovanej“ skupiny) a ktoré budú kontrolovať väčšie a kompaktné časti územia štátu, bude treba použiť ozbrojené sily v takom rozsahu, sile a takým spôsobom, aby bola zabezpečená suverenita a územná celistvosť štátu.

Ozbrojené sily sa musia použiť v súlade s Ústavou SR. Na území štátu musí byť vyhlásený výnimočný stav a náčelník GŠ OS SR od kompetentného orgánu musí dostať smernicu na protiteroristickú operáciu. Hlavnou úlohou ozbrojených síl môže byť pozemná a vzdušná blokáda a izolácia priestorov, v ktorých teroristické (polovojenské) skupiny operujú, vyhľadávanie a likvidácia ich infraštruktúry (základní,

POZNÁMKY

spojovacích systémov a systémov zbraní a používaného materiálu), zadržanie, prípadne i likvidácia jednotlivých teroristických skupín. Hlavným organizátorom protiteroristickej operácie, ako i jej vykonávateľom bude MO SR. Na plánovacom procese sa zúčastňujú aj ďalšie rezorty, predovšetkým predstavitelia MV SR a velitelia ich špeciálnej jednotky, zástupcovia SIS, Ministerstva dopravy, ciest a telekomunikácií SR, Ministerstva zahraničných vecí SR, Ministerstva spravodlivosti SR, Ministerstva hospodárstva SR, Ministerstva zdravotníctva SR, atď.

Základné zložky Ozbroyených síl SR, ktoré sa podieľajú na boji proti terorizmu sú:

- a) pozemné sily,
- b) vzdušné sily,
- c) sily výcviku a podpory,
- d) vojenské zdravotníctvo,
- e) sily pre špeciálne operácie (Doktrína OS SR, 2009, s. 59).

Pozemné sily tvoria hlavnú zložku OS SR, ktorých úlohou je zabezpečovať obranu suverenity a územnej celistvosti SR, zabezpečovať ochranu a obranu politických a hospodárskych centier, priestorov a objektov pri vojenskom i nevojenskom ohrození štátu, zabezpečovať úlohy spojené s ochranou obyvateľstva, likvidáciou následkov mimoriadnych udalostí, zabezpečovať opatrenia v rámci záchranných a vyhľadávacích akcií a pôsobiť v rámci mierových a humanitárnych akcií mimo územia SR.

V boji proti medzinárodnému terorizmu môžu plniť úlohy vyčlenenými silami a prostriedkami, podieľať sa na spravodajskej podpore, poskytovať spravodajské informácie, zabezpečovať ochranu a obranu určených objektov osobitnej dôležitosti a ďalších dôležitých objektov v súlade s uzavretými dohodami o spôsobe ich stráženia, podieľať sa na príprave obrannej infraštruktúry územia SR a pod.

Vzdušné sily sú ďalšou z hlavných zložiek OS SR. Sú určené na obranu a ochranu dôležitých politických a hospodárskych centier, regiónov a vojsk pred údermi vzdušného protivníka a na priamu podporu boja pozemných síl.

Úlohou Vzdušných síl OS SR v boji proti medzinárodnému terorizmu je nepretržite monitorovať vzdušný priestor SR, plniť stanovené úlohy vyčlenenými silami a prostriedkami na odvrátenie leteckého napadnutia, zabezpečovať leteckú prepravu síl a prostriedkov, zabezpečovať prípravu a výcvik vyčlenených síl, podieľať sa na príprave obrannej infraštruktúry územia SR, poskytovať pomoc orgánom pri riadení protiteroristických operácií a pod.

Letectvo a protivzdušná obrana aj v mieri svojimi vyčlenenými silami a prostriedkami plnia úlohy blízke bojovému použitiu v pohotovostnom systéme s pôsobnosťou na celé územie SR. Jednou z najdôležitejších oblastí plnenia úloh spoločnej ochrany vzdušného priestoru krajín NATO je systém **NATINADS** (NATO Integrated Air Defence System), ktorý je v OS SR nepretržite zabezpečovaný modernizovanou leteckou technikou Pohotovostného systému Vzdušných síl OS SR. Systém NATINADS aj v dobe mieru zabezpečuje nepretržité sledovanie európskeho vzdušného priestoru, včasné varovanie a poskytuje i navigačnú a ďalšiu pomoc vojenským a civilným lietadlám v dobe núdze. Podstatou systému je zjednotenie národných vzdušných priestorov európskych členských štátov NATO do jedného spoločného vzdušného priestoru, za ktorý PVO na základe súhlasu zúčastnených členských krajín preberá zodpovednosť. V prípade krízovej situácie sú mierové funkcie systému NATINADS rozšírené a je zvýšená jeho celková kapacita. Jednotlivé štáty do systému vyčleňujú vlastné prostriedky vrátane prostriedkov pozemnej PVO. Sú nasadené jednotky stíhacieho letectva jednotlivých členských štátov vyčleňované pre NATO a systém je doplnený lietadlami včasnej výstrahy NATO (AWACS). Pre skrátenie reakčnej doby systému PVO môžu stíhacie lietadlá zahájiť i trvalé stráženie vzdušného priestoru priamo vo vzduchu.

Proti narušiteľovi vzdušného priestoru SR v súlade so zákonom 321/222 Z. z. o ozbrojených silách SR sa môžu použiť tieto opatrenia:

- a) odklonenie letu,
- b) vynútenie pristátia,
- c) hrozba použitia zbrane,
- d) vystrelenie varovných výstrelov alebo varovných svetelných signálov mimo narušiteľa vzdušného priestoru.

Pokiaľ z okolností jasne vyplýva, že vzdušný objekt by mal byť použitý proti životom ľudí alebo na spôsobenie obzvlášť závažného následku, možno použiť ozbrojené sily aj na prerušenie letu potvrdeného narušiteľa vzdušného priestoru, ak je prerušenie letu jediným opatrením na odvrátenie tohto nebezpečenstva (zákon č. 321/2002 Z. z., §4c, ods. 3). O použití tohto opatrenia (nazývaný akt Renegade) rozhoduje minister obrany a v čase jeho neprítomnosti člen vlády poverený predsedom vlády (zákon č. 321/2002 Z. z., §4c, ods. 7).

Sily výcviku a podpory plnia predovšetkým podporné a zabezpečovacie úlohy OS SR. Ich úlohou je vykonávať a zabezpečovať odborný výcvik vrátane špeciálneho výcviku, riadiť prípravu pozorovateľov a jednotiek vysielaných do vojenských misií, zabezpečovať logistickú podporu v rámci ozbrojených síl, zabezpečovať prevádzku komunikačných, informačných a bezpečnostných systémov a realizovať opatrenia na zabezpečenie ich bezpečnosti.

POZNÁMKY

V boji proti medzinárodnému terorizmu môžu poskytovať logistickú podporu protiteroristických operácií, zabezpečovať spojenie, poskytovať logistickú podporu ostatným ministerstvám a orgánom štátnej správy podľa rozhodnutia Krízového štábu SR s dôrazom na pomoc obyvateľstvu a oblastiam postihnutým teroristickým útokom, zabezpečovať ochranu a obranu vybraných objektov osobitnej dôležitosti a ďalších dôležitých objektov v súčinnosti s MV SR, ďalšími ministerstvami a orgánmi štátnej správy a pod.

Vojenské zdravotníctvo v oblasti boja proti terorizmu plní úlohy zdravotníckeho zabezpečenia spojené s ochranou zdravia a zdravotnej starostlivosti obyvateľstva v rámci záchranných a vyhľadávacích akcií na vlastnom území, alebo plní úlohy v poskytovaní zdravotnej starostlivosti v mierových misiách a operáciách mimo územia SR.

Jednotlivé prvky zdravotníckeho zabezpečenia sú schopné samostatného nasadenia podľa charakteru operácie. Zároveň sú schopné operovať nielen s jednotkami OS SR, ale aj s koalíčnými silami. Zdravotnícka služba je schopná poskytovať zdravotnícku pomoc mimo územia Slovenskej republiky aj pre civilné obyvateľstvo podľa charakteru operácie a na základe dohôd s organizáciami pôsobiacimi na území operácie [8].

Sily pre špeciálne operácie plnia úlohy v boji proti medzinárodnému terorizmu predovšetkým v súčinnosti so spravodajskými službami SR. Od konvenčných síl sa odlišujú mnohými charakteristickými znakmi, predovšetkým v ich schopnostiach a princípoch použitia, medzi ktoré možno zaradiť rýchlu pripravenosť a nasadenie v širokom spektre plnenia úloh, možné nasadenie a vedenie bojovej činnosti v tle nepriateľa, vlastnú ochranu, logistické a zdravotnícke zabezpečenie, bezproblémovú komunikáciu vlastnými prostriedkami, prežitie v extrémnych podmienkach bez cudzej pomoci, bezproblémovú spoluprácu s civilným obyvateľstvom a predstaviteľmi štátnej moci a relatívne nízkymi nákladmi na činnosť.

K represívnym zložkám v OS SR v boji proti terorizmu patrí pluk špeciálneho určenia. Jeho použitie na aktívnu činnosť v boji proti nemu je podľa platnej legislatívy v mierovom stave obmedzené. V prípadoch rozhodnutia o jeho použití je pripravovaný predovšetkým na vykonávanie asistenčných úloh pre policajné zložky, po vyčerpaní ich možností, resp. v prípadoch keď nie sú policajné orgány schopné zvládnuť niektoré činnosti danej krízovej situácie. Je pripravovaný na zvláštne činnosti v potenciálnych protiteroristických operáciách na území Slovenskej republiky i mimo jej územia. Je použiteľný i pri podpore civilných záujmov v spolupráci s ostatnými bezpečnostnými zložkami hlavne v ťažko dostupnom teréne. Príkladom môže byť dlhodobé pozorovanie a zber informácií.

Plní úlohy hĺbkového a špeciálneho prieskumu vrátane diverzných úloh v tle protivníka, vedenie priamych akcií za účelom zničiť alebo eliminovať objekty alebo osoby protivníka, ochrana hraníc, pátracie a záchranné práce v ťažko dostupnom

teréne, oslobodzovanie vlastných alebo spojeneckých vojakov či civilných osôb v mieste nasadenia, boj proti skupinám odporu, získavanie dôležitého materiálu, účasť na humanitárnych alebo mierových operáciách a vojenská asistencia.

Vo výsadvkovej a prieskumnej spôsobilosti má schopnosť plniť úlohy v krízových situáciách vyvolaných terorizmom. Sú to spravidla situácie riešené v zalesnenom, ťažko prístupnom a nepriechodnom teréne, v situáciách dlhodobého pobytu a pozorovania v otvorenom teréne, v komplikovaných poveternostných podmienkach, za zníženej a nulovej viditeľnosti, úlohy pri vyslobodzovaní rukojemníkov a pod. Predpokladá sa tiež jeho použitie v problémovej oblasti. Je to spravidla skryté priblíženie sa, prieskum, rozmiestnenie a operatívne pozorovanie cieľového priestoru a objektu a následne navedenie zásahových síl na lokalizované a identifikované ciele.

NATO vo svojom prístupe k boju proti terorizmu uznáva, že primárna zodpovednosť leží na pleciach členských štátov. V súlade s Vojenskou koncepciou NATO (NATO's military concept, 2011) na obranu proti terorizmu (pražský summit 2002) musia byť členské krajiny schopné odstrašiť, rozložiť (rozvrátiť) a ubrániť sa pred hrozbou terorizmu za aktívnej pomoci Aliancie. Základný prístup načrtnutý vo vojenskej koncepcii NATO pre boj proti terorizmu, v záujme ochrany civilného obyvateľstva i ozbrojených síl pred teroristickými útokmi, vyžaduje vytvorenie vysoko špecializovaných spôsobilostí na *pasívnu protiteroristickú činnosť* – ochranné a obranné protiteroristické opatrenia, *konzekvenčný manažment*, vrátane opatrení na zmiernenie dopadov (zaisťovanie kapacít pre okamžitú pomoc, zriaďovanie koordinačných centier a výcvikových kapacít), *ofenzívne protiteroristické opatrenia* za účasti NATO, ako vedúcej alebo podpornej sily, vrátane psychologických a informačných operácií a *spoločné vojenské operácie s členmi, partnermi a ďalšími krajinami*, ako aj koordinácia s medzinárodnými organizáciami ako EÚ, OBSE a OSN (Nečas, Spilý, 2010).

Od roku 2002 prijalo NATO široký rozsah opatrení na pomoc členským krajinám v boji proti terorizmu.

Európska únia v Konsolidovanom znení Zmluvy o fungovaní EÚ prijala Doložku o solidarite (Konsolidované znenie, 2008), podľa ktorej Únia a jej členské štáty konajú spoločne v duchu solidarity, ak sa niektorý členský štát stane objektom teroristického útoku alebo obeťou prírodnej katastrofy, alebo katastrofy spôsobenej ľudskou činnosťou. Únia zmobilizuje všetky nástroje, ktoré má k dispozícii vrátane vojenských prostriedkov poskytnutých členskými štátmi, aby:

- zabránila teroristickej hrozbe na území členských štátov,
- chránila demokratické inštitúcie a civilné obyvateľstvo pred prípadným teroristickým útokom,
- pomohla členskému štátu na jeho území na žiadosť jeho politických predstaviteľov v prípade teroristického útoku.

POZNÁMKY

Ak sa členský štát stane obeťou teroristického útoku ostatné členské štáty mu pomáhajú na žiadosť jeho politických orgánov. Na tento účel členské štáty navzájom koordinujú svoju činnosť v Rade.

Použitie OS SR v boji proti terorizmu v zahraničí

Časť Ozbroyených síl SR môže pôsobiť a zúčastniť sa na protiteroristických operáciách i mimo územia SR a to za predpokladu zapojenia sa do protiteroristickej operácie pod vedením NATO, EÚ, prípadne koaličného protiteroristického zoskupenia podľa rozhodnutia Bezpečnostnej rady OSN alebo ak takéto úlohy vyplynuli z podpísaných medzinárodných dohôd. Protiteroristické opatrenia, na ktorých sa môžu ozbrojené sily zúčastniť sú vojenské aktivity vedené s cieľom znížiť spôsobilosti teroristov, nedovoliť im usadiť sa, cvičiť, plánovať, pripravovať a uskutočňovať teroristické aktivity. Protiteroristické operácie budú mať spravidla vševojskový charakter a niektoré jednotky, špeciálne vycvičené na boj s terorizmom, môžu byť veľmi účinné. Navyše, získanie dôvery miestneho obyvateľstva prostredníctvom psychologických alebo informačných operácií je veľmi dôležité (Majchút, 2012 a Budveselová, 2012). Zloženie jednotky a spôsob činnosti bude závisieť od obsahu uzatvorenej zmluvy, od finančných možností SR, prípadne od požiadaviek veliteľa protiteroristickej operácie.

Protiteroristické operácie NATO môžu byť vedené pod jej vedúcim postavením, čomu musia zodpovedať adekvátne veliteľské a spravodajské štruktúry alebo NATO môže vystupovať v podpornom postavení pod vedením Európskej únie, v spolupráci s ňou alebo s inými medzinárodnými organizáciami – OBSE, OSN.

Operácie proti terorizmu v kontexte doktríny NATO AJP-3.4 (A) z roku 2010 patria medzi **krízové operácie mimo čl. 5** Washingtonskej zmluvy a sú súčasťou operácií proti neregulárnym hrozbám. Sú členené na **antiterrorism a counterterrorism**. *Antiterrorism* pozostáva zo všetkých defenzívnych a preventívnych opatrení prijatých na obmedzenie zraniteľnosti síl, osôb a majetku teroristickými aktivitami. Tieto opatrenia zahrňujú ochranné a odstrašovacie aktivity, ktorých cieľom je predchádzať útokom a obmedzovať ich účinky. Zameriavajú sa na ochranu vojenského personálu, zvlášť ohrozených civilných osôb, civilných zamestnancov, členov rodín, základní a zariadení, informatiky a výzbroje. *Counterterrorism* (ďalej len „CT“) sú všetky ofenzívne opatrenia zamerané na neutralizáciu terorizmu pred a po vykonaní nepriateľského aktu. Obsahujú také aktivity vojenských síl a civilných organizácií proti teroristickým silám, ktoré sú potrebné na ochranu osôb. CT operácie vykonávané silami NATO môžu byť vedené konvenčnými alebo špeciálnymi silami a špeciálnymi prostriedkami. Tieto operácie môžu byť vedené v kontexte nevyhláseného konfliktu proti štátom sponzorovaným alebo transnacionálnym autonómnym ozbrojeným skupinám, ktoré je veľmi problematické identifikovať a ktoré spravidla nemožno zaradiť do kategórie kombatantov v zmysle Práva ozbrojeného konfliktu. Sily NATO nasadené do CT môžu tieto operácie viesť s podporou alebo aj bez podpory miestnej vlády.

Ako člen EÚ sa OS SR môžu zúčastniť aj operácií EÚ, ktoré vymedzuje Lisabonská zmluva v čl. 42 a 43 konsolidovaného znenia: „spoločné operácie odzbrojovania, humanitárne a záchranné misie, misie vojenského poradenstva a vojenskej pomoci, misie na predchádzanie konfliktom a na udržiavanie mieru, misie bojových síl v rámci krízového manažmentu vrátane misí na opätovné nastolenie mieru a stabilizačných operácií po ukončení konfliktu“.

Všetky tieto misie môžu prispievať k boju proti terorizmu, vrátane podpory treťích krajín v boji proti terorizmu na ich územiach (Konsolidované znenie, 2010).

Účasť Ozbroyených síl SR v operáciách organizácií medzinárodného krízového manažmentu je rozobraná vo Vojenskej osвете 1/2003 [9].

3 ZÁVER

Slovenská republika je štátom, v ktorom sa zatiaľ domáci či medzinárodný terorizmus otvorene neprejavil. Tento stav však nemožno považovať za trvalý a problematike terorizmu treba neustále venovať patričnú pozornosť. Výrazom tejto pozornosti bolo aj vypracovanie Národného akčného plánu boja proti terorizmu, ktorý je komplexným programovým dokumentom. Vychádza z dokumentov Európskej únie (Deklarácia o boji proti terorizmu a Akčný plán boja proti terorizmu EÚ a jeho revízie), Partnerského akčného plánu boja proti terorizmu (NATO) a novej Vojenskej koncepcie na ochranu proti terorizmu, ktoré boli prispôbolené podmienkam Slovenskej republiky.

V rámci boja proti terorizmu prijala Slovenská republika rad opatrení na rozvoj a implementáciu legislatívneho a inštitucionálneho rámca na boj proti terorizmu tak, aby sa zvýšili možnosti spravodajských služieb SR, špecializovaných orgánov Policajného zboru a orgánov činných v trestnom konaní pri predchádzaní, vyhľadávaní, vyšetrowaní a stíhaní trestných činov terorizmu. Predpokladom úspešnosti boja proti terorizmu je vzájomná spolupráca a koordinácia národných zložiek podieľajúcich sa na boji proti terorizmu, zlepšenie koordinácie odovzdávania informácií a spolupráca so zahraničnými partnerskými bezpečnostnými zložkami – Europolom, Eurojustom, štátnymi orgánmi a inštitúciami členských krajín EÚ pri predchádzaní, vyhľadávaní páchatel'ov, preverovaní, vyšetrowaní a stíhaní terorizmu.

O tom, že OS SR majú v boji proti terorizmu svoje miesto niet pochyb. *Boj proti terorizmu si vyžaduje komplexný prístup založený na spravodajských, policajných, súdnych, politických a v niektorých obmedzených prípadoch aj na vojenských prostriedkoch.* Aj keď Slovenská republika nebola doteraz bezprostredne ohrozená teroristickými útokmi, je nutné sa venovať otázkam boja proti terorizmu s plnou vážnosťou. Základným predpokladom použitia ozbrojených síl v boji proti terorizmu, okrem existujúcej platnej legislatívy vymedzujúcej miesto a poslanie ozbrojených síl, sú spôsobilosti našich ozbrojených síl na boj proti terorizmu. Oni vyjadrujú ich kvalitu a použiteľnosť nielen na eliminovanie terorizmu, ale aj iných bezpečnostných hrozieb. Zodpovedajúce spôsobilosti sa musia vyznačovať predo-

POZNÁMKY

všetkým pripraveným personálom, zodpovedajúcou organizačnou štruktúrou, kvalitou výzbroje a úrovňou všestranného zabezpečenia. Predpokladom úspešnosti nasadenia ozbrojených síl v domácom prostredí je aj zladenie súčinnosti s Policajným zborom.

ZOZNAM BIBLIOGRAFICKÝCH ODKAZOV A ODPORUČENEJ LITERATÚRY

Bezpečnostná stratégia Slovenskej republiky schválená Národnou radou Slovenskej republiky 27. septembra 2005 [online]. 2005 [cit. 2013-03-04]. Dostupné na internete: <<http://www.mod.gov.sk/data/files/833.pdf>>.

BUDVESELOVÁ A. 2012. Civilno-vojenská spolupráca a psychologické operácie v operačnom prostredí. In *Interoperability Conference 2012 : zborník príspevkov zo 14. medzinárodnej vedeckej konferencie v Liptovskom Mikuláši 29. marca 2012*. Liptovský Mikuláš : Akadémia ozbrojených síl generála Milana Rastislava Štefánika, 2012. S. 101-115. ISBN 978-80-8040-449-9 (CD-ROM).

Doktrína Ozbrojených síl Slovenskej republiky (C). 2009 [online]. Bratislava : Generálny štáb Slovenskej republiky, 2009 [cit. 2013-03-04]. Dostupné na internete: <<http://www.mod.gov.sk/data/files/831.pdf>>.

FOLTIN, P. - ŘEHÁK, D. 2007. Mezinárodní spolupráce v boji proti terorismu. In *Obrana a strategie*, roč. 2007, č. 1, s. 57-77.

Konsolidované znenie Zmluvy o Európskej únii. 2010. In *Úradný vestník Európskej únie C83/13*, čl. 42 a 43 [online]. Dostupné na internete : <<http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:C:2010:083:0047:020:sk:PDF>>.

Konsolidované znenie Zmluvy o fungovaní Európskej únie. 2008. In *Úradný vestník Európskej únie C 115/47*, hlava VII, čl. 222 Doložka o solidarite [online]. Dostupné na internete: <<http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:C:2008:115:0047:0199:sk:PDF>>.

KULICH, M. a kol. 2002. *Terorizmus – destabilizujúci fenomén súčasnosti a boj proti nemu : Štúdia*. Bratislava : MO SR, Inštitút bezpečnostných a obranných štúdií, 2002.

LABUZÍK, M. a kol. 2011. *Organizácie medzinárodného krízového manažmentu a USA v boji proti terorizmu*. Liptovský Mikuláš : Akadémia ozbrojených síl gen. M. R. Štefánika, 2011. ISBN 978-80-8040-436-9.

LABUZÍK, M. 2012. Použitie Ozbrojených síl SR v boji proti terorizmu. In *5. mezinárodná vedecko-odborná konferencia „Výstavba, rozvoj a použitie AČR 2012“, Brno 14.-15. listopadu 2012*. Brno : Univerzita obrany, 2012. ISBN/CD:678- 80-7231-909-1.

MAJCHÚT I. 2012. Civilno-vojenské vzťahy v kontexte účasti ozbrojených síl v novodobých ozbrojených konfliktoch. In *Bezpečnostné fórum 2012 : II. zväzok : Zborník príspevkov z V. medzinárodnej vedeckej konferencie v Banskej Bystrici 8. - 9. februára 2012*.

Banská Bystrica : Univerzita Mateja Bela, Fakulta politických vied a medzinárodných vzťahov, 2012. S. 568-573. ISBN 978-80-557-0332-9.

Národný akčný plán boja proti terorizmu. 2005 [online]. Uznesenie vlády SR z 10. mája 2005, [cit. 2010-04-13]. Dostupné na internete: <<http://www.rokovanie.sk/Rokovanie.aspx/BodRokovaniaDetail?idMaterial=12854> (IX./2011)>.

Národný akčný plán boja proti terorizmu – REV 1. 2006 [online]. Uznesenie vlády SR z 3. mája 2006, [cit. 2010-08-15]. Dostupné na internete: <<http://www.rokovanie.sk/Rokovanie.aspx/BodRokovaniaDetail?idMaterial=5725> (IX./2011)>.

Národný akčný plán boja proti terorizmu – REV 2. 2007. Uznesenie vlády SR z 3. októbra 2007. Dôverný dokument.

Národný akčný plán boja proti terorizmu na roky 2011 – 2014, schválený vládou Slovenskej republiky 18. mája 2011 [online]. 2011 [cit. 2011-06-08]. Dostupné na internete: <[http://www.rokovania.sk/File.aspx/ViewDocumentHtml/Mater-Dokum132760?prefixFile=m_\(10/2011\)](http://www.rokovania.sk/File.aspx/ViewDocumentHtml/Mater-Dokum132760?prefixFile=m_(10/2011))>.

NATO´s military concept for defence against terrorism. 2011. [online]. Dostupné na internete: <http://www.nato.int/cps/en/natolive/topics_69482.htm>.

NEČAS, P. - SPILÝ P. 2010. Smerom k novej strategickej koncepcii NATO. In *Národná a medzinárodná bezpečnosť 2010 : medzinárodná vedecká konferencia : zborník vedeckých a odborných prác : [28.-29. október 2010, Hotel Repiská, Demänovská dolina, Slovensko]*. Liptovský Mikuláš : Akadémia ozbrojených síl generála Milana Rastislava Štefánika, 2010. S. 289-296. ISBN 978-80-8040-408-6.

NIŽŇANSKÝ J. 2006. Ozbrojené sily pri riešení nevojenských hrozieb. 2006. In *Vojenské obzory*, 2006, roč. 12, č. 2, s. 25-44. ISSN 1335-2598.

ŠVRLO, P. - SVETLÍK, M. - NIŽŇANSKÝ, J. 2004. *Terorizmus – aktuálna výzva pre 21. storočie*. Bratislava : MO SR, Inštitút bezpečnostných a obranných štúdií, 2004. 232 s.

Ústavný zákon č. 227/2002 Z. z. o bezpečnosti štátu v čase vojny, vojnového stavu, výnimového stavu a núdzového stavu z 11. apríla 2002.

Zákon č. 321/2002 Z. z. z 23. mája 2002 o ozbrojených silách Slovenskej republiky.

Zákon č. 319/2002 Z. z. z 23. mája 2002 o obrane Slovenskej republiky.

Zákon NR SR č. 171/1993 Z. z. o Policajnom zbore.

POZNÁMKY

[1] Centrum je medzinárodnou vojenskou inštitúciou zameranou na oblasť likvidácie výbušných a nástražných systémov. Ako odborný orgán aliancie nepatrí pod velenie Ozbrojených síl SR, ale priamo pod velenie NATO.

POZNÁMKY

[2] Pozri: <http://eod.mil.sk/4396/narodne-centrum-eod-novaky.php>.

[3] Financial Action Task Force – Finančná akčná skupina – medzivládna organizácia orientovaná na boj proti praniu špinavých peňazí a financovaniu terorizmu.

[4] Pozri: <http://www.minv.sk/pk/2005/ARCHIV/KM-103/vlastnymat.htm>.

[5] Európsky policajný úrad založený v roku 1992 za účelom efektívnej vzájomnej spolupráce orgánov presadzujúcich právo proti najväznejším formám medzinárodného organizovaného zločinu. Každý členský štát EÚ má v Správnej rade Europolu jedného zástupcu. Začlenenie problematiky terorizmu do pôsobnosti Europolu rozhodli predstavitelia vlád EÚ v roku 1998. Zameriava sa aj na hrozby.

[6] Pozri: <http://www.minv.sk/pk/2005/ARCHIV/KM-103/vlastnymat.htm>.

[7] V oblasti verejnej bezpečnosti a boja proti terorizmu Interpol koordinuje globálny policajný komunikačný systém, ktorý slúži k vyrozumeniu a k varovaniu bezpečnostných zložiek členských krajín o teroristoch, nebezpečných zločincoch a zbraňových hrozbách. K primárnym cieľom patrí identifikácia aktívnych teroristických skupín a ich členov; získavanie a zhromažďovanie informácií; poskytovanie analytickej podpory; zvyšovanie kapacity členských krajín v boji proti terorizmu a organizovanému zločinu. Interpol taktiež poskytuje pomoc krajinám, kde bol spáchaný teroristický útok, poskytuje vyšetrovaciu a analytickú podporu v mieste incidentu. Zahrňuje to aj oznámenie o hľadaných teroristoch, databáza odtlačkov prstov, falošných cestovných pasov, odborné posúdenie v oblasti prania špinavých peňazí, pomoc pri identifikácii obetí útoku.

[8] Pozri: Konceptcia spôsobilostí budúcich Ozbrojených síl Slovenskej republiky, Generálny štáb OS SR, Bratislava 2006, 2. kapitola Spôsobilosti budúceho vojenského zdravotníctva, s. 93-95.

[9] Pozri: PURDEK, I. 2013. 20 rokov Ozbrojených síl Slovenskej republiky. In *Vojenská osveta 2013 : 1. časť : Spoločenskovedné semináre*. Liptovský Mikuláš : Personálny úrad OS SR, 2013. 110 s. ISBN 978-80-89609-01-7.

TÉMY NA VEDENIE ZÁVEREČNEJ DISKUSIE

1. Úlohy Národného akčného plánu boja proti terorizmu.
2. Kľúčové subjekty boja proti terorizmu.
3. Ozbrojené sily SR ako prostriedok na boj proti terorizmu na vlastnom území.
4. Použitie Ozbrojených síl SR v boji proti terorizmu v zahraničí.
5. Úlohy základných zložiek OS SR, ktoré sa podieľajú na boji proti terorizmu.

pplk. Ing. Pavol **KMEŤO**

1 ALKOHOL V OZBROJENÝCH SILÁCH

1. 1 Právny rámec regulujúci sociálne súvislosti alkoholu

Zákon č. 372/1990 Zb. o priestupkoch

§ 30

Priestupky na úseku ochrany pred alkoholizmom a inými toxikomániami

(1) Priestupku sa dopustí ten, kto

f) požíje alkoholický nápoj alebo užije inú návykovú látku, hoci vie, že bude vykonávať zamestnanie alebo inú činnosť, pri ktorej by mohol ohroziť zdravie ľudí alebo poškodiť majetok,

g) po požití alkoholického nápoja alebo po užití inej návykovej látky vykonáva činnosť uvedenú v písmene f),

h) v stave vylučujúcom spôsobilosť, ktorý si privodil požitím alkoholického nápoja alebo užitím inej návykovej látky, vykonáva činnosť uvedenú v písmene f).

Trestný zákon

§ 289

Ohrozenie pod vplyvom návykovej látky

(1) Kto vykonáva v stave vylučujúcom spôsobilosť, ktorý si privodil vplyvom návykovej látky, zamestnanie alebo inú činnosť, pri ktorých by mohol ohroziť život alebo zdravie ľudí alebo spôsobiť značnú škodu na majetku, potrestá sa odňatím slobody až na jeden rok.

(2) Rovnako ako v odseku 1 sa potrestá, kto sa pri výkone zamestnania alebo inej činnosti uvedenej v odseku 1 odmietne podrobiť vyšetreniu na zistenie návykovej látky, ktoré sa vykonáva dychovou skúškou alebo orientačným testovacím prístrojom, alebo sa odmietne podrobiť lekárskemu vyšetreniu odberom a vyšetrením krvi alebo iného biologického materiálu, či nie je ovplyvnený návykovou látkou, hoci by to pri vyšetrení nebolo spojené s nebezpečenstvom pre jeho zdravie.

(3) Kto vykonáva v stave vylučujúcom spôsobilosť, ktorý si privodil vplyvom návykovej látky, zamestnanie alebo inú činnosť, pri ktorých by mohol ohroziť život alebo zdravie ľudí alebo spôsobiť značnú škodu na majetku,

POZNÁMKY

a) hoci bol za taký čin alebo za čin uvedený v odseku 2 v predchádzajúcich dvadsiatich štyroch mesiacoch odsúdený alebo z výkonu trestu odňatia slobody uloženého za taký čin alebo za čin uvedený v odseku 2 prepustený,

b) hoci bol za obdobný čin spáchaný pod vplyvom návykovej látky alebo za čin uvedený v odseku 2 v predchádzajúcich dvadsiatich štyroch mesiacoch postihnutý, alebo

c) spôsobil čo aj z nedbanlivosti inému ublíženie na zdraví alebo väčšiu škodu na cudzom majetku, potrestá sa odňatím slobody až na dva roky.

(4) Odňatím slobody na dva roky až päť rokov sa páchatel potrestá, ak vykonáva v stave vylučujúcom spôsobilosť, ktorý si privodil vplyvom návykovej látky, konanie, pri ktorom by mohol ohroziť život alebo zdravie ľudí alebo spôsobiť značnú škodu na majetku pri výkone zamestnania alebo inej činnosti, pri ktorých je vplyv návykovej látky obzvlášť nebezpečný, najmä ak vedie prostriedok hromadnej prepravy.

§ 363

Opilstvo

(1) Kto sa požitím alebo aplikáciou návykovej látky, hoci aj z nedbanlivosti, privedie do stavu nepríčetnosti, v ktorom sa dopustí konania, ktoré má inak znaky trestného činu, potrestá sa odňatím slobody na tri roky až osem rokov; ak sa však dopustí konania, ktoré má inak znaky trestného činu, na ktorý zákon ustanovuje miernejší trest, potrestá sa týmto miernejším trestom.

Proti 206 osobám bolo začaté objasňovanie pre podozrenie zo spáchania priestupku podľa zákona č. 372/1990 Zb. o priestupkoch v znení neskorších predpisov (ďalej len „zákon o priestupkoch“) mimo § 22 – priestupky proti bezpečnosti a plynulosti cestnej premávky. Zaevidovaných bolo 185 priestupkov.

Z celkového počtu 185 spáchaných priestupkov v roku 2012 bolo v čase páchania pod vplyvom alkoholu 27 osôb, čo je o 8 osôb viac ako v roku 2011.

Zastúpenie jednotlivých kategórií profesionálnych vojakov a zamestnancov podozrivých zo spáchania priestupkov pod vplyvom alkoholu je nasledovné:

Tabuľka 1: Kategória priestupcov – alkohol

Kategória páchatel'ov	2012	2011
mužstvo a poddôstojníci	14	9
práporčíci	1	0
dôstojníci	0	2
zamestnanci	11	8
civilné osoby	1	0

Profesionálni vojaci spáchali pri vedení vojenských motorových vozidiel 100 priestupkov a zamestnanci 21 priestupkov. V žiadnom prípade nebolo zaznamenané požitie alkoholických nápojov (v roku 2011 boli zaznamenané 2 prípady).

V roku 2012 bolo spôsobených 21 dopravných nehôd súkromných motorových vozidiel profesionálnych vojakov. Z celkového počtu bol zaznamenaný jeden prípad požitia alkoholického nápoja vodičom (v roku 2011 – 5 prípadov).

Pri vedení súkromných motorových vozidiel bolo spáchaných 459 priestupkov vojakmi, (v roku 2011 – 475 priestupkov). V 8 prípadoch vodiči pred jazdou požili alkoholické nápoje, pričom v roku 2011 bolo zaznamenaných 21 takýchto prípadov.

Vojenská polícia vykonávala kontrolu dodržiavania rozkazu ministra obrany Slovenskej republiky č. 14/2005 o zabezpečení ochrany pred zneužívaním alkoholických nápojov a ochrane nefajčiarov v rezorte ministerstva obrany v rámci vykonávaných kontrol, ako aj ďalších preventívnych aktivít realizovaných v spolupráci s veliteľskými orgánmi a Policajným zborom. Spolu bolo vykonaných 841 akcií, čo je o 243 akcií viac ako v roku 2011. Pri vyššie uvedených akciách bolo vykonaných spolu 12 068 (v roku 2011 – 9 121) kontrolných skúšok, pričom bolo skontrolovaných 7 873 profesionálnych vojakov, 3 904 zamestnancov a 291 civilných osôb.

Pre požitie alkoholických nápojov bolo riešených 51 osôb (34 profesionálnych vojakov a 17 zamestnancov), čo je oproti roku 2011 o jednu osobu menej.

Tabuľka 2: Podiel útvarov a zariadení podriadených jednotlivým súčastiam rezortu obrany pri kontrolných skúškach na zistenie alkoholu

Ministerstvo obrany SR	0 profesionálnych vojakov; 6 zamestnancov
Generálny štáb OS SR	1 profesionálny vojak; 1 zamestnanec
Veliteľstvo pozemných síl	16 profesionálnych vojakov; 1 zamestnanec
Veliteľstvo síl výcviku a podpory	8 profesionálnych vojakov; 7 zamestnancov
Veliteľstvo vzdušných síl	9 profesionálnych vojakov; 2 zamestnanci

K zisteniu najväčšieho množstva alkoholu v dychu došlo dňa 15. marca 2012 u des. M. L., príslušníka VÚ 1102 Michalovce, kedy bola v čase o 14,56 hod. vykonaná dychová skúška na alkohol, pričom bola zobrazená a zadokumentovaná výstupná hodnota prístroja na zistenie alkoholu v dychu 1,42 mg/l.

Z celkového počtu 347 trestných vecí bolo 44 spáchaných pod vplyvom alkoholu, pričom v roku 2011 to bolo 24 z 385 evidovaných trestných vecí. Z uvedeného vyplýva, že došlo k zvýšeniu počtu trestných vecí spáchaných pod vplyvom alkoholu o 20 prípadov. Pozornosť Vojenskej polície bola zameraná na nedovolené požívanie alkoholických nápojov v Ozbrojených silách Slovenskej republiky v rámci vykonávaných kontrol, ako aj ďalších preventívnych aktivít realizovaných v spolupráci s veliteľskými orgánmi z dôvodu zvýšeného počtu evidovaných prípadov v súvislosti s požívaním alkoholických nápojov v uplynulom období.

POZNÁMKY

Podozrenia z trestného činu spáchaného pod vplyvom alkoholu boli zaznamenané nasledovne:

- v útvaroch a zariadeniach podriadených generálnemu štábu – 2 trestné veci,
- v útvaroch a zariadeniach podriadených veliteľstvu pozemných síl – 24 trestných vecí,
- v útvaroch a zariadeniach podriadených veliteľstvu síl výcviku a podpory – 7 trestných vecí,
- v útvaroch a zariadeniach podriadených veliteľstvu vzdušných síl – 10 trestných vecí,
- v útvaroch a zariadeniach priamo podriadených ministerstvu obrany – 1 trestná vec.

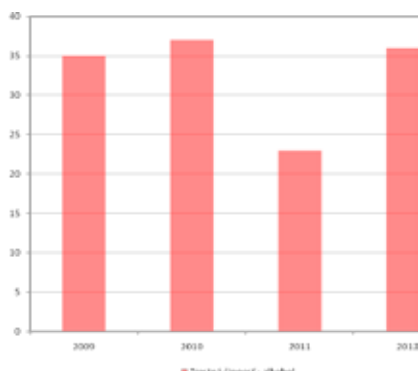
Z celkového počtu 44 prípadov spáchaných pod vplyvom alkoholu sa 23 prípadov stalo mimo služby za volantom súkromného motorového vozidla, 8 prípadov mimo služby v súvislosti s fyzickým napadnutím, 7 prípadov počas služby alebo zamestnania, 5 prípadov pred nástupom do služby alebo zamestnania a 1 prípad počas liečebného režimu vo Vysoko špecializovanom ústave pre pľúcne choroby Nová Polianka.

Najviac, až 37 prípadov spáchali profesionálni vojaci z hodnostného zboru mužstva a poddôstojníkov, 5 z hodnostného zboru dôstojníkov a 2 z hodnostného zboru praporčíkov. Z hľadiska útvarovej príslušnosti podozrivých z páchania trestného činu sa 13 prípadov stalo v Košickom kraji a podľa miesta zistenia sa po 11 prípadov zistilo na útvaroch a zariadeniach v Košickom a Prešovskom kraji. Z časového hľadiska sa najviac prípadov pod vplyvom alkoholu zistilo v mesiaci marec, kedy bolo evidovaných 8 prípadov.

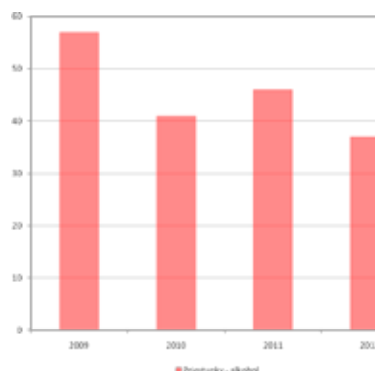
Tabuľka 3: Trestné činy spáchané pod vplyvom alkoholu

Trestný čin	2009	2010	2011	2012
Vyhýbanie sa služobnému úkonu alebo výkonu vojenskej služby	15	13	8	0
Neuposlušnosť rozkazu	9	15	3	5
Porušovanie povinností dozornej služby	0	0	0	1
Urážka medzi vojakmi	1	0	0	0
Ohrozenie pod vplyvom návykovej látky	3	1	8	23
Poškodzovanie cudzej veci	1	3	0	1
Ublíženie na zdraví, Výtržníctvo	5	4	4	5
Nebezpečné vyhrážanie	0	0	0	1
Krádež	1	0	0	0
Celkom:	35	37	23	36

Z tabuľky vyplýva, že v roku 2012 bol nárast trestných činov ohrozenia pod vplyvom návykovej látky podľa § 289 Trestného zákona, ale treba poukázať na fakt, že všetky tieto trestné činy boli spáchané vojakmi v mimoslužobnom čase.

Graf 1: Trestná činnosť – alkohol

Graf 2: Priestupky – alkohol

Tabuľka 4: Kategorizácia priestupkov

Priestupok	2009	2010	2011	2012
Priestupok proti bezpečnosti a plynulosti cestnej premávky	42	36	27	10
Priestupok proti občianskemu spolunažívaniu	5	1	3	1
Priestupok proti verejnému poriadku	5	3	3	0
Priestupok proti majetku	2	0	1	0
Priestupok na úseku ochrany pred alkoholizmom a inými toxikomániami	0	1	12	26
Iný priestupok proti poriadku v správe	1	0	0	0
Iný priestupok	2	0	0	0
Celkom:	57	41	46	37

2 DROGY, DROGOVÁ TRESTNÁ ČINNOSŤ A TRESTNÁ ČINNOSŤ PÁCHANÁ POD VPLYVOM DROG

2.1 Základné pojmy nealkoholovej toxikománie

Pri vymedzení základných pojmov sa v rôznej literatúre vyskytujú rôzne spôsoby delenia a chápania v závislosti od historického vývoja tejto problematiky. Najčastejšie sa stretávame s nasledovným chápaním základných pojmov.

Droga (návyková látka) – týmto pojmom sa dnes v súvislosti s toxikomániou označujú a chápu drogy vo farmaceutickom zmysle, ako látky či lieky, prírodné alebo syntetické, pokiaľ sa užívajú ku zmene nálady, na povzbudenie či utlmenie duševných alebo telesných funkcií, k vyvolaniu mimoriadnych zážitkov (ilúzií, halucinácií a pod.). Je to každá látka, na ktorú môže vzniknúť závislosť. Svetová zdravotnícka organizácia (WHO) používa definíciu: **Droga je akákoľvek látka, ktorá ak je vpravená do živého organizmu, môže pozmeniť jednu alebo viac funkcií.**

POZNÁMKY

Toxikománia – stav periodickej alebo chronickej intoxikácie, ktorá škodí jedincovi a spoločnosti a je vyvolaný opakovaným užívaním drogy.

Toxikomániu charakterizuje:

- 1 premáhajúce pranie, potreba alebo nutkanie pokračovať v užívaní drogy a získať ju akýmikoľvek prostriedkami,
- 2 tendencia zvyšovať dávky,
- 3 psychická a niekedy aj fyzická závislosť na účinkoch drogy.

Drogová závislosť – psychický a niekedy aj fyzický stav vyplývajúci zo vzájomného pôsobenia medzi živým organizmom a drogou. Je charakterizovaný zmenami v chovaní a inými reakciami, ktoré vždy zahŕňajú nutkanie brať drogu stále alebo pravidelne pre jej psychické účinky a niekedy aj preto, aby sa zabránilo nepríjemnostiam vyplývajúcim z jej neprítomnosti. Osoba môže byť závislá na jednej alebo viacerých látkach.

Úzus (užívanie) – používanie drog v zhode s oprávnenými záujmami jednotlivca alebo spoločnosti. Jedná sa o užívanie drogy ako lieku.

Abúzus (zneužívanie) – nadmerné užívanie alebo zneužívanie drog v nevhodnú dobu. Jedná sa o trvalý alebo sporadický úzus drogy, nezlučiteľný s prijatou lekárskou praxou alebo s ňou nesúvisiaci.

Misúzus – chybné, nevhodné užitie liekov, zvyčajne v neprimeranej dávke medicínsky neospravedliteľné, pričom nie je rozhodujúce, či liek bol získaný legálne od lekára, alebo ilegálne.

Úzus, abúzus a misúzus vedú k návyku. Návyk v ďalšej fáze môže, ale aj nemusí viesť k drogovej závislosti. Drogová závislosť teda znamená psychický a fyzický stav nesamostatnosti organizmu vzhľadom k droge. Je to de facto potreba drogy získaná učením.

Fyzická závislosť – stav organizmu vznikajúci zvyčajne dlhodobejším a častým podávaním drogy. Ak je podávanie drogy zastavené, prejavuje sa výskytom abstinenčných príznakov.

Psychická závislosť – duševný stav vzniknutý v dôsledku podávania drogy. Prejavuje sa rôznym stupňom potreby drogu užívať. Táto potreba sa môže stupňovať od prania, ktorému sa dá bez väčších ťažkostí odolať, cez túžbu, až k neodolateľnému a opakujúcemu sa nutkaniu užiť drogu. Vznik psychickej závislosti je viazaný na určité prežitky. Ak je podávanie drogy prerušené, nedostavia sa vždy telesné abstinenčné príznaky, vždy sa však dostavia psychické poruchy.

Abstinенčný syndróm (odvykací syndróm) – odvykacie príznaky, ktoré sa vyskytujú v rôznej intenzite pri všetkých návykových látkach. Od zanedbateľných príznakov, i keď subjektívne nepríjemne pociťovaných (kofeín, tabak), až po veľmi silné a životu nebezpečné (pri morfíne). Takýmito príznakmi môže byť napr. zívanie, slzenie, potenie, zvýšená teplota, rozšírené zorničky, triaška, tzv. husia koža, nechutenstvo, nespavosť, nevoľnosť, zvracanie, hnačka, zápcha, pokles krvného tlaku, bolesti v kĺboch, svalové kŕče, epileptický záchvat úzkosť, neklud, depresia, samovražedné úvahy a konanie a ďalšie. Súbor príznakov je typický pre určitú drogu a tvorí odvykací syndróm.

Tolerancia (znášateľnosť) – schopnosť organizmu znášať určité dávky. Prejavuje sa oslabujúcim účinkom rovnakého množstva látky, inak povedané nutnosťou zvyšovať dávku k vyvolaniu účinku rovnakej intenzity.

2.2 Charakteristika jednotlivých druhov nealkoholových toxikománií

Látok vyvolávajúcich drogovú závislosť a zneužívaných narkomanmi je veľké množstvo a podľa druhu zneužívaných látok a mechanizmu pôsobenia na organizmus sa drogové závislosti rozdeľujú do skupín. Najčastejší spôsob delenia je:

a) Závislosť na látkach s tlmivým účinkom:

1. opiáty – ópium a jeho deriváty,
2. hypnotiká a sedatíva,
3. analgetiká, antipyretiká.

Závislosť na látkach s excitačným (povzbudivým) účinkom:

1. kokaín,
2. psychostimulanciá,
3. halucinogény,
4. marihuana, hašiš.

b) Závislosť na iných látkach:

1. prchavé látky,
2. steroidy.

Na kontrolu dodržiavania rozkazu náčelníka generálneho štábu č. 1/2002 o zabezpečení realizácie Národného programu boja proti drogám bolo v roku 2012 vykonaných 54 akcií, čo je o 2 akcie menej ako v roku 2011.

POZNÁMKY

Z celkového počtu 185 spáchaných priestupkov v roku 2012 boli v čase páchania pod vplyvom drogy 2 osoby, čo je o 2 prípady menej ako v roku 2011.

Pod vplyvom drog bolo v roku 2012 spáchaných 11 prípadov, čo je o 2 prípady menej, ako v roku 2011 (evidovaných 13 prípadov). Zaznamenaný bol jeden jeden prípad prečinu nedovolenej výroby omamných a psychotropných látok, jedov alebo prekurzorov, ich držanie a obchodovanie s nimi. V porovnaní s predošlým rokom bol zaznamenaný nižší počet podozrení drogovej kriminality.

V súvislosti s uvedenou trestnou činnosťou bolo konané na veliteľstve pozemných síl v **deviatich** trestných veciach a na veliteľstve síl výcviku a podpory v **dvoch** trestných veciach. Prečin nedovolennej výroby omamných a psychotropných látok bol vyšetrovaný v **jednom** prípade na veliteľstve pozemných síl.

Z hľadiska štruktúry podozrivých bolo všetkých **12** prípadov spáchaných príslušníkmi z hodnostného zboru mužstva a poddôstojníkovi. Z časového hľadiska sa najviac prípadov zistilo v mesiaci marec. Podľa útvarovej príslušnosti alebo miesta spáchania sa drogová kriminalita najviac vyskytla v Nitrianskom a Trnavskom kraji, čo korešponduje aj so štatistikami Policajného zboru.

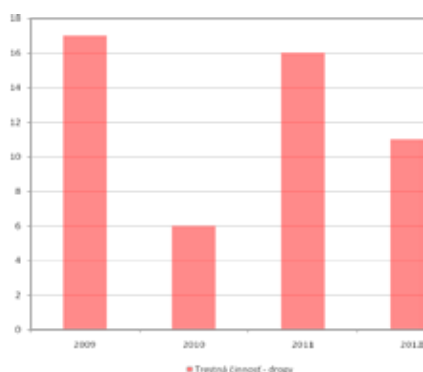
Drogovej kriminalite sa v jednotlivých útvaroch Vojenskej polície venujú skupiny príslušníkov, ktorí pri vykonávaných prednáškach a preventívnych opatreniach zovšeobecňujú praktické skúsenosti z objasňovania uvedenej trestnej činnosti, analyzujú postupy odhaľovania a dokumentovania drogovej trestnej činnosti.

Tabuľka 5: Kategorizácia trestných činov

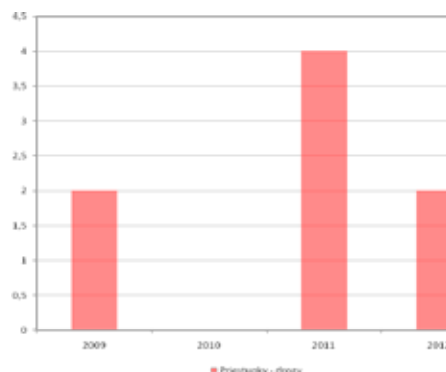
Trestný čin	2009	2010	2011	2012
Porušovanie povinností dozornej služby	1	0	0	0
Vyhýbanie sa služobnému úkonu alebo výkonu vojenskej služby	12	3	11	9
Neuposlušnosť rozkazu	1	0	2	0
Nedovolená výroba omamných a psychotropných látok, jedov a prekurzorov, ich držanie a obchodovanie s nimi	2	3	3	1
Ublíženie na zdraví spolupáchateľstvom	1	0	0	0
Ohrozenie pod vplyvom návykovej látky	0	0	0	1
Celkom:	17	6	16	11

Tabuľka 6: Kategorizácia priestupkov

Priestupok	2009	2010	2011	2012
Priestupok na úseku ochrany pred alkoholizmom a inými toxikomániami	2	0	4	2
Priestupok proti bezpečnosti a plynulosti cestnej premávky	0	0	1	0
Celkom:	2	0	5	2

Graf 3: Trestná činnosť – drogy

Graf 4: Priestupky – drogy

3 PREVENCIA KRIMINALITY

Ak sa človek stretne s nejakým negatívnym javom po prvýkrát, často je týmto javom zastihnutý v stave, kedy na to nie je pripravený. Potom uvažuje o jeho príčinách. Poznanie týchto príčin je predpokladom na to, aby v budúcnosti takýmto negatívnym javom cieľavedome predchádzal alebo ich výskyt aspoň sťažoval. Tento proces môžeme nazvať prevencia. Takýto proces môže prebiehať tak na úrovni jednotlivca, ako aj na úrovni rôznych spoločenstiev alebo spoločnosti ako celku.

Na to, aby sme mohli hovoriť o prevencii kriminality si musíme na začiatku definovať niektoré pojmy.

3.1 Čo je to prevencia kriminality?

Prevencia kriminality sa definuje ako cieľavedomé opatrenia, činnosti alebo aktivity, ktoré majú ochranný charakter a prijímajú sa na predchádzanie trestnej činnosti.

Kriminalita je len jedným z prejavov sociálnej patológie a považuje sa za najpodstatnejší alebo najextrémnejší sociálno-patologický prejav. Pod pojem prevencia kriminality sa ale často zahŕňajú aj také sociálno-patologické prejavy ako sú drogová závislosť, alkoholizmus, dopravná nehodovosť alebo aj iné prejavy, ktoré sa odchyľujú od normálu, ktorý je v danej spoločnosti stanovený právnymi normami, alebo je zaužívaný.

Prevencia kriminality sa delí na:

- sociálnu prevenciu,
- situačnú prevenciu,
- prevenciu viktimácie.

Sociálna prevencia je všeobecná prevencia všetkých sociálno-patologických javov. Je súčasťou sociálnej politiky a jej podstatou je vytváranie priaznivých spo-

POZNÁMKY

ločenských podmienok pre skvalitňovanie spôsobu života spoločnosti ako celku, ako aj jednotlivca v tejto spoločnosti. Z hľadiska prevencie kriminality je sociálna prevencia zameraná na zmenu nepriaznivých spoločenských podmienok prostredia, ktoré sa môžu stať kriminogénnymi faktormi. Pri sociálnej prevencii ide teda o vytváranie takých podmienok, aby sa človek nestal páchatelom trestného činu alebo aby v trestnej činnosti nepokračoval.

Situačná prevencia je špecificky orientovaná na kriminalitu, na ochranu verejného poriadku, zdravia, života a majetku prostredníctvom technickej, fyzickej a režimovej ochrany. Jej základom je poznanie, že určité druhy kriminality sa vyskytujú v určitom čase, na určitých miestach a za určitých okolností a na základe tohto poznania im možno predísť. Situačná prevencia sťažuje páchatelovi spáchať protiprávny čin a tiež zvyšuje pravdepodobnosť jeho odhalenia.

Prevencia viktimácie je špecifickým druhom prevencie kriminality, ktorej cieľom je dosiahnuť to, aby sa človek nestal obeťou trestného činu (pozn. victima z lat. – obeť). Prevencia viktimácie by mala zahŕňať prípravu ľudí na osvojovanie si a uplatňovanie preventívnych opatrení, ktorými by mohli znížiť riziko svojho ohrozenia kriminalitou. Táto prevencia sa môže vykonávať vzdelávaním, informovaním o nebezpečenstvách kriminality, výcvikom v správaní, propagáciou technických možností ochrany a podobne.

Podľa štádia vývoja kriminálneho problému môžeme prevenciu vykonávať ako:

- primárnu,
- sekundárnu,
- terciálnu.

Primárna prevencia je preventívne pôsobenie na najširšiu verejnosť, ktorá ešte nemusela dôjsť do kontaktu s kriminalitou.

Sekundárna prevencia je preventívne pôsobenie na rizikové skupiny osôb alebo na jednotlivcov, u ktorých je pravdepodobnosť, že sa stanú páchatelmi alebo obeťami trestnej činnosti. Taktiež je zameraná na elimináciu kriminogénnych faktorov.

Terciálna prevencia je zameraná na skupiny osôb a jednotlivcov, ktorí sa už dopustili trestnej činnosti alebo sa stali jej obeťami. Toto preventívne pôsobenie má za cieľ dosiahnuť to, aby už u týchto osôb nedošlo k opakovaniu trestnej činnosti, alebo aby sa opakovane nestali obeťami.

3.2 Systém prevencie kriminality

Keď chceme hovoriť o prevencii kriminality v rezorte obrany je potrebné najprv objasniť systém prevencie kriminality v Slovenskej republike. Trojúrovňový systém

prevencie kriminality zahŕňa:

- celoštátnu úroveň,
- regionálnu úroveň,
- miestnu úroveň.

Koordináčnym orgánom prevencie kriminality na celoštátnej úrovni je Rada vlády SR pre prevenciu kriminality, ktorá je poradným a koordináčnym orgánom vlády pre oblasť prevencie a plní nasledovné úlohy.

a) V rámci poradnej funkcie:

1. prerokúva analýzy stavu a vývoja kriminality v Slovenskej republike spracované a predkladané rezortmi a navrhuje opatrenia na jej kontrolu a elimináciu, ako aj na kontrolu a elimináciu iných s ňou súvisiacich sociálno-patologických javov,
2. z podnetu vlády, členov rady a iných subjektov prevencie posudzuje materiály a návrhy týkajúce sa prevencie a navrhuje vhodné riešenia,
3. do 30. apríla kalendárneho roka predkladá vláde na schválenie hodnotiacu správu o plnení úloh vyplývajúcich zo stratégie prevencie kriminality v Slovenskej republike za predchádzajúci kalendárny rok.

b) V rámci iniciatívnej funkcie:

1. predkladá vláde a vecne príslušným ministerstvám, ako aj iným orgánom a inštitúciám podnety, návrhy a odporúčania v oblasti prevencie,
2. iniciuje prípravu legislatívnych opatrení v oblasti prevencie,
3. podporuje zriaďovanie a činnosť komisií a koordinátorov prevencie pri orgánoch miestnej štátnej správy a samosprávy,
4. podporuje vedecký výskum v oblasti prevencie a výsledky výskumov sprostredkúva subjektom prevencie,
5. sprostredkúva prenos a výmenu informácií o prevencii.

c) V rámci koordináčnej funkcie:

1. koordinuje činnosť krajských koordinátorov pre prevenciu kriminality na obvodných úradoch v sídle kraja,
2. koordinuje činnosť vecne príslušných ministerstiev, orgánov štátnej správy, samosprávy a zainteresovaných mimovládnych organizácií pri rozpracovaní a realizácii stratégie prevencie,

POZNÁMKY

3. koordinuje realizáciu preventívnych projektov a programov na národnej, regionálnej a miestnej úrovni.

d) V rámci odbornej funkcie:

1. predkladá vláde na schválenie návrh stratégie prevencie,
2. zverejňuje na internetovej stránke Ministerstva vnútra Slovenskej republiky výzvy na predkladanie projektov, schvaľuje projekty a do 31. marca príslušného kalendárneho roka schvaľuje poskytnutie dotácií na ich financovanie, pričom prihliada predovšetkým na priority uvedené v stratégii prevencie,
3. spolupracuje s medzinárodnými organizáciami a inými zahraničnými inštitúciami, ktoré sa zaoberajú prevenciou,
4. poskytuje subjektom prevencie na národnej, regionálnej a miestnej úrovni metodickú pomoc pri vypracúvaní preventívnych programov a projektov, pri ich realizácii a vyhodnocovaní ich účinnosti.

Rada koordinuje spoluprácu Slovenskej republiky s komisiou Organizácie Spojených národov pre prevenciu kriminality a trestnú justíciu so sídlom vo Viedni, s Európskou sieťou na predchádzanie trestnej činnosti a s ďalšími medzinárodnými organizáciami.

Rada spolupracuje s orgánmi miestnej štátnej správy, samosprávy, podnikateľskými subjektmi, občianskymi združeniami a iniciatívami, cirkvami a hromadnými oznamovacími prostriedkami v oblasti prevencie, cieľavedome pôsobí na verejnú mienku v záujme aktívnej účasti občanov na prevencii.

Koordinačnými orgánmi prevencie kriminality na regionálnej úrovni sú:

- krajská komisia pre prevenciu protispoločenskej činnosti,
- okresná komisia pre prevenciu protispoločenskej činnosti.

Koordinačnými orgánmi prevencie kriminality na miestnej úrovni sú mestské alebo obecné komisie pre prevenciu protispoločenskej činnosti, ktoré sú poradnými orgánmi primátora mesta alebo starostu obce.

Systém prevencie kriminality v rezorte obrany

Štátny tajomník ministra obrany SR a riaditeľ Vojenskej polície sú členmi Rady vlády SR pre prevenciu kriminality a zúčastňujú sa na jej riadnych zasadaniach. Pracoviskom prevencie kriminality je v rezorte obrany oddelenie odhaľovania a dokumentovania trestnej činnosti, analýz a prevencie kriminality na riaditeľstve Vojenskej polície v Trenčíne. V zmysle Rozpracovania stratégie prevencie kriminality Slovenskej republiky na roky 2012 – 2015 v podmienkach Ministerstva obrany Slovenskej

republiky sú na GŠ OS SR, jednotlivých veliteľstvách síl a útvaroch a zariadeniach OS SR zriadené komisie pre prevenciu kriminality.

POZNÁMKY

3.3 Plnenie úloh prevencie kriminality a inej protispoločenskej činnosti v rezorte obrany za rok 2012

Úlohy prevencie kriminality v rezorte obrany boli realizované v zmysle Stratégie prevencie kriminality v Slovenskej republike na roky 2012 – 2015. Pre podmienky Ministerstva obrany Slovenskej republiky bol na základe schváleného Uznesenia vlády Slovenskej republiky č. 807 zo dňa 14. decembra 2011 (ďalej len „uznesenie“) k návrhu stratégie prevencie kriminality a inej protispoločenskej činnosti v Slovenskej republike na roky 2012 – 2015 spracovaný dokument Rozpracovanie stratégie prevencie kriminality Slovenskej republiky na roky 2012 – 2015 v podmienkach Ministerstva obrany Slovenskej republiky (ďalej len „stratégia prevencie kriminality“), pretože predmetným uznesením bola vydaná úloha rezortu obrany rozpracovať uvedený dokument na vlastné podmienky.

Legislatívne bol proces plnenia úloh prevencie kriminality upravený zákonom č. 583/2008 Z. z. o prevencii kriminality a inej protispoločenskej činnosti a o zmene a doplnení niektorých zákonov a pre podmienky rezortu obrany.

Priority prevencie kriminality v rezorte ministerstva obrany boli taktiež schválené v materiáli „Informácia o vyhodnotení trestnej činnosti a plnení úloh prevencie kriminality v rezorte ministerstva obrany za rok 2011“. Vláda Slovenskej republiky uznesením č. 807 zo 14.12.2011 schválila návrh stratégie prevencie kriminality a inej protispoločenskej činnosti v Slovenskej republike na roky 2012 – 2015, ktorým bola vydaná úloha rezortu obrany rozpracovať uvedený dokument na vlastné podmienky. Predmetný dokument bol dňa 23. februára 2012 schválený predsedníčkou vlády Slovenskej republiky, poverenou riadením Ministerstva obrany Slovenskej republiky.

Dňa 24. apríla 2012 sa v Posádkovom klube Trenčín uskutočnilo odborné zhromaždenie pracovníkov poverených prevenciou kriminality na veliteľstvách, útvaroch a zariadeniach Ozbrojených síl Slovenskej republiky, na ktorom boli účastníci zoznámení s kvantitatívne najviac sa vyskytujúcimi druhmi trestnej činnosti a s novo sa vyskytujúcimi druhmi trestnej činnosti v rezorte ministerstva obrany a spôsobmi ich predchádzania a odhaľovania. V priebehu zhromaždenia bolo vyhodnotené plnenie úloh a boli vytýčené úlohy v oblasti prevencie kriminality do ďalšieho obdobia v zmysle stanovených priorít prevencie kriminality v rezorte ministerstva obrany na rok 2012.

V boji proti kriminalite a inej protispoločenskej činnosti bola v oblasti primárnej prevencie realizovaná osvetová činnosť (preventívne profylaktické prednášky, projekty prevencie kriminality, školenia, semináre, konferencie, konzultačná činnosť), tvorba interných normatívnych aktov a novelizácia všeobecne záväzných právnych

POZNÁMKY

predpisov, prebiehala spolupráca s mimorezortnými bezpečnostnými zložkami a inými orgánmi štátnej správy.

Príslušníci Vojenskej polície sústredili svoje preventívne aktivity na profylaktickú činnosť, pričom bolo zrealizovaných celkom 166 aktivít, čo je o 8 aktivít menej v porovnaní s rokom 2011. V rámci prednáškovej činnosti s názvom oblasti „Spoločne proti kriminalite“ bolo vykonaných celkovo 81 prednášok. Ich situovanie bolo zohľadňované kvantitou, druhom a miestom výskytu kriminality a inej protispoločenskej činnosti v jednotlivých úradoch, útvaroch a zariadeniach ministerstva obrany a ozbrojených síl. Okruh profylaktickej činnosti v oblasti „Bezpečná jazda“ bol pokrytý vykonaním 42 prednášok zameraných na zvyšovanie právneho vedomia vodičov, zovšeobecnenia dopravných nehôd a poukázanim na možné nehody, ku ktorým môže dôjsť pri nedodržaní ustanovení uvedeného cestného zákona. Preventívne aktivity boli zamerané na odhalenie viacerých prípadov v oblasti extrémizmu, majetkovej a drogovej kriminality. Zavedením novej skutkovej podstaty trestného činu zákonom č. 313/2011 Z. z., ktorým sa mení a dopĺňa zákon č. 8/2009 Z. z. o cestnej premávke a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov a ktorým sa menia a dopĺňajú niektoré zákony s účinnosťou od 1. novembra 2011 boli k § 289 Ohrozenie pod vplyvom návykovej látky Trestného zákona vložené nové znenia prvých dvoch odsekov pojednávajúcich o vykonávaní v stave vylučujúcom spôsobilosť, privedenej vplyvom návykovej látky pri zamestnaní alebo iných činnostiach, pri ktorých by sa mohol ohroziť život alebo zdravie ľudí, alebo by mohla byť spôsobená značná škoda na majetku. V poslednom štvrtroku roku 2012 došlo ku zmene pri vyhodnotení bezpečnostnej situácie v počte podozrení zo spáchania uvedeného skutku. Situácia si vyžiadala preventívne pôsobenie formou nadviazania súčinnosti s veliteľskými orgánmi vojenských útvarov dohodnutím a vykonaním prednášok na tému „Ohrozenie pod vplyvom návykovej látky – alkoholu“. Časť prednášok bola vykonaná koncom roka 2012, pričom vzhľadom k rozdielnemu množstvu vojenských útvarov na jednotlivých teritóriách útvarov Vojenskej polície budú pokračovať aj v 1. štvrtroku roku 2013. Preventívne pôsobenie Vojenskej polície bolo zamerané aj na realizáciu 11 školení s priamou súvislosťou s prevenciou kriminality alebo inej protispoločenskej činnosti. Vojenská polícia zorganizovala 31 aktivít s civilnou verejnosťou, formou rôznych statických a dynamických ukážok činnosti Vojenskej polície a materiálu s cieľom propagácie Vojenskej polície a ozbrojených síl na verejnosti, ako aj pozitívneho zvyšovania verejnej mienky obyvateľstva.

V oblasti sekundárnej prevencie bol dôraz položený na policajný výkon, realizáciu hliadkovej a kontrolnej činnosti v rámci preventívno-bezpečnostných akcií, celo-teritoriálnych preventívno-bezpečnostných akcií a preventívnych kontrol so zameraním na kontrolu zabezpečenia majetku štátu v správe rezortu obrany, zabezpečenie ochrany zbraní a munície, kontrolu výkonu dozornej a strážnej služby, kontrolu dodržiavania rozkazu ministra obrany Slovenskej republiky č. 14/2005 o zabezpečení ochrany pred zneužívaním alkoholických nápojov a ochrane nefajčiarov, kontrolu dodržiavania rozkazu náčelníka Generálneho štábu Ozbrojených síl

Slovenskej republiky č. 1/2002 o zabezpečení realizácie Národného programu boja proti drogám, ochranu vstupov do vojenských objektov, výkon dohľadu nad premávkou vojenských motorových vozidiel, realizáciu dopravno-bezpečnostných akcií, dopravno-bezpečnostných kontrol a súčinnostných dopravno-bezpečnostných kontrol s Policajným zborom.

V preventívnej činnosti školení vodičov a za účelom zvyšovania právneho vedomia profesionálnych vojakov a zamestnancov rezortu obrany bolo v dopravnej a poriadkovej oblasti realizovaných 42 (v roku 2011 to bolo 64) prednášok a besied.

Príslušníci Vojenskej polície v rámci poriadkovej služby v roku 2012, v súlade s plánovacími dokumentmi, vykonali spolu 1 176 preventívnych kontrol, čo je pokles o 532 kontrol v porovnaní s rokom 2011. Kontroly boli zamerané predovšetkým na zvýšenie účinnosti predchádzania, zamedzovania a odhaľovania protizákonného konania profesionálnych vojakov a zamestnancov ozbrojených síl s dôrazom na zabezpečenie ochrany majetku vojenskej správy, vstupu do vojenských objektov, ochrany zbraní a munície, výkonu dozornej a strážnej služby, požívanie alkoholu a drog a na upevnenie vojenskej disciplíny a organizovanosti života vojsk.

Pri zabezpečovaní poriadku a disciplíny profesionálnych vojakov v objektoch a zariadeniach ozbrojených síl a na verejnosti príslušníci Vojenskej polície najčastejšie zaznamenali v rámci poriadkovej služby porušenie interných normatívnych aktov a služobných predpisov (u 697 osôb) a celkovo zaevidovali 346 nedostatkov v zabezpečení objektov a zariadení ozbrojených síl. Nedostatky v spracovaní dokumentácie alebo porušovaní nariadení a predpisov boli zaznamenané 785 krát. Nedostatky pri plnení povinností dozornej a strážnej služby nemajúce znaky trestného činu boli zaznamenané spolu 102 krát. Z uvedeného počtu osôb boli v 47 prípadoch zistené porušenia evidované ako podozrenie z trestného činu, v 111 prípadoch sa jednalo o podozrenie zo spáchania priestupku podľa zákona č. 372/1990 Zb. o priestupkoch v znení neskorších predpisov, v 252 prípadoch sa jednalo o disciplinárne previnenie a v 18 prípadoch sa jednalo o porušenie pracovnej disciplíny. V 399 prípadoch bolo zaslané upozornenie veliteľským orgánom k ďalšiemu riešeniu zistených porušení. Na kontrolu zabezpečenia ochrany majetku štátu v správe rezortu obrany bolo vykonaných 827 akcií, čo je o 200 viac, ako v roku 2011.

V rámci plnenia úloh primárnej prevencie na úseku boja s terorizmom a ochrany majetku bola kontrolná činnosť zameraná aj na kontrolu oprávnenosti vstupu osôb a techniky do útvarov a zariadení ozbrojených síl. Spolu bolo vykonaných 717 akcií, čo je o 203 akcií viac v porovnaní s rokom 2011.

Dôraz pri vykonávaní poriadkových hliadok bol položený na kontroly zabezpečenia ochrany zbraní a munície. Spolu bolo vykonaných 324 akcií, čo je o 12 akcií menej ako v roku 2011.

Za účelom kontroly výkonu dozornej a strážnej služby bolo vykonaných 858 akcií, čo je v porovnaní s rokom 2011 o 120 akcií viac.

POZNÁMKY

Komplexným výkonom hliadkovej činnosti v rámci kontrolnej činnosti režimu života vojsk bol hlavný dôraz kontroly položený na kontroly dodržiavania denného poriadku veliteľa vo vojenských objektoch a nadviazať neformálny kontakt s profesionálnymi vojakmi za účelom získania informácií, indícií a podnetov o možných formách protiprávneho konania profesionálnych vojakov. V tejto oblasti bolo vykonaných 228 kontrol, čo je v porovnaní s rokom 2011 viac o 113 kontrol.

Vojenská polícia vykonávala kontrolu dodržiavania rozkazu ministra obrany Slovenskej republiky č. 14/2005 o zabezpečení ochrany pred zneužívaním alkoholických nápojov a ochrane nefajčiarov v rezorte ministerstva obrany v rámci vykonávaných kontrol, ako aj ďalších preventívnych aktivít realizovaných v spolupráci s veliteľskými orgánmi a Policajným zborom. Spolu bolo vykonaných 841 akcií, čo je o 243 akcií viac ako v roku 2011. V uplynulom období bol dôraz kladený nie na kvantitu v oblasti hliadkovej činnosti, ale najmä na jej výslednú efektivitu. Pri vyššie uvedených akciách bolo vykonaných spolu 12 068 (v roku 2011 – 9 121) kontrolných skúšok, pričom bolo skontrolovaných 7 873 profesionálnych vojakov, 3 904 zamestnancov a 291 civilných osôb.

Za účelom kontroly disciplíny na verejnosti bolo vykonaných 227 akcií, čo je v porovnaní s rokom 2011 o 61 akcií viac.

Z dôvodu, že hrozba extrémizmu so všetkými jeho prejavmi sa v súčasnosti stala vysoko aktuálnou, dotýka sa všetkých oblastí v Slovenskej republike, rezort obrany nevnímajúc. Prejavy nenávisťi voči príslušníkom iných rás, národov, národnostných menšín a etnických skupín, ale aj náboženstiev prinášajú so sebou nebezpečenstvo priameho ohrozenia riadneho fungovania ozbrojených síl. Preto v roku 2012 vykonala Vojenská polícia 102 akcií zameraných na extrémizmus.

V súčinnosti s Odbormi železničnej polície Policajného zboru boli v 31 prípadoch realizované úlohy kontroly ochrany a sprevádzania nebezpečného a iného materiálu po železnici Slovenskej republiky. Pri ich vykonávaní neboli zistené závažné nedostatky.

Príslušníci Vojenskej polície v súlade s plánovacími dokumentmi vykonali v hodnotenom období spolu 141 hliadok za pomoci služobných psov.

Zistené nedostatky vo vojenských obvodoch (Záhorie, Lešť a Valaškovce) boli príslušníkmi Vojenskej polície najčastejšie odstraňované na mieste. Civilné osoby, ktoré neoprávnene vošli na územie vojenského obvodu motorovým vozidlom mimo verejnej pozemnej komunikácie alebo nemali u seba potrebné doklady (povolenie na vstup do vojenského obvodu Lešť) alebo sa zdržiavali v zakázanom priestore vojenského obvodu sa dopustili priestupku podľa §10, ods. 1, písm. b) a písm. g) zákona č. 281/1997 Z. z. o vojenských obvodoch v znení neskorších predpisov. Uvedené osoby boli napomenuté a upozornené na páchanie priestupku, pričom boli následne vykázané aj s motorovými vozidlami mimo priestor vojenského obvodu.

V oblasti ochrany objektov bola činnosť Vojenskej polície zameraná predovšetkým na kontrolu stavu ochrany dôležitých objektov rezortu obrany v oblasti prevencie s cieľom zabezpečenia optimálneho spôsobu ich ochrany.

Príslušníci Vojenskej polície vykonali 2 celoteritoriálne preventívno-bezpečnostné akcie zamerané na zistenie stavu ochrany dôležitých objektov rezortu obrany. Počas preventívno-bezpečnostných akcií bolo vykonaných celkovo 56 kontrol, v rámci ktorých bolo skontrolovaných 28 dôležitých objektov. Nedostatky boli zaznamenané v 25 objektoch. Zistených bolo celkovo 275 nedostatkov, z čoho bolo 219 bolo pretrvávajúcich z predchádzajúceho obdobia a 56 nových, pričom najväčší počet nedostatkov bol zaznamenaný v mechanickej ochrane objektov. Jednalo sa o 215 nedostatkov, čo predstavuje 85 % z celkového počtu. Na základe uvedeného je možné konštatovať, že oblasť mechanickej ochrany, tak ako v predchádzajúcich obdobiach patrí naďalej k najproblematickejšim a jej stav sa najmä v dôsledku nedostatku finančných prostriedkov neustále zhoršuje. V oblasti technickej ochrany, vzhľadom na značný objem finančných prostriedkov potrebných na prvotnú investíciu, dochádza len k pomalému nasadzovaniu technických zabezpečovacích prostriedkov do systému ochrany objektov. S výsledkami preventívno-bezpečnostných akcií bol oboznámený minister obrany Slovenskej republiky, náčelník generálneho štábu a jednotliví velitelia objektov.

Celkový počet zisťovaných nedostatkov v ochrane dôležitých objektov v rezorte obrany má od roku 2005 stúpajúcu tendenciu (pokles nedostatkov zistených v roku 2009 nebol spôsobený skvalitnením ochrany objektov, ale vyprázdnením objektov v ktorých bol zisťovaný najväčší počet nedostatkov).

Vojenská polícia zaznamenala v roku 2012 trinásť potvrdených prípadov narušenia vojenského objektu, čo je v porovnaní s predchádzajúcim hodnoteným obdobím nárast o 3 prípady. Uvedené narušenia vojenských objektov boli zaznamenané v objekte VÚ 1201 Kuchyňa, 2x VÚ 4224 Záhorie, 2x objekt Staré Vajnory, 2x VÚ 1074 Mokrad', VÚ 1049 Sereď, VÚ 1046 Nitra, VÚ 1049 Sereď – PS Tomášikovo, objekt Devínska Kobyla, veliteľská budova na ulici ČSA Banská Bystrica a objekt Vojenského archívu Trnava. V piatich prípadoch (2x Staré Vajnory, 2x Mokrad' a Devínska Kobyla) sa jednalo o narušenie uvoľneného objektu v prevažnej miere so záujmom o kovový a elektroinštalačný materiál a jeho následné speňaženie. V jednom prípade (VÚ 1049 Sereď) sa jednalo o osobu asi vo veku 15 rokov, ktorá vošla do priestorov parku techniky a po spozorovaní príslušníkmi útvarevej zmeny ušla. V zostávajúcich siedmich prípadoch sa jednalo o narušenia spojené s majetkovou trestnou činnosťou. Celková výška škody predstavovala čiastku 3 695,- €, pričom najväčšia škoda bola zaznamenaná vo VÚ 4224 Záhorie (1 080,- €), kde neznámy páchateľ odcudzil 1 ks kovových dverí, železnú piecku, 5 ks plechových dverí, 3 ks rozvodných skríň, 5 m elektrického kábla s rozvádzačom, 9 ks kovových mreží, tepelný bojler a liatinový kanalizačný poklop.

V súlade s prijatými opatreniami na zamedzenie vzniku priestupkov spáchaných pod vplyvom alkoholu a v oblasti ochrany pred alkoholizmom a inými toxikomá-

POZNÁMKY

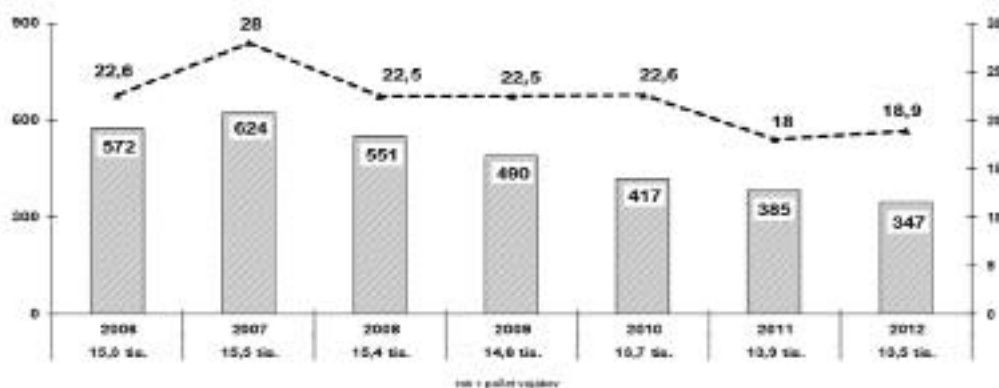
niami bolo na veliteľstve pozemných síl a v podriadených útvaroch a zariadeniach vykonaných celkom 78 326 kontrol na zistenie požitia alkoholu. Z uvedeného počtu kontrol bolo 8 pozitívnych výsledkov u profesionálnych vojakov a jeden pozitívny výsledok u zamestnanca pri výkone vo verejnom záujme. Z dôvodu preventívneho pôsobenia v problematike požitia drog alebo podozrenia zo spáchania trestného činu v tejto súvislosti bolo vykonaných 125 kontrol na zistenie požitia drog, z čoho bol u 9 profesionálnych vojakov zaznamenaný pozitívny výsledok. Okrem uvedeného počtu bol jeden príslušník testovaný v rámci zdravotnej prehliadky profesionálnych vojakov zaradených do NRF 2013 v Nemocnici Sv. Michala v Bratislave s pozitívnym výsledkom.

Pozemné sily sa podieľali 88 krát na aktivitách na podporu pozitívnej prezentácie rezortu obrany.

Pre zabezpečenie plnenia úloh a cieľov prevencie kriminality v silách výcviku a podpory sú v podriadených útvaroch síl výcviku a podpory vytvorené komisie pre prevenciu kriminality. V mesiaci jún 2012 bolo vydané nariadenie k implementácii rozkazu NGŠ OS SR o zabezpečení plnenia úloh v oblasti prevencie kriminality č. VSVaP-102-56/2012 v silách výcviku a podpory. Zasadnutie komisie pre prevenciu kriminality veliteľa síl výcviku a podpory bolo v hodnotenom období uskutočnené štyrikrát, na podriadených veliteľstvách a útvaroch bol uskutočnený celkový počet zasadnutí 64. Počas roku 2012 bolo z úrovne veliteľstva výcviku síl a podpory vykonaných 11 zovšeobecnení udalostí alebo iných poznatkov vyplývajúcich z kontrolnej činnosti.

Na veliteľstve vzdušných síl v oblasti plnenia úloh prevencie kriminality bol v spolupráci s Vojenskou políciou položený dôraz na realizáciu osvetovej činnosti kvalifikovanými lektormi na témy rasizmu, diskriminácie, xenofóbie a disciplinárneho práva. V oblasti ochrany pred alkoholizmom a inými toxikomániami bolo na veliteľstve vzdušných síl a podriadených útvaroch a zariadeniach vykonaných celkom 47 111 kontrol na zistenie požitia alkoholu, z čoho bolo vykonaných 28 380 skúšok u profesionálnych vojakov a 18 731 skúšok u zamestnancov. Z celkového počtu vykonaných dychových skúšok boli zaznamenané 4 pozitívne výsledky u profesionálnych vojakov a dva pozitívne výsledky u zamestnancov. Za účelom kontroly na zistenie požitia drog bolo vykonaných 36 kontrol, počas ktorých neboli zistené pozitívne výsledky.

Na základe Metodického pokynu hlavného lekára ozbrojených síl č. p. ÚVZ-110/7-20-OdZSaP zasielajú psychiatrické oddelenia Ústrednej vojenskej nemocnice Ružomberok a Leteckej vojenskej nemocnice Košice raz mesačne počty nových prípadov liečby profesionálnych vojakov a zamestnancov ministerstva obrany, ktorí zneužívajú psychoaktívne látky. Výsledky sú oznamované služobným postupom. V oblasti ochrany pred alkoholizmom a inými toxikomániami vykonal Úrad hlavného lekára vo svojich podriadených útvaroch a zariadeniach 111 kontrol na požívanie alkoholických nápojov, všetky s negatívnym výsledkom (62 kontrol u profesionálnych vojakov a 49 kontrol u zamestnancov).

Graf 5: Počet trestných vecí v rezorte obrany v rokoch 2006 až 2012 s počtom prípadov na 1000 profesionálnych vojakov

Tabuľka 7: Podiel trestných činov (TČ) na vyšetrovaných trestných veciach (TV)

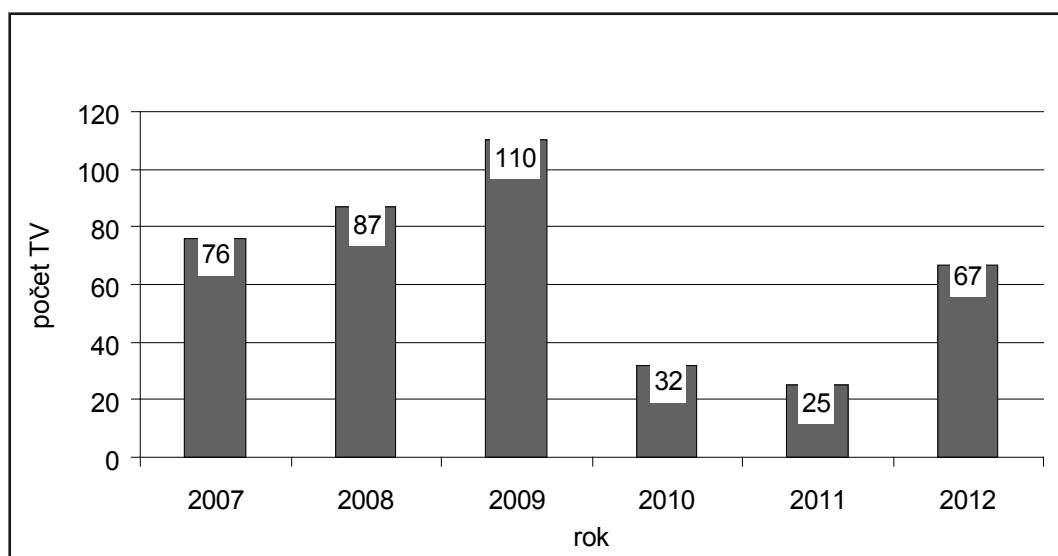
§ (zákon č. 300/2005)	Trestné činy	TV	TČ	+ TČ z minulých rokov*
393 - 394	Neuposlušnosť rozkazu	13		
396 - 398	Urážka medzi vojakmi	4		
400	Porušovanie práv a chránených záujmov vojakov	1		
401 - 404	Vyhýbanie sa služobnému úkonu alebo výkonu vojenskej služby	35	2	
407	Porušovanie povinností strážnej služby	1		
408	Porušovanie povinností dozornej služby	66	2	
411	Porušovanie služobných povinností	13	1	
212	Krádež	51	11	12
213	Sprenevera	1		1
215	Neoprávnené užívanie cudzej veci	1		
221 - 225	Podvod	32		
245 - 246	Poškodzovanie cudzej veci	11		1
216 - 217	Neoprávnené používanie cudzieho motorového vozidla	3		
218	Neoprávnený zásah do práva domu, bytu	1		
237	Porušovanie povinnosti pri správe cudzieho majetku	2		
348 - 349	Marenie výkonu úradného rozhodnutia	2		
155 - 158	Ublíženie na zdraví	20	3	4
364	Výtržníctvo	5	1	1
294 - 295	Nedovolené ozbrojovanie a obchodovanie so zbraňami	3		
171 - 174	Nedovolená výroba omam. a psychotropných látok, šírenie toxikománie	2		
326	Zneužívanie právomocí verejného činiteľa	4		
328 - 336	Korupcia (prijímanie úplatku, podplatenie...)	1		
194	Porušovanie domovej slobody	1		
310	Pytliactvo	2	1	

POZNÁMKY

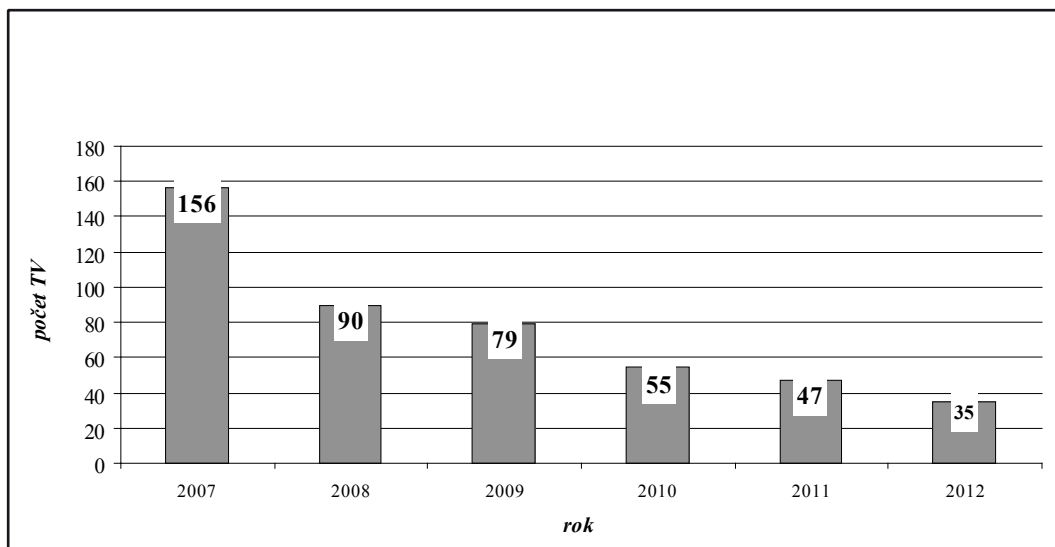
276	Skrátenie dane a poistného	1		
285	Všeobecné ohrozenie	1		
320	Ohrozenie utajovanej skutočnosti	1		
352	Falšovanie a pozmeňovanie verejnej listiny, úradnej pečate	3	1	3
422	Podpora a propagácia skupín smerujúcich k potlačeniu	1		
373	Ohováranie	6		
289	Ohrozenie pod vplyvom návykovej látky	24	14	6
208	Týranie blízkej osoby a zverenej osoby	2		
305	Porušovanie ochrany rastlín a živočíchov	1		
251	Neoprávnené podnikanie	2		
286-288	Poškodzovanie a ohrozovanie všeobecne prosp. zariadenia	3		
353	Ohrozenie dôvernej skutočnosti a vyhradenej skutočnosti	1		
183	Obmedzovanie osobnej slobody	2		
207	Zanedbanie povinnej výživy	4	2	1
360	Nebezpečné vyhrážanie	8	2	
298	Nedovolená výroba a držanie jadrových materiálov, radioaktívnych látok	1		
374	Neoprávnené nakladanie s osobnými údajmi	0		1
345	Krivé obvinenie	4		
346	Krivá výpoveď a krivá prisaha	1		
302	Neoprávnené nakladanie s odpadmi	1		
375	Poškodzovanie cudzích práv	4		
377	Porušenie dôvernosti ústneho prejavu a iného prejavu osobnej povahy	1		
	Spolu	347	40	30

Poznámka: Podľa štatistických údajov Vojenskej polície

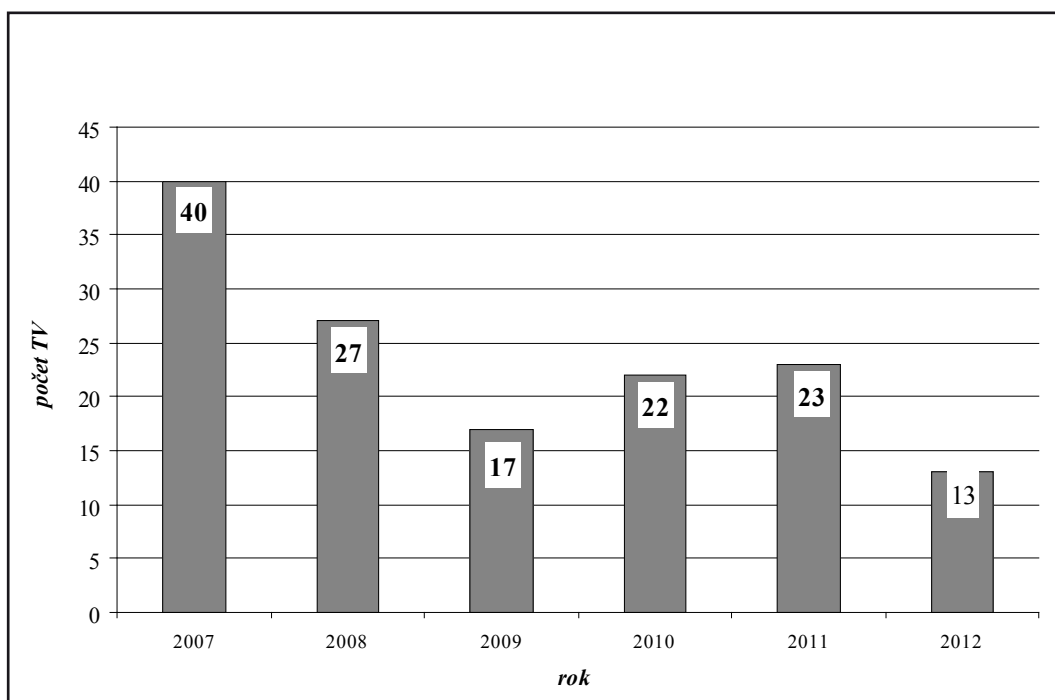
* Trestné činy zaznamenané z neukončených trestných vecí z predchádzajúcich rokov

Graf 6: § 407 a § 408 Porušovanie povinností strážnej a dozornej služby

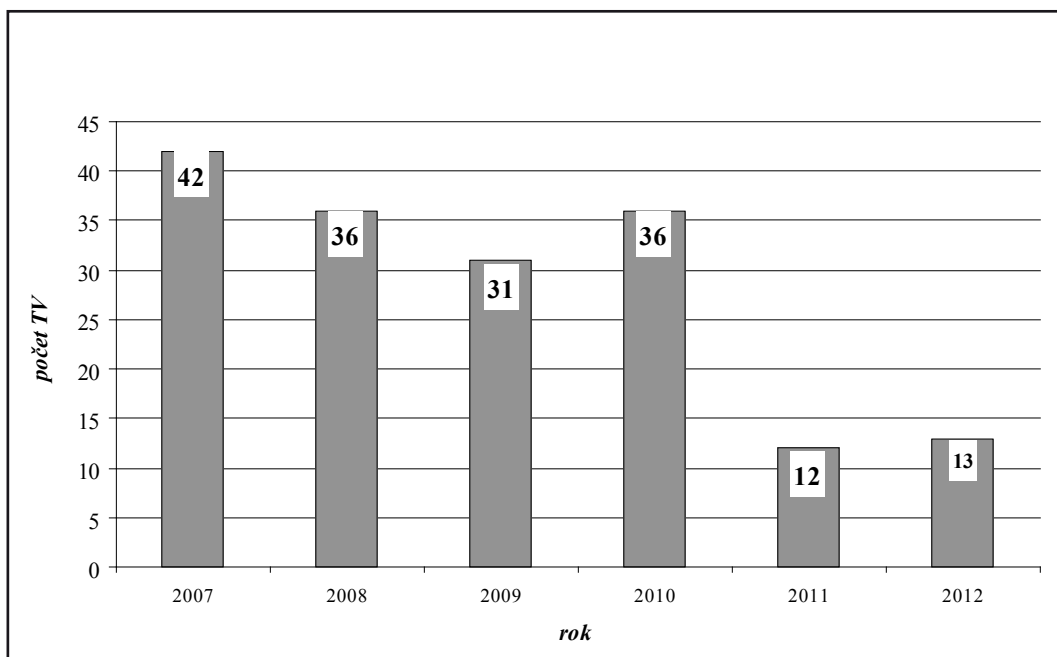

Graf 7: § 401-404 Vyhýbanie sa služobnému úkonu alebo výkonu vojenskej služby

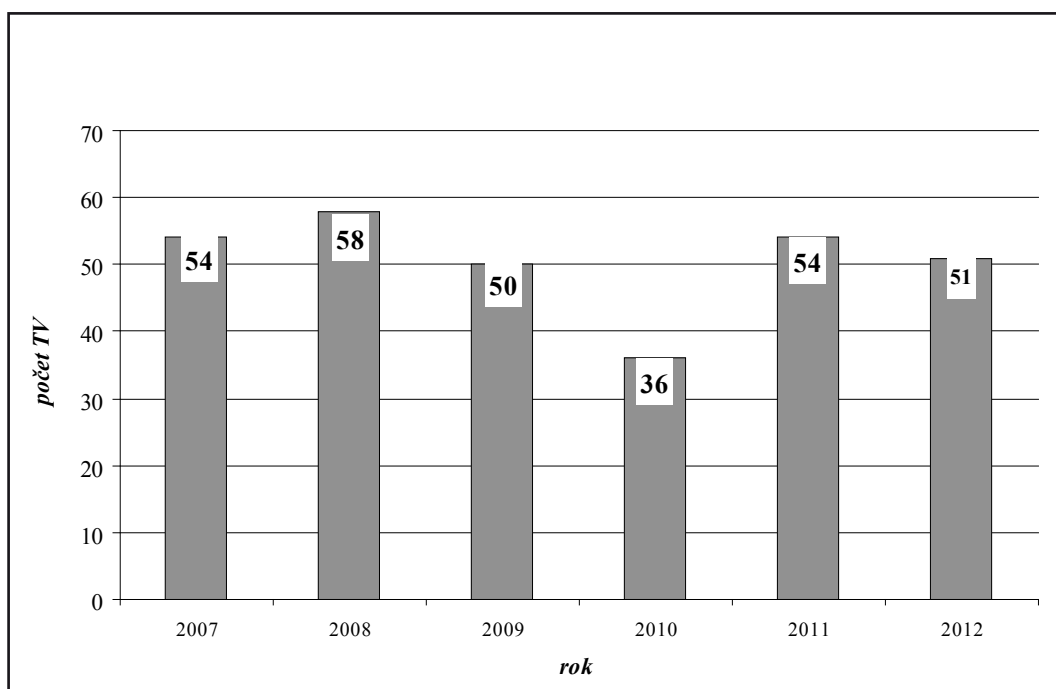

Graf 8: § 411 Porušovanie služobných povinností

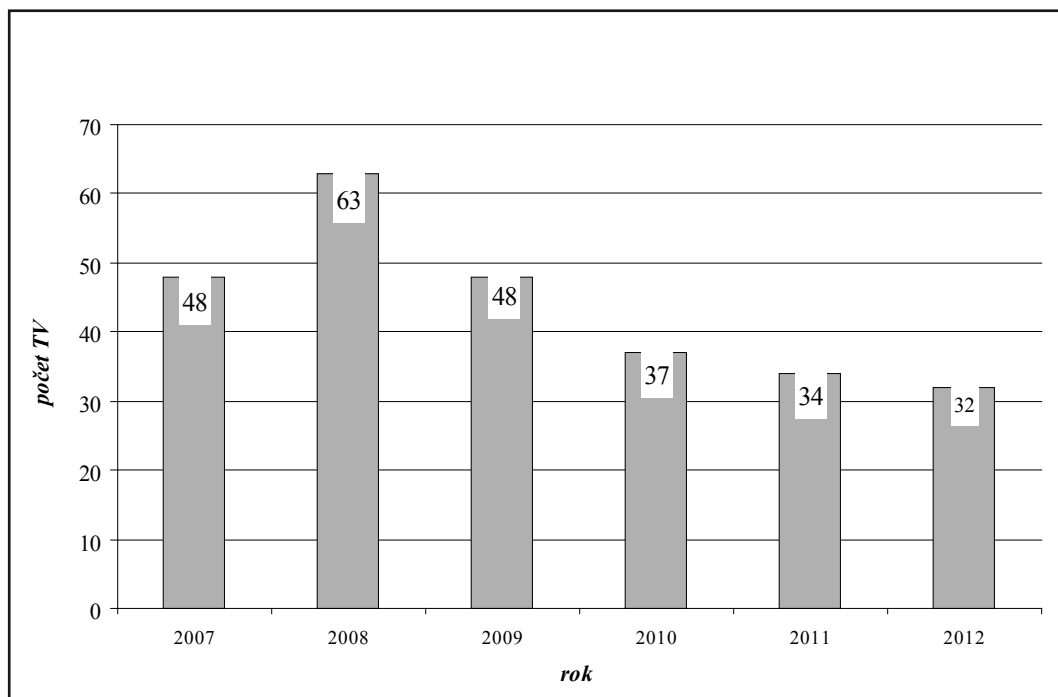
POZNÁMKY

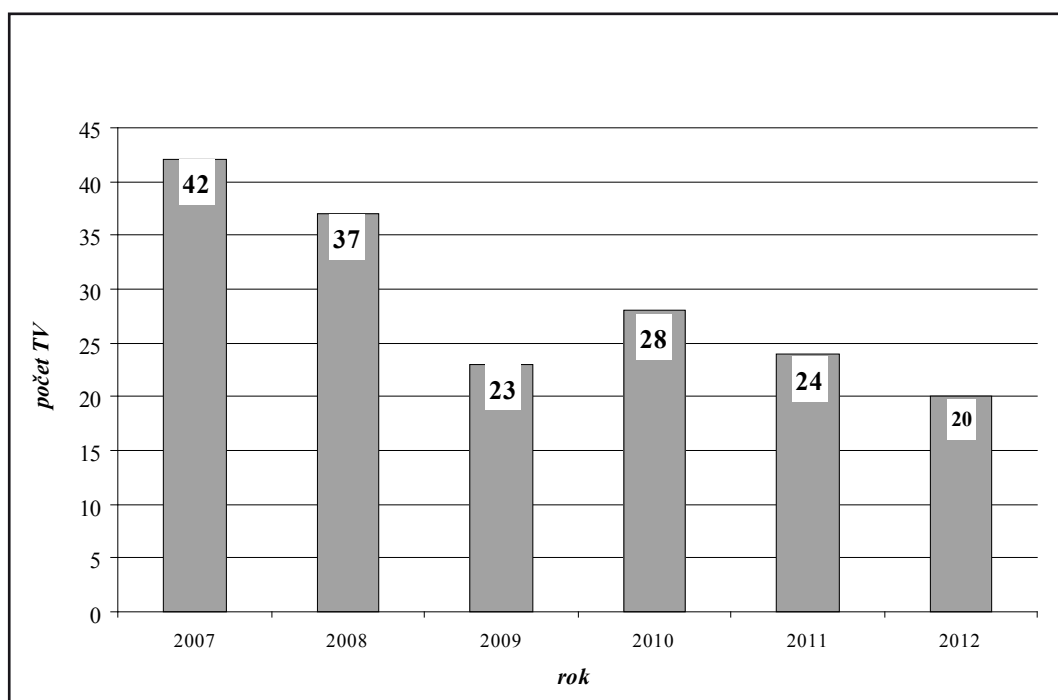
Graf 9: § 393-394 Neuposlušnutie rozkazu

Graf 10: § 212 Krádež

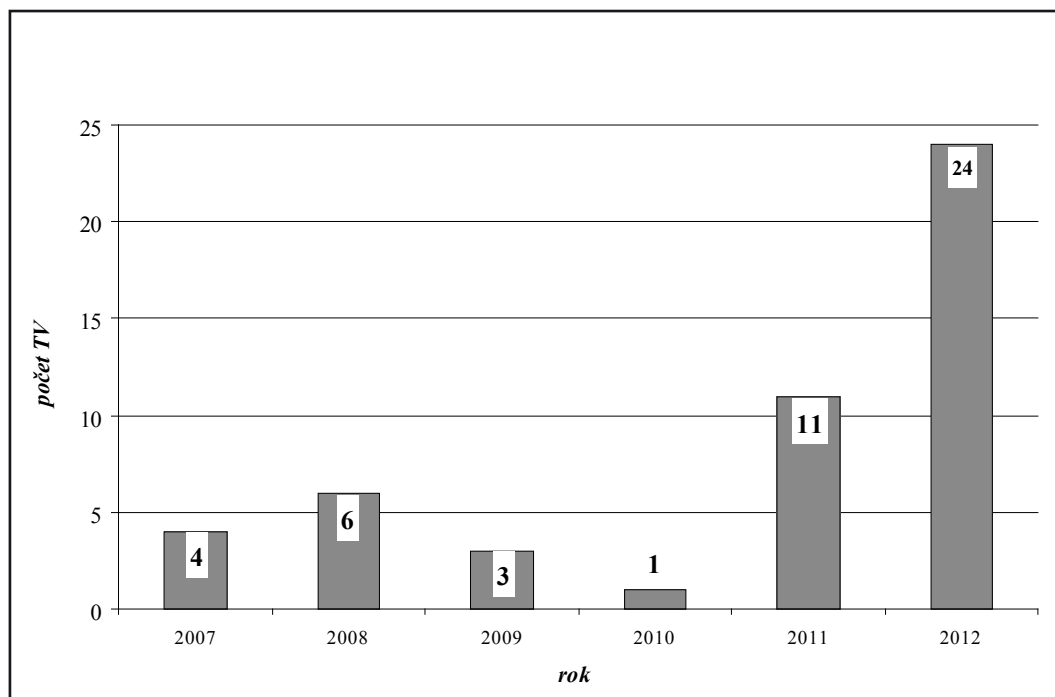

Graf 11: § 221-225 Podvod, úverový podvod, subvenčný podvod

Graf 12: § 155-158 Ublíženie na zdraví

POZNÁMKY

Graf 13: § 289 Ohrozenie pod vplyvom návykovej látky

4 ZÁVER

Prevenčia kriminality pre mnohých znamená len vykonávanie preventívnych opatrení a mnoho subjektov sa prevenciou ďalej teoreticky nezaobrá. Analýza kriminality a spôsoby jej prognózovania, hľadanie jej príčin a podmienok, uvažovanie o páchateloch a obetiach, sú teoretické východiská vedy o kriminalite – kriminológie.

Tento článok nezasahuje do všetkých oblastí tejto vedy, len v stručnosti popisuje stav prevencie kriminality v rezorte obrany v roku 2012 s čiastočným porovnaním so stavom z predchádzajúcich období.

ZOZNAM BIBLIOGRAFICKÝCH ODKAZOV

BUBELÍNI, J. 2008. *Kriminologické teórie a prevencia kriminality: Študijné texty pre pracovníkov prevencie kriminality*. Bratislava: Ministerstvo vnútra SR - Sekretariát Rady vlády SR pre prevenciu kriminality, 2008. 29 s.

BUBELÍNI, J. 2001. *Prevenčia kriminality: Základy kriminálnej prevencie a preventológie s aplikáciami na činnosť verejnej správy a polície*. Bratislava: Ministerstvo vnútra SR, 2001. 209 s.

ČENTĚŠ, J. 2007. *Hmotnoprávne aspekty trestnej činnosti páchanej v súvislosti s nealkoholovou toxikomániou v Slovenskej republike*. Bratislava: Národné monitorovacie centrum pre drogy, 2007. 212 s. ISBN 978-80-88707-94-3.

ČENTÉŠ, J. a kol. 2007. *Vyšetrovanie drogovej kriminality*. 1. vyd. Bratislava : Euroformes, 2007. 95 s. ISBN 978-80-89266-18-0.

ERDÉLYIOVÁ, R. 2004. *Rola polície v prevencii kriminality*. Bratislava : Ministerstvo vnútra SR - Sekretariát Rady vlády SR pre prevenciu kriminality, 2004. 56 s.

Informácia o vyhodnotení trestnej činnosti a prevencie kriminality v rezorte obrany za rok 2012. Trenčín : riaditeľstvo Vojenskej polície, 2013.

OLÁH, M. a kol. 2007. *Zásady a kritériá pre tvorbu a hodnotenie regionálnej protidrogovej politiky*. 1. vyd. Bratislava : Euroformes, 2007. 112 s. ISBN 978-80-89266-17-3.

Stav drogových závislostí a kontrola drog v Slovenskej republike. 2005. Bratislava : Generálny sekretariát ministrov pre drogové závislosti a kontrolu drog pri Úrade vlády SR, 2005. 232 s.

Stratégia prevencie kriminality v Slovenskej republike na roky 2003 – 2006. 2003. Bratislava : Rada vlády SR pre prevenciu kriminality, 2003.

ŠTELIAR, I. 2004. *Čo viete o drogách?* Bratislava : Generálny sekretariát ministrov pre drogové závislosti a kontrolu drog pri Úrade vlády SR, 2004. 255 s.

VRAŽDA, Ľ. 2001. *Drogy v armáde a čo ďalej?* 2. vyd. Bratislava : Ministerstvo obrany SR, 2001. 23 s.

TÉMY NA VEDENIE ZÁVEREČNEJ DISKUSIE

1. Právny rámec regulujúci sociálne súvislosti alkoholu.
2. Charakteristika jednotlivých druhov toxikománií.
3. Definovanie prevencie kriminality podľa štádia vývoja kriminálneho problému.
4. Úlohy Rady vlády SR pre prevenciu kriminality.